(16), idque in vomicam hians (17), aneurysma

1821 mense aprili patefeci. Obiit nempe in clinico juvenis tredecim annorum ex phthisi pulmonali, quam febris rheumatica et *pneumonorrhagia* aegrum suffocans praecipitarunt. Ut sectio instructioni publicae magis idonea foret, systema vasorum sanguiferorum injicere jussi, et quidem massa alia arterias, aliaque venas. Invenimus totum pulmonem dextrum et lobum superiorem pulmonis sinistri naturaliter constructos, secus autem lobum inferiorem. Iste enim medio sextae costae fortiter adhaerebat. Reperiebatur hoc in loco abscessus magnitudinis ovi gallinacei, quo aperto, copia puris foetidissimi effluxit. Abscessus praeterea magnum grumum massae injectioni arteriarum dicatae continebat. Hac massa remota, *duo ostia* in conspectum veniebant, quorum alterum in *arteriam pulmonalem*, alterum in *bronchiorum ramum* ducebant. Praeterea bronchia, quotquot erant in utroque pulmone, una cum aspera arteria ad glottidem usque sanguine coagulato repletae fuere. Venae injectae omnes integrae conspiciebantur. Aliud exemplum aeque memorabile sequens est. Socius aegroti cujusdam mei, juvenis floridus, sanitatis imago, die 27 octobris 1817 mihi dixit: et ego per transennam opportunitate, consilium tuum expetendi, fruor. Quid ergo tibi? « Ante annum, inquit, catarrhum perpessus sum, quem neglexi. Relicta inde est oppressio pectoris, praesertim dum adversus ventum gressus instituo. Tunc enim cor vehementer palpitat, et sistere gradum cogor. Praeterea pluries jam sanguinem ex ore rejeci ». Quaestioni, num dolorem brachii sinistri experiretur, respondit, illud saepius torpere. Pulsus erat irregularis, et durus. De morbo cordis, aut vasorum majorum illico suspicionem alui, aegroque congrua pharmaca

aortae in tracheam apertum (18), arteriam pul-

congruumque regimen praescripsi, simulque me die 29 ejusdem mensis ipsum visitaturum esse pollicitus sum. Accessi determinata hora, invenique alterum aegrotum, qui socium suum ob varia negotia nuptialia e domo exivisse narravit. Dic illi, ajebam, ne morbum suum flocci pendat; addidique: tibi confiteor, me, juvenem illum in summo periculo constitutum esse, existimare. Profuit monitum, saltem aeger eadem die ad me venit. Fatebatur ipse, se male habere. Suasi venaesectionem, quam aeger die 31 horis vespertinis fecit. Cubitum postea petiit nunquam resuscitaturus. Postridie enim cadaver in sanguine ex ore, et naribus manante inventus est. Fascia venae sauciatae, ut decet, adhaerebat. Ad sectionem cadaveris festinanter instituendam die 2 novembr. accitus, illius superficiem, ac si corpus jam summum gradum putredinis contraxisset, inveni. Porro quocunque in loco illud comprimeretur, crepitum et praesentiam emphysematis manifestabat. Facies livebat. Cavum dextrum thoracis libras aliquot cruoris extravasati continebat. Pulmo ibi situs ponderosus erat, parenchymaque, et bronchia undique sanguine repleta. Pulmo sinister normalis. Pericardium plus solito seri habebat. Cor flaccidum foetorem spargebat a putredine non repetendum. Parietes arteriae pulmonalis dextrae, quousque cultro festinanter prosequi potuerant, crassitudinem dimidii pollicis habebant, aucto caeterum canalis volumine. Erant illi parietes praeterea lividi, molles, friabiles, et gingivis scorbuticorum similes, unde a leviori etiam attactu lacerabantur. Talem lacerationem scaturiginem cruoris fecisse clare patebat.

(16) Eph. N. C. Dec. II. An. 6. obs. 207. (simul cum dila-

monalem comprimens (19), affectionem arteriae subclaviae (20), illius aneurysma (21), aneurysma carotidis sinistrae in tracheam depletum (22), steatoma mediastino anteriori inclusum (23), hydrothoracem et hydrocardiam (24), venae cavae rupturam (25), vasa lymphatica pulmonis cruore turgida (26), lienem degeneratum (27), cystidem reni adnatam (28), aliquando nil plane morbosi.

tatione auriculae cordis dextrae). Bonet l. c. Lib. II. Sect. 5. add. obs. 4, 8.

(17) Stark's *Works of clinical and anatomical obs.* p. 31, 32. Haen rat. med. P. VIII. C. 2. §. 1.

(18) Maloet in *Mém. de Paris* 1733. Richerand in *Mém. de la soc. méd. d' émulation an IV.* p. 345.

(19) Nannoni *Trattato di chirurgia. T.* 2 *oss.* 74. p. 152.

(20) Commerc. Lit. Norimb. 1739. p. 189.

(21) Heurnius hist. N. 27.

(22) Mason in *Londner med. Bemeskungen.* 7. *B.* p. 20.

(23) Tale exemplum in Nosocomio Vindobonensi vidi. Pulmo erat caeterum illaesus.

(24) Plurimi hujus generis casus mihi obvenerunt.

(25) Bonet l. c. L. II. Sect. 5 add. obs. I. Dolaeus in Misc. N. C. Dec. I. An. 9, et 10. obs. 135.

(26) » *I have repeatedly seen in animals dying of hemoptoe and on the human subject itself, the lymphatic of longs, which at other times contain a transparent fluid, turgid with blood, which they had absorbed from the air cells.* Cruikshank *on the absorb. vessels.*

(27) *Dict. des sc. méd.* l. c. p. 316.

(28) Miscell. Ac. N. C. Dec. I. p. 133.

§. XXXIX.

CAUSSAE.

Caussae praedisponentes.

1. Praedisponunt ad pneumonorrhagiam hereditaria labes (29), corpus procerum, collum gracile, et longum, pectus angustum, mala hujus conformatio, inprimis gibbositas (30), et depressio; tenella, et laxa totius corporis, inprimis pulmonum, compages (31), temperamentum cholerico-sanguineum, crebra quondam epistaxis (32), vitium rhachiticum (33), scrophulosum (34), et scorbuticum; aetas inter annum decimum octavum, et trigesimum quintum (35),

(29) Borsieri l. c. §. 26. Propria praxis mihi permulta exempla familiarum suppeditat, quorum omnia fere individua, modo alterius, modo utriusque sexus, pneumonorrhagiam a parentibus hereditario acquisiverunt jure.

(30) Vichmann in Moder's *Journ.* 2. *B.* 4 *St.* p. 33.

(31) Borsieri l. c.

(32) P II. Vol I. Sect. I. Cap. II. §. X. 9. Sect. II. Cap. XXVII. §. CXXXVI. 3.

(33) Van Stichel in *Actes de la société de médecine de Bruxelles. T. I. P. I.* p. 79.

(34) Sic docent tubercula pulmonum, communissima pneumonorrhagiae caussa. Cf. C. X. § XLIX. N. 4.

(35) Hinc Hippocrates scripsit: « *Adolescentibus* autem *san-*

sexus masculinus (36), vita sedentaria, quam ducunt scribae (37), textores, et sutores (38), praesertim subitanea ex vita agiliori in otiosam transmutatio (39), tempus vernale (40), constitutio annua (41), vel epidemica (42, saepe

guinis spuitiones, tabes, febres acutae, morbus comitialis, et alii; sed *praecipue ante dicti*». Aph. 29 Sect. III, De Meza haemoptysin apud vulgi *infantes* copiose observari refert (*Abh. f. pr. Aerzte* 15 *B*. p. 2481), ego tamen hoc observare non potui, nisi de sputo cruento in *coqueluche* agatur.

(36) Galenus (lib. IV. de locis affectis C. 5), Strampin (l. c. §. 10), et Goltz (l. c. §. 7) contendunt, sexum femineum prae alio haemoptysi subjici; at vero ego cum Conringio (l. c. §. 15) dico: «quod *viri* ad sanguinis sputum proniores sunt, quam feminae, nisi quando menstruorum fluxus in his supprimitur».

(37) Pneumonorrhagiae mihi saepissime obvenerunt inter cancellarios, et studiosos, praesertim iis in universitatibus, ubi Professores discipulorum manibus nec proprium, nec alienum librum elementarem tradunt; quamobrem adolescentes totas praelectiones scribere coguntur.

(38) Stoll ratio medendi. P. III. p. 11.

(39) Forestus lib. XVI. obs. 20.

(40) Idem lib. XVI. obs. 11. C. 22.

(41) «Autumno praeterea, quando tempestas regnat inaequalis, maxima temporis, et frigoris est vicissitudo, tunc non modo frequentiores esse solent defluxiones catarrhales, sed maxime etiam subinde *sanguinis fluxiones immodicae variae*, atque etiam in dispositis illa, quae fit per pulmones». Fr. Hoffmann Op. c. T. IV. Pneumonorrhagia

repentinae atmosphaerae, e frigidiori, et sicciori in tepidam, et humidam mutationi adscribenda (43).

Caussae excitantes.

2. *Excitant* pneumonorrhagias violentiae externae, e. c. thoracis vulnus (44), contusio (45), compressio (46), dorsi percussio (47), nisus varii (48), maxime in oneribus elevandis (49), et portandis (50); item sub partu (51),

epidemicae ratio redditur in *Breslauer Samml.* 1724. 2. *B.* p. 143. Cfr. et STOLL Rat. med. T. III p. 13. Et Vilnae a. 1819 mense januario sputum sanguinis, nisi ad morbos epidemicos, saltem ad catastaticos spectabat.

(42) In Surinam endemica esse refertur pneumonorrhagia; v. SCHWELLER de morbis Surinamensium.

(43) BEHRENS in Eph. N. C. Cent. 5. et 6. obs. 93.

(44) Cfr. tractatus chirurgiae, et CLANDER, sputum sanguinis largum, et frequens ob pulmones globulo olim transfossos. Misc. Acad. N. C. Dec. II. p. 369.

(45) Exempla memorabilia apud FORESTUM LXVI. obs. 15. PLATER obs. L. III. p. 785. RIEDLIN Cent. III. obs. 41. Lin. Med. 1696. p. 250. GABELHOVER Cent. IV. p. 41. GRÜNLING Cent. VII. obs. 48 STOLL Rat. med. P. III. p. 15. leguntur.

(46) PLATER obs. L. III. p. 785.

(47) HEISTER *Wahrnehmungen.* 1. *B. N.* 550. GILIBERT Advers. pract. pr. p. 297.

(48) CAEL. AURELIANUS p. 389. HASENOEHRL l. c. p. 95. BANG in act. R. soc. med. Havn. Vol. III. p. 131.

(49) Propria observatio, quacum illa COICHWITZII conferatur infra (68).

vomitu (52), tussi (53), risu (54), cursus velox (55), venatio (56), equitatio (57), aliaque exercitia equestria (58), saltus (59), agitatio brachiorum (60), tibiarum, aut tubarum inflatio (61), cantus (62), clamor (63),

(50) Lentilius Misc. I. p. 66. Vindobonae plurimas famulas, ligna ex cella ad superiores domi contignationes portantes, sanguinem spuere vidi. Vidit Pater meus, antequam suburbium inhabitaret, in propria famula, cui cum dixisset: tam grave opus aliae imponam; illa simpliciter aeque ac heroice, quid dum? respondit, tunc alia spuet!

(51) Hippocrates ubi describit morbos mulierum, quae civitatem ad septentrionem sitam incolunt, postquam dixit, illas difficulter parere, sed rarius abortiri, addit: «Tabes etiam a partu frequentes contingunt, prae violentia enim *ruptiones*, et *vulsuras* habent». De aëre, locis, et aqu. N. 22. Charter T. VI. p. 192.

(52) Deckers exercit. pract. circa medendi methodum.

(53) Forestus L. XVI. obs. 12.

(54) Zacutus Lusitanus Prax. hist. L. VIII. obs. 22.

(55) Sic quondam cursores; hodiedum milites pedestres, *venatores*, et *tirailleurs* dicti. Ex ludo palmario haemoptysis orta est apud Ballonium, Op. T. III. p. 355.

(56) Frise diss. Juvenis ex venatione in sputum sanguinis delapsi casum exhibens. Regiom. 1664.

(57) Riedlin Millenarius. N. 380.

(58) *Voltigiren*, *Ringen*, *Fechten*, *Tanzen*.

(59) Paul de Sorbait Med. pr. Tract. I. C. 46.

(60) Pezold Obs. med. chir. N. 23.

(61) Quot non exempla in praxi mea numero!

(62) « Grétry, *au sortir d'un concert, où il avait chanté*

sermocinatio protracta (64); corpora peregrina pulmonibus illapsa (65), e. c. putamen nucum (66), clavi (67); atmosphaera pulverulenta, in qua vivunt capillorum crispatores, molitores, textores, illi qui frumentum vertunt, potissimum vero lapicidae (68); pulvis radicis ce-

un air très-haut de Galuppi, *vomit (crachat) le sang*». *Magaz. Encyclop.* 1814. Similia in plurimis cantatricibus theatralibus accidisse vidi. Idem in monachis diu noctuque psalmos, voce modo altissima, modo profundissima cantantibus.

(63) Caelius Aurelianus p. 389. Paulus Aegin. L. III. C. 31. Pulchre Galenus inter caussas sputi sanguinis adducit quoque: «ubi non praemissa pulmonis per praecedentes exclamationes lenitione, *violenter clamare* conantur». (De loc. affect. L. IV. C. 8.).

(64) Hinc lectores, cantores, concionatores, praecones publici, rabulae forenses, phonasci, frivolarii, mercatores, vigiliarum praefecti (a vociferatione nimia post praelium dirupisse pulmonem *Antigonum* legitur apud Polyb. II. hist.).

(65) Plura exempla de haemoptysi a peregrinis in tracheam illapsis corporibus posteritati reliquerunt Bonet med. sept. L. I. Sect. 3. p. 381. Stalpart van der Wiel Obs. rar. Cent. I. Obs. 23.

(66) Ephem. N. Cur. Dec. I. An. 3 Obs. 228. Bonetus med. septentr. l. c.

(67) Morton phthisiol. C. 6. Art. 4. (tres clavi inter cachinnandum in pulmones immissi immanem produxerunt haemoptoën).

(68) Coschwiz diss. spado hippocraticus lapicidarum Seebergensium haemoptysin et phthisin praecedens. Hal. 1721.

phaëlidis ipecacuanhae naribus attractus (69), vapores acidi sulphurici (70), acidi muriatici oxygenati (71), ammoniae (72), fumi nicotianae inspirati (73), thermae (74), potissimum aquae minerales gaz acido carbonico abundan-

Interea auctor potius de statu aneurysmatico, et varicoso vasorum pulmonis, a nisu, sub ponderum gestatione, et elevatione (dum scilicet malleis ferreis motu repetito lapides findunt) orto, quam de atmosphaera pulvere inquinata loquitur.

(69) Homberg, *observation sur l'ipécacuanha, qui, quand il est respiré par le nez, cause des crachemens de sang, et des grands maux de tête.* v. *Mém. de Paris* 1704 *hist.* p. 23. *édit. Oct. a.* 1704 *hist.* p. 28.

(70) « *J'ai vu autrefois en fréquentant l'hospice de Vaugirard, plusieurs ouvriers, occupés à la fabrication de l'acide sulphurique dans la manufacture de javelle, éprouver des hémoptysies très-fréquentes, et finir par tomber dans une phthisie pulmonaire des plus caractérisées*». Pinel *nosographie philosophique T.* 2. p. 465. 2. *édit.*

(71) Cap. VIII. § XXIII. 2.

(72) Eph. N. C. Dec. II. An. 10. Obs. 120. A spiritu salis ammoniaci anisato adversus tussim exhibito non semel excitatam fuisse haemoptysin observavit Rivinus V. ejusdem diss. de haemoptysi. §. 27.

(73) Wedel in diss. cit.

(74) Frequenter balneorum, et thermarum usus pro caussa haemoptyseos declaratur ab Ant. Altomar in arte medica p. 340. Ex abusu *thermarum* horrendam haemoptoën annotavit Willis Pharm. rat. P. I. p. 86.

tos (75); item medicamenta calida (76); aër rarefactus in montibus altissimis (77), ipse conatus haec loca ascendendi (78); frigus (79), ulcerum exsiccatio (80), suppressio sudoris pe-

(75) *Journal der Erfindungen*. 1. *St*. p. 134.

(76) Guarinonius (consil. 210 ab haustu calido decocti ligni guajaci) Confirmatur hinc Hippocratis observatio: « calidum enim, qualecumque fuerit, sanguinem fluere facit». Aph. 16. Sect 5.

(77) Humboldt in Voigt *Magazin* 5. *B*. *N*. 473. Percival *philosophical Essays*. *Vol*. *I*. p. 263.

(78) Borserius ascensum scalarum, et locorum acclivium, inter caussas haemoptyseos recenset (l. c. §. 27), unde cavendum, ne rarefactioni aëris tribuamus, quod ascensui tribuendum foret.

(79) Dixit Hippocrates: « frigidum valde venas frangit, et tussim citat, ut nix, et glacies ». Ep. text. 14. Charter. T. IX. p. 445. Et Sect. V. Aph. 24 p. 209. Subitum, et vehemens frigus Trallianus (lib. VII. C. I. p. 286) inter caussas haemoptoës retulit, uti et Galenus (de loc. affect. C. 11), qui propterea monuit, frigus quidem per se non facere rupturam. Sane requiritur ad hoc transitus ex frigore in calorem, ut saepius in Lithuania observavi. Sic potus aquae frigidae aestuante corpore frequens haemoptoës caussa est Legitur apud Plutarch., Agis, et Cleom. T. I. p. 811: Cleomenes agmine raptim acto, et aqua intempestive hausta, sanguinis copiam rejecit, et vox ei interclusa est ».

(80) Detharding diss. morbi corrupti species, i. e. haemoptysis ex infausta consolidatione ulcerum. Rostoch. 1725.

dum (81), fonticulorum (82), herpetis (83); haemorrhoidum (84), menstruorum (85), lochiorum (86); intermissio venae sectionis habitualis (87); amputatio membri majoris (88), graviditas (89), lactatio (90), plethora (91),

(81) SCHMIDTMANN, *Anleitung zur Gründung einer vollkommen Medicinal-Verfassung*. 1 *Th.* p. 16.

(82) BECKER obs. App. ad tract. de morte submersorum. N. 3.

(83) CARRÉRE p. 85.

(84) HERTIN diss. haemorrhoides in pectore, seu de praeternaturali, ac lethali fluxus haemorrhoidalis suppressi ad pectus translatione Obs. anat. pathol. Altenb. 1716. STOLL rat. med. T. III. p. 15. Ultra quinquaginta hujus generis proprias observationes numero.

(85) LUDWIG diss. de haemoptysi inprimis catamoeniali. Helmst. 1796. Cfr. P. IV. Vol. II. Caput de menischesi. Inter plurimas haemoptyses catamoeniales nulla tam memorabilis mihi obvenit, quam illa, cujus historia a Patre meo in Epitome sua (l. c. p. 171) narratur.

(86) LENTILIUS Eteodrom. p. 537. Nunquam ex hac caussa haemoptysin observavi.

(87) Eph. N. Cur. Dec. 3. An. 5, et 6. obs. 25. PEZOLD obs. med. chir. N. 28.

(88) *Dict. des sciences médicales*. I. c. p. 304.

(89) Feminas duas, quae sputum sanguinis pro indicio graviditatis habebant, novi.

(90) « Memini uxoris, quae lactationis propriorum filiorum tempore, mammis copioso lacte turgescentibus, numquam non haemoptysi corripitur ». RUECHLER diss. cit. p. 9. Ex lactatione protracta pluries haemoptysin ipse observavi.

(91) STOLL l. c.

potus liquorum fermentatorum (92), opium (93), mel (94), asparagi (95), mercurius (96), venus (97), gaudium (98), moeror (99), ter-

(92) Una ex communissimis caussis in regionibus septentrionalibus.

(92) Chesnau L. 2. C. 5 obs. 2. (Nunquam videre contigit).

(94) Anno 1819 jurisconsultum phthisicum curavi, qui, quoties mel comedebat, haemoptoën experiebatur. Idem si mel in pharmacis reconditum erat (e. c. in ptisana) contingebat.

(95) Quarin an*i*madversiones p. 66.

(96) Quarin l. c. p. 54 (Nimis verum, relate ad sublimatum corrosivum).

(97) Caelii Aureliani ista observatio quotidiana confirmatur praxi. Cfr. Gilibert op. c. p. 301. « Venerem praecocem, aut nimiam, inprimis onaniam, pulmonibus haud parum insidiari, multorum, qui hac ex caussa nimis exhausti sanguinem sputarunt, funera confirmant. Feminae nobis exemplum oblatum est, quae, licet corpore hucusque firmo ac bene nutrito dotata, quoties tamen veneri aestivis sub caloribus paulo ardentius inservit, toties cruorem illico e pulmonibus eructat ». J. P. Frank l. c. p. 178. In schedis suis posthumis sic lego: « die 4 mens. jul. 1801 femina 34 circiter annorum me consuluit, Berolinensis, a juventute sensibilissima, et nunc affectibus hystericis subjecta, unius filii mater. Haec ab octo annis, dilecto marito juncta, cum eodem coitum *nunquam* exercuit, quin sanguinis tantillum sub tussi reddiderit. Die 1 mensis januarii 1806 consilium meum petitum pro muliere phthisica, a tribus jam annis illa hoc morbo laborans, saepius sanguinem

ror (100), zelotypia (1), ira (2), vermes (3),

excreavit; sed jam a decem annis, toties ac venerem exercuit, semper aliquam sanguinis portionem e pulmonibus rejecit. Plures, quas non adnotavi, feminas idem a coitu sputum cruentum expertas esse percepi ». Simile exemplum Platerus (obs. lib. III. p. 758) narrat.

(98) Gorter de perspiratione insensibili p. 515. A. 1815 femina illustris prope Stonim habitans, se haud dudum, dum illi nunciatum fuit, restaurationem regni totius Polonici imminere, ex summo inde gaudio, conspicuam haemoptysin perpessam esse, mihi retulit.

(99) Schenk lib. II. obs. 77. Quarin l. c. p. 54. Gravem pneumonorrhagiam ex hac caussa in duce militum Polonico observavi. Femina, de qua supra §. XXXVIII. N. 1. pneumonorrhagiam maxime a moerore, rerum domesticarum culpa, experto, repetebat. Germani adagium habent, ub negotia male incedunt: « *Es mochte einer Blut speyen* ».

(100) Polis de haemoptysi, et consequente phthisi ex *terrore* contractis. v. Misc. Ac. N. C. Dec. II. An. 4 obs. 45.

(1) Ex hac caussa terribilem pneumonorrhagiam in ancilla formosissima phthisi tuberculosa laborante, a. 1815 versus finem vergente, observavi.

(2) Higmorus disquis. anat p 172. Tissot *oeuvres T. XI* p. 353. *Edit. Lausan.* 1781. « Omnium maximum haemoptoëos periculum est, si summa ira excandescens homo vociferatur ». Swieten Comment. §. 1198. Sic de Sulla legitur, quod animi concitatione nimia, atque immoderato vocis impetu convulso pectore, spiritum cruore ac minis mixtum evomuerit (Valer. Maxim. L. IX. C. 3).

(3) Ramsey in *medico-chir. Trans. publ by the medic. and chirurgical Soc. of. Lond. Vol. IX. P. II.* 1818.

dysenteria (4), somnus (5), electricitas (6), et galvanismus (7).

Caussa proxima.

3. Si consideremus fabricam pulmonum spongiosam, ac laxam, vicinitatem illorum cum corde, — arterias breves, magnas, venas haud tantae diametri (8), quas habent, — facilitatem, qua in experimentis anatomicis ex arteria pulmonali liquor in vesicularem pulmonis sub-

(4) Franzius diss. de aegro haemoptoico ex dysenteria laborante. Ultr. 1704.

(5) An. 1819 mense april. vir coxarthrocace et haemorrhoidibus laborans in clinico meo decumbebat. Cum dolores cruris noctem insomnem reddidissent, suasi, ut illam somno pomeridiano compensaret. Nequeo, inquit aegrotus; nam quoties somno pomeridiano indulgeo, sanguinem sputo. Credidi primum cruorem ex ore venire, sed instituto repetitis vicibus experimento, de fonte cruoris pulmonalis certus redditus sum. Casum quodammodo similem apud Bened. Sylvaticum (Cons. 34 Cent. II.) inveni, ubi aeger nunquam exspuit sanguinem alio tempore, nisi statim e somno, tam diurno, quam nocturno.

(6) *Auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 11. *B.* p. 72.

(7) « In comitissa Vindobonensi pneumonorrhagiam observavi, quod ob surditatem *galvanicae* operationi se submisisset ». Ex schedis Patris mei.

(8) « In pulmone, unico exemplo, *venarum lumen*, quam sodalium arteriarum, *minus est* ». Haller Elem. physiol. T. II. p. 167.

stantiam, et in asperam arteriam exhalat (9); qua vicissim bronchio injecta aqua, ichthyocolla, in arteriam pulmonalem sibi viam aperiunt (10), vel qua liquores tracheae impulsi in venam pulmonalem descendunt, aut huic ipsi injecti in asperam arteriam, et vesiculas feruntur (11), et violentias omnis generis, quibus organum respirationis patet, et consensum, quem illud, potissimum per nervos pneumo-gastricos, cum cerebro, et visceribus abdominalibus alit; — si haec, inquam, consideremus, non mirabimur, nullibi locorum, naribus quodammodo exceptis, tam frequens, tam arduum, quam ad pulmones, profluvium cruoris occurrere. Occurrit autem tale profluvium, ut pathologorum sermone utamur, per vasorum vel *rupturam* (ῥῆξις, *rhexis*, διαίρεσις, *diaeresis*); vel *erosionem* (διαβρωσις, *diabrosis*), vel *dilatationem* (ἀναστόμωσις,

(9) «Etiam facilius ex arteria pulmonali liquor exhalat in vesicularem pulmonis fabricam et in asperam arteriam». Haller l. c. p. 165.

(10) «Vicissim etiam ex broncho in arteriam pulmonalem aqua injecta et ichthyocolla, in meis experimentis viam invenit, tamen minus facilem». Haller l. c.

(11) «Etiam per experimenta constat, liquores asperae arteriae impulsos in venam pulmonalem non difficulter locum sibi aperire; vicissim ex vena pulmonali impulsus liquor in asperam arteriam, et bronchia, et vesiculas viam invenit». Idem, ib.

anamastomosis), vel *secretionem morbosam* (12), vel *spasmum*; quibus ansam porrigunt aneurysmata, varices, ulcera, obstacula mechanica, debilitas (13), inflammatio, systematis nervosi perversa sentiendi facultas, forte, et ipsius sanguinis conditio morbosa (14).

§. XL.

DIAGNOSIS.

Facilis confusio.

1. Quamvis sanguis e pulmone scaturiens id gentilitium habere soleat, quod tussis ope, et per ictus rejicitur, quod aspectum plerumque coccineum, fluidum, spumosum (15), et since-

(12) « *Les crachemens de sang qui s' effectuent par exhalation, ne laissent communément aucune trace de leur existence. J' ai ouvert très-souvent*, dit Bichat, *des sujets morts pendant une hémorrhagie du poumon, j' ai examiné les surfaces bronchiques, et jamais la moindre trace d' érosion ou de rupture ne m' a paru sensible, malgré la précaution que j' ai prise de lever exactement cette surface et de la laisser macérer et de l' examiner même à la loupe*». *Dict. des sc. méd.* l. c. p. 319.

(13) Horn *Neues archiv.* 2. *B.* p. 235.

(14) Stoll rat. medendi P. III. p. 15.

(15) Jam Hippocrates (in Coac. Praenot.) observavit, illos, qui *sanguinem spumosum* vomunt, vomere ex pulmonibus.

EDITORIS MONITA.

Dum, juxta promissa in editione praecedentis voluminis, *addenda*, quae hoc respiciunt, suo quaeque loco, et ordine collocavimus; id etiam curavimus, ut notae, quae ex opere Cl. Testa, versionis Germanicae, excerptae passim interjectae reperiuntur, hac nostra in editione, eadem, qua opus prodiit, lingua conscriptae prodirent, celeberrimi Jos. Frank desiderio per literas patefacto lubentissime satisfacientes. Qua tamen in re, quum notae inciderint nonnullae Italicae editioni perfecte non respondentes, satius duximus illas tantum excudendas seligere, quas verbis Florentinae editionis, qua usi sumus, apprime respondere comperimus; caeterarum autem volumen, caput, et quoad fieri potuit, numerum indicare.

Hoc volumen secundae totius operis parti finem imponit. Quo citius caetera ad nos pervenient, eo citius recudi curabimus nulli unquam, quantum ad nos pertinet, sollicitudini, ac diligentiae parcentes.

In ordinandis paginis folii secundi praecedentis voluminis (a pag. 17 ad pag. 32) illapsus est error, cui emendando illud denuo typis commisimus, propter eaque cuicumque facile erit emendatum hoc folium initio voluminis praesentis adnexum in illius locum substituere.

PRAXEOS
MEDICÆ UNIVERSÆ
PRÆCEPTA

AUCTORE

JOSEPHO FRANK

JOANNIS PETRI FILIO, AUGUSTISSIMO IMPERATORI ET TOTIUS ROSSIAE AUTOCRATORI A CONSILIIS STATUS, EQUITE ORD. S. ANNAE II CLASSIS, S. WLODIMIR IV. CLASSIS, THERAPIAE SPECIALIS ET CLINICES IN CAESAREA UNIVERSITATE VILNENSI PROFESSORE EMERITO, FACULTATIS MEDICAE VINDOBONENSIS, SOCIETATIS MEDICAE BEROLINENSIS, CONSILII MEDICI PETROPOLITANI ET CAESAREAE ACADEMIAE MEDICO-CHIRURGICAE, SOCIETATUM PHILANTROPICAE ET PHARMACEUTICAE PETROPOLITANAE, NATURAE SCRUTATORUM MOSQUENSIS, CAESAREAE MEDICORUM ET BENEFICORUM VILNENSIS, ACADEMIAE MEDICORUM VENETAE, SOCIETATIS AGRICULTURAE STUDIOSORUM, FLORENTINAE, SCIENTIARUM ET ARTIUM ARGENTORATENSIS, ACADEMIAE MEDICAE, SOCIETATUM GALVANICAE ET MEDICAE PARISIN., R. JENNERIANAE, MEDICORUM ET NOSOCOMII A GUYO LONDINI DENOMINATAE, ORDINIS MEDICO-CHIRURGORUM LUCCENSIS, SOCIETATIS PHYSICO-MEDICAE ERLANGENSIS, MEDICAE MARSILIANAE, MEDICO-PRACTICAE MONTISPESSULANAE, LITERARIAE CUM UNIVERSITATE STUDIORUM CRACOVIENSI CONJUNCTAE, R. VARSOVIENSIS ETC. ETC. SODALI.

PARTIS SECUNDÆ VOL. OCTAVUM,

CONTINENS DOCTRINAM

DE MORBIS DIAPHRAGMATIS, PERICARDII, CORDIS, ARTERIARUM, VENARUM ET ANIMI DELIQUIORUM.

EDITIO SECUNDA.

TAURINI

SUMPTIBUS CAJETANI BALBINI BIBLIOPOLAE

MDCCCXXV.

EXCUDEBANT CHIRIO ET MINA.

DE MORBIS
DIAPHRAGMATIS.

Caput I.

DE VITIIS DIAPHRAGMATIS.

§. I.

DIAPHRAGMATIS DIGNITAS. LITERATURA.

Diaphragmatis dignitas.

1. Quamvis cum pristinis physiologis diaphragma non amplius pro centro animi pathematum habere possimus, atque plurima phaenomena, quae illi hoc sub respectu tribuebantur, cordi potius, et plexui nervorum epigastrico adscribenda sint; attamen tantum est imperium septi transversi in opus inspirandi, exspirandi, suspirandi, oscitandi, tussiendi, sternutandi, ridendi, flendi, vagiendi, singultuandi, odorandi, loquendi, cantandi, ejulandi, sugendi, digerendi, vomendi, alvum, et urinam evacuandi, partum excludendi, variosque nisus perficiendi, ut illud omni medicorum practicorum attentione dignum sit.

Literatura.

2. De diaphragmate, imprimis morboso, praeter scriptores infra citandos (1) egerunt: PARISANI (2), SCHENK (3), FRIDERICI (4), BARTHOLINUS (5), SENAC (6), ETTMÜLLER (7), HAZON (8), HALLER (9), MERTÈNS (10), KRUEGER (11), CAQUÉ (12),

(1) Cap. II et III.

(2) Nobilium exercitationum de microcosmica subtilitate pars altera; lapis lydius de diaphragm. Venetiis 1635.

(3) Diss. de diaphragm. natura et morb. Jen. 1671.

(4) Diss. de diaphragmate ex vulnere laeso. Resp. CHRIST. FRID. RICHTER. Jenae 1671.

(5) Diaphragmatis structura nova. Parisis 1676. v. LECLERC et MANGET bibliotheca anatomica.

(6) *Mémoire sur le diaphragme. Inséré parmi ceux de l'Académie R. des sciences de Paris, année 1729.*

(7) De vulneribus diaphragmatis. Lips. 1750.

(8) An praecipuum respirationis organum diaphragma? Affirm. Quaest. med. inaug. Praesid. CHOMEL Parisiis 1732. Id. Praes CAROL. SALLIN; resp. JOSEPH PHILIP. Paris. 1762.

(9) De musculis diaphragmatis, Bernau 1733. Programma de diaphragmate. Goetting. 1741 v. Opusc. minora.

(10) Diss. vulnus pectoris complicatum cum vulnere diaphragmat. et arteriae mesentericae inferioris. Argent. 1758.

(11) Diss. de nervo phrenico. Lip. 1759.

(12) An praecipuum affectionum animae organon diaphragma? Remis 1774.

Loder (13), Haase (14), Berend (15), Cavalier (16), Mondat (17), Hempel (18), Percy (19).

§. II.

DE VITIIS FORMAE, HERNIIS, RUPTURA, VULNERIBUS, ET TUMORIBUS DIAPHRAGMATIS.

Vitia formae. Herniae.

1. De diaphragmatis *defectu*, monstris acephalicis familiari (20), supra monuimus (21); obvenerat praeterea diaphragma in sinistro latere (22), vel in centro tendineo (23), deficiens;

(13) Progr. Obs. herniae diaphragmatis. Jen. 1784.

(14) Progr. de nervo phrenico dextri lateris duplici, parisque vagi per collum decursu. Lipsiae 1790.

(15) De lethalitate vulnerum septi transversi. Francof. ad Viadr. 1794.

(16) *Diss. obs. sur quelques lésions du diaphragme et en particulier sur sa rupture. Paris l' an XIII.*

(17) *Essai physiol. et médical sur le diaphragme. Strasb.* 1810.

(18) Tract. anat. pathol. de diaphragm. sano et morboso. Goett. 1808.

(19) *Dictionnaire des sciences médicales. Art. diaphragme. T. IX.* p. 214.

(20) Meckel *Handbuch der pathol. Anatomie. I. B.* p. 160.

(21) P. II. Vol. VI. Sect. I. Cap. VII. §. XXIX. N. 2.

(22) Velter *Aphorismen zur pathol. Anat.* p. 144. 145.

(23) Buttner *Anat. Wahrnehm.* Wilson *Philos. Trans.* 1798. *P. II.* v. Reil's *Archiv. 4. B.* p. 450.

omnino membranaceum (24), aut saltem paucis fibris muscularibus instructum (25); sub forma bursae, ventriculum, lienem, partem intestini ilei, processum vermiformem, et portionem colon continens (26); cum dilatatione foraminum transitui oesophagi (27), et venae cavae (28) dicatorum, aut cum illorum foraminum defectu (29); cum foraminibus plurimis (30), quorum unum, alterumve venis abnormiter decurrentibus (31) inserviebat, aut alienum locum occupabat (32). Foramina haec interdum *herniis diaphragmatis* locum concedunt. Visa enim sunt per foramina haec diaphragmatis in cavum pectoris transivisse, in embryone — ventriculum, lienem, duodenum

(24) Ohdelius in *N. Schwed. Abhandl.* 1785. p. 172. 178.

(25) Isenflamm *Beytrage z. Zergliederungsk.* 2. *B.* 2. *H.*

(26) Phil's *Aufsatze und Beobachtungen aus der gerichtlichen Arzneywissenschaft.* 5. *Th. N.* 5.

(27) Morgagni Epist. XXXVII. N. 10.

(28) Idem Epist. LIV. N. 37.

(29) Büttner et Isenflamm l. c.

(30) Morgagni Epist. LXIV. N. 2. Epist. LXX. N. 10. Epist. LXXVII. N. 14.

(31) Idem Epist. V. N. 6. 9. (Vena hepatis, quae jam sub diaphragmate sese in cavam deplere debuisset, id supra efficit). Epist. LX. N. 6. (Duae venae abnormes per duo foramina contra naturam assurgebant).

(32) Morgagni. V. Haller de corp. humani fabrica. T. VI. p. 136. (Foramen pro aorta in parte tendinosa).

cum parte hepatis, et omenti (33); in viro diuturna alvi obstructione, et vehemente vomitu laborante — omentum, portionem pancreatis, ventriculum, duodenum, et magnam coli partem (34); in alio nullo respirationis vitio affecto — ventriculum situm pulmonis dextri (qui desiderabatur) occupantem (35); in tertio — intestinum colon, redux per alterum foramen ad abdominis cavum (36); in infante bienni a nativitate aegrotante — omnia viscera abdominalia cum mesenterio (37); in sene vulnere capitis defuncto — intes-

(33) Stehelin Tentamen med. Thes. 3. — Morgagni Epist. LIV. N. 11. Cfr. Otto *Handb. d. pathol. Anatomie* p. 215. et ejusdem Monstr. sex anat. et phys. disqu. p. 15.

(34) Bartholinus hist. anat. rar. Cent. VI. hist. LV. T. III. p. 288. Cfr. Clauder in Boneti Sepulchr. anat. Lib. III. Sect. 8. Obs. 27. — Ejusd. epistol. ad Marcum Ruysch de obs. practico-anatomica mirabili. Pat. 1661.

(35) Riverii Observ. medic. Cent. IV. Obs. 67. — Boneti Sepulchr. Anat. l. c. Obs. 27. §. 2.

(36) Chauvet in *mémoires de l'acad. R. des sciences de Paris.* 1729. Obs. anat. 2.

(37) Carol. Hult in *Philosoph. Transact. N.* 277. — Acta Eruditor. Lipsiens. 1762. Mens. Decembr. — Leske's *Auserles. Abh. aus d. philos. Trans. I. B.* p. 133. Casus similes in monstruis narrantur a Lemery in *mém. de l'acad. R. des sc.* 1729., et a Duvernoy in Comment. Acad. Scient. Imp. Petropol. T. III.

tinum colon (38); — in alio etiam prius sano intestinum tenue (39).

Herniae a vulneribus.

2. Communissimae autem sunt *herniae diaphragmatis a vulneribus* excitatae. Harum culpa penetrarunt ad cavum pectoris; *ventriculus* (40);

(38) Leprotte in Morgagni op. c. Epist. LIV. N. 2.

(39) Vetter l. c.

(40) Fantoni Obs. anat. med. select. XXIII. Derregagoix *Journ. de chir. par.* Desault. *T.* 3. — Richter's *chirurg. Biblioth.* 13. *B.* p. 430. Sennertus Prax. Lib. II. P. 2. C. 15. L. V. P. 4. C. 3. Schenk Obs. med. Lib. II. Obs. 258. p. 509. Moebii fundam. med. physiol. Cap. X. — Fabricii Hildani Diss. Chir. Cent. II. Obs. 33. — Boneti Sepulchr. Anat. Lib. II. Sect. I. Obs. 144. Lib. IV. Sect. XII. Obs. 23. — Blancard Anat. pract. ration. Cent. I. Obs. 2. p. 3. Obs. 70. p. 152. Cent. II. Obs. 9 p. 206. — Valentini chir. med. Francof. 1715. Sect. 2 C. 5. — *Bresl. Samml.* 1723. p. 562. Kirschbaum de hernia ventriculi. Argent. 1749. in Halleri Coll. disp. chir. T. III. N. 69. Halleri elem. physiol. T. VI. p. 118. — Klinkosch diss. de herniarum divisione, novaque herniae ventralis specie. Prag. 1764. In diss. med. select. Pragens. quas collegit et edidit Jos. Thad. Klinkosch. Prag 1775. T. I. N. 11. — Morgagni Epist. LIV. N. 12. — Lieutaud hist. anat. med. Lib. I. Sect. 2. Obs. 219. T. I. p. 73. — Van Geuns *Verhandeling. van de Holl. Maatsch. Deel VIII. St. I.* p. 169. Thurneisen Diss. de hernia ventriculi. Basil. 1777. — Sandifort Obs. anat. pathol. Lib. IV. C. 5. p. 48 —

pars illius sinistra simul cum *duodeno*, et *colon* (41); ille totus cum *omento*, et *pancreate* (42); *intestina tenuia* (43); *jejunum*, *ileum*, et *colon* (44); *colon* cum portione *omenti*, et *lobo sinistro hepatis* (45); solum *colon* (46); *hepar*

PLOUQUET enumeratio herniarum tam genuinarum quam spuriarum Tubing. 1789. — DESAULT *Auserles. chirurg. Wahrnehm.* 5. *B.* p. 9. J. CLARKE in *transact. of a Soc. for the improvement of med. and chir. Knowledge. Lond.* 1802. *Vol.* 2. *N.* 8.

(41) GLANDROP in BONETI Sepulchr. anat. Lib III. Sect. 3. Obs. 21. N. 9. Similes observationes obveniunt apud PARAEUM Opp. Lib. IX. C. 30. — MUYS Prax. med. chir. Lond. 1682. Dec. V. Obs. 2. — FOTHERGILL in *Philos. Transact. N.* 478. — KNOBLOCH diss. de externa merocele incarcerata. Lugd. Bat. 1794.

(42) BAUSCH de lapide haematide. Lips. 1665. LIEUTAUD l. c. L. I. Sect. 2. *Obs.* 208. T. I. p. 70. MACAULAY in *med. obs. and inquiries. Vol. I. Obs.* 4 *et* 5. p. 25.

(43) HENR. AB HEER v. BONETI Sepulchr. anat. l. c. §. 3.

(44) PREISS in *Salzb. med. chir. Zeitung.* 1798. 4. *B.* p. 265. (In viro 77. annor. a nonnullis annis vertigine, ructibus, crampo ventriculi, et vomitu laborante. Intestina, ubi per fissuram diaphragmatis transiebant, angustata erant. Causa verisimilis herniae lapsus ante viginti annos perpessus).

(45) CLARKE in *med. and. chirurg. Transact.* 1809. *Vol.* 2. p. 118 — FRIESE's *Annalen d. Brittischen Arzneykunde.* 1. *B.* 2. *St. p.* 219. *Tab. I.* et *II.*

(46) PAREUS l. c. LIEUTAUD l. c. Lib. I. Sect. 4. Obs. 510. 511.

(47), et *vesicula fellea* hydatidibus referta (48) (*).

Ruptura, *et vulnera*.

3. Nec desunt exempla *rupti diaphragmatis* (49) sub nisu vehemente corporis, inprimis sub partu (50), vomitu (51), lapsu (52), saltu (53), resistentia adversus grave onus obviam ruens (54),

T. I. p. 154. Plenk *Samml. v. Beobacht. über Gegenstande d. Wundarzneykunde. Wien.* 1769. *I Th. N.* 5.

(47) Blegny Zodiac. Gallic. 1682. p. 38

(48) Simmons *med. Communications. Vol. I. N.* 5.

(*) Memorabilis *diaphragmatis hernia* describitur a J. Macfedyen. (*The Edinburg medical and surgical Journal* 1822. *July*).

(49) *Mém. de l'Ac. R. des sc. Paris* 1733. p. 513.

(50) Percy l. c. p. 217. (Facies cadaveris omnino mutata).

(51) St. André v. Percy l. c. p. 218.

(52) Percy l. c. (Facies cadaveris veluti ridens, viscera abdominis in cavum thoracis irruperunt, et abdomen complanatum erat).

(53) Percy l. c. p. 219. Cfr. Godefroy in *Journal de méd. de MM* Corvisart, Leroux *et* Boyer. *An. IX. Mois de nivose.*

(54) Percy l. c. (Ventriculus, fere omnia intestina, lien, mesenterium, omentum in cavum thoracis irruerant, quo aperto ventriculus prosiluit. Volumen thoracis auctum erat, ac abdomen depressum, complanatum ita, ut columna vertebralis facile tactu perciperetur).

ab ictu (55), praesertim dorso inflicto (56). Symptomata rupti sic diaphragmatis sunt; facies ad risum composita, et abdomen complanatum, nisi ruptura diaphragmatis illico necet, quod, licet rarissime, contingere potest (57); aegri alvi pertinaci obstructione, angustiis continuis, lipothymiis crebris, vomitu quotidiano, doloribus constantibus pectoris, et abdominis excruciantur (58). *Vulnera* alia diaphragmatis omnino chirurgiae sistunt objectum; sufficiat hic meminisse quod utplurimum, at non semper (59), symptomatibus diaphragmitidis stipantur.

Tumores.

4. Postremo non ignorandum, diaphragma (praeter reliquias inflammationis alibi describendas (60) aliquando duritiem cartilagineam (61), indolem osseam (62), concretiones terreas

(55) Percy l. c. p. 222. (Commissurae labiorum versus aures retractae erant, dentibus in propatulo).

(56) Bohn v. Percy l. c.

(57) Percy l. c. p. 223.

(58) Idem l. c.

(59) Plenk *Samml. von Beobachtungen.*

(60) Cap. II.

(61) Screiber Comment. Soc. Petropol. Vol. VII. p. 228. Stoll *Heilungsmethode* 3. *B* 2. *St.* p. 155.

(62) Bartholinus hist. anat. rar. Cent. II. hist. 85. T. I. p.

(63), tubercula et tumores (64), inprimis sarcomatosos (65), et exanthemata (66) exhibuisse.

323. — BLANCARDI anat. pract. rar. Cent. II. Obs. 62. p. 277. MORGAGNI Epist. LXX. N. 5. GUINOT in *Recueil périod. de la Soc. de méd. à Paris. T. III. N.* 16. LEVEILLÉ ib. p. 298.

(63) WALTHER Observ. Anat. p. 42. WINSLOW v. TODE *med. Biblioth.* 3. *B.* 2. *St* p. 180.

(64) BONET Sepulcr. anat. Lib II. Sect. 7. Obs. 92. CERNER v. LIEUTAUD l. c. Obs. 786. p. 250. COUZIER v. LIEUTAUD l. c. Obs. 783. p. 250.

(65) VASLING v. LIEUTAUD l. c. Obs. 784.

(66) E. c. peticulas (STOLL. l. c). exanthema indeterminatum (OTTO l. c. p. 217).

Caput II.

DE DIAPHRAGMITIDE.

§. III.

DEFINITIO. LITERATURA.

Definitio.

1. Dolor constrictivus, transversim per abdomen a regione epigastrica secundum longitudinem costarum spuriarum ad columnam vertebralem (modo alterutro in latere, modo utrinque) decurrens sub inspiratione, alvi, et urinae depositione auctus, cum febre, et singultu, de inflammatione diaphragmatis, seu *diaphragmitide* (1) testatur.

(1) *Synon. Paraphrenitis*, quae vox veteribus pro levi delirio indicando inserviebat. *Phrenitis* enim vocabatur in universum omne delirium (Celsus de med. L. III. C. 18). Recentiores demum aliam phrenitin vocarunt *idiopathicam*, quae ex cerebro, ipsiusque membranis oriatur; aliam *sympathicam*, quae ex diaphragmate, aliisque partibus originem habeat. Veterum loquendi modus hypothesi superstruebatur, quod diaphragma in mentis mutationem influat, quam hypothesin jam Hippocrates refutasse censetur, ubi ait : « ego quidem nescio, quam potestatem habet diaphragma ad sen-

Literatura.

2. De hoc morbo scripsere : Petrus Salius Diversus (2), Roth (3), Wolff (4), Schneider (5), Brendel (6), Eyselius (7), Stüven (8), Zwinger (9)., Schulze (10), Segner (11), Gattenhof (12), Boxbelt (13), Beeldsnyder (14),

tiendum, et intelligendum ». Nec vox paraphrenitidis unquam ab Hippocrate ad diaphragmatis inflammationem designandam usurpata est. Jure monuit Selle (Rudimenta pyretologiae method. p. 132.), nomini paraphrenitidis illud diaphragmitidis substituendum esse.

(2) De affect. particular. Cap. 8. opusc. p. 262.

(3) Diss. de inflammatione septi transversi, symptomatis, et curandi ratione. Lips. 1548.

(4) Diss. de septi transversi inflammatione. Argent. 1661.

(5) Diss. de inflammatione diaphragmatis, seu paraphrenitide. Witteb. 1665.

(6) Diss. de cognatione paraphrenitidis cum febre maligna. v Opp III. p. 62.

(7) Diss. de paraphrenitide. Erf. 1710.

(8) Diss. de phrenitide et paraphrenitide. Jen. 1724.

(9) Diss. de paraphrenitide. Basil. 1731.

(10) Diss. de paraphrenitide. Hal. 1742.

(11) Diss. de paraphrenitide. Jen. 1747.

(12) Diss. de paraphrenitidis ratione, et curatione. Heidelb. 1758.

(13) Diss. de paraphrenitide. Lugd. Bat. 1758.

(14) Diss de inflammatione diaphragmatis, seu paraphrenitide. Ultr. 1762.

Fein (16), Schroeder (17), Saalman (18), Renauldin (19), Sawicz (20) (*).

§. IV.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM. CAUSSAE.

Symptomata.

1. Febris cum aestu magno, pulsu saepe frequente et contracto, interdum pleno, et lento (21), scenam aperit. Accedit dolor constrictivus, transversim per abdomen, cinguli instar saeviens, in cujus sede describenda aegrotus propriis manibus decursum diaphragmatis eviden-

(16) Diss. de indole, ac sede phrenitidis ac paraphrenitidis. Goett. 1765.

(17) Diss. de inflammatione diaphragmatis. Goett. 1772.

(18) Descriptio phrenitidis ac paraphrenitidis Monasterii in Westphalia. Monast. 1788.

(19) *Diction. des sciences médicales. T.* 9. p. 225.

(20) Diss. de diaphragmitide. Vilnae 1819.

(*) Scripserunt nuper de *diaphragmitide* Fr. Baehrens (*Die diaphragmitis in diagnosticher und therautischer Rückischt. Rhein. Jahrb.* 5. *B.* 1. *St.* p. 9. 6. *B.* 2. *St.* p. 147); Dzondi (*Geschichte einer merkwürdigen Magen-u. Zwergfellsentzundung. Leipz.* 1822) et Andral junior (*Archives générales de médecine.* 1823. *Octob.*).

(21) Sic in aegro a 1819. in Clinico Vilnensi decumbente observavi. v. Sawicz. l. c. Obs. I.

ter designat. Designat nimirum epigastrium, ex quo dolor secundum longitudinem costarum usque ad columnam vertebralem decurrit, idque modo in alterutro tantum latere, modo utrinque. Primo in casu, decubitus in latere affecto molestus est, atque hypochondrium ibi compressionem, inprimis superiora versus, respuit. Eo probe examinato, intus et sursum revulsum detegitur (22). Si diaphragma utrinque laboret, decubitus in dorsum eligitur, ac ambo tunc hypochondria, explorationem recusantia sursum retracta inveniuntur. Regio epigastrica haud raro excavationem, et pulsationem exhibet. Sunt qui de dolore ad latera colli conquerantur (23). Respiratio, solo thorace peracta, sublimis, parva, anhelosa, interrupta, suspiriosa est. Praeterea quivis inspirandi, loquendi, tussiendi, alvum, vel urinam deponendi conatus dolores adauget. Deglutitionem impeditam esse non vidimus, illam vero strepitu quodam circa ventriculum comitatam fuisse percepimus (24). Malis enumeratis singultus, interdum et vomitus, accedunt. In-

(22) «Si septum transversum percussum est, praecordia sursum contrahuntur». Celsus Lib. V. C. 26.

(23) Aeger Clinici Vilnensis A. 1819. v. Sawicz l. c. Obs. 2. (Ex origine et decursu nervorum phrenicorum explicatur iste dolor).

(24) Sawicz Obs. I.

gravescente in dies morbo, delirium, et risus sardonicus superveniunt. Brevi ante mortem symptomatum remissio observari solet (25). Felici in casu diaphragmitis veluti pleuritis desinit.

Autopsia cadaverum.

2. Visum est diaphragma tam vehementer inflammatum, ut injectoria arte reddi non posset rubicundius, idque tum in musculosa sua parte multa, tum in tendinea universa (26). Praeterea reperiebatur septum transversum obductum pseudomembranis (27); concretum cum basi pulmonum (28), hepate (29), liene (30), aorta aneu-

(25) HUXAM Opp. De aëre et morbis epidemicis. A. 1744.

(26) HAEN Rat. med. P. IX. C. I. §. 5. C. II. §. 7.

(27) Lego in schedis Patris mei: « Die 25 Jun. 1798 cum cadaver Archiducis Austriae MARIAE CHRISTINAE me praesente aperiretur, vidi diaphragma in ea parte, quae hepati obversa est, colore quasi tendineo utroque ex latere instructum, tamque crassum, ut tres partes pollicis unius aequaret. Fibrae musculares (discisso illinc diaphragmate) manifeste in medio jacebant, utrinque a *pseudomembrana* lardacea quasi, ac densissima, contectae ». Similes observationes narrantur a SANDIFORT (Exercit. Acad. L. II. p. 88.) et a JESSEN (in SCHENK obs. med. Lib. II. Obs. 266).

(28) FR. HOFFMANN Med. Rat. Syst. T. IV. Sect. 2. C. 6. STOLL Rat. med. T. II.

(29) BARTHOLINI hist. anat. rara. Cent. IV. hist. 20. T. II. p. 265. Cent. VI. Obs. 55. T. III. p. 291. Miscell. Nat. Cur. Dec. II. A 7. Obs. 252. MORGAGNI Epist. XXXVIII. Art. 34.

(30) WINSLOW *traité du bas-ventre*. §. 333.

rysmatica (31); obsessum ab ulceribus (32), a maculis gangraenosis (33), a concrementis terreis (34), a variis tumoribus (35), ut ab hydatidibus (36). Erat diaphragma quoque hydropicum (37), cartilagineum (38), osseum (39), et peticulis notatum (40).

Caussae.

3. Diaphragmitis, interdum epidemica (41)

(31) Morgagni Epist. XL. Art. 29.

(32) Amatus Lusitanus Curat. med. Cent. VI. Cur. 8. Hautesierk *Recueil d'obs. méd. T.* 2. p. 503. Lieutaud hist. anat. med. Lib. II. Sect. 6. Obs. 778. T. II. p. 247. Meckel *Mém. de l'Ac. R. des sc. de Berlin* 1764. p. 87.

(33) Morgagni op. c. Epist. XXXV. Art. 2.

(34) Walter Obs. anat. p. 42. Winslow in Tode *medic. Biblioth.* 3. *B.* 2. *St.* p. 180.

(35) Lieutaud l. c. Obs. 783. 784.

(36) Miscell. Nat. Cur. Dec. III. A. I. Obs. 22.

(37) Pohl de hydrope saccato et hydatidibus. Lips. 1747. in Halleri Coll. disp. pract. Vol. IV. p. 269.

(38) Screiber Comment. Soc. Petropol. Vol. VIII. p. 228.

(39) Morgagni Epist. LXX. Art. 5.

(40) Stoll l. c.

(41) Sagar an. 1770. diaphragmitidem epidemicam inter rusticos observavit (G. Vogel. *Handb. d. prakt. Arzneywissensch.* 4 *Th. K.* 10.). Epidemicam quidem non vidi diaphragmitidem, sed annuam constitutionem peculiarem; et hujus morbi evolutioni favere posse, ex eo concludo, quod a. 1819 tria illius exempla in clinico Vilnensi habuerim,

(*), excitari solet a frigore aestuanti corpori admoto (42), a potu frigido, eoque fermentato ingesto, ab evacuationibus sanguinis habitualibus neglectis, a cursu, ab exanthematibus (43), et impetiginibus retropulsis, ne iterum de ruptura, et vulneribus dicamus.

§. V.

DIAGNOSIS. PROGNOSIS. CURA.

Diagnosis difficultas.

1. Quid? de vulneribus immo dicendum est, nam nisi ex pathologia vulnerum lux hic affulgeret, de diagnosi diaphragmitidis desperandum foret. Docet autem ea, veteres non errasse, ubi *risum sardonicum* (44) inter symptomata diaphragmitidis recenserunt, cum ille risus revera

cum alias plures anni praeterire soleant, antequam vel unicum invenire liceat.

(*) Diaphragmitidem *Barmemi*, aestate an. 1819., epidemicam fuisse contendit Baehrens (l. c.).

(42) Schulze l. c § 39.

(43) Aaskow Act. R. Soc. Havn. Vol. I. p. 205.

(44) Est *risus sardonicus* spastica musculorum faciei contractura risum simulans. *Sardonicus* dicitur risus, a *herba Sardonia*, quam qui gustarunt, labiis dolore in rictum contractis, veluti ridentes emortui esse *narrantur*.

ab affectionibus gravioribus septi transversi non sit alienus, quod aut ex nexu intercostalis cum tertio ramo paris quinti (45), aut a connubio nervi phrenici cum pari vago, et nervo faciali (46), explicatur. Explicatur inde etiam cur risus sardonicus a vermibus intestinorum oriri possit (47).

(45) « Quodsi itaque caussam simulati hujus risus, qui aegroto funestum praenuntiari solet exitum, sciscitemur, nullo fere negotio eam a connubio, quod pari est intercostali cum quinta conjugatione, petere possumus ». SCHULZE l. c. §. 33.

(46) « *Il n'est pas étonnant que les affections du diaphragme puissent occasionner des convulsions dans les muscles des lèvres, et qu'elles soient en effet souvent la suite des maladies de ce grand muscle. En effet, les nerfs diaphragmatiques communiquent par des filets avec le nerf vague, et celui-ci avec le facial, qui répand ses rameaux dans les muscles des lévres: leur convulsion peut être un effet de l'affection du nerf diaphragmatique, qui communique aussi avec le facial, au moyen du plexus formé principalement par les quatrième et cinquième paires cervicales, par lesquels la majeure partie des nerfs diaphragmatiques est formée* ». PORTAL *Anat. méd. T.* 4. p. 233.

(47) « An. 1786 obiit in Nosocomio Ticinensi aeger cum febre petechiali, delirio, risu sardonico, et singultu stipata: nihilominus diaphragma nullum vestigium inflammationis obtulit, sed copiosi ascarides lumbricoides, multaeque saburrae in intestinis tum tenuibus tum crassis inveniebantur ». (Ex schedis Patris mei). Cfr. Epitome de cur. hom. morb. T. II. p. 180. (Doleo encephalum hujus viri non fuisse adapertum).

Nec arduum est de *mentis alienatione*, diaphragmitidis interdum comite, per consensum plexus coeliaci (ope nervorum vagorum, et intercostalium (48) cum cerebro), rationem reddere. Interea dari haud raro diaphragmitides sine risu, sine delirio (49), quin immo sine solitis hujus

(48) « Rationem proinde exquisituris, cur nerveo diaphragmatis centro incenso, continuum delirium, quod in furiosum multoties observatur abire, semper praesto sit, haud obscurum videbitur, causam hujus phaenomeni maxime conferendam esse in mutuum illud commercium, quod diaphragmati per nervos est cum cerebro ». Schulze l. c.

(49) Bonet (Sepulchr. Anat. Lib. I. Sect. I. Obs. I.) profert exemplum ubi puellae cujusdam lipothymia subito interemtae cadaver dissecuit, in cujus carnosa diaphragmatis parte abscessum magnum deprehendit, quae tamen viva nunquam delirio fuit tentata. Morgagni (de sed. et caus. morb. Epist. VII. Art. 14) inquit: « ego tendineam quoque diaphragmatis partem (quam unam maxime attendunt, qui delirium a diaphragmatis inflammatione repetunt) inflammatam, cum vix confusa, et subdelira morbi extremo tempore mens fuisset ». Et Haen (l. c.) casum refert, ubi septum transversum in musculosa parte multa quidem, sed in tendinea universa, adeo vehementer inflammatum fuit repertum, ut ipsa per artem injectione rubicundior reddi non potuerit; et tamen aeger in morbo non deliraverat, sed ipsam tantummodo sub mortem; pariterque risu sardonico, convulsionibus, furoribusque plane liber fuerat. Idem docuit Wendt (Obs. de pleuritide, et peripneum. Sect. cadav. l. 2. 5.), ubi diaphragma in tribus cadave-

morbi symptomatibus (50) fasti medici abunde docent (*).

ribus inflammatum describit sine delirii, vel risus sardonici mentione. Plures observationes quoque collegit Selle (l. c.), ex quibus patet, non quidem semper deesse deliria, sed certe non semper, et necessario in diaphragmatis inflammatione occurrere.

(50) Haen (l. c. p. 68) postquam aegri sui historiam enarravit, — ubi nulla nausea, nullus vomitus observabatur, ac ventriculus omnia pharmaca etsi irritantia perferebat, tandem exclamat! « Quis demum mortalium in hac pleuritide fuisset unquam universi pene diaphragmatis inflammationem suspicatus? »

(*) Baehrens opus diagnosin diaphragmitidis illustrandi non sine ostentatione adgreditur. Asserit ante omnia, descriptionem hujuscemodi morbi, quatenus a nosologiis suppeditatur, objecto neutiquam respondere (p. 11.); atque signa diaphragmitidis certissima pro re nata consistere in perceptione angustiae, constrictionis, ponderis circa pectus, in cupiditate aëris, ejusque suctione ore aperto instar canum tempore aestivo peracta (p. 21. 22.); in sensu inquietudinis (p. 16) ex adspectu, et gestibus aegri obvia, in distortione oris sine risu sardonico; in tremoribus, convulsionibus (p. 17.) veluti epilepticis (p. 18.); in symptomatibus gastricis (p. 18.), in retractione hypochondriorum (p. 29), inque delirio miti (p. 33). Etiamsi haec symptomata in *una* diaphragmitidis epidemia locum revera obtinuissent, ejus caussa non sequeretur illa, et omni alii communia esse. Ast cum Baehrens diaphragmitidem suam epidemicam per autopsiam cadaverum non demonstraverit, liceat de illius morbi praesentia adhuc

Distinctio diaphragmitidis ab encephalitide.

2. *Diaphragmitis*, quae risu, et delirio stipatur, sane confundi posset cum *encephalitide*, a qua quondam vix differre credebatur (51); qui tamen error jam diu correctus fuit (52). Caeterum non sola diaphragmatis, sed et aliae inflammationes viscerum abdominalium cerebri affectionem simulare solent (53).

Distinctio diaphragmitidis a pleuritide.

3. Quo pacto *diaphragmitis* a *pleuritide* differt, sequens docet tabula:

Diaphragmitis.	*Pleuritis.*
1. Dolor sub sterno ad finem costarum.	1. Dolor ad thoracis latus.
2. Dolor cinguli instar pectus constringit.	2. Dolor punctorius est.

dubitare. Ex descriptione quidem morbi, ab intempestivis auctoris commentis obscura reddita, nil tuto concludi potest; suspicor nihilominus illum pertinuisse ad febres inflammatorio-typhoideas cum peculiari affectione cordis.

(51) Primus GALENUS, inflammato diaphragmate deliria non multum a phrenitide diversa produci, dixit (De loc. affect. Lib. V. C. 4) In eadem opinione versabantur BONET (l. c.) et THEOD. ZWINGER (Theatr. prax. med. p. 338).

(52) A LANGIO (Prax. med. C. XIII.) a LAURENTIO BELLINO (opusc. pathol. de pectoris et capitis morbis p. 419), a BOERHAAVIO (Aphor. § 900), aliisque.

(53) P. III. Vol. I. Sect. II. Cap. de hepatitide.

Diaphragmitis.	*Pleuritis.*
3. Respiratio maxime per musculos pectoris absolvitur.	3. Respiratio maxime per musculos abdominis peragitur.

Distinctio relate ad sedem.

4. Sunt qui diaphragmitidem in *tendineam*, et *musculosam* dividunt, ac ibi risum, delirium, et singultum, hic vero symptomata mitissima obvenire contendunt, num jure nec ne? ignoramus.

Distinctio relate ad indolem.

5. Quas observavimus diaphragmitides, indolis erant aut rheumaticae, aut metastaticae. Cavendum, ne symptomata nervosa ex solo septi transversi cum cerebro consensu orta ab indole morbi typhoidea repetamus.

Prognosis.

6. Vulnera diaphragmatis difficilis esse sanationis diu constat (54); atque lethalia habentur praeprimis, quae partem illius tendineam occupant (55). Quacumque in diaphragmitide singultus, perennes extremorum perfrigerationes, ardores interni, sudores algidi, mali ominis, ac factae grangraenae (56) indicia sunt. Resolutio ut in pleuritide obtinetur.

(54) Hippocrates Lib. VI. Aph. 18.

(55) Galen. in Comment. Forestus Lib. VI. Obs. 3.

(56) Isenflamm *Prakt. Ammerk. uber. d. Muskelen.* §. 162.

Cura.

7. Cura morbi indoli adaptanda ab illa pleuritidis haud differt. *Venae sectiones* largae uno ore, atque jure commendantur (60).

(57) Clifton Wintringham de morbis quibusdam Commentarii. T. II. Lond. 1791.

Caput III.

DE SINGULTU.

§. VI.

DEFINITIO. LITERATURA.

Definitio.

1. Inspiratio, sub qua concussus thorax celeri impetu una cum abdomine attollitur, aër cum sono acuto per os exploditur, loquentibusque sermo intercipitur, *singultum* (1) constituit.

Literatura.

2. Singultus semiotica ad Hippocrate, et Galeno perbelle tradita est. Ad therapiam vero quod spectat, fundamentum Alexander Trallianus (2) posuit. Accessere observatores, quorum sedulitati facta ad doctrinam universam conden-

(1) Gr. Λυγμὸς, seu Λύγξ (Gen. Λυγγὸς Vox Lat. *singultus* derivatur a nonnullis ab imitatione soni ipsius singultus, ab aliis ab adverbio *singulatim*, id est unum post alterum. Germ. *Schluchzen.* dialecto Austriaca *Der Schnakerl.* Gall. *Hoquet.* Angl. *Hickug*, *hiccugh.* Ital. *singhiozzo.* Pol. *Czkawka.*

(2) Lib. VII.

dam necessaria debemus (3). Inserviere illa ad conscribendas dissertationes auctoribus ALBERTI (4), KEGLER (5), STIMMELIUS (6), SENNERTUS (7), MICHAELIS (8), KIESLING (9), SEBIZ (10), HOFFMANN (11), SCHENCK (12), CROCIUS (13), STEINFELS (14), KINNER (15), VESTI (16), VAN REVERHOST (17), BACHMAYER (18), BOHN (19), BORELLUS (20), HOLZ (21), ROBEL (22), STOLTZ

(3) Mentio illorum passim fiet.

(4) Diss. de morbis mesenterii, et de singultu. Vit. 1578. Diss. de singultu praecipue puerperarum. Hal. 1738.

(5) Diss. de singultu. Basil. 1591.

(6) Theses de singultu. Francof. 1606.

(7) Diss. de singultu. Viteb. 1624.

(8) Diss. de singultu. Lips. 1655.

(9) Diss. de singultu. Argent. 1655.

(10) Diss. de singultu. Argent. 1659.

(11) Diss. de singultu. Jenae 1667.

(12) Diss. de singultu. Jenae 1667.

(13) Diss. de singultu. Marb. 1669.

(14) Diss. de singultu. Marb. 1669.

(15) Diss. de singultu. Lugd. Bat. 1686.

(16) Diss. de singultu. Erf. 1691.

(17) Diss. de singultu. Lugd. Bat. 1692.

(18) Diss. de singultu. Altd. 1695.

(19) Diss. de singultu. Lips. 1697.

(20) Diss. de singultu. Marb. 1707.

(21) Diss. de singultu. Regiom. 1707

(22) Diss. de singultu. Marb. 1707.

(23), SCHAEFFELIUS (24), CARTHEUSER (25), BRUNING (26), THIEL (27), TSCHUTI (28), VAN ROSSUM (29), SCHEIDT (30). Optimus vero de singultu tractatus FRIEDERICO HOFFMANNO (31) debetur.

§. VII.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM.

Symptomata.

1. Hypochondriorum variationem, et ventris tumorem singultum imminentem indicare, HIPPOCRATES monuerat (32). Spectat haec observatio magis ad morbos acutos, quorum symptoma singultus est, quam ad chronicos. In his enim singultus ut plurimum extemplo ingruit, quod accidit homini nunc sese moventi, et vigilanti

(23) Diss. de singultu. Regiom. 1707.
(24) Diss. de singultu. Gryphisw. 1730.
(25) Diss. de singultu. Francf. 1754.
(26) Diss. sistens singultum morbum, symptomata, signum. Ultraj. 1758.
(27) Diss. de singultu. Goett. 1761.
(28) Diss de singultu. Basil. 1767.
(29) Diss. de singultu. Lovan. 1781.
(30) Diss. de singultu. Duisb. 1782.
(31) Medicinae ration. systema. T. IV. C. 4.
(32) Prorrhet. L. I. C. 12.

(33), nunc quiescenti, et dormienti (34), nunc omni tempore (35). Saepe singultus est accidentalis et transitorius, alias vero tam immanis, ut totum corpus, ac si costae frangi vellent (36), concutiat, ac spatium pro libera respiratione, et verbis proferendis deneget (37), ut impediat, quominus aeger prandere, aut dormire possit, utque latratum canis aemuletur (38), et ex longinquo audiatur (39). Socia tunc singultus agnoscit va-

(33) Aegra de qua Nelson Scott narrat (Duncans *annals of medicine. Vol.* 2. *Lustr. II* p. 351. v. *auserles. Abhandl. f. pr. Aerzte* 22. *B.* 2 *St.* p. 280). singultum *nunquam sub somno* experiebatur.

(34) Aegra Fr. Hoffmanni (l. c. Obs. I.) solum noctu, quousque dormiebat, singultui obnoxia erat, quo primum vero excitabatur, et corpus ipsius in lecto e loco movebatur, ab illo immunis erat.

(35) Memorabilis singultus, quem descripsi (Ratio Instituti Clinici Ticinensis. Vienn. 1795. Cap. X.) aegram *diu noctuque* excruciabat.

(36) Dolaeus Encycloped. med. Lib. III. C. 2. p. 174.

(37) Schenk diss. cit. p. 6. ex Poterio. In Judaeo tredecim annorum, qui a nonnullis hebdomadibus singultu latrante laborabat, *quadraginta quinque* singultus spatio sexagesimae horae partis numeravi, Vilnae die 21. Jan. 1819.

(38) Bartholinus Cent. II. hist. 4.

(39) Lazar. Riverius Obs. I. p. 302. Riedlinus Obs. XXXI. p. 67. In aegra mea in Clinico Ticinensi singultus ad centum passus usque audiebatur, quod sub fenestris immensum numerum curiosorum attraxit.

ria symptomata, quae aut ex eadem caussa, quae illum excitat, aut ex mechanica vi corpori sub actu singultiendi illata pullulant. Communissima sunt inter illa — borborygmi, suspiria, oscitatio (40), ructus (41), nausea, et vomitus; inter haec — dolor capitis, pectoris, cum sensu plagae ibi haerentis, pulsus frequens, parvus, rubor faciei. Singultus durasse visus est dies quatuor (42), quinque (43), octo (44), duodecim (45), viginti (46), quadraginta (47),

(40) Aegra Scott (l. c.) ore semper hiante relinquebatur.

(41) An. 1820—1829. vetulam judaeam (*Moyzeszowa*) cum Dr. Liboschitz Vilnae curavi, quae singultum *socio ructu* patiebatur. Explosio tanta erat, ut illa non solum in vestibulo audiretur, sed etiam ut infans in eadem domo degens inde terrefactus in convulsiones inciderit. Ipse prope ructatricem meditabundus sedens, ab explosione inopinate contingente, plus vice simplici concutiebar. Malum hoc dumtaxat interdiu saeviebat. Cum plurima signa vitii cordis, aut vasorum majorum adfuerint, illud inde derivavi. Obiit interea aegra cum malis suis. Ad sectionem cadaveris inter judaeos Polon. nequidem cogitare licet.

(42) Henning in Hufeland's *Journal d. pr. Heilkunde* 25 *B.* 4. *St.* p. 75.

(43) Weber Obs. med. Fasc. II. p. 35.

(44) Benedict. Sylvaticus Lib. II. Consil. 81. p. 287. Rolfinkius Epit. part. corp. affect. L. III. C. 4. p. 208. Riedlin Cent. Obs. 15.

(45) Marcus Gattinaria in praxi sua, de jurisconsulto narrat. Tulpius Lib. IV. C. 25.

menses tres (48), septem (49), octodecim (50), quid quod annos duos (51), quatuor (52), viginti quatuor (53). Interdum ille periodice redit (54).

Autopsia cadaverum.

2. Cadavera hominum cum singultu demortuorum exhibuerunt tumores nervos, qui stomachum adeunt, comprimentes (55); tumorem cysticum inter pleuram, et vertebras (56); se-

(46) EPIPHANEUS FERDINANDUS hist. 43.

(47) ALEXANDER MASSARIUS Lib. III. C. 4.

(48) SCHENK Lib. III. Obs. 49. ELLER *med. chirurg. Bemerk*, p. 167.

(49) Ratio mea instituti Ticinensis l. c.

(50) TARANGET in *Journ. de med. T.* 86. p. 363.

(51) BARTHOLINUS Cent. III. Epist. 61 (a daemone obsessa credebatur aegra). MARCELLUS DONATUS. Lib. IV. hist. med. Cap. 5.

(52) BARTHOLINUS Cent. II. hist. 4.

(53) ALBERTI Diss. casus singultus chronici viginti quatuor annorum. Hal. 1743.

(54) Singultus periodicus OL. BORRICHII. D. HAZON in diario medico. Jul. 1766. Quolibet anno revertebatur et singulis vicibus quatuordecim dies perseverabat, phlebotomiis cessit, aeger pacate noctes somno transigebat, primo mane adusque vesperam singultiebat. (MANGET *Bibl. med. T.* 4 p. 558).

(55) BARTHOLIN. secunda appendix. v. MORGAGNI de sed. et causs. morborum Epist. XXIX. Art. 3. et RHODIUS Obs. med. Cent. II. Obs. 61.

(56) ELLER l. c.

rum acre in cavitatibus pleurae (57); ventriculum notis nigris sparsim compunctum (58), tumorem ad cardiam (59); vermes in stomacho (60), illius ex omento crasso et scirrhoso dislocationem (61); hepar cum quadam septi transversi parte nigro colore tinctum, corruptum, sphacelosum; in venis et arteriis parum cruoris; lienem sanguine crasso turgidum, et cor penitus corruptum (62), atque calculos in renibus (63).

§. VIII.

CAUSSAE.

Caussae praedisponentes.

1. Praedisponunt ad singultum aetas infantilis, et senium; hinc genus nervosum imbecille (64).

(57) Fr. Hoffmannus l. c. §. 14.

(58) Ramazzini constitut. A. 1692. et duorum seqq. N. 22. Cfr. Haller opusc. patholog. Obs. 14.

(59) Eller l c. p. 170.

(60) Frank epit. de cur. hom. morb. L. V. 2 p. 526.

(61) Lieutaud hist. anat. med. Lib. I. Obs. 208.

(62) Fr. Hoffmann l. c. Obs. 3.

(63) Dr. Matusewicz, quondam professor artis obstetriciae in C. Universitate Vilnensi, praevio pertinaci singultu, in atrio domus perceptibili, ex suppressione urinae mortuus est; secto cadavere calculos renales, quorum praesentiam praedixi, exhibuit.

(64) Fr. Hoffmannus l. c. §. 10.

Caussae excitantes.

2. Excitatur singultus a vulneribus cerebri (65), a laesionibus musculi temporalis (66), a luxatione vertebrarum (67), et costarum (68), ab illarum versus ventriculum curvatura (69), a cartilaginis ensiformis depressione (70), et procapsu (71), a menstruatione (72), illiusque defe-

(65) Hippocrates Sect. VII. Aph. §. 3. et Heurnius comment. in hunc aphorismum p. 469 Fr. Hoffmann §. 15.

(66) Klein *chir. Bemerkungen* p. 150.

(67) Alexander Massarius l. c. (quidam cum cecidisset in dorsum, vertebris luxatis, incidit in singultum, a quo liberari non potuit, nisi in locum suum vertebris restitutis). Cfr. Rhodius Cent. II. Obs 61. (singultus ex compressa thoracis vertebra undecima superiori orificio ventriculi objecta).

(68) Fernelius Lib. VI. de part. morb. et sympt. C. 3. p. 568 (costa reposita quievit singultus). Observavi ex hac caussa singultum in femina nobili Vilnensi. Aegra morbum ex repetita contusione thoracis, in curru incommodo vehendo, contraxerat.

(69) Hippocrates de fractur. C. 47. articulorum. Docte hunc locum commentatur Michaelis Diss. cit. §. 51. 52.

(70) Fernelius l. c. (Tres menses continuo durabat singultus).

(71) Bonet Sepulchr. Lib. 3. Sect. 5. Obs. 8. App.

(72) Schurigius (Parthenol. p. 213.) refert, singultum feminam quandam ante mensium eruptionem semper occupasse, hac vero facta protinus cessasse.

ctu (73), a graviditate (74), a frigore (75) vertici admoto (76), et praesertim humido (77); ab haustu gelido (78), acidularum (79); a veloci de-

(73) Fr. Hoffmannus l. c. Obs. I. Jaurion in *Recueil périod. de la Soc. de med. à Paris T. III. N.* 17.

(74) Fr. Hoffmann l. c. §. 18 (ultimis gestationis mensibus).

(75) Riverius (Cent. III. Obs. 42) meminit, quod quaedam puella per totam hyemem singultu graviter vexata, omni vero aestate ab eo libera fuit. Interea singultum non invenio frequentiorem in regionibus septentrionalibus, quam alibi.

(76) Recens nati, nisi verticem habeant bene tectum, statim incurrunt singultum.

(77) Raygerus (Miscell. nat. cur. Dec. II. A 6. Obs. 211.) de triduano singultu ex diuturniore in aquis mora, casum refert memorabilem. A. 1816 judaeum cum saevo singultu observavi. Juvenis iste per plures horas prope sponsam sedens, atque lascivia exarsus, dolorem vehementem testiculorum persentire coeperat; contra quem, chirurgi cujusdam consilio, *fotum frigidum* admovebat. Extemplo comparuit singultus, per quinque dies protractus.

(78) Eph. N. Cur. Dec. III. An. I. Obs. 48. Smetius Misc. p. 523. Riverius (De morb. infrequent. Obs. I.) singultum semestrem a frigido haustu adnotat, et Timaeus a Guldenklee (L. III. C. 5. p. 115.) exemplum singultus allegat in viro, qui valde calefactus nimium aquae frigidae cum nitro hauserat. Et in febribus singultus observatus est, a nimio usu juleporum acidorum, et emulsionum refrigerantium (Schenk Lib. III).

(79) Eph. N. Cur. Cent. V. Obs. 46.

glutitione (80); a cibo oesophago haerente (81), a pane calido magna quantitate devorato (82); ab avida ingestione lactis (83), fructuum horaeorum (84), superbibendo aquam frigidam; ab esu pitum ceparum, allii, et zingiberis (85), tum piperis cum melle, superbibendo vinum calidum (86); a potu cremati (87), alioque calido (88); a venenis, e. c. conio maculato (89), euphorbio (90),

(80) Si velociter aliquid devoratur, fieri singultum observavit Rhases 5. Contin. et Alexander 7. Problem. 45. Qui tuburcinantur, ait Sauvages (Nosol method. morb. Class. V. Gen. IV), illi saepe singultiunt, unde prophylaxis est diu cibos masticare antequam deglutiantur, sufficiente potu cibos diluere, et non satiari cibis, sed edere ad sobrietatem.

(81) Sic apud Hollerium (De morb. intern. Lib. I. C. 33. in Schol. p. 349) puella assidue singultiebat, pulmonis bubuli frustulo in oesophago restitante, donec, illo excusso, affectus cessavit.

(82) Epiph. Ferdinandus hist. med. 43.

(83) Communissimus ex hac caussa singultus inter pusiones.

(84) Vidi pluries in hominibus, qui ex septentrione fructuum egeno, in regiones meridionales illis abundantes, iter instituebant.

(85) Gatinarius de cognit. et curat. aegrit. p. 81.

(86) Galenus de compos. med. L. V. (De se ipso narrat).

(87) Quotiescumque Pater meus vel guttam cujusdam liquoris sumebat, illico singultus praesto erat.

(88) Zacutus Lusitanus Med. Prax. hist. XIII. N. 75.

(89) Guldenklee Lib. VII. Cas. 4.

(90) Idem l. c. Cas. 7.

acido sulphurico (91), antimonio (92); a vomitoriis et drasticis (93), a bile (94), ab acidis primarum viarum (95), a flatibus (96), faecibus (97), ab herniis incarceratis (98), a venere (99), a febribus intermittentibus praepostere cinchona sanatis (100), a diarrhoea, aut dysenteria mature nimis per narcotica cohibita (1), ab impedita erysipelatis evolutione (2), ab aphthis (3), ab anti-

(91) BARBETTE Prax. med. Lib. IV. Cap. 2. p. 136. (loco balsami cujusdam sumpto).

(92) BAGLIVI specimen de fibra motrice et morbosa. Romae 1702.

(93) Hyperemesin et hypercatharsin singultu stipari testantur HIPPOCRATES (Sect. VII. Aph. 3 et 4 ac Sect. V. Aph. 41), SYDENHAM (method. cur. febr. p. 61) et FR. HOFFMANNUS (l. c. §. 13).

(94) HANSA in HUFELAND's *Journ.* 6. *B.* 4 *St.* HENNING ib. l. c. FINK *Gallenkrankh.* p. 238.

(95) In infantibus quotidie observatur.

(96) FR. HOFFMANN l. c. Obs. 4.

(97) Commerc. Liter. Norimb. 1732. p. 288. PELARGUS *med. Jahrgange III.* p. 154.

(98) Plus vice simplici vidi.

(99) Eph. N. Cur. Dec. II. An. 10. Obs. 88. Cent. V. Obs. 31.

(100) FR. HOFFMANN l. c. §. 14. et Obs. 2.

(1) FR. HOFFMANN l. c. §. 14. et Obs. 2.

(2) Observationem hanc in sene Missionario Vilnensi, POHL, institui. Aeger vehementi singultu laborabat, eadem ratione, qua erysipelas ad crus evolvebatur, decrescente, ac, facta eruptione, evanescente.

(3) « Omnium frequentissimus et molestissimus singultus ori-

pathia (4), ab haemorrhagiis (5), a nisu imitationis (6), a magnetismo animali (7), a fletu suppresso (8).

Caussa proxima.

3. Sedes singultus prius in pulmonibus (9), ventriculo (10) incassum quaesita, nunc in dia-

tur, dum aphthis obsidetur oesophagus, et saepe antequam in faucibus appareant, vel oris internis partibus, ex singultu nato illas jam adesse noverunt medici ». SWIETEN Comment. §. 629.

(4) Eph. nat. Cur. Cent. I et II. App. p. 191.

(5) SAUVAGES l. c.

(6) SMETIUS (Miscell. p. 543 — 563) plures simul in orphanotrophio singultu affectos fuisse narrat. « Puella 23. ann. nata, ait SAUVAGES (l. c.), affligebatur violento, et continuo singultu canis latratum referente; vix ob diaphragmatis et intestinorum convulsiones poterat jusculum haurire: haec in nosocomio degebat vicina aliis quatuor puellis, quae tertio die *omnes singultire coeperunt*, altera cessante per semihoram tres singultiebant etc. ».

(7) Vidi in epileptica manipulationes magneticas primum oscitationem, dein singultum excitasse.

(8) SCHROEDER in SIEBOLD *Samml. chirurg. Wahrnehm.* 3 *B.* p. 224.

(9) ARISTOTELES. S. 30. problem. Quaest. I. et 17.

(10) HIPPOCRATES L. VI. Aph. 39. GALENUS L. V. de loc. affectis. C. 6. Aph. 6. Comm. SENNERTUS med. Pract. L. III. P. I. Sect. 2. C. 10. NICOL. PISO (De cogn. et curand. morb. Lips. 1766. C. 7. p. 53), MORGAGNI l. c. Definiebatur fere ab omnibus singultus « pro motu convulsivo

phragmate (11) locata est. Ac re quidem vera « concusso velocissime septo, concutitur quoque gula et stomachus citissime; hinc aëris continuo a nobis deglutiti portio intra gulam comprehensa magno impetu sursum per integrum pellitur oesophagum, et tandem in fornicato palato singultuosum illum efformat clangorem (12)». In indole singultus eruenda quaevis schola suas fovebat hypotheses (13).

§. IX.

DIAGNOSIS.

Generatim.

1. Singultum, a nonnullis affectibus, qui cum illo similitudinem habent, distinguere, dein in *symptomaticum*, et *primarium* dividere juvabit.

ventriculi, vitium, quod tunicis suis inest, expellere tentantis ».

(11) Felix Plater Prax. Tract. I. Forestus. Lib. XVIII. Obs. 12. Fr. Hoffmannus l. c. §. 9. affirmans: « *ad inspirationis laesionem pertinet singultus* ».

(12) Fr. Hoffmannus l. c. §. 5. Cfr. Langii pathol. animat. Cap. 36.

(13) Sic repetebatur singultus a Galeno (L. II. de caus. sympt. C. 6 et 8. de compos. med., a vaporibus irritantibus; — a Roderico a Castro (Comp. morb. C 33. p. 154), ab intemperie frigida, — a Paracelso (Lib. de tartaro), a tartaro etc. etc.

Distinctio singultus ab aliis affectibus.

2. Distinguendus est singulus 1.° a *motu concussorio, et sonoro thoracis*, qui plorantibus, pueris maxime et mulieribus, ab animi pathematibus, ira, gaudio, dolore contingere solet (14); et 2.° a *detentione spastica*, quae diutius tenet diaphragma rigidum, et perpetuam producit respirandi difficultatem, uti videre est in colicis, et hysteria. Desideratur hoc in casu sonitus singultientibus proprius, et character peculiaris singultus, quod scilicet remittit, et per intervalla recurrit.

Singultus symptomaticus.

3. Singultus *symptoma* esse solet pestis (15), febrium (16) (imprimis dum illarum decursus

(14) Lat. *Singultire*, *ululare*. Germ. *Schluchzen*. Gall. *Sangloter*.

(15) Thucydides, et Lucretius mirae illius Atheniensium pestis mentionem facientes, inter alia pessima symptomata et singultum referunt. De singultu ut pestis symptomate loquitur quoque Diemerbroeck C. 13 §. 5. C. 15. Annot. 5. (Oritur saepe a carbunculo diaphragma, aut stomachum occupante).

(16) Febres cum permanente singultu obvenientes *singultuosae* dicebantur. Casus leguntur apud Wedel Diss. aeger singultu ex febre maligna laborans 1676. et in Miscell. nat. cur. A. IV. Obs. 48. p. 43.

anodynis praematuris perturbatur (17), sudores et efflorescentiae cutaneae (18), potissimum miliaria (19), supprimuntur), pemphigi (20), encephalitidis (21), hydrocephali (22), epilepsiae (23), diaphragmitidis (24), hepatitidis (25), aliarumque inflammationum viscerum abdominalium, et viarum urinalium, ac morborum plurimorum puerperii (26), nec non aphtharum.

Singultus primarius.

4. *Singultus morbum per se constituens*, aut rectius, singultus morborum reconditorum effectus, variae est indolis, videlicet *traumaticae*, *inflammatoriae*, *rheumaticae*, *gastricae*, *arthriticae*, *atonicae*, et *nerveae*.

(17) Riverius Cent. III. Obs. 17.

(18) Forestus Lib. V. Obs. 15.

(19) Sauvages l. c.

(20) Robert in *Journal géneral de médecine par Mr.* Corvisart etc. 1812. *Mar* p. 232.

(21) Mercurialis Lib. I. Prax. Cap 15. p. 61.

(22) P. II. Vol. I. Sect. I. Cap. IV. §. XXII. 4. Acta mea Clinica. Vol. III. p. 46.

(23) Weiss de singultu epileptico in Act. Acad. nat. cur. Vol. III. p 225. Horn. *Archiv. f. med. Erfahr.* 1710. *May.* p. 154.

(24) Cap. II. §. IV. N. 1.

(25) Hippocrat. L. V. Aph. 58 Celsus L. II. C 8. Tulpius Obs. med. L. IV. C. 4, et quotidiana experientia.

(26) Alberti de singultu praecipue puerperarum. Hal. 1738.

Singultus traumaticus.

5. Origo *singultus traumatici* a violentiis ventriculo, et diaphragmati illatis (27) per se patet. Quo pacto vero vulnera cerebri, et luxationes vertebrarum singultum excitare queant, intelligent, qui originis encephalicae nervi intercostalis (28), et vagi (29), et originis cervicalis nervorum phrenicorum (30) memores sunt.

Singultus inflammatorius.

6. Posse *statum inflammatorium*, potissimum *plethoram*, singultum gignere, haud mirum videbitur, si perpendamus, radices nervi intercostalis per foramen caroticum prope carotidem descendere (31), unumque illorum (32) per sinum cavernosum transire, nervos phrenicos cum

(27) *Singultus a pressione* SAUVAGES.

(28) Quatenus nervus intercostalis ex gangliis suis thoracicis nervos splanchnicos largitur, qui nervi per hiatus diaphragmatis transeunt et in plexum coeliacum terminantur, ex quo plexus phrenici pullulant.

(29) Quatenus ille nervus per foramen oesophageum diaphragmatis transit, et in plexum coeliacum desinit.

(30) Quatenus nervi phrenici directe diaphragmati provident.

(31) Nervi vidiani ramus profundus, et ramus a sexto pari nervorum.

(32) Ramus pari sexti.

pericardio cohaerere, — atque aortam, venam cavam, et azygos per diaphragmatis hiatus, et foramina migrare.

Singultus rheumaticus.

7. Nec mirum, *rheuma*, utpote generatim musculis et tendinibus infensum, septo transverso haud parcere. *Singultus rheumaticus* etiam per consensum ex affectione rheumatica cerebri, medullae cervicalis, et nervorum diaphragma adeuntium, ortum trahere potest.

Singultus gastricus.

8. Nullibi vero, quid nervorum consensus in singultu producendo valeat, evidentius apparet, quam in *singultu gastrico* (33), cui scilicet alimenta qualitate, quantitate peccantia, aliique stimuli plexibus nervorum abdominalium infensi (plethora non excepta) ortum praebent.

Singultus arthriticus.

9. Magna caussarum complicatio in *singultu arthritico* occurrit, de plethora abdominali, de bile inspissata, de calculo renali (*), et de de-

(33) *Singultus a gula* SAUVAGESII.

(*) Explicatur origo singultus ex calculo renali, per plexum renalem, qui ex mesenterico et coeliaco ortum ducit, atque plexum phrenicum largitur.

negata evolutione podagrae (uti ex Welschii (34), et Rumpelli (35) observationibus palam fit) loquimur.

Singultus atonicus, et nerveus.

10. *Singultus atonicus* (36) diarrhoeam, vomitum, haemorrhagias, verbo inanitionem, sequitur, apparet quoque in convalescentia, inprimis post febres miliares (37), nec non in mortis articulo (38). *Singultus nerveus* (39), dum nulla caussa materialis inveniri potest, admittitur.

§. X.

PROGNOSIS.

Prognosis singultus symptomatici.

1. Singultum in febribus interitum praesagire, adeo firme credebatur (40), ut exempla contrarii

(34) Hecatost. II. Obs. 54.

(35) Diss. de frigoris damno. Lips. 1696.

(36) *Singultus ab inanitione* Sauvagesii.

(37) « Qui miliari eruptioni deficienti jungitur (singultus), eaque etiam sanata per dies aliquot perseverat, et pro ratione redintegratarum aegri virium sponte tandem evanescit ». Sauvages l. c.

(38) « Sunt ultima naturae quo se vertat nesciae conamina » Sauvages l. c.

(39) *Singultus spasmodicus* Lud. Mercati. T. III. Lib. 3. Cap. 5.

(40) Franc. Valesii Comment. In Hippocrat. epid. L. III.

pro monstruosis (41) haberentur. Mali praesertim ominis singultus est in febribus non solum, sed et in inflammationibus (42), haemorrhagiis (43), aliisque morbis acutis, dum sociam habet vocis interceptionem (44), delirium (45), vomitum, et oculorum ruborem (46), aliaque signa magnam corporis labefactationem indicantia (47).

S. 2. Aeger 12. H. Mercurialis, Praelect. Pisan. (sibi unquam in ejusmodi casu aliter contigisse observavit, quam Hippocrati), Ramazzini Constit. A. 1692., et duorum seq. N. 22. (quotquot fuerunt singultuosi perierunt).

(41) Ledelius (Eph. N. C. Dec. III. A. 7. Obs. 127.) postquam Epiphanium Ferdinandum produxit: « Deum testantem, singultum in febribus malignis et ardentibus ad mortem praedicendam se unquam decepisse monet: aegrotum non esse derelinquendum, quousque anima adest, quia multoties *monstra fiunt* in curationibus morborum. Talia monstra epidemia typhi in Hibernia a. 1817 — 1819. regnans exhibuit; enim vero singultus sub curriculo morbi obveniens inter *bona* memorabatur *signa*. (*Transact. of the assoc. of Fellows and Licentiates of the Kings and Queen's College of Physicians in Ireland*. 3. *Vol.*).

(42) Excipi meretur hepatitis, quamvis et in illis singultus pro lethali habitus fuerit ab Hippocrate (L. VII. Aph. 3.) et a Foresto (Lib. XIX. Obs. 18. Schol.).

(43) Hippocrates Lib. V. Aph. 3 Salutare tamen habetur singultus exemplum in haemorrhagiis apud Hollerium l. c. Lib. I. C. 33. in Schol.

(44) Hippocr. Prorrhet. Lib. I. C. 3. 1. 8.

(45) Hippocr. Coac. praedict. C. I. T. 131.

(46) Hippocr. Lib. VII. Aphor. Aph. 3.

Prognosis singultus primarii.

2. *Singultus morbum per se constituens*, nonnunquam per annos multos sine omni discrimine excruciat (48). In genere « qui ab inanitione fit, pejor est altero qui fit ex repletione » (49). Singultus nerveus epilepsiam interdum praesagire est visus (50). Singultus accidentalis vix pro morbo habendus.

§. XI.

Cura singultus symptomatici.

1. In *cura singultus symptomatici* ex auxiliis mox commendandis illud, quod morbo primario accommodatum est, ast non tumultuarie (51), eligendum.

Cura singultus traumatici.

2. Si vertebrae, aut costae fractae, luxatae

(47) Hujusmodi sunt: « sitis magna, debilitas insignis, vigiliae, impudentia, ardor inextinguibilis, motus maxillae inferioris tremulus, nervorum distentio, vocis interruptio, urina diluta etc ». Fr. Hoffmann l. c. §. 16.

(48) « Novi feminam generosam quadraginta annorum, quae viginti annos quotidie adhuc singultu vexatur, sine sanitatis incommodo » Fr. Hoffmann. l. c. §. 20.

(49) Galenus Lib. V. Aph. 3 et 4.

(50) Schroedeer in Hufeland's *Journ. d. pr. Heilk.*

(51) Quod si fiat, mors pro medico est, Sydenham de nov. febr. p. 515.

singultum produxerint, fracturae consolidatio, luxationis repositio ex chirurgico petenda foro unicum spondet auxilium. Cartilagini ensiformi luxatae, ac intus flexae optime medebuntur *cucurbitulae coecae* scrobiculo cordis applicitae (52); item *emplastra*, quae attrahunt, et firmant.

Cura singultus inflammatorii.

3. *Cucurbitulae scarificantes* instar miraculi et incantamenti *singultum inflammatorium* tollunt. Applicantur ad loca ubi incendium maxime saevit; hinc pro re nata ad spinam (53), ventriculum (54), ventrem (55). Alias *venae sectio* (56)

(52) Vitus Riedlinus lin. med. A. 1695. Mens. Aug. Obs. 4. Hufeland's *Journ.* 23. *B.* 3. *St.* p. 212.

(53) Aetius (L. V. C. 137.) «si continuus fuerit singultus, ait, cucurbitulis quoque per totam spinam utimur, et maxime circa majores vertebras septi transversi attrahentes ipsum ad spinam». Ego maxime ad vertebras cervicales ob notas rationes suadeo.

(54) Fonseca T. II. Consult. 27. p. 152. Zacutus Lusitanus Pr. admirab. Lib. III. Obs. 20. (cucurbitula maxima cum multa flamma et scarificatione).

(55) Ludov. Mercatus. Lib. III. de intern. morb. curat. C. 5. p. 255, et auctores fere omnes, qui de cura singultus scripserunt.

(56) Bonet Sepulchr. L. III. 8. 5. Obs. 4. Eph. N. C. Dec. III. A. 7. et 8. App. p. 134. Giannini v. Harles u Ritter *Journ.* 5. *B.* 2. *St.* p. 4.

aut ex brachio (57), aut ex pede (58) indicatur. Locum quoque obtinent extremitatum ligaturae (59), potio aquae frigidae, et nivis (60), nitras potasse (61).

Cura singultus rheumatici.

4. *Singultui rheumatico* recenti methodus antiphlogistica, magis inveterato, *vesicatorium* ad locum rheumate contaminatum (62), nec non *balnea tepida* (63), *aromatica* (64), et *thermae* (65) opponuntur.

(57) Bartholinus (app. tertia) quaesivit: cur sola brachii vena secta juvaret in quodam, quem describit, singultu? Respondet Morgagni (op. c. Epist. XXIX. Art. 3). « Quid? si phrenica superior vena, comes, ut nosti, phrenici nervi, repente imminuta copia sanguinis, illuc, quo ea vena influit, redituri, et quod consequitur, ipsa quoque parte oneris sui levata, aut socium nervum minus premat, aut aliquid, unde hic irritaretur, absorbeat? »

(58) Fr. Hoffmann l. c. Obs. I.

(59) Riverius l. c.

(60) Zacutus Lusitanus l. c. L. II. Obs. 13.

(61) Act. N. Cur. A. V. Obs. 118. (cum absorbentibus remediis).

(62) Sic Nelson Scott (l. c) in singultu vesicatorium ad nucham, utpote loco, ex quo nervi phrenici originem ducunt, propinquo, cum successu apponit.

(63) Divinae virtutis esse, in singultu a refrigerio orto, testatur Fr. Hoffmann l. c. meth. med. §. 4.

Cura singultus gastrici.

5. *Singultum gastricum*, nulla obstante gravi contra-indicatione, *emetico* (66) ex *radice scillae marinae* (67) aggredimur. Accedunt *purgantia* (68) (*radix rhei* (69), *calomel* (70)),

(64) ALEXANDER MASSARIA sic singultum 40. dierum curavit. Cfr. BONETUS med. Sept. Lib. V. Sect. 5. Obs. 6.

(65) RIVERIUS observ. communic. p. 658.

(66) Suadetur *vomitorium* jam a GALENO (L. VII. Aph. Comm. 3), FELIX PLATER (Obs. p. 203) chirurgum singultientem continuatis vicibus dies noctesque, ut nec dormire, nec loqui, aut cibum capere posset, cum ad extremum debilitato nil profuisset, atque hinc quasi in agone constitueretur, tandem vomitorio felicissime curavit. Praeterea de emeticorum in singultu efficacia legitur apud HANSA et HENNING l. c. SOLBRING in HORN's *Neuen Archiv*. 2 *B*. p. 322. BANG in Act. Reg. Soc. med. Havn. Vol. II. p. 58. MANGAR ibid. Vol. IV. p. 427. Item in Commerc. Liter. Norimb. 1733. p. 351. Act. N. Cur. Vol. III. Obs. 24. RIGAUD, ergo solvunt singultum vomitus et sternutatio. Paris 1601.

(67) FR. HOFFMANN l. c. method. medendi §. 3. Dosis a granis quatuor ad sex, cum granis tribus nitri depurati.

(68) HANSA l. c.

(69) Judaeum, de quo supra (§. VII. N. 1.), sola *tinctura rhei aquosa et aqua* menthae spatio unius hebdomadis sanavi.

(70) LAZ. RIVERIUS (Cent. III. Obs. 42) puellam triginta

et *clysteres* (71). Acida primarum viarum *absorbentia*, flatus *carminativa* (semina *anethi graveolentis* (72), et *pimpinellae anisi* (73) exposcunt.

Cura singultus arthritici.

6. Cura *singultus arthritici* utplurimum complicata est. Morbo antiphlogisticis, et antigastricis auxiliis ad simplicitatem reducto, methodus adversus singultum rheumaticum commendata valet. Commendantur quoque *acetum scillae marinae* (74), *tinctura colchici autumnalis* (75), et *aqua nucum viridium*, *cum raphano prius in aceto macerato destillata* (76).

annorum, ab anno singultu, qui quater quinquies de die infestabat, laborantem, ope *calomel* ad grana duodecim porrecti sanavit. Sanavi per idem pharmacum judaeum de quo supra (§ VIII. 2.). Laudatur quoque a Wright in Duncan's *Annals of med. for* 1797. v. *Samml. auserl. Abh. f. pr. Aerzte.* 19. *B.* p. 45.

(71) « In omni casu valent clysteres ad revulsionem ». Nicol, Piso l. c. p. 61.

(72) Laz Riverius Prax. L. IX. C. 6. (semen anethi ad drachm. duas in unciis octo vini generosi leniter decoctum, ut aeger mane, et vespere unciam sumeret, exhibebat).

(73) Riverius l. c.

(74) Benedictus Sylvaticus in Consiliis.

(75) Ravers in *the Lond. medic. and. phys. Journ.* 1816. *Vol.* 36.

(76) Riverius ex Platero.

Cura singultus atonici, et nervei.

7. Ad *singultum atonicum, et nerveum* curandum pro vario debilitatis, et sensibilitatis gradu varia ex sequentibus eligenda sunt pharmaca: *oleum amygdalarum dulcium* (77), *lac* (78), imprimis *muliebre* (79), *aqua selterana* (80), *vinum* (81), *crematum* (82), *acetum* (83), *succus endiviae recenter expressus* (84), *opium* (85), *castoreum* (86), *moschus* (87),

(77) Forestus Obs. med. 12. Lib. XVIII. Fr. Hoffmannus l. c. method. med. §. I. (cum aliquot guttis olei destillati anethi).

(78) Schenk l. c.

(79) Act. N. Cur. Vol. IV. Obs. 33. Cent. V. Obs. 108. Commerc. Liter. Norimb. 1739. p. 19. 1741. p. 85.

(80) Cum *lacte asinino*, v. Fr. Hoffmann l. c. cautel. § 6. et Paulini onographia. cur. Sect. 4. C. 3.

(81) Hollerus, ubi omnia incassum erant, solo *vino* singultum sistere potuit.

(82) Rodericus a Fonseca. T. II. Cons. 27.

(83) Aristoteles Lect. III. Problem 5.

(84) Schenk Diss. p. 34.

(85) Capivaccius (Pract. L. III. C. 10) cum evacuantibus, ut videmus in celebri medicamento Asclepiadis, quod recensent Galenus (L. VIII. de compos. med. C. 3) et Avicenna (L. IV. Fen. 13. Fr. 5. C. 19) quodque constat ex costo, croco, spica, asaro, mastiche, aloe et opio. Ad ejus imitationem confectae sunt pilulae Rondeletii,

oleum cajeput (88), *destillatum absynthii* (89), *cinchona* (90), *strychnos nux vomica* (91), *aqua cinnamomi* (92), *aether sulphuricus alcoholisatus* (93); *oxydum zinci* (94), *pulvis*

Plateri, Riverii, Wildegansii etc. Celebris est mixtura opiata Sim. Schulzii (de singultus diuturni curatione in Miscell. Curios. med. phys. A. 6 et 7. Obs. 149). R. Vini cydoniorum: tincturae rosarum ââ unciam unam: syrupi cydoniorum unciam semis: extracti zedoar. grana quindecim: otei destillati corticum aurantiorum grana quatuor: laudani opiati grana duo. M. D. S. Pro potiuncula cochleatim sumenda. Opium quoque commendatur adversus singultum a Tralles (Usus opii Sect. III. p. 97); a Riverio (Obs. Cent. IV. N. 78. cum nitro) a Gebel Hufeland's *Journ.* 17. *B.* 3. *St.* p. 88) a Schmidt (Horn's *Archiv f. pr. Heilk.* 3. *B. I. H.* p. 156).

(86) Avicenna (l. c.) castoreum ad scrupulum unum porrectum mirabile in singultu vocavit. Similia testantur Riverius in Praxi. Müller in mysteriis medicis p. 165. Hercules Saxonia L. II. C. 12.

(87) Quarin animadv. p. 232.

(88) Zach. Vogel in *medic. chirurg. Beobachtungen.* p. 214.

(89) Idem, ibidem.

(90) Jaurion in *Recueil périod. de la Soc. de méd. Paris. T.* 3. *N.* 17. — *Arzneykundige Beobacht. eines Arztes in Amsterd. N.* 14. (in singultu periodico).

(91) Ranoë in Actis R. Soc. med. Havn. Vol. I. p. 460. (Tinctura).

(92) Lud. Mercatus Opp. T. III. C. 5. p. 254.

(93) Fr. Hoffmann l. c. meth. med. §. 2. (vel solum cum tinctura castorei).

antispasmodicas ruber (95). Nec *externis remediis* parcendum, inter quae commendari solent: *lac* (96), *acetum* (97), *folia marrubii vulgaris* (98), *aliaequae herbae aromaticae* (99), *opium*, *balsama* ac *emplastra* (100), *animalia juniora* (1) epigastricae regioni admota:

(94) Crell Diss. de zinco medico. Helmst. 1780. Ratio mea Instituti Clin. Ticinensis l. c. (Singultus opio, moscho, assae foetidae, castoreo, cinchonae rebellis; veluti per incantamentum ope *florum zinci* ad granum unum bis de die debellatus fuit. Peculiarem hujus aegrae curam habuit auditor tunc meus, nunc celebris anatomicus, semper amicus, Alexander Moreschi.

(95) Commerc. Liter. Norimb. 1739. p. 35.

(96) Ait Morgagni (l. c.): « Valsalvae memini facile, obviumque remedium in notabili Comite respondisse, *lac* videlicet, *quo fovebat abdomen*; quamdiu enim lintea lacte madebant, tamdiu singultum aegro molestissimum sistebant: in quo tamen nec inutilis fuerat theriaca imposita ».

(97) Cum lateribus pulverisatis nuchae applicitum. Schenk diss. cit. p. 30.

(98) Schenk l. c.

(99) E. c. absynthium, rutha, salvia, rosmarinum, vino malvatico irrorata, ac in sacculo suscepta ventriculo apposita. v. Diemerbroeck. Obs. et Cur 6. N. 53. Galenus in singultu cataplasma super spinam dorsi applicabat.

(100) Ex crustis panis, baccis lauri, et oleo essentiali menthae invicem malaxatis.

(1) Riverius l. c.

item *succinum*, et *amuletum* (2): *singultus levior*: seu accidentalis tolli solet per sternutationem (3), vaporem candelae extinctae (4), fumum sulphuris (5), spiritus cohibitionem (6), inspirationem magnam (7), vociferationem (8), silentium (9), deglutitionem aquae uno anhelitu absolutam (10), terrorem (11), imaginationem affectam (12), alapam (13), compressionem digiti medii utrinque

(2) Alexander Trallianus l. c.

(3) Hippocrates L. VI. Aph. 13 (singultu fatigante, sternutatio liberat). Aetius L. V. C. 37 Riverius l. c. (Sic Chrysimachus medicus apud Platonem Aristophanem singultientem, qui spiritus cohibitione et aqua frigida gargaryzata, curari non potuerat, sternutamento excitato, curavit). Paullini Lanx Sat. Dec. I. Obs. 7. Rigaud l c.

(4) Eph. N. C. Dec. III. A. V. et VI. Obs. 288.

(5) Ibidem Dec. III. A. V et VI. Obs. 288.

(6) Aristoteles Sect. II. Problem. Galenus Lib. de med. fac. parab. Lib. II. de caus. sympt.

(7) Fr. Hoffmann l. c. § 9. Gehema Decas Obs. med.

(8) Aëtius Tetrab. III Serm. I. C. 5.

(9) Plutarchus lib. de loquacitate in fine.

(10) Sauvages l. c.

(11) E. c. aqua frigida in faciem inopinate inspersa, rumore derepente facto, verecundia excitata.

(12) Eph. N. C. Dec. III. A. V et VI. Obs. 165. — Dec. II. A. IX. Obs. 103. (Doni promissio).

(13) Ibidem Dec. III. A. I. Obs. 44.

ad latera (14), ligationemque validam thoracis, vel ventris ope fasciae (15).

(14) Hollerius l. c. Facile explicatur hoc phaenomenon per ortum nervi phrenici ex medulla cervicali, ex qua et nervi brachiales (aliunde cum sympathico magno communicantes) proficiscuntur.

(15) Hartmann prax. chim. L. II. C. 129. p. 169.

DE MORBIS
PERICARDII, CORDIS, ARTERIARUM
ET
VENARUM.

Caput IV.

DE MORBIS PERICARDII, CORDIS, ARTERIARUM ET VENARUM IN GENERE.

§. XII.

DOCTRINAE MOMENTUM, ET HISTORIA.

Doctrinae momentum.

1. Musculorum potentissimus, primus in embryone se movens, ultimus in moriente quiescens, vitae totius curriculo sese vicibus innumerabilibus indefesse contrahens, et dilatans, talique pacto liquorem vitalem, principium nempe caloris, pabulum nutritionis, et fontem secretionum, per canales sane non plane inertes modo propellens, modo recipiens, atque cum cerebro, medulla spinali, gangliis nervorum, et pulmonibus arctissimum nexum alens, animique affectibus plurimis adeo obtemperans, ut illorum veluti centrum haberetur; *cor*, inquam, una cum *arteriis*, et *venis* non solum multarum aegritudinum, praecipue febrilium particeps est, sed proprios quoque agnoscit morbos. Hi morbi quanti sint momenti intelligitur, perpendendo,

quod, illis vigentibus — aliae corporis humani partes cruore obruuntur, inflammantur; aliae siderantur, algescunt, — quod cruor ob receptaculorum, quibus coërcetur, impotentiam aut in cavitates contiguas, aut extrinsecas, saepe vita inopitate periclitante, ruit; — quod humores, alias eliminandi, retinentur, lentumque praeparant interitum; quod facultates animi perturbantur; quodque aegri ob summas respirationis aerumnas magis, quam in omni alio morbo anguntur.

Doctrinae historia.

2. Veteres medici dignitatem morborum cordis, arteriarum, et venarum minime intellexerunt. Loquitur quidem HIPPOCRATES de vulneribus cordis (1), et de illius, ac vasorum majorum dilatatione (2); at vero, ubi de affectione cordis in febribus mentionem injicit (3), num vocabulo *καρδίη* cor ipsum aut potius scrobiculum cordis intellexerit, dubitatur (4). Quin, in libris Hippocraticis spuriis (5) cor aegrotare

(1) Aphorism. VI. 18.

(2) De morbo sacro p. 395. Edit. FOESII.

(3) Aphor. IV. 64.

(4) De morbo. IV. 500.

(5) Epidem. VII. 30.

haud posse, contenditur. *Morbi cardiaci*, verisimiliter ex stomacho proficiscentis, meminit CELSUS (6). PLINIUS contenderat cor vitiis non macerari (7). Aliter jam sentiit GALENUS, ubi loquitur: 1.° de similitudine inter symptomata erysipelatis cordis, et vulnerum in gladiatoribus, quibus pectus pertunditur (8); 2.° de morte aegrorum cum animi deliquio, et palpitatione cordis (9), 3.° de hydrope pericardii (10), et 4.° de corde (consumpto a carie sterno, et putrefacto pericardio) denudato (11). ARETAEUS lipothymias (12), et dyspnoeas (13) ex corde repetiit. Ex vitiis primariis cordis mortem, ex consensualibus animi deliquium PAULUS AEGINETA derivavit (14). Arabes, exceptis AVICENNA (15), et AVENZOAR (16), doctrinam morborum

(6) Lib. II. C. 19.

(7) L XI. Sect. 69.

(8) De locis affectis. edit. Basil. 1558.

(9) L.. c. IV. p. 295. Et Comment in HIPPOCR. Aphor. L. II. 41. p 248. 49.

(10) De loc. affectis Lib. V. p. 297.

(11) De adm. anat. L. VII. p. 182.

(12) De caus. morb. acut. Lib. III. 2. p. 15. edit. BOERHAAVII.

(13) L. c. L. I. C. 11.

(14) L. III. C. 34. p. 91. edit. Basil. 1558.

(15) Canon. L. III. fen. 11. tract. II. Cap. 1. (loquitur de inflammatione ab aliis partibus ad cor et pericardium propagata).

cordis, a Graecis illustratam, haud locupletarunt. De illa, modo aevo medio proprio, disseruit FRANCISCUS DE PEDEMONTE (17). Quo magis dein saeculo XIV, et XV anatomia inclaruit, eo magis et morbi cordis innotuerunt opera MONDINI DE' LUZZI (18), GENTILIS DE FULIGNO (19), JOHANNIS ARCULANO (20), HUGONIS BONCIO (21), ANTON. CERMISONE (22), BARTHOL. MONTAGNANA (23), ANTON. BENIVIENI (24), et ALEX.

(16) Theisir. L. I. Tract. XII. C. 7. fol. 19. 6. edit. Venet. 1496. (De hydrope pericardii et exulceratione cordis).

(17) Comment. in MESUE fol. 229 — 232. edit. Venet. 1562.

(18) Anat. Cap. XX. (De defectu, et excessu aquae in pericardio, a quo ultimo inquietudinem, et cordis palpitationem derivat).

(19) Cons. fol. 59. a. edit. Venet. 1518. (de decremento et defectu cordis ex frigore, et debilitate cerebri).

(20) Expos. in libr. nonum ALMANZORIS p. 500. Basil. 1540. (De venae sectione periculum inflammationis, et suppurationis cordis impediente).

(21) Consil. f. 27. d. 28 a. edit Venet. 1518. (De conditione frigida et humida cordis, pulsus imperceptibilis, et debilitatis caussa).

(22) Consil. f. 18. d. edit. Venet. 1518. (De palpitatione cordis a flatibus hystericarum), et f. 20. (De pulsatione arteriarum ventriculi).

(23) Consil. N. 114. fol. 146 sqq. edit. Venet. 1564. (Mors improvisa ex vitiis cordis).

(24) De abd. morb. caus. Obs. XXXV. (De polypo ventriculi cordis sinistri). Obs. LXXI. (item). Obs. LXI.

Benedetti (25). *Saeculo XVI.* ex eodem fonte locupletabatur doctrina morborum cordis a Guido Guidi (26), Nicol. Massa (27), Vesalio (28), Realdo Columbo (29), Gens. Bertini (30), Ant. ab Altomare (31), J. Fr. Rota (32),

(Sanguis ater in corde apud asthmaticum). Obs. LXXXIX. (Abscessus in ventriculo cordis sinistro). Obs. LXXXIII. (De corde circum circa villoso in latrone bis laqueo incassum suspenso). Obs. LXV. (De corde denudato ut apud Galenum).

(25) Anat. L. III. C. 12. (De varia positione cordis).

(26) De curat. membr. Lib. VIII. Cap. 16 p. 360. edit. Francf. 1626. (Vermes (?) in ventriculis cordis).

(27) Anat. Lib. introd. C. XXII. edit. Venet. 1559 (De ulcere cordis praevio vulnere capitis).

(28) De corp. hum. fabrica. L. VI. C. 14. p. 515. edit. Albini. (De polypo ponderis duarum librarum in ventriculo sinistro cordis, et corde magnitudinem uteri gravidi aemulante). Et Lib. I. C. 5. p. 17. (De gangraena extremitatum cum polypo cordis sinistri pulsu irregulari reddito). Chirurg. magna. L. V. C. 1. p. 1040. (De aneurysmate aortae ab ictu).

(29) De re anat. Lib. XV. p. 670. edit. Francf. 1593. (De defectu pericardii).

(30) Medicina. Lib. XII. Cap. 11. p. 322. edit. Basil. 1587. (De inflammatione cordis).

(31) De med. hum. corp. mat. C. LIV. LV. p. 424—441. edit. Lugd. 1560. (De motibus convulsivis cordis).

(32) De tormentar. vulner. natura. C. XXIII. p. 116. 17. edit. Bonon. 1555. (De vulneribus cordis non lethalibus).

Bruno (33), Ryff (34), Rudio (35), Joh. Fernelio (36), Carl. Stephano (37), Wilh. Rondeleto (38), Jacob. Houliero (39), Christ. a Vega (40), Fel. Plater (41), Vict. Trincavella (42), Hier. Mercuriali (43), Hercul. Saxonia (44), Petr. Salio Diverso (45), Ar-

(33) De corde et ejus vitiis. Basil. 1580.

(34) Diss. de affectibus cordis. Basil. 1584.

(35) De naturali, et morbosa cordis constitutione. Venet. 1606.

(36) Pathol. L. V. C. 12. p. 122. edit. Traj. ad Rhen. 1656 (De ulceribus cordis et effectu contagiorum in illud).

(37) De dissect. part. corp. hum. L. II. C. 35. p. 250. edit. Paris. 1546. (De dilatatione auriculae cordis dextrae in phthisico).

(38) Method. curand. morb. C. 10. p. 185. edit. Lugd. 1575. (De pericarditide).

(39) De morb intern. L. I. C. 29. edit. Genev. 1655. (De calculis cordis sociis difficultatibus urinae, vesica sana).

(40) De arte med. L. III. Sect. VI. C. 8. p. 576. edit. Lugd. 1564. (De palpitatione cordis cum strepitu).

(41) Observ. L. III. p. 620. edit. Basil. 1614. (De hernia cordis).

(42) Consil. med. L. II. Consil. 10. p. 86. edit. Basil. 1597. (De flatuum vi in cor).

(43) Respons. et consult. med. T. III. p. 270 ed. Venet. 1620. (De calculis in corde Imp. Maximiliani II.).

(44) Pract. Pract. P. II. C. 1. p. 648. ed. Vicent. 1620. (De hydrocardia).

(45) De curat. pract. morb. C. VI. p. 247. ed Bonon. 1564. (De inflammatione, et suppuratione pericardii).

CHIBALDO PICCOLHUOMINI (46), ANDR. CESALPINI (47), WILHELMO BAILLOU (48), HIER. CARDANO (49), JOH. RIOLANO (50), PET. FORESTO (51), MARCELLO DONATO (52), AND. LAURENTI (53), et SCHENKIO A GRAFFENBERG (54). *Saeculo XVII* inceptum opus continuarunt SENNERT (55), SEBASTIANI PISSINI (56), HANNIBAL AL-

(46) Prael. Anat. Lib. IV. Sect. 6. 592. ed. Rom. 1586. (De paralysi cordis).

(47) Specul. art. med. Hippocrat. p. 571. edit. Argentin. 1630. (De aneurysmate cordis et arteriae pulmonalis cum carie costarum).

(48) Cons. med. I. 109. Opera T. II. p. 391. edit. Venet. 1755. (De concretione pericardii cum corde et aneurysmate arteriae lienalis).

(49) Comment. in Hipp. Aphor. VI. 19. p. 471. Opp. var. VIII. edit. Lugd. 1663. (De laesione pericardii suspiriis stipata).

(50) Method. med. f. 86. 8. 93. a. ed. Paris. 1598. (De hydrocardia sociis lipothymia et palpitatione cordis).

(51) Observ. L. XVIII. C. I. (De suppuratione cordis).

(52) De medic. hist. mirabil. L. V. C. 4. f. 285. edit. Venet. 1597. (Collectio observationum de cordis morbis).

(53) Hist. Anat. Lib. IX. Quaest. 18. p. 803. ed. Francof. 1602. (De corde praemagno).

(54) Observ. med. p. 270. edit. Francof. 1665. (De cordis hydatide cruenta, tabe, polypo, ruptura, calculis, sarcomate).

(55) Practica. L. II. p. 703. edit. Lugd. 1650. (De corde in dextrum thoracis latus prolapso).

BERTINI (57), FABRICIUS BARTOLETTI (58), CAROL. PISO (59), FRIED. RANCHIN (60), JOH. RIOLANUS (61), LAZARUS RIVERIUS (62), NICOLAUS TULPIUS (63), ZACUTUS LUSITANUS (64), HARVEUS (65), THOMAS WILLIS (66), ISBRAND

(56) De cordis palpitatione. Lib. II. Francof. 1609. (De diabete et polypo cordis. Mediol. 1654).

(57) De affectionibus cordis. Venet. 1618. (De affectione cordis hysteriae caussa).

(58) Methodus in dyspnoeam. Bonon. 1630. (De concretione pulmonum cum pericardio, de collectione adipis inter illud et cor, de suppuratione cordis, de obliteratione arteriarum per polypos).

(59) De morbis a serosa colluvie ortis, p. 220. edit. BOERHAAVII (de hydrope pericardii).

(60) Opusc. med. p. 380. edit. Lugd. 1627. (De morte senum ab exsiccatione cordis).

(61) Enchirid. anat. Lib. V. C. 46. (De corde praemagno ope pericardii cartilaginei costis alligato, in Regina MARIA DE MEDICIS).

(62) Observ. Cent. I. Obs. 87. p. 490. ed. Lugd. 1679. (De concretione pleurae cum pericardio et diaphragmate).

(63) Obs. Med. L. I. C. 72. p. 52. ed. Amstel. 1685. (De polypo cordis et aortae).

(64) Praxis admiranda. L. I. Obs. 128. (De pericardii suppuratione).

(65) Exercit. de circul. sanguinis. ad RIOLAN. p. 149. ed. Lugd. Bat. 1737. (De ruptura cordis, de corde praemagno, et aneurysmate aortae). Exercit. de gener. anim. N. LII. p. 208. 209. (De corde post fracturam costarum obvio).

(66) Pharmacia rationalis. Sect. VI. C. 3. p. 264. (De aorta ossificata).

DIEMERBROECK (67), FRIED. RUYSCH (68), HARTENFELS (69), DOMINICUS DE MARCHETTIS (70), et THEOPHILUS BONET (71). *Saeculo XVIII* antecessorum vestigia legere ALBERTINI (72), VIEUSSEUX (73), LANCISI (74), BARCEYRAC (75), HERM. BOERHAAVE (76) MORGAGNI (77), SE-

(67) Opera p. 615. ed. Ultraject. 1685. (De hydrope pericardii, et vulneribus cordis).

(68) Observ. anat. N. 37. 38. 69. edit. Amstel. 1691. (De aneurysmate aortae cum ossificatione valvularum). Respons. ad epist. probl. XVI. ed. Amstel. 1696. (De emphysemate cordis).

(69) Progr. de corde, ejusque affectibus. Erf. 1697.

(70) Obs. med. chir. N. 47. 49. ed. Pat. 1664. (De ulceribus pericardii, et cordis, deque illius cum diaphragmate concretione).

(71) Sepulchr. anat. Lib. II. Sect. 8. edit. Genev. 1700. (De vitiis omnis generis).

(72) Acta Bononiensia. T. I. p. 382.

(73) *Traité du coeur. Toulouse* 1715.

(74) De subitaneis mortibus. Rom. 1707. Et de motu cordis et aneurysmatibus. Ib. 1728.

(75) *Diss. nouvelles sur les maladies de la poitrine — du coeur etc. Amster.* 1731.

(76) *Pathologische Betrachtungen des Herzens* in: *Genees Natuur-en Huishoud-kundig Kabinet*, *uitgegeven door* J. VOEGEN VAN EGELEN. *Leid.* 1779. *Deel* 1. p. 562. Versio habetur in *Abhandl. f. pr. Aerzte. IX. B.* p. 483 — 575. (BOERHAAVE hujusmodi tractatum a. 1736. coram discipulis suis legit. Dignus ille est magno viro, ac tributo grati animi nostri).

NAC (78), MECKEL (79), JUNCKER (80), SPAVENTI (81), FR. DE PETRAGHA (82), J. G. WALTHER (83), J. BELL (84), REIL (85), et HOPFENGAERTNER (86). *Initium saeculi XIX* peculiare phaenomenon exhibuit, quod medici clarissimi quinque nationum doctrinam morborum cordis uno fere temporis puncto operibus conspicuis locupletaverint, scilicet: inter Gallos CORVISART (87), LAENNEC (88), — inter

(77) De sedibus et caussis morborum. Epist. XVIII. XXIII. XXXVI. XXXVII. (Quantae divitiae!).

(78) *Traité de la structure du coeur, de son action et de ses maladies. Paris* 1749. (Monographia classica).

(79) *Sur les maladies du coeur.* In *Mémoires de l'Académie des sciences à Berlin* 1755. p. 56. (Pretiosas continet observationes).

(80) Diss. cordis morbos proprios in tabula exhibens. Hal. 1763.

(81) Diss. de frequentioribus cordis vasorumque majorum morbis internis. Viennae 1772.

(82) De cordis affectibus syntagma. Romae 1779.

(83) *Nouveaux mémoires de l'Acad. à Berlin* 1785 p. 57. (Aberrationes variae vasorum, tumores, icones).

(84) *Anatomy of the human body. Vol. II* p. 201. v. *Samml. auserl. Abhand. f. prakt. Aerzte. XVII. B.* p. 475.

(85) Diss. analecta ad historiam cordis pathologicam. Hal. 1790.

(86) *Von einigen organischen Veranderungen des Herzens u Herzbeutles.* in HUFELAND's *Journ.* 1816. p. 5.

(87) *Essai sur les maladies et les lésions organiques du*

Britannos BAILLIE (89), FARRE (90), ALLAN BURNS (91), HOGDSON (92), H. REEDER (93);

coeur et des gros vaisseaux. Paris 1806. Ed. 2. emendata et aucta. Paris 1811. Extractum hujus operis habetur in *Abhandl. f. pr. Aerzte. XXIII. B.* p. 597.

(88) *De l'auscultation médiate. Paris* 1819. *T. II. Sect.* 2.

(89) *Series of engravings* etc. *Fasc. I. comprehending the chief morbid appearences of the Heart and of the Aorta near its origin.*

(90) *Pathological Researches. Essay I. Malformations of the human heart illustrated by numerous cases and fine plates containing fourteen figures and preceded by some. Observations on the method of improving the diagnostic part of. medecine. Lond.* 1814. v. *Neu. Samml. auserl. Abh. I. B.* 3. *St.*

(91) *Observ. on some of the most fréquent and important diseases of the heart, on aneurism of the thoracic aorta, on preternatural pulsation in the epigastric region and on the unusual origin and distribution of some of the large arteries of the human body. Illustrated by cases. Edinb.* 1809. Versio germanica, qua utor, edita est a. 1813. Lemgo a NASSE.

(92) *Engraving intended to illustrate some of the diseases of Arteries accompained with explanations. Lond.* 1815. Et — *a Treatise on the Diseases of Arteries and Veins, containing the Pathology and Treatment of Aneurisms and wounded Arteries. Lond.* 1815. *Von d. Krankheiten d. Arterien u. Venen mit besonderer Rücksicht auf Entwickelung u. Behandl. d. Aneurysmen u. Arterien-Wunden. A. d. E.* v. KOBERWEIN, *mit eigenen Anmerk.*

inter Americanos J. WARREN (94); inter Italos TESTA (95), et inter Germanos KREYSIG (96), et PUCHELT (97), ne dicamus jam de auctoribus monographiarum singulorum morborum cordis, dissertationum (98), et observationum specialium (99). Illorum auctorum verba eo majoris momenti facere solemus, quo magis a jactantia alieni ingenuitatem antecessorum imitantur (100).

übersetzt u. mit Vorrede v. Dr. KREYSIG. *Hannover* 1817. (utor hac versione).

(93) *A practical Treatise on the inflammatory organic and sympathic diseases of the heart. Lond.* 1821.

(94) *Cases of organic diseases of the heart. Boston* 1809.

(95) *Delle malattie del cuore, loro cagioni, specie, segni e cura. Libri tre, volumi tre. Bologna* 1810 — 1811. *Firenze* 1823.

(96) *Die Krankheiten d. Herzens, systematisch bearbeitet u. durch eigne Beobachtungen erlautert. Berlin* 1814 — 1817. 3 *Theile.*

(97) *Das Venensystem in seinen krankhaften Verhaltnissen dargestellt. Leipsig.* 1818.

(98) A. JOS. SCHOEN diss. de curandis cordis affectibus. Jen 1817. — J. W. ADR. LUECK diss. adumbratio morbor. cordis generalis. Berol. 1819. — J. A. WALTER de statu quodam cordis abnormi. Berol. 1818. c. tab. lithogr. — F. W. L. PETERS diss. observ. anat. pathologicae (cordis morbi quidam organici). Rost. 1823.

(99) Excellit cl. NASSE v. HORN's *Archiv. f. medicinische Erfahr.* 1819. *July. August.* p. 77.

(100) « Ingenue de me fateri debeo, inquit ALBERTINI (l. c.),

§. XIII.

DOCTRINAE DIFFICULTAS, ORDO, ET UTILITAS.

Doctrinae difficultas.

1. Cum observationum copia et *doctrinae difficultas* increvit. Haec porro ex ipsa cordis, et vasorum sanguiferorum structura, adspectu quidem simplici, re ipsa autem implicata, oritur. Praeterea cor, et vasa sanguifera raro *uno* dumtaxat vitio laborant, ac quoties plurimis vitiis simul tentantur, toties non amplius symptomata, quae singulo vitio propria sunt, sed alia, atque alia, saepe contradictionis plena, apparent (1). Augetur tandem doctrinae difficultas a vinculis systematicis, quibus nonnulli

licet multa assiduaque contentione in contemplandis aegris, eorumque cadaveribus perscrutandis longo annorum cursu versatus sim, me tamen eousque minime profecisse, ut quod semel, iterum, saepiusque conspexi in mortuis, id agnoscere valeam in vitam agentibus, ut signa nempe diagnostica explorata habeam atque perspecta, quibus dijudicem structurae vitium, quando subest sive in caudice venae cavae, sive in auriculis aut ventriculis cordis, sive in arteria aut vena pulmonali, sive in aorta, sive in universo corde, aut pericardio ».

(1) Pulchre de hoc argumento disseruit Sander in Hufeland's *Journal* 1820. *Novembr*. p. 19.

inter scriptores recentes, observationes inter se connectere satagerunt (2).

Doctrinae ordo.

2. Ad nos quod spectat, doctrinam cordis morborum, arteriarum, et venarum sine omni fuco systematico sequenti exponemus ordine: de illarum partium *vitiis congenitis*, — de *morbo coeruleo*, — de *inflammatione pericardii*, *et cordis*, — de *adhaesione pericardii cum corde*, — de *hydrope*, *et haemorrhagiis pericardii*, — de *cordis polypo*, *aliisque excrescentiis*, — de *ossificationibus cordis*, *et de angore pectoris*, — de *cordis volumine aucto*, *imminuto*, *deque illius dislocatione*, *prolapsu*, et *ruptura*, — de *inflammatione*, *et lithiasi arteriarum*, — de *aneurysmatibus* praecipue *aortae*, — de *morbis vitia organica cordis*, et *arteriarum simulantibus*, — de *inflammatione venarum*, — *de varicibus*, deque *hae-*

(2) Corvisart morbos cordis in *quatuor classes* dividit, in morbos nempe: 1.° involucrorum membranaceorum cordis; 2.° substantiae muscularis: 3.° textus fibrosi et tendinum; ac 4.° in mixtos (l. c. p. X.). Kreysig morborum cordis *tres classes* stabilivit, nempe 1.° dynamicos; 2.° organicos, et 3.° mechanicos, atque quamvis classim in genera, et species subdivisit (l. c. *I. Th.* p. 70).

morrhagiis. Libro finem imponet tractatus de *animi deliquiis.*

Doctrinae utilitas.

3. Cum inter allatos morbos plurimi extent, qui, etiamsi prope cognoscantur, sanari tamen nequeunt (3); placuit contendere (4), non esse operis pretii in illos accuratissime inquirere. Qui ita cogitant, officio medici desunt, in obscuritate ultro titubant, aegros sanabiles turpiter negligunt, insanabiles artis conaminibus

(3) Ait SENAC (l. c. p. IX.): « *après avoir approfondi de telles maladies, on n'a, ce me semble, que l'inutile satisfaction de mieux connaître l'impossibilité de les guérir* ».

(4) BROUSSAIS declarat (*Examen des doctrines médicales* p. 754): « *mais j' ai soutenu, que dans les affections du coeur, par exemple, cette détermination précise est de pure curiosité, qu'elle ne fournit rien à la thérapeutique, et que s'opiniâtrer à la chercher, c'est s'exposer au hazardeux, à l'hypotéthique et même à l'imaginaire, dans l'interprétatiom des phénomènes pathologiques qui peuvent frapper l'observateur. Ainsi vouloir absolument prédire avant la mort s'il y aura déchirure de quelques colonnes charnues, des ulcérations, ou des végétations dans les ventricules ou dans les orifices artériels, de l'endurcissement aux valvules, une hernie des parois du coeur, leur dégeneration tuberculeuse, fibreuse, cartilagineuse, l'ossification des vaisseaux cardiaques, c'est avoir des prétentions exagérées* ».

supervacaneis ipso morbo molestioribus excruciant, ac gloriae per cadaveris sectionem diagnosin aliquando confirmandi valedicunt. Verum hic quoque est modus in rebus, et profecto in diagnosi penitiori morborum cordis, et vasorum majorum instituenda aequo modo tum incuria, et indifferentia, tum ostentatio, et magniloquentia evitari debent.

Caput V.

DE VITIIS, ET ANOMALIIS CONGENITIS PERICARDII, CORDIS, ARTERIARUM, ET VENARUM.

§. XIV.

DE ARGUMENTO GENERATIM.

Frequentia.

1. Nullum corporis humani systema tot vitia congenita, tantasque anomalias medico, et chirurgo scitu necessarias exhibet, quam illud partium circuitui sanguinis dicatarum.

Literatura.

2. Legi de hoc argumento merentur auctores de anatomia pathologica (1), de morbis cordis, et vasorum sanguiferorum, aliique mox commemorandi.

§. XV.

DE VITIIS CONGENITIS PERICARDII, ET CORDIS.

De vitiis congenitis pericardii.

1. *Defectus pericardii*, quamvis saepe apparens sit (2), at vero interdum et realis censendus (3).

(1) Auctoribus jam allatis (P. I. Vol. I. IX. *ll*) adde: CONRADI *Handbuch d. pathologischen Anatomie. Hannov.* 1796. VETTER *Aphorismen aus d. patholog. Anatomie. Wien.* 1803. J. FR. MECKEL *Handb. d. pathol. Anatomie. Leipzig.* 1. *Th.* 1812. 2. *Th.* 1816. OTTO *Handb. d. pathol Anatomie d. pathol. Anatomie d. Menschen u. Thiere. Breslau* 1814. BIERMAYER Museum anatomico-pathologicum nosocomii Vindobonensis 1816. CERUTTI *Beschreibung. d. krankh. Praparaten des anatom. Theaters in zu Leipzig.* 1819.

(2) Cfr. Cap. VIII. §. XXIX. N. 1.

(3) BUTTNER *in vielen. Jahren gesammelte anatom. Wahrnehmungen. Konigsb.* 1763. p. 77. *Tab.* 5. Ejusdem *Anatom Bemerkung. bey einem mit auswarts hangenden Herzen lebendig. geborn. Kinde. Konigsb.* 1745. WEBER in BALDINGER's *Magazin. f. Aerzte.* 6. *Th.* p. 510. DINKLER in

De vitiis congenitis cordis.

2. Et *cor* saltem in monstris deficere potest (4). Repertum quoque est cor duplex (5),

SANDIFORT *Natur-en geneeskundige Bibliothek. Vol. I.* p. 661. BAILLIE *Abhandlungen einer med. Gesellschaft. v. Aerzten in London*, *ubersetzt v* ROOSE *N.* 6. p. 89. OTTO l. c. p. 83. in nota. KREYSIG op. c. 2. *Th.* p. 620.

(4) *Philosophical Transactions. Vol. LVII.* 1. — J. VAN MEECKREN Observ. med. chir. Cap. XXXV. — Misc. Nat. Cur. Dec. II. Ann. 2. Obs. 143. — SCHENK Observ. med. rar. Lib. II. N. 181. — FABRICII HILDANI Obs. Cent. IV. Obs. 51. — MARRIGUES in *Mém. de Mathemat. présentées à l'Acad. des sciences. T. IV.* p. 123. 29. *Journ. de med. chirurgie et pharm. par* CORVISART etc. 1800. *Octobre.* — MALACARNE *Oggetti più interessanti di ostetricia e di storia naturale. Padova* 1807. ELBER de acephalis, sive monstris corde carentibus. Berol. 1821. HALLERI opusc. p. 210. CURTIUS Spec. inaug. de monstro humano cum infante gemello. Lugd. Bat. 1762. p. 19. C. F. DANIEL's *Samml. med. Gutachten u. Zeugnisse. Leipz.* 1776. p. 273. — STARK's *Archiv.* 2. *B.* 2. *St.* p. 59. — BRODIE in *Philosoph. Transact. Y.* 1809. p. 161. (*Account of a dissection of a human foetus in which the circulation of the blood was carried without a heart*).

(5) E. DE WESTHOVEN — Ephem. Nat. Cur. Cent. VII et VIII. p. 264. — ESSEN *Svenska Vetensk Acad. Nya Handl. A.* 1791. p. 152. — F. A. A. MEYER's *Magazin fur die Thiergeschichte.* 1. *B.* 2. *St.* p. 178 — STARK's *Archiv* 4 *B.* p. 399. — OSIANDER's *Denkwurdigkeiten.* 1. *B.* 1. *St.* p. 191. — HALLER de corp. hum. fabrica. T. II. p. 328. COLLOMB in REIL's *Archiv. f. die Physiologie.* 4. *B.* p. 213.

triplex (6) (vel simplex in gemellis (7) coalitis), extra thoracem (8) in pectore dextro (9) inversum (10), prolapsum, (11), hori-

(6) KERKRING Specil. Anat. Amst. 1671. Obs. 69.

(7) CRISTELL de partu gemellorum coalit. p. 53.

(8) HEROLD in STARK's *Archiv.* 1. *B.* 1. *St.* p. 46. — HALLER opusc. pathol. Observ. 29. — PROCHASKA adnotat. academ. Pragae 1784. Fasc. III. p. 172. Tab. 2. 3. — *Abhandlungen d. Schwedischen Akademie d. Wissenschaften.* 24. *B.* p. 27. — VOIGTEL fragm. semiolog. obstetr. p. 77. Tab V. — BÜTTNER et WEBER l. c. — LENHOSSEK *Natricht von einem menschlichen. Foetus, der mit einem Bauchbruche, in welchem das Herz, die Leber u. der grossere Theil des Dunndarms enthalten waren, geboren wurde.* v. *Medicinische Jahrbücher des K. K. Oesterr. Staates.* 4. *B.* 3. *St.* — SCHULZ Act. Acad. R. Scient. Suecicae a. 1765. Vol. 24. p. 27. — MARTINEZ in HALLERI disput. Anat. Vol. II p. 510.

(9) MOHRENHEIM in *Wiener Beytrage zur pr. Arzney. Wundarzn. und der Geburtsh. Dessau u. Leipz.* 1783. 2. *B.* p. 305. — ELVERT, binae observationes de hepatitide cum naturali vesiculae fellae defectu, nec non de phthisi pulmonali in viro, *cui cor in dextro pectore pulsabat.* Tübing. 1780. Cfr. W. WEDEL in Misc. Acad. N. Cur. D. I. A. 2. 1671. p. 296. — R. LENTILIUS ib. Dec. III. A. I. 1694. App. 130. — DOEBELN Act. Acad Nat. Cur. Vol. IV. p. 505. — BUXTORF Acta Helvetica. Vol. VIII. p. 101. 118. — BARTHOLINI Act. Hafn. T. I. Obs. 44. p. 135. — Miscell. Nat. Cur. Dec. I. Ann. 2. Obs. 194. — MORAND in *Mém. de l'Academ. des scienc.* 1732. — WALTER *Mém. de l'Acad. de Berlin.* 1775. p. 139. *Anat. Mus.* 1. *B.* p. 170. — TODE *Arzneykundige Annalen.* 8. *Heft.* p. 70. — *Abh. der Jos.*

zontale (12), perpendiculare (13), profundum (14), complanatum (15), rotundum (16), ad

Akad. in Wien. 1. *Th.* p. 273. — VERMALE in Nov. Act. Nat. Cur. Vol. I. p. 313. — MECKEL diss. de cordis conditionibus abnormibus p. 4. §. 4. Tab. I. — ROSTAN *Note sur une transposition générale des viscères.* v. *Nouv. Journal de médec. chir. et pharm.* 1818. *Mai.* p. 29. — OTTO l. c. p. 88. Not. 9. — OMER *Observateur des scienc. médicales* 1822. *Mars* — BARTON in *the American med. Repository. Vol.* 4. 1821. *Avril.*

(10) A MAELLENBROC in Misc. Acad. Nat. Cur. Dec. I. A. 2. 1671. p. 139. — J. TORRES *Mém. de mathém. et de physique. T. I.* p. 136 et *Physiol. Transact. Y.* 1741. — DESCHAMPS in SEDILLOT *Recueil périod. de la Soc. de méd. de Paris. T. XXVI.* p. 275. — FR. HOFFMANN Cardianastrophe, seu cordis inversio in foemina. Lips. 1671. HALLER El. physiol. T. I. p. 136 Ejusdem Corp. hum. fabrica. Lib. IV. Sect. 2. p. 89. — Commentaria de rebus in scientia naturali et medicina gestis, Vol. I. p. 11. 13.

(11) CHAUSSIER *Bulletin de la faculté. N.* 15. BOUDIN *Gazette de santé* 1814. *Juill.* (ad regionem epigastricam tumor conspiciebatur, a corde ibi sito ortus. Translucebant per tegumenta dilatatio et contractio cordis).

(12) Acta Nat. Cur. Vol. X. p. 17. *Abhandl. der. Soc. Med. Chir. Acad.* p. 265.

(13) HALLER de corp. hum. fabrica. T. II. p. 89. — KLINZ in *Abh. der. Josephs-Akad.* 1. *B.* p. 273.

(14) WILSON in *Philosoph. Transact.* 1798 *P. II.* p. 346. RAMEL *Journ. de méd par* COLOMBIER. 1778. p. 423.

(15) C. STALPARTI VAN DER WIEL Observat. rarior. med. anat. Lugd. Bat. 1687. Cent. I. Obs. 37. KULMUS in Act. Lips. An. 1727.

apicem bipartitum (17), magnum (18), parvum (19), cavitatibus expers (20), cum auricula dextra dilatata (21), cum singulo ventriculo (22), cum singulo atrio (23), cum singulo ventriculo, et atrio (24), cum ventriculis tribus

(16) Blegny Zodiac. Gallic. An. 2 Jan. Obs. Morgagni de sed et caus. morb Epist. XVII. §. 12 (apex rotundus).

(17) Harvey de generatione p. 235. (bicipiti cono, parvos nucleos gemellos referens). Bartholinus l. c. Cent. I. hist. 67. T. I. p. 117.

(18) Kulmus in Act. Lipsiens. a. 1727.

(19) Kerkring Specil. anatom. p 43. — Cfr. J. Bell in *Samml. auserl. Abhandl f. pr. Aerzte. XVII. B.* p. 503. — Morgagni l. c. Epist. LXX. Art. 5. Cfr. Epist. XVII. 12. Epist. XXX. 10. Epist. L 4. — Stoerk Ann. med. II. p. 231. — Vetter *Aphor. der pathol. Anatomie.* p. 101. in nota — Kerkring v. Meckel. l. c. p. 47.

(20) Miscell. nat. cur. Dec. II. An. 2 Obs. 143. Dec. II. An. 2. Obs. 9. — Vesslingii Syntagm. Anat. p 150. — Zagorski in Nov. Act. Petrop. T. XV. A 1806 p. 473.

(21) Cailliot apud Meckel l. c. p. 440.

(22) Lanzoni in Ephem. Nat. Cur. Dec. II. Ann. 9 Obs. 44. — Columbus de re anat. Lib. XV. p. 189. — Schenk Obs. med. Lib. II Obs. 184. p. 354. Roederer foetus parasitici descriptio in Comment. Soc. Goetting. Vol. IV. p. 125. — Farre l. c.

(23) Mery in *Mémoires de l'Acad. des sciences de Paris.* 1700. p. 54. Farre l. c.

(24) Wilson *Philos. Transact. Lond.* 1799. *P. XI.* — Stark's *Neues Archiv.* 1. *B.* 3. *St.* p. 355 — Reil's *Archiv. f. Physiologie.* 4. *B.* 2. *St.* p. 450. Farre l. c. p. 4.

(25), cum ventriculis duobus aequalis magnitudinis, et crassitiei (26), cum valvulis arteriae pulmonalis duabus (27), quatuor (28), cum valvulis aortae (29), et tricuspidalibus (30) modo maximis, modo miuimis, modo nodulis Morgagnianis expertibus (31), modo nodis abnormibus instructis (32), cum foramine ovali aperto (33), e loco consueto remoto (34),

(25) Chemineau in *Mémoires de l'Acad. des sciences.* 1699. p. 42.

(26) Sandifort, Cailliot, Abernethy, Meckel l. c p. 439.

(27) Petschke Syll. anat. select. N. 48. p. 775. — J. Th. Walther Observ. Anat. Berol. 1775. p. 19. — Sandifort Obs. anat. pathol. L. I. Cap. I. p. 31. Tab. II. Lib. III. Cap. I. p. 19. Tab. VI. fig. 3. p. 40. — Hunter *on the blood. Lond.* 1799. p. 150. Meckel diss. cit. p. 31. Tab. II. fig. 1. 2. 3.

(28) Morgagni Epist. XXXIV. 15. Petschke Sylloge Anat. Select. N. 47. in Halleri Coll. disput. anat. Vol. VI. p. 774. Penada *Saggio terzo d' osservazioni e memorie medico-anatomiche. Padova* 1804.

(29) Morgagni Epist. XLIII. 17. Epist. XVII. 12. Epist. XXIV. 18. Sandifort Obs. anat. patholog. Lib. I. Cap. I. p. 22.

(30) Morgagni Epist. XVII. 12.

(31) Otto l. c. p. 93.

(32) Soemmerring *Anmerkungen zu* Baillie p. 21.

(33) Albin Annot. acad. Lib. I. Obs. 9. p. 34. — Littre *mém. de Paris* 1700. *Hist.* p. 40. — Amyand *Philosoph. Transact. Y.* 1735. p. 172. — Le Cat ib. *Y.* 1741. p. 681.

duplicato (35), cum defectu valvulae foraminis ovalis (36), et valvulae Thebesii (37), cum

— BRENDEL Ephem. Nat. Cur. Cent. III et IV. p. 376. — WIDEMANN ib. Cent. V. VI. p. 385. LENTILIUS ib. Cent. VII. et VIII. p. 129. ACRELL *Svenska Vetensk. Acad. Nya Handl.* 1786. p. 49. — MORGAGNI l. c. Epist. XVII. 12. Epist. XLVIII. 62. — SANDIFORT Obs. Anat. pathol. Lib. I. Cap. I. p. 16. Tab. I. II. III. Ejusdem Museum Anat. Vol. I. Sect. V. N. 7. p. 234. — LEVELING Observ. Anat. rariores. Fasc. I. — ROEDERER de suffocatis, opusc. p. 288. — TABARRANI in *Atti dell' Acad. delle scienze di Siena. T.* 3. *Opp.* p. 41. — STOLTE de morte suspensorum p. 15. — HALLER Elem. physiol. T. III. p. 258. T. VIII. Part. II. p. 12. — HAGSTROEM *über das eyrunde Loch der Scheidewand d. Herzohren, wenn es bei einem Erwachsenen offen steht; in den Abhandl. der Konigl. Schwed. Acad. der Wissensch., übersetzt von* KASTNER *und* BRANDIS. 7. *B.* — HUNTER *Med Observ. and inquiry. Vol.* 6. p. 291. — JURINE *Mém. de la Soc. de méd. T. X.* — MECKEL l. c. p. 448. SEILER in HORN's *neues Archiv. f. med. Erfahrung.* 2. *B.* p. 204. SPRY in *Mem. of the med. Soc. of London. Vol. VIII.* p. 137. — VETTER *Aphor. aus. der pathol. Anatomie. Wien.* 1803. p. 109. — WEITBRECHT Comment. Acad. Petropol. T. IV. p. 264.

(34) TREU de differ. inter hom. nat. et nasc. T. I. f. 21. MORGAGNI op. c. Epist. XV. 46. — HUNAULD in *Mém. de l'Acad. des sciences* 1735. p. 26.

(35) VIEUSSEUX, MORGAGNI, SANDIFORT, DURET, ABERNETHY, MECKEL l. c. p. 450.

(36) PLANCUS de sanguinis per cor motu.

(37) LINDNER dissert. de lymphat. vasorum systemate. Halae 1787. p. 2.

valvula Eustachii praemagna (38), cum septo ventriculorum perforato (39), imperfecte evoluto (40), cum *arteriis coronariis* tribus, quin immo quatuor (41); cum *vena coronaria* magna sese deplente in atrium venarum pulmonalium (42), inque venam subclaviam dextram (43), cumque venis coronariis in unum truncum concurrentibus (44).

§. XVI.

DE VITIIS CONGENITIS, ET ANOMALIIS ARTERIARUM, ET VENARUM.

De vitiis arteriarum.

1. *Arteriae* a norma deflectere possunt (45) quoad numerum, originem, decursum, et vo-

(38) Wolff de foramine ovali in Comment. Petropol. T. XX. Meckel l. c. p. 458.

(39) *Medic. Observations and inquiry. Vol.* 5. — Pultney *Med. Transact. Vol.* 3. — Sandifort Mus. Anat. Vol. I. p. 234. N. 7. Ejusdem Obs. Anat. pathol. l. c. — Farre ex observat. Cooper, Ring, Lawrence.

(40) Standert v. Meckel l. c. p. 424.

(41) J. F. Mechel in nota ad opus Cuvier *Vorlesungen über vergleichende Anatomie. 4. B.* p. 79.

(42) Meckel. v. Lindner l. c.

(43) Soemmerring l. c.

(44) Le Cat *Mém. de Paris. A.* 1738. *Hist.* p. 44.

(45) Loder nonnullae arteriarum varietates. Jenae 1786. —

lumen. Sic in monstris cum defectu dimidii corporis superioris arteriae vel omnes, vel plurimae deficere solent (46). Gibbositas vasorum sanguiferorum directiones saepe immutat (47). Arteriae totius corporis detectae fuere solito modo angustiores (48), modo ampliores (49). *Ductus arteriosus Botalli* nunc deficit (50), nunc, veluti in foetu, apertus est (51). Oritur

Wrisberg varietatum angiologicarum per XXX. annos seriem in corpore humano observatarum P. I., quae arteriam aortam, et carotidem complectitur. Goett. 1791. J. F. Meckel *Ueber d. Verlauf. d. Arterien u. Venen.* v. *Deutsches Archiv f. die Physiologie.* 1. *B.* 2. *H.* p. 125.

(46) Meckel l. c. 1. *Th.* p. 125. — Frid. Tiedemann tabulae arteriarum corporis humani. Carlsruhe 1822.

(47) Watzel diss. de efficacia gibbositatis in mutandis vasorum directionibus, Francf. ad Viadr. 1778. Aorta incurvata. — W. Wrolik diss. de mutato vasorum sanguiferorum decursu in scoliosi et cyphosi. Amstel. 1823. De memorabili hac dissertatione ratio redditur in Pyrer'. u. Choulant's *allgemeinen medicinischen Annalen* 1823. *Spalte* 1428. et in Rust's *kritisch. Repertor. f. die Heilks* 1, *B.*

(48) Morgagni de sed. et caussis morborum. Epist. XXX. 12.

(49) Graffe de notione et cura angiectaseos labiorum ratione habita communis vasorum extensionis. Lips. 1807.

(50) Chemineau in *Mém. de l'Acad. des sciences* 1699. p. 42. Bartholinus Act. Hafn. T. I. N. CX. p. 200. Sandifort l c.

(51) Frankische *Samml.* 4 *B.* p. 242. — Sandifort l. c. —

ille ductus hinc inde vel ex arteria pulmonali ante illius bipartitionem desinendo in arteriam subclaviam sinistram (52), vel ex ventriculo cordis dextro sub *arteria pulmonali* (53). Haec arteria detecta est in tres ramos divisa (54), obliterata (55), minima (56), cum duobus cordis ventriculis cohaerens (57), nata ex aorta (58),

MUTH in *den Geschichten u Versuchen einer Chir. Privatgesellschaft. in Kopenhagen.* 1774. — DE WITT in *Verhandelingen van het Bataſsch Genootschap te Rotterdam.* 1775. *T. II.* p. 195. — WRISBERG in *Gotting. gelehrt. Anzeig.* 1778. *N.* 50, et *Anmerk. zu* HALLER's *Grundriſs der Physiologie f. Vorlesungen ubers. und mit Anmerk. begleitet von* TH. SOENMERRING *u* PH. F. MECKEL. *Berlin* 1778. p. 77. §. 114. *Anmerk.* 54.

(52) OBET in *Bulletin des sciences médicales par la Société médicale d'émulation* 1803. *May.*

(53) OTTO l. c. p. 101.

(54) Idem ib. p. 100.

(55) HUNTER in *medical Observat. and inquir. Vol.* 4. p. 230. — *Memoirs of the medical Society Vol. I.* p. 238. — *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 17. *B.* p. 478. FARRE l. c.

(56) SANDIFORT, STENSON, HUNTER, ABERNETHY, CALLIOT et DURET. v. MECKEL. l. c. p. 433.

(57) COOPER apud FARRE l. c.

(58) WILSON in *Phil. Transact. Y.* 1798. *P. II.* pag. 463. STANDERT ib. *Y.* 1805. (Corde tantum singula auricula singuloque ventriculo praedito). SÉDILLOT *Rec. périodique de la Soc. de méd. de Paris. T.* 13. p. 74. (Arteria pulmonalis ex aorta abdominali orta).

ex ventriculo cordis sinistro (59), in aortam cum duobus suis ramis desinens (60), et postquam ramos dederat pulmonibus, vices aortae descendentis agens (61). Reperiebatur *aorta* e corde sejuncta (62), angusta (63), ortum ducens ex utroque cordis ventriculo (64), ex ventriculo dextro (65), et ex ventriculo sinistro cum duobus radicibus (66). Exhibuit truncus

(59) Baillie, Langstoff et Farre l. c. (Aorta oriebatur simul ex ventriculo cordis sinistro).

(60) Loeseke Observ. anat. chir. med. rar. p. 26. Tab. III.

(61) Steidele *Samml. chir. Beobacht.* 2. *B.* p. 114. (Aorta solum partibus superioribus providebat). Kreysig op. c. 3. *B.* p. 108.

(62) Roederer de foetu parasitico. v. Comment. Soc. Goett. T. IV. p. 121.

(63) Morgagni Epist. XXX. 12. Epist. XVIII. 2. Meckel l. c. p. 474.

(64) Nevin medic. Comm. Dec. II. Vol. 9. p. 325. v. *Samml. auserl. Abhandl f. pr. Aerzte.* 17. *B.* 1. *St.* p. 86. et: *Commentarien von einer Gesellschaft d. Aerzte zu Edinburgh. Uebers. v.* A. Fr. A. Diel. *Altenb.* 1797. *Dec.* 2. *Vol.* 9. Sandifort l. c.

(65) Baillie *Series of engravings to illustrate the morbid anat. Fasc. I. Tab. VI.* v. *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 20. *B.* p. 332.

(66) Steidele l. c. p. 114. — Apud Tiedemann (l. c. Tab. IV. fig. 7.) anomalia aortae, quae, ubi e corde sinistro egreditur, in duos dividitur ramos, qui, datis utrinque arteria subclavia, et carotide externa et interna, aortam descendentem efformando conveniunt.

aortae rimam, per quam trachea, et oesophagus penetrabant (67). Nascebantur ex *arcu aortae* (deficiente trunco anonymo) rami duo (68), quatuor, et quinque (69); ambae carotides, deindeque arteria subclavia dextra (70) inter oesophagum, et laryngem decurrens (71). Ex arcu aortae pullulabant etiam utrinque, et separatim carotides, et arteriae subclaviae (72).

(67) HOMMEL Commerc. Liter. Norimb. 1737. p. 162.

(68) CONRADI l. c. p. 40. (ex MORGAGNI). — TIEDEMANN l. c. Tab. II. fig. 3. observationem KLINZII exhibet, videlicet aortam, quae sese illico in adscendentem et descendentem dividit. Cfr. Tab. IV. fig. 8.

(69) PH. A. BOEHMER Observat. binae de 4 et 5 ramis ex arcu aortae magnae ascendentibus. Hal 1744. — TIEDEMANN l. c. Tab. III fig. 37. Tab. IV. fig. 1. 4.

(70) SANDIFORT Obs. anat. pathol. T. I. p. 78. *Journal de médecine.* 1791. *Février N.* 8.

(71) BAYFORT in *Mem of the med. Society of London Vol.* 2. 1789. p. 271. — AUTENRIETH resp. PFLEIDERER diss. de dysphagia lusoria. Tubing. 1806. — ALLAN BURNS l. c. p. 322. (observatio MORGAGNI). — TIEDEMANN l. c. Tab. III. fig 7. (duce BOEHMER).

(72) NEVIN l. c. MECKEL l. c. p. 434. — TIEDEMANN l. c. fig. 4. 5. exhibent duos ex arcu aortae natos truncos, quorum alter arteriam subclaviam dextram, et ambas carotides largitur, alter vero arteriam subclaviam sinistram constituit. Fig. 6. delineat quoque duos truncos arteriosos ex arcu aortae originem ducentes, videlicet carotidem dextram, et ramum communem carotidis et subclaviae sinistri lateris,

Interdum truncus anonymus usque ad corpus thyreoideum ascendit (73). Visus ille est sinistrorsum depressus arteriam subclaviam, et carotidem ejusdem lateris suppeditans, iisdem arteriis in latere dextro ex aorta provenientibus (74). Aorta quandoque non super ramum tracheae sinistrum, sed super dextrum retro oesophagum, ad latus sinistrum columnae vertebralis decurrit (75). Deficiebat *carotis cerebralis dextra*, canale carotico vix setam porcinam admittente (76). Describuntur *carotides*, quae, cum ad suae longitudinis medium ascen-

arteria subclavia dextra e portione thoracica aortae pullulante. Tab. III. fig. 1. arcum aortae exhibet, ex quo nascitur truncus, qui arteriam subclaviam dextram et ambas carotides suppeditat; oritur dein arteria subclavia sinistra, et tandem arteria vertebralis tertium ramum constituens. Fig. 3. praesentat ex arcu aortae originem symmetricam trunci communis carotidum inter ambas arterias subclavias.

(73) Allan Burns l. c. p. 323.

(74) Cailliot, Duret, Obet, Meckel l. c. p. 435.

(75) Meckel l. c. p. 435. — Tiedemann arcum aortae inversum praesentat (Tab. IV. fig. 9.) quamobrem arteria aorta sinistrorsum jacet, carotis dextra in medio, et tandem dextrorsum origo arteriae brachii dextri.

(76) Todе *med. chir. Bibl.* 10. *B.* p. 407. — Tiedemann (l. c. Tab. II. fig. 8.) Waltero duce, praesentat truncum communem ambarum carotidum primum ramum constituentem, ramo secundo arteriam subclaviam sinistram, et ramo ultimo arteriam subclaviam dextram efficiente.

dissent, ibi se intorquebant cochleae instar (77). Alias *carotis dextra* tracheam transversim decussabat (78). *Carotis* interdum jam inferius, circa marginem scilicet superiorem vertebrae sextae cervicalis bipartitur, sicque cum duobus ramis ad latera colli ascendit (79). Quandoque truncus communis carotidis non bipartitur in ramum externum, et internum, sed primi rami carotidis externae, quotquot sunt, ad latera trunci nascuntur (80). Carotis externa aliquando truncum brevem, crassum, arteriae coeliacae similem, exhibet, ex cujus extremitatibus rami prodeunt (81). Exempla habentur, ubi carotis non bipartitur ad collum, et ramos laterales eousque suppeditat, donec haud pervenerit super angulum maxillae. Tunc autem e regione processus mastoidei bipartitur, uno ramo carotidem internam constituente, altero truncum communem arteriae temporalis, et maxillaris efficiente (82). Rami, qui ex *carotide externa* proficiscuntur multis anomaliis subjici solent, quod imprimis de *arteria thyreoidea superiore*, et de *arteria*

(77) Morgagni Epist. XLIX. 18.

(78) Allan Burns l. c. p 325.

(79) Idem, ib. p 326.

(80) Idem, ib. p. 327.

(81) Idem, ib. p. 328.

(82) Idem, ib.

linguali valet. Ambae hae arteriae truncum communem ex carotide emergentem constituebant (83). Et rami, qui ex *arteriis subclaviis* oriuntur, anomaliis haud carent. Obvenerunt ambae *arteriae thyreoideae inferiores* in trunco communi ex arteria subclavia lateris dextri ortum trahentes (84). *Arteria vertebralis* ut ramus specialis ex aorta nascebatur (85). Apparuit *arteria coeliaca* duplex (86), et triplex (87) cum ramis modo duobus, modo quatuor (88). Deficiebat quoque arteria coeliaca, ramis suis tribus directe ex aorta prodeuntibus (89). Prodibant etiam ex aorta, singulatim tum *arteria coronaria ventriculi* (90), tum *arteria hepa-*

(83) Idem, ib. p. 330. — Cfr. TIEDEMANN l. c. Tab. VI. Tab. VII. fig. 1.

(84) Id. ib. p 331. — *Arteria thyreoidea* infima interdum oritur inter arteriam innominatam et carotidem sinistram (TIEDEMANN l. c. Tab. III. fig. 11), aut inter carotidem et arteriam subclaviam sinistri lateris (ib. fig. 12), observante quoque NICOLAI.

(85) Id. ib. p. 332. CONRADI l. c. FARRE l. c. — Inter duos ramos ex aorta pullulantes (TIEDEMANN Tab. II. fig. 5) ortum ducebat *arteria vertebralis* (ib. fig. 7).

(86) MORGAGNI Epist. LXX. 9.

(87) Idem, Epist. LIII. 37.

(88) OTTO l. c. p. 103.

(89) Idem l. c. p. 103. Nota 28.

(90) MAYER *Beschreibung der Blutgefasse.* p. 158. — Ano-

tica (91); haec quoque ex *arteria mesenterica* nascebatur (92). Erant *arteria lienalis* duplex (93), et *arteria mesenterica* triplex (94) sine anastomosi (95). Aorta suppeditabat tres *arterias renales* (96), et *arterias spermaticas* (97). Prominebat aorta adeo, ut ante vesicam urinariam, et uterum in *arterias iliacas* divideretur (98). Legitur de *arteria renali sinistra*

maliae *arteriae diaphragmaticae inferioris* pulchre delineantur a TIEDEMANN l. c. (Tab. XX). Memorabilis praecipue est truncus ex aorta ortum ducens, atque illam arteriam simul cum arteria coronaria ventriculi suppeditans.

(91) SANDIFORT l. c. L. II. C. 7. p. 126.

(92) ISENFLAMM Comment. Vol. III.

(93) SOEMMERRING l. c. p 304.

(94) MORGAGNI. Epist. LIII. 37.

(95) VICQ-D'AZYR *Observation sur un sujet dans lequel la grande anastomose, qui réunit les deux artères mésentériques, manquait absolument.* v. *Mém. de Paris a.* 1776. *Mem.* p. 702.

(96) MORGAGNI. Epist. LXVI. 8.

(97) CONRADI l. c. p. 41. Cfr. de arteriis spermaticis deficientibus, in Miscell. Nat. Cur. Dec. I. A. 3. 1672. p. 183. RAYGER ib. a. 4 et 5. p. 1. MORTIMER *an account of some uncommon anastomosis of the spermatic Vessels in a Woman:* in *Phil. Transact. Y.* 1730. p. 373. BICHERER de arteriae spermaticae sinistrae propagine rariori; in Misc. Acad. Nat. Cur. Dec. II. a. 4. 1685. p. 337.

(98) OTTO l. c. p. 101. (*) et Monstr. sex hum. anat. et phys. disquisitio. Francf. ad Viadr. 1811. p. 38.

arteriam ad vesicam urinariam mittente (99), de *arteria iliaca sinistra* duplici ratione longiore quam dextra (100); — de *arteria umbilicali* ex aorta ortum ducente (1) singula (2) postque partum aperta relicta (3). *Arteriae umbilicales* nonnunquam in unum truncum coalescunt (4). *Arteria pudenda communis* adhaeret interdum partibus lateralibus, et inferioribus vesicae urinariae, et attingit sectionem superiorem prostatae (5). Decurrebat *arteria obturatoria* ex crurali orta sub annulo abdominali (6). Deficiebat *arteria peronaea* (7). Narratur de *arteria brachiali* duplici (8), deque illa jam in parte superiore humeri in arteriam

(99) Morgagni. Epist. LXX. 7.

(100) Idem, ib. Epist. XLVIII. 34.

(1) Kerkringii Specil. anat. Obs. 9.

(2) Otto l. c. p. 104.

(3) Idem, ib. p. 104.

(4) Weitbrecht in Comment. Acad. Petrop. T. IV. p. 263. Cfr. Huber in Act. Nat. Cur. Vol. 9. p. 382.

(5) Allan Burns l. c. p. 305.

(6) Mayer l. c. p. 207. Otto l. c. p. 104. Cfr. Hesselbach *in der Salzb. med. chir. Zeitung*. 1811. *N*. 62. p. 186.

(7) Isenflamm l. c.

(8) Mohrenheim op. c. 2. *Th.* Isenflamm l. c. Chr. G Ludwig Progr. de varietatibus arteriae brachialis ramorum, in aneurysmatis operatione attendendis. Lips. 1767.

ulnarem, et radialem bipartita (9). *Arteria radialis* super articulum primae phalangis pollicis decurrebat (10). Haud raro illa super dorsum radii decurrit, conceditque locum suum *arteriae volari*, quae, utpote tenuis, et parva, medicum pulsum explorantem facile in errorem ducit (11).

De vitiis venarum.

2. *Venae* easdem, quas arteriae varietates, licet rarius (12), exhibere solent. Sic monstra acephala interdum venis carent (13). *Vena jugularis externa* triplex quoad progressum, et quoad insertionem quadruplex erat (14). *Vena cava*, potissimum in gibbosis, curva reperiebatur (15). *Vena cava descendens* anomalias exhibuit (16). *Vena cava ascendens* duplex

(9) Allan Burns l. c. p. 336.

(10) Gilibert *Beobachtungen.* p. 159. Cfr. Eschenbach *Verm. med. u. chir. Wahrnehm. Leipz.* 1784. 1. *B.* p. 1.

(11) Allan Burns l. c. p. 343. — Tiedemann l. c. Tab. XIII. Tab. XIV. fig. 2. Tab. XV. Tab. XVI.

(12) Meckel *Deut. Archiv. f. d. Physiologie* l. c. contr. Halleri opinionem.

(13) Winslow in *Mém. de l'Académie des sciences.* 1740 p. 811.

(14) Wilde in Comment. Acad. Petrop. T. XII. p. 316.

(15) Morgagni l. c. Epist. LVI. 31.

(16) Murray *Beschreibung einer ganz sonderbaren Stellung*

erat (17). Sub diaphragmate in illa *valvulae* repertae sunt (18). Septem *venae pulmonales* observatae fuere (19). Duplex erat *vena subclavia* (20), et *vena azygos* (21). Haec mirum in modum interdum distribuitur (22), bifurcaturque ad basim cordis (23). *Vena umbilicalis* aperta remansit (24). Deficiebat *vena cephalica* in brachio dextro (25).

und Vertheilung der obern Blutader des vordern Herzohrs; in *neu. Schwed. Akad. Abhandl.* 1781. p. 283.

(17) *Abhandl. der chir. Akad. zu Wien.* 1. *B.* Wilde l. c. p. 262.

(18) Reissel in Miscell. Acad. Nat. Cur. Dec. I. A. 9 et 10. p. 316. — Winslow in *Mém. de Paris a.* 1717. *Hist.* p. 17. *Mém.* p. 211.

(19) Müller diss. exhibens Syllogen observationum quorundam anatomicarum. Giessen 1760.

(20) Morgagni Epist. LXIX. 2.

(21) Wrisberg de vena azyga duplici, aliisque hujus venae varietatibus. Goett. 1777. — Sandifort Obs. anat. pathol. L. II. — Guattani in *Mém. de mathématique et physiq. T.* 3. p. 512. — Wilde l. c. p. 318. — Valentin in *Journ. de méd. février* 1791.

(22) Meister de singulari et pulchra distributione venae azygos, in Ephem. Acad. Nat. Cur. Cent. 7 et 8. p. 369.

(23) Le-Cat in *Mém. de Paris. A.* 1738. *Hist.* p. 45.

(24) Meckel l. c. p. 468.

(25) Morgagni Epist. LIV. 45.

Caput VI.

DE MORBO COERULEO.

§. XVII.

DEFINITIO. LITERATURA.

Definitio.

1. Livor cutis, praecipue ad labia, manus, et pedes cum extremitatum frigore, cordis motu abnormi, dyspnoea periodice recurrente, imbecillitate musculorum, et proclivitate ad haemorrhagias, *morbum coeruleum* (1) constituit.

Literatura.

2. Morbi hujusmodi mentionem primum instituerunt, Mery (2), Stenson (3), Morgagni (4), J. Hunter (5), Sandifort (6). Illustraruut

(1) *Syn.* Cyanosis, Coerulosis. Gall. *Ictère bleu*, *cachexie bleue.* Germ. *die blaue Krankheit*, *die Blausucht.*

(2) *Mém. de Paris.* 1700. *Hist.* p. 54.

(3) Acta Hafn. T. I. p. 200.

(4) De sed. et caus. morb. Epist. XVII. Art. 12.

(5) *Medical observations and inquiries. Lond.* 1772. *Vol.* 4. p. 330. *Vol.* 6. p. 291. — *Memoirs of the medical Societ. T. I.* p. 238.

(6) Observationes anatomico-pathologicae. C. I. p. 16.

illius doctrinam LENTIN (7) PULTENEY (8), NEVIN (9), ABERNETHY (10), TROLLER (11), CAILLIOT, et DURET (12), OBERT (13), PALOIS (14), SPRY (15), JURINE (16), TACCONI (17), SCHULER (18), SACHSE (19), MARCET (20), NASSE (21), BAILLIE (22), STANDERT (23), KAEMMERER (24), HAASE (25), GINTRAC (26), MULLER

(7) *Beytrage zur ausübenden Arzneywissenschaft. Leipzig.* 1798. 2. *B.* p. 68. 78.

(8) *Medical Transactions. Vol.* 3.

(9) *Medical Commentaries by* DUNCAN. *Dec. II. Vol.* 9 et 10.

(10) *Philosophical Transactions. Y.* 1798. *P. I.* Et *Chir. und. phys. Versuche*, *übersetzt von* BRANDIS 1795.

(11) *Medical and chemical Essays. Lond.* 1796.

(12) *Bulletin de la Soc. méd. de Paris.* 1801. p. 153.

(13) *Bulletin des sciences médicales.* 1808.

(14) *Bulletin de la Soc. de méd. de Paris.* 1809.

(15) *Mémoire of the med. Society of Lond Vol.* 8. p. 150.

(16) *Mémoire de la Soc. de méd. de Paris. T. X.*

(17) Comment. Instituti Bononiensis. 1785. T. VI p. 64.

(18) Diss. de morbo coeruleo. Oeniponte 1810.

(19) HUFELAND's *Journal der pr. Heilk.* 15. *B.* p. 127.

(20) *Medical and surgical Journal of Edinb.* 1805. p. 412.

(21) REIL's *Archiv. f. Physiologie.* 10. *B.* 2. *Heft.* Et *Anhang. zu* ALLAN BURNS l. c.

(22) *Anatomie des krankhaften Baues*, *von* SOMMERRING. *Berlin* 1794. p. 21. 25.

(23) *Philosoph. Transact. Y.* 1805. v. HARLES *u.* RITTER *Neues Journal f. die ausland. med. Litteratur.* 7. *B.* 1. *Heft.*

(24) Diss. de morbo coeruleo. Hal. 1811.

(27), Fleischmann (28), Seiller (29), Thomas (30), Polimere (31), Howship (32), Gross (33), Kwiatkowski (34), Marx (35), M. Richter (36), Bielkiewicz (37), Rymkiewicz (38), Hesselbach (39), Olivry (40), Zimmermann

(25) Diss. de morbo coeruleo cum tabulis aeneis. Lips. 1813.

(26) *Recherches analytiques sur diverses affections dans lesquelles la peau présente une couleur bleue*, *et en particulier sur celle qu'on a désigné sous le nom de cyanose. Paris* 1814.

(27) Horn's *Archiv. f. med. Erfahrung. Jahrgang* 1822. *May, Junius.* p. 438.

(28) *Leichenoffnungen.* 1815. p. 193. — de chondrogenesi asperae arteriae, et de situ oesophagi abnormi nonnulla. Erlang. 1820.

(29) Horn's *Neues Archiv. f. med. Erfahrung.* 2. *B.*

(30) In *Memoirs of the med. Society. Vol.* 6. *Lond.* 1813.

(31) *Bibliothèque médicale. T. LVII.* 1817. p. 145. — Hufeland's *Journal der prakt. Heilk.* 1819. *Octob.* p. 72.

(32) *The Edinb. med. Journal* 1813. *Vol.* 9 *N.* 36. *III.* p. 399

(33) Diss. de infante morbo coeruleo laborante. Marb. 1818.

(34) Diss. aetiologiam morbi coerulei amplificans. Vilnae 1815.

(35) Diss. morbi coerulei exemplum memorabile. Berol. 1820.

(36) De cyanosi cardiaca. Mosquae 1821.

(37) *Dziennik Medycyny, Chirurgii i Farmacyi, przez Cesarskie Towarzystwo Lekarskie w Wilnie wydawany.* 1822. *T. I. N.* 1. p. 93.

(38) Ibidem. *T. II. N.* 1.

(39) *Medicinisch-chirurgische Zeitung* 1820. *N.* 82. p. 57.

(40) In *Journ. de med. françoise et étrangère T. LXXIII.* 1820. *Novembre.* p. 125.

(41), PETERS (42), GREGORY (43), MARECHAU (44), SEIDEL (45), THIBERT, et FOUQUIER (46), ALLAN BURNS (47), KREYSIG (48), FARRE (49), maximeque MECKEL (50).

§. XVIII.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM.

Symptomata.

1. *In morbo coeruleo congenito* recens

(41) Diss. de morbo coeruleo. Berol. 1822.

(42) Diss. sistens relationem de puero morbo coeruleo laborante cum nonnull. adnot. Kal. 1822.

(43) *Medico-chirurg. Transact. Vol. XI.* 1821. p. 29.

(44) *Journal de méd. T. LXIX.* p. 354.

(45) Index musei anatomici Kiliensis. Kiliae 1818. p. 61.

(46) *Bulletin de la faculté de méd. T. VI.* p. 355. 363.

(47) Op. c. p. 1. 42.

(48) Op. c. 1. *Th.* p. 371. 2. *Th.* 2. *Abth.* p. 784. 3. *Th.* p. 104. 319.

(49) Op. c.

(50) REIL's *Archiv. f. Physiologie.* 9. *B Handbuch d. patholog. Anatomie.* 1. *B. Eilft. Abschnitt.* — *Deutsches Archiv. f. Physiologie.* 1. *B.* 2. *H. N.* 5. 7. *B.* 2. *H. N.* 8. —S. G. ZIMMERMANN diss. de morbo coeruleo. Berolini 1822. SCHALLGRUBER *Abhandlungen aus dem Fache der gerichtl. Arzneykunde. Gratz* 1823. p. 55. LOUIS *Observations suivies de quelques considérations sur la communication des cavités droites avec les cavités gauches du coeur* (*Archives générales de médecine* 1824).

natus, praevio interdum universae cutis pallore, livorem, quandoque subrubrum manuum, pedumque, modo evanescentem, modo redeuntem (51) exhibet. Livor iste sub actu suctionis (saepe interrupto), sub vagitu (interdum ad horas protracto (52), et flebili (53)); sub tussi, et sub erecta corporis positione augetur (54), fermeque nigrescit (55). Dyspnoea, quandoque tussis (56) nunc continuo, nunc per intervalla affligit. Paroxysmi tunc convulsionibus stipari solent. Iis cessantibus, aegrotulus veluti exanimis jacet. Cor interea vehementer pulsat (57). Pulsus autem frequens, et regularis est (58). Functiones reliquae rite absolvuntur. *Morbus coeruleus acquisitus* sese manifestat livore transitorio digitorum, unguium, faciei, praecipue labiorum. Accedit ocyus serius quaedam dyspnoea. Livor tunc ad universam cutim (praeputio et glande non exceptis) extenditur, ac permanens fit. Cutis nonnunquam in plurimis locis glabra est (59).

(51) Cooper apud Farre. — Marx l. c. (Manus albissimae).
(52) Ring apud Farre l. c. Howship l. c.
(53) Kwiatkowski l. c.
(54) Haase l. c Marechau l. c.
(55) Farre et Weston.
(56) Farre l. c.
(57) Hunter, Kreysig l. c.
(58) Kreysig l. c.
(59) Farre l. c.

Jam vero respiratio per paroxysmos difficilis, celer, profunda, et singultuosa (60), et suspiriis interrupta, atque gemebunda evadit. Cor vehementer, et inordinate vibrat; pulsus arteriarum ejusdem sequitur rhythmum. Venae jugulares interdum turgent (61). Qualiscumque vero morbi fuerit origo, aegri extra paroxysmum per vices sat libere respirant (62). Conqueruntur autem continuo de sensu frigoris ab attactu, sed vix a thermometro (63), confirmato. Etiamsi dentitio (64), et pubertas (65) tarde ingruant,

(60) English apud Farre.

(61) Farre l. c.

(62) Nevin, Nasse l. c.

(63) Nasse ope thermometri corporis temperiem internam normalem detexit. Superficies gradus 21. thermometri Reaumurii habuit (*Archiv.* l. c. p 285). Farre thermometro Farenheitii ori immisso temperiem auctam, illo vero manibus tradito, imminutam invenit. Debetur illi sequens tabula:

Temperatura.

Dies	aëris externi	cubiculi	manuum	pedum	sub lingua	pulsus	respiratio
23 Augusti	—	70.	98.	97.	99.	108	28
13 Septembris	52	59.	74.	—	99.	96.	32
17 Septembris	61	69.	96.	—	99.	100.	28
30 Septembris	58	61.	92.	—	99.	100.	31

(64) Cailliot l. c.

(65) Menstruabat aegra Tacconi a. 14. Illa Bielkiewicz a. 15; illa Spry an. 17. catamoeniis adhuc orbata erat.

corpus tamen crescit, formamque sat agilem induit (66). Brachia praelonga, ultima phalanx digitorum tumidula (67), mollis (68), aspera, et verrucis obsessa (69), et ungues convexi cernuntur (70). Facies saepe tumidula, oculi prominentes (71), subflavi (72); gingivae spongiosae, halitus foetens, frequentes oscitationes, et lingua inaequalis, praemagna (73). Sunt etiam qui vomant (74). Aeger demum iners est, lusus aetatis suae respuit (75), risu haud gaudet (76), ac cito defatigatur. Cutis variis in locis admodum sensilis reperitur (77). Facultates animi haud torpent (78). Somnus pavoribus interruptus

(66) Hunter corpus aegri morbo coeruleo laborantis cum illo vertagi comparat l. c. Farre exemplum corporis haud proceri narrat l. c.

(67) Marx l. c.

(68) Palois apud Meckel in *Deutsches Archiv.* l. c. p. 257.

(69) Farre l. c.

(70) Sachse, Kreysig l. c.

(71) Farre l. c.

(72) English apud Farre l. c.

(73) Travers apud Farre l. c.

(74) Farre l. c. Bielkiewicz l. c.

(75) Bielkiewicz l. c.

(76) Farre l. c.

(77) Farre l. c. ita ut minima compressio nasi, menti digitorumque dolores fortes excitaret.

(78) Sandifort l. c. aegra Bielkiewicz iracunda erat. Aegra Travers et Farre imbecillis fuit.

(79), vigetque in genere ciborum desiderium. Aggravantur vero symptomata a pastu, ab animi pathematibus, a temperie frigida, et a fortuita affectione catarrhali. Motus dyspnoeae paroxysmum, aliquando coecitatem transitoriam, lipothymias, profluvium salivae excitat (80). Magna porro ad haemorrhagias narium, gingivarum, pulmonum et animadvertitur proclivitas (81). Aegri aetatis provectioris de cephalaea, vertigine (82), obfuscatione visus, anxietate, dolore pectoris, nausea (83), et debilitate conqueruntur. Alvus utplurimum languet (84); urina interdum turbida, et foetens (85). Paroxysmi semel, bisve de die, horis modo matutinis (86), modo vespertinis, et nocturnis (87) recurrunt; saepeque ad quartam, vel dimidiam horae partem protrahuntur (88). Illis appropinquantibus, aeger libenter super abdomen

(79) Travers apud Farre l. c.

(80) Sandifort l. c.

(81) Kreysig l. c.

(82) Farre l. c.

(83) Cooper apud Farre l. c.

(84) Sandifort, Lentin, Nasse. Contrarium testatur Cooper apud Farre l. c.

(85) Farre l. c.

(86) Nevin l. c.

(87) Haase, English.

(88) Kreysig l. c.

decumbit, pectusque manibus comprimit. Nisi miser in paroxysmo suffocatus pereat, per hydropem (89), hemiplegiam (90), pneumonorrhagiam (91), aut accidentalem morbum, e. c. ex ingluvie (92) necatur.

Autopsia cadaverum.

2. En phaenomena, quae hucusque e sectione *singulorum* cadaverum emergebant. Septum ventriculorum cordis perforatum, arteria pulmonalis angusta, aorta ex utroque ventriculo, ductus arteriosus nullus (93); — communicatio ampla inter cor dextrum, et sinistrum, unum dumtaxat atrium, et ventriculus cordis sinister minor dextro (94), cor rotundum, septum ventriculorum superne perforatum, aorta ex utroque ventriculo, arteria pulmonalis diametri normalis, ast cum duabus tantum valvulis (95); — foramen in septo ventriculorum (96); — foramen in septo, aorta ex ventriculo cordis utroque pullulans, valvulae im-

(89) Marechau l. c.

(90) Cooper et Farre l. c.

(91) Travers et Farre l. c.

(92) Sic juvenis 22 annorum post lautum prandium derepente obiit apud Farre.

(93) Stenson l. c.

(94) Mery, Olivry ll. cc.

(95) Sandifort l. c.

(96) Hunter l. c. Baillie *Morbid Anatomy*. p. 29.

perfectae, arteria pulmonalis parva, trunco uno ex aorta haud procul ab illius basi emergente (97); — septum ventriculorum perforatum (98); — apertura ampla in medio septi ventriculorum, foramen ovale plus solito clausum, arteria pulmonalis amplior (99), — foramen ovale, et ductus arteriosus hiantes, arteria pulmonalis obliterata (100); — duo atria, ventriculus singulus, arteria pulmonalis minima (1); — unum atrium, unus ventriculus; duae arteriae pulmonales ex aorta, venae pulmonales a venis cavis separatae (2); — arteria pulmonalis ex ventriculo dextro orta, sed cum sinistro communicans, et aortam descendentem efformans; aorta ascendens sub arcu clausa, ventriculus dexter nimis crassus, et amplus (3); — unus ventriculus, unum atrium, arteria pulmonalis ex aorta, venae pulmonales in venam cavam descendentes, nulla vasa bronchialia? (4); — aorta et arteria pulmonalis (ad originem filamentis cartilagineis circumdata) ex

(97) Meckel in Reils *Archiv* l. c.

(98) Idem, ib.

(99) Id. ibid.

(100) Langstoff apud Farre p. 9.

(1) Chemineau *Mém. de Paris* 1699. *Hist.*

(2) Farre l. c. p. 8.

(3) Cooper apud Farre p. 10.

(4) Wilson *Philos. Transact. Vol.* 88 Reil's *Archiv.* 4. *B.*

ventriculo dextro venientes, septum ventriculorum partim deficiens (5); — valvula foraminis ovalis imperfecta, septum ventriculorum tribus in locis perforatum, arteria pulmonalis obliterata (6); — singulus ventriculus, singulum atrium, arteria pulmonalis ramum aortae constituens, aorta, et venae dimidium justo minores, venae pulmonales a vena cava sejunctae (7); — ventriculus dexter parvus, ostium dextrum, et foramen ovale praemagna, arteria pulmonalis angusta, orificio occluso (8); — fere nulla valvula foraminis ovalis, ductus arteriosus nimis amplus (9); — septum ventriculorum perforatum, aorta ex utroque ventriculo, arteria pulmonalis obliterata, cor dextrum amplius sinistro (10); — origo aortae, et arteriae pulmonalis permutata (11), et ductus arteriosus angustissimus (12);

(5) Gregory l. c.

(6) Hodgson apud Farre p. 19.

(7) Standert l. c.

(8) Hunter l. c.

(9) English apud Farre p. 12.

(10) Farre l. c. p. 27.

(11) Wistar *a system of anatomy for the use of students of medecine. Philad.* 1811.

(12) Baillie l. c. p. 6. Apud Schallgruber (l. c.). in puero quatuor mensium deficiebat omnino ductus arteriosus Botalli, arteria hinc pulmonalis nullam cum aorta habebat communicationem. Erat illa arteria venae instar collapsa,

— singulus ventriculus, foramen ovale fere sine valvula, arteria pulmonalis parum angusta (13); — origo aortae, et arteriae pulmonalis permutata, arteria pulmonalis aortam descendentem constituens (14); — foramen ovale amplum, septum ventriculorum crassum, ventriculus dexter angustus, aorta valde ampla, arteria pulmonalis angusta (15); — ventriculus unus aortam largiens dextrorsum situs, arteria pulmonalis obliterata, duo atria (16); — origo aortae, et arteriae pulmonalis permutata, haecque angustissima (17); — aorta ex utroque ventriculo, arteria pulmonalis imperforata, angusta, tenuis (18); — fo-

et ad originem concreta. Cor simile illi infantis duorum annorum. Cavitates illius sanguine fluido e brunneo livido repletae. Foramen ovale ad magnitudinem calami scriptorii hiabat. Ambae auriculae cordis in angulo inter marginem anteriorem et posteriorem septi, ope orificii amplitudinis digiti, invicem communicabant. Super illius orificii medietatem nascebatur aorta, ita ut sanguis ex utrisque cordis ventriculis libere in hoc vas fluere potuerit. Valvulae tricuspidatae et mitrales margines inferiores cartilagineos exhibebant.

(13) Lawrence apud Farre l. c. p. 31.

(14) Langstoff apud Farre p. 28.

(15) Schuler l. c. p. 12. 14.

(16) Fleischmann l. c. p. 193.

(17) Farre l. c. p. 29.

(18) Howship l. c. 233. Hesselbach.

ramen ovale, et ductus arteriosus hiantes, arteria pulmonalis angusta, apertura ampla in septo (19); — cor amplum, quadratum, foramen ovale magnum, arteria pulmonalis major quam aorta; illa ex utroque ventriculo nata (20); — auricula dextra praeter consueta vasa venam crassitiei calami scriptorii quae a thymo proficiscebatur accipiens, cor magnum, (21); — aorta ex utrisque ventriculis, arteria pulmonalis obliterata, foramen ovale apertum (22); — foramen ovale, et ductus arteriosus hiantes (23); — septum perforatum, defectus septi atriorum, aorta ex utroque ventriculo, arteria pulmonalis angusta, vena cava ascendens in atrium sinistrum depleta; — septum ventriculorum perforatum, aorta ex ventriculo sinistro, arteria pulmonalis angusta (24); — cor obliquum, atrium dextrum amplum, ventriculus dexter crassus, aorta ex utroque ventriculo, arteria pulmonalis angustissima, rami ex arcu aortae inversi, aorta descendens dextrorsum (25); — cor ex transverso,

(19) Langstoff apud Farre l. c. p. 10.
(20) Cooper apud Farre l. c. p. 15.
(21) Nevin l. c.
(22) Jurine l. c.
(23) Ring apud Farre l. c. p. 26.
(24) Abernethy l. c.
(25) Cailliot l. c.

atrium dextrum amplum, sinistrum valde angustum, septum ventriculorum superne perforatum, aorta ex utroque ventriculo et ampla, arteria pulmonalis angusta, ductus arteriosus parum apertus, rami ex arcu aortae inversi (26); — septum ventriculorum ad basin perforatum, aorta ex utroque ventriculo et ampla, arteria pulmonalis angusta, duae tantum valvulae, illae venosae cordis crassae, cor magnum, ventriculus uterque similis, atrium dextrum amplum sinistrum angustum, hepar magnum (27); ductus arteriosus extra arteriam pulmonalem ex ventriculo dextro in aortam apertus (28); septum ventriculorum perforatum (29); septum ventriculorum perforatum, arteria pulmonalis angusta (30); septum ventriculorum perforatum, aorta ex utroque ventriculo, arteria pulmonalis angusta, ductus arteriosus clausus, abscessus cerebri (31); aorta ampla potius ex ventriculo dextro quam ex sinistro, arteria pulmonalis angustissima, valvulae concretae, foramen ovale valde hians, vesicula fellea magna, bile nigra

(26) Obet l. c.

(27) Hodgson apud Farre l. c. p. 35.

(28) Wrisberg in Haller's *Physiologie.* p. 77.

(29) Prochaska *Bulletin de la Soc. de méd.* 1807.

(30) Mayer apud Meckel *Deut. Archiv. Tabelle.*

(31) Cooper apud Farre l. c. p. 24.

repleta, pulmones graves, hydrocephalus (32); aorta ampla ex utraque camera, arteria pulmonalis angustissima, tenues duae valvulae, cor maximum, rami arcus aortae inversi, thymus maximus (33); perforatio septi ventriculorum (34); foramen ovale apertum (35); aorta ampla ex utroque ventriculo, dextraque parietibus crassis insignita, cor praemagnum (36); aorta ex ventriculo dextro, eo loco, quo arteria pulmonalis, desiderata, oriri debuisset, nata, aorta ramos pulmonales suppeditans; ex ventriculo sinistro emergens, tracheam adit, hicque in carotidem dextram et sinistram, et in arteriam subclaviam dextram dividitur; arteria subclavia sinistra ex aorta descendente evoluta (37); aorta ex utroque ventriculo, arteria pulmonalis angustissima (38); foramen ovale ventriculusque dexter ampli, sinister angustissimus (39); cor magnum, ventriculi ejusdem crassitiei, sinister angustior, arteria pulmonalis angusta, aorta

(32) Haase l. c.
(33) Cailliot l. c.
(34) Tiedemann *Zoologie.* 1. *B.* p. 177.
(35) Jurine l. c.
(36) Sandifort l. c.
(37) Seidel l. c.
(38) Hunter l. c. Huet apud Obet l. c. Pulteney l. c.
(39) Meckel *Handb. d. pr. Anatomie.* 1. *B.*

ampla, ex utroque ventriculo, pulmo suppuratus (40); aorta ex utroque ventriculo, arteria pulmonalis normalis, ex tertia quadam cavitate (41); atrium dextrum amplum, in ventriculo dextro duo hydatides, cavum pectoris dextrum sero repletum, hydrocephalus (42); cor praemagnum, vasa pulmonalia ampla et tenuia, pulmo tuberculosus concretus (43); foramen ovale amplissimum, ventriculus sinister amplior, dexter crassior, arteria pulmonalis angustissima, cor subrotundum, hepar praemagnum (44); foramen ovale amplum, arteria pulmonalis obliterata, ventriculus dexter longe crassior sinistro, cor parvum (45); foramen ovale amplum, ductus arteriosus apertus, cor et hepar maxima (46); cor normale, majus, pulmo duriusculus, undique concretus (47), foramen ovale apertum, valvula Eustachii praemagna, nullum quidem septum ventriculorum, attamen prolongatio coeca ventriculi sinistrum illum indicans, ori-

(40) Farre l. c. p. 34.
(41) Lawrence apud l. c. p. 26.
(42) Trotter l. c.
(43) Lentin l. c.
(44) Tacconi l. c.
(45) Morgagni l. c.
(46) Spry l. c.
(47) Marcet l. c.

ficia bina venosa angusta ad ventriculum dextrum ducentia, e quo aorta, arteria pulmonalis angustissima (48); singultus cordis ventriculus dilatatissimus (49); foramen ovale amplissimum, arteria pulmonalis angustissima, parietes ventriculorum crassissimi, ductus arteriosus apertus (50); foramen ovale apertum, cor praemagnum (51); septum ventriculorum perforatum, aorta ex utroque ventriculo, arteria pulmonalis amplissima (52); septum ventriculorum perforatum, cor dextrum et arteria pulmonalis ampla, ductus arteriosus apertus (53); foramen ovale et ductus arteriosus valde aperti (54); foramen ovale diametri pollicis, atria, ventriculus dexter et arteria pulmonalis amplissima, ventriculus sinister et aorta angusta (55); foramen ovale diametri dimidii pollicis (56); septum perforatum, arteria pulmonalis obliterata, foramen ovale nimis magnum, ductus arteriosus apertus (57);

(48) Farre l. c. p. 37.

(49) Pozzis apud Senac l. c.

(50) Seiler l. c.

(51) Farre l. c. p. 10.

(52) Farre l. c. p. 26.

(53) Richerand *Nouv. élém. de Physiologie. Vol. I.*

(54) Allan Burns l. c.

(55) Corvisart l. c.

(56) Green *Philosoph. Transact. N.* 454.

(57) Farre l. c. p. 20.

ductus Botalli apertus, septum atriorum cordis vix ullum, septum ventriculorum plane nullum, et illius loco membrana pendula (58); annuli tracheae inter se, et cum cartilagine cricoidea ita concreti, ut tubum cartilagineum constituerent, glottide per plicam semilunarem dimidio clausa (59); livor cadaveris, vasa cerebri turgida, pulmones cruore obruti, caeterum sani, cor majus, parietes crassiores, ductus arteriosus apertus, tres lineas longus, quinque autem largus, aorta in exordio suo, inque arcu dilatata, foramen ovale clausum (60); pulmo dexter in duos modo lobos divisus, quorum superior normalis, inferior compactus, hepati similis, ita et pulmo sinister inferior, superiore normali, praeter superficialem pulmonum ruborem nullum inflammationis vestigium (nec gutta enim sive seri, sive lymphae coagulabilis in cavitatibus pleurae, nec ullibi pseudo-membranae inveniebantur), cor cum pericardio normalia, foramen ovale et ductus arteriosus clausi, valvulae itidemque vasa quo decet pacto disposita, sanguis ater (61); serum in cerebri ventriculo laterali dextro, triplo ambitu majori, vasa ve-

(58) Marx l. c.

(59) Fleischmann l. c. de chondrogenesi etc.

(60) Bielkiewicz l. c.

(61) Kwiatkowski l. c. (Observatio clinici instituti Vilnensis).

nosa meninges perreptantia sanguine quaquaversus, praecipueque circa cerebellum turgida, pulmones, cor, et vasa majora normalia (62).

§. XIX.

CAUSSAE.

Caussae praedisponentes.

1. Inter caussas ad morbum coeruleum praedisponentes hucusque innotuerunt: vitium haereditarium (63), sexus masculinus (64), forteque terror matris (65).

Caussae excitantes.

2. Nisi morbus congenitus sit, excitatur sub partu (66), primis *diebus* (67) a nativitate,

(62) Rymkiewicz l. c.

(63) Cooper apud Farre (saltem vitia cordis in familia infantis coerulei haereditaria erant).

(64) Nasse apud Burns l. c. p. 190. Meckel *Deutsch. Archiv.* l. c. p. 267. (Inter 75. casus numerabantur 17. foeminae 40. mares, 18. sexus ignoti).

(65) Kwiatkowski l. c. (ab incendio ultimis graviditatis diebus). Hesselbach l. c. (sexto graviditatis mense a morbo gravissimo mariti).

(66) Cooper, Hodgson, English, Langstoff apud Farre l. c. p. 10. 12. 19. 28. 29 Hunter, Thiebaut, Chamseru, Haase, Morgagni.

(67) Ad finem diei secundi (Farre l. c. p. 2.) post nonnullos dies (Palois l. c.).

hebdomade secunda (68), *mense* primo, secundo (69), sexto (70), decimo sexto (71), *anno* primo versus finem vergente (72), secundo (73), tertio (74), quarto (75), quinto (76), vigesimo primo (77), vigesimo tertio (78), quinquagesimo septimo (79), sub opere dentitionis (80), sub usu lactis matris aegrotantis (81), post *coqueluche* (82), variolas (83), epidemiam catarrhi (84), refrigerationem corporis (85), suppressionem menstruorum (86), ictus

(68) Howship l. c. Cooper apud Farre l. c. p. 15. Hesselbach l. c.

(69) Schuller, Nevin, Cailliot, Obet l. c. Thomas l. c.

(70) Hesselbach l. c.

(71) Cailliot l. c.

(72) Sandifort l. c.

(73) Cooper apud Farre l. c. p. 24.

(74) Burns l. c. Polimere l. c.

(75) Gintrac l. c.

(76) Tacconi, Bielkiewicz ll. cc.

(77) Marcet l. c.

(78) Rymkiewicz l. c.

(79) Corvisart l. c.

(80) Kreysig l. c.

(81) Thomas l. c.

(82) Cailliot, Kreysig ll. cc.

(83) Bielkiewicz l. c.

(84) Obet l. c.

(85) Marcet l. c.

(86) Gintrac l. c.

ad pectus (87), lapsum ex alto (88), cursum velocem, et animi pathemata (89), resectionemque plicae (90).

Caussa proxima.

3. *Caussa proxima* morbi coerulei juxta notiones physico-physiologicas (quae potissimum Crawford (91), Davy (92), Allen et Pepys (93), Brodie (94), Dalton (95), et Dupuy-

(87) Corvisart l. c.

(88) Tacconi l. c.

(89) Kreysig l. c.

(90) Rymkiewicz l. c. Femina 26 annorum ablata plica, quod erat ante triennium, experiebatur per vices redeuntia vaniloquia, et dolorem capitis maximum; quibus demum, exacto anno, accesserunt frigus universi corporis, livor faciei, et extremitatum inferiorum una cum dyspnoea, et motu cordis inordinato vehementique. Tandem die 20 novembris 1822 obiit. Quid cadaver exhibuit jam dictum est § XVIII. N. 2.

(91) *Versuche und Beobachtungen über die thier. Warme. A. d. B. Leipz.* 1785.

(92) v. Gilbert's *Annalen der Physik.* 19. *B.* p. 298.

(93) v *Biblioth. Britannique. Vol.* 42. *N.* 3. 4 et *Journal fur Chemie u. Physik v.* Schweigger. 1. *B.* 2. *H.*

(94) *Philosoph. Transact. Y.* 1812. *P. II.* v. Gilbert's *Annalen der Physik, neue Folge. Jahrg.* 1811. 1. *St.* p. 80.

(95) *On respiration and animal heat in memoirs of the literary and Philosophical Society of Manchester. Vol. II.* 1813. p. 15. 44.

TREN (96) debentur), quaeritur: 1.° in mixtione sanguinis arteriosi cum venoso, et 2.° in impedita transformatione sanguinis venosi in arteriosum, seu, quod idem significat, in impedita spoliatione sanguinis a principio carbonico, impeditaque absorptione principii oxygenii. *Mixtioni sanguinis arteriosi cum venoso* ansam praebent: (a) communicatio abnormis atriorum, quatenus septum omnino desideratur, aut plus minusve imperfectum est; (b) apertura venae cavae inferioris, aut venarum coronariarum cordis in atrium sinistrum; (c) formatio imperfecta septi ventriculorum, (d) ductus arteriosus apertus relictus; et (e) origo arteriae pulmonalis ex aorta. *Transformationi sanguinis venosi in arteriosum* obstant: (a) obliteratio arteriae pulmonalis; (b) origo arteriae pulmonalis, et aortae permutata, venis in statu normali perstantibus; (c) pulmonum actio impedita; (d) et cerebri affectio. Posse vitia utriusque generis inter se complicari ex autopsia cadaverum patet. Angustatio, vel obliteratio arteriae pulmonalis saepissime aliis vitiis jungitur, forteque plurimorum illorum (e. c. apertionis foraminis ovalis, communicationum inter ventriculos cordis) causam sistit (97).

(96) *Nouveau Bulletin des sciences. T. I. N.* 2. p. 26.

(97) MECKEL *Deutsches Archiv.* l. c. p. 274.

§. XX.

DIAGNOSIS.

Divisio.

1. Morbum coeruleum in *cardiacum*, *pulmonalem*, et *encephalicum* dividimus.

Morbus coeruleus cardiacus.

2. *Morbus coeruleus cardiacus* omnium communissimus est. Frequentissime conformatio imperfecta septi ventriculorum ut illius caussa obvenit (98). Septum quidem atriorum saepius quam illud ventriculorum a norma deflectit; at vero ex hoc vitio non semper morbus coeruleus oritur (99). Posse ipsum foramen valde hiare, quin sanitas detrimentum capiat, contenditur (100). Sunt vero qui constantem ex

(98) Meckel l. c. p. 275. (In 64. casibus morbi coerulei status morbosus ventriculorum cordis 42 vicibus detectus est).

(99) Green in cadavere feminae 80 annorum foramen ovale adapertum invenit; femina quidem haec semper valetudinaria fuit, sed nunquam symptomata morbi coerulei exhibuit. (*Philosoph. Transact. N. 454 IV*).

(100) « *Unter übrigens normalen Bedingungen kann selbst ein sehr weites eirundes Loch ohne Nachtheil fur die Gesundheit ertragen werden, indem selbst die Blutsaulen des rechten und des linken Vorhofes einander das Gleichgewicht halten, dass wenigstens keine bedeutende Ver-*

hoc vitio repetant dyspnoeam (1); quod saltem sub vehementiori motu expectandum est. Plurima sane vitia conformationis cordis, et vasorum majorum eousque innocua esse, donec externae superveniant causae, novas in partibus jam pridem male constructis aegritudines excitantes, tot exempla morbi coerulei in aetate provectiore evoluti docent. Forte jam commutatio lactis nutricis cum cibis solidioribus, forte major infantis adultioris oxygenii hauriendi necessitas, forteque transitus illius a gestatione ad gressus ad serotinam evolutionem morbi coerulei explicandam sufficerent. Utut sit, mechanica partium affectarum actio, potissimum autem aequilibrium debitum inter ventriculos cordis ablatum (quatenus unus plus altero sanguine obruitur), magnam in morbo, de quo agitur, ludere videntur scenam (2).

Morbus coeruleus pulmonalis.

3. *Morbus coeruleus pulmonalis* ex impedita instrumenti pneumatici actione oritur. Vitia enim *tracheae*, et *pulmonum* a morbo coeruleo

mischung erfolgt ». Meckel l. c. p. 276. Idem fatetur Farre l. c.

(1) Allan Burns l. c.

(2) Kreysig l. c.

non esse semper aliena exempla supra allata (3) demonstrant. Nec id mirum si concedatur, pulmones officio oxygenationis sanguinis praeesse, et morbi coerulei caussam proximam in impedita transformatione sanguinis venosi in arteriosum consistere; ad quam hypothesin rectificandam optandum adhuc foret, ut aëris ab aegro coeruleo exspirati conditio chemica examinaretur. Morbum deinde coeruleum pulmonalem quandam cum *induratione textus cellulosi* analogiam alere verisimile est (4).

Morbus coeruleus encephalicus.

4. Morbum coeruleum nonnunquam cum hy-

(3) Fleischmanni, Lentinii, Trotteri et maxime nostri a Kwiatkowski (v. supra §. XVIII. N. 2.) commemorati. Sic enim habet de suo casu Kwiatkowski (l. c.): « haud temere arguere nobismet videmur, hic solos pulmonis lobos superiores aëri atmosphaerico fuisse pervios, inferiores vero in ea conditione qua in foetu, aut in infante mortuo nato inveniuntur, perstitisse; primis itaque vitae mensibus, lobos superiores ad sanguinem venosum in arteriosum commutandum suffecisse, tardius autem crescente infante dimidiam hancce pulmonum partem officio isto, pro ampliori corporis mole praestando, imparem evasisse, ita ut deficiente aliquomodo oxygenationis processu, morbo coeruleo ansa porrecta fuerit ».

(4) Nonnullos aegrotulos Parisiis ex *endurcissement du tissu cellulaire* mortuos foramen ovale apertum exhibuisse, mihi retulit ex itineribus rediens auditor quondam meus, mihique carus Abicht.

drocephalo societatem inire, jamdudum innotuit (5). Novum forte est, illum ex hoc morbo *oriri* (6); quod imperio cerebri ope nervorum vagorum in pulmones (7) tribuendum. Porro, cum cutis nervos ex medulla spinali accipiat, cumque haec medulla motus cordis gubernet (8), et columnae vertebralis in morbo coeruleo ratio habenda foret.

(5) §. XVIII. N. 2. Cfr. Meckel l. c. p. 258.

(6) Rymkiewicz l. c. Plus vice simplici morbum coeruleum in plicosis ipse observavi, illumque ex vitiis solidis cordis et vasum majorum repetii. Hanc sententiam adgressus est Dr. Hreczyna, quondam discipulus meus, asserens, se livorem cutis modo rubellum, modo nigrescentem plane illi plicosorum similem, in *lepra*, quae in Kamczatka (ubi praxin nunc exercet) grassatur, observare (*Pamietnikow towarzystwa lekarskiego Wilenskiego. T. I. Wilno.* 1818.

(7) Dupuytren (l. c.) demonstravit quod, compresso pare nervorum vago, pulmonum non solum paralysis oritur, sed quod etiam sanguis in pulmonibus circulum absolvens illico colorem atrum contrahit. Comparando hoc experimentum cum phaenomenis in morbis plurimis pulmonum observatis (P. II. Vol. VII. Cap. XII. §. LIX. N. 2. Cap. XIV. §. LXIV. N. 7), vix Brodie assentire poterimus contendenti (l. c.), oxygenationem sanguinis etiamsi cerebri nexus cum pulmonibus destructus sit, per mechanicam respirationem continuare, solumque sic deleri calorem animalem.

(8) P. II. Vol. VIII. Cap. II. §. VII. N. 2. Le Gallois *experiences sur le principe de la vie, notamment sur celui des mouvemens du coeur. Paris* 1812.

Monitum.

5. Caveamus vero ne ob solum livorem cutis (saepe et in scorbuto, hydrothorace, asphyxia et articulo mortis obveniente) praesentiam morbi coerulei proclamemus. Requiritur enim absolute ad istum morbum efficiendum, ut cutis simul frigeat, ut dyspnoea, cordisque motus abnormes adsint.

§. XXI.

Prognosis.

1. Morbi coerulei sanati paucissima habentur exempla (9): nihilominus dummodo aegrotulus proximos a nativitate menses, utpote maxime periculosos, superet, vitam ad pubertatem usque protrahere solet (10). Pauci qui hanc

(9) Thomas in *medical transaction of the medical Society of London. Vol. 6. Lond.* 1813. v. Hufeland's *Journal d. pr. Heilk.* 1815. *Mai.* p. 52 Odier l. c.

(10) Teste Nasse, inter viginti octo aegros *nullus* inter tertium, et undecimum annum obiit. Ab hoc vero anno usque ad annum decimum quintum periere *undecim* (omnes sexus masculini), et ab anno decimo quinto ad decimum octavum periere *tres* (omnes sexus feminei). Septem autem numerantur aliorum observationes, quibus colligitur, et puellas ante unum et decimum annum mori. (Meckel *Deutsch. Archiv.* l. c. p. 270). Cfr. Odier et Thomas l. c.

epocham superarunt, ad annos octodecim (11), viginti (12), viginti unum (13), viginti duo (14), viginti quatuor (15), viginti septem (16), triginta unum (17), quadraginta (18), quadraginta unum (19), quadraginta duo (20), sexaginta (21), octuaginta (22) pervenerunt. Majus minusve periculum mortis a natura caussae morbum coeruleum gignentis, et a morbis accessoriis (23) pendere videtur. Ex obliteratione universali arteriae pulmonalis infans jam die vitae decima tertia obiit (24). Infans, cui una tantum auricula erat, unusque ventriculus, die vitae decima periit (25). Pusio, in quo aorta

(11) Gregory l. c.

(12) Sachse l. c.

(13) Marcet l. c.

(14) Farre l. c. p. 37. Wendt *Die Kinderkrankheiten systematisch dargestellt. Breslau u. Leipzig* 1822.

(15) Meyer apud Meckel l. c.

(16) Pozzis apud Senac l. c.

(17) Seiler l. c.

(18) Farre l. c. p. 10. 26.

(19) Richerand *Nouv. élém. de Physiolog. T. I.*

(20) Burns l. c.

(21) Corvisart l. c.

(22) Green l. c.

(23) Gregory (Phthisis pulmonalis).

(24) Hunter l. c.

(25) Standert l. c.

ex ventriculo dextro, et arteria pulmonalis ex sinistro oriebantur, transitu ex auricula in ventriculum simul impedito, dies dumtaxat quinque vixit (26). Sine hoc impedimento aegrotulus, cui etiam origines aortae, et arteriae pulmonalis permutatae erant, vitam ad duos menses protraxit (27). Vixerunt aegrotulus cum corde extra thoracem sito, cumque auricula, et ventriculo singulis — dies septem (28); alter cum corde quidem sano, sed mala conformatione arteriarum — menses duos (29); alii cum aorta, duplici radice, ex utroque ventriculo pullulante — dies undecim (30), duodecim (31), tredecim (32), et dum arteria pulmonalis simul amplior fuerat — annos quadraginta (33); alii cum foramine ovali aperto — annos sexdecim (34), viginti unum (35), et longe ultra (36); alii cum foramine ovali, et ductu arterioso simul

(26) Kreysig l. c.

(27) Baillie l. c. Gregory l. c.

(28) Wilson l. c.

(29) Baillie l. c.

(30) Tiedemann l. c.

(31) Haase l. c.

(32) Hunter, Sandifort.

(33) Farre l. c.

(34) Morgagni ex Valsalva.

(35) Kreysig l. c.

(36) §. XX. N. 2.

apertis — annos septem et decem (37), viginti novem (38), et quadraginta duo (39). Mares citius quam feminae pereunt (40). Hyems prae aestate funera exhibet (41).

Cura.

2. Fructus, quem ex doctrina hucusque tradita respectu ad *therapiam* accepimus, in eo potissimum consistit, quod misellos farragine medicamentorum non esse excruciandos intelleximus. Inprimis ab illis periculum novos, eosque acutos cordis morbos contrahendi evitandum est (42). Conducunt temperatura modica (43), diaeta lactea (44), vegetabilis, facilis di-

(37) Spry l. c.

(38) Seiler l. c.

(39) Burns l. c.

(40) Meckel l. c. p. 265.

(41) Meckel l. c. p. 271. (ratione 6 ad 1.).

(42) Vide infra. Cap. VII. §. XXIV. N. 1.

(43) Seiler, et Palois rite animadvertunt, aegros coeruleos frigus aeque ac aestum reformidare.

(44) Odier in *Biblioth. Britannique des sciences et arts. Vol. VI.* p. 158. et *N.* 359. 360. *Decembr.* 1810. p. 371. » *Une fille de cinq à six mois, après avoir été sévrée, commença à avoir des accès d'oppression, pendant lesquels son pouls devenait irrégulier et très-fréquent, ses lèvres, ses pieds et ses mains prenaient une couleur bleuâtre et livide, et rien ne la soulageait que le grand air et les bains tièdes. Les accès devenaient toujours plus fréquens, et*

gestionis, quies corporis, et animi, *balnea tepida* (45), lotiones calidae extremitatum, involutio membrorum in lintea, lenes frictiones, et repetiti *clysteres emollientes. Sub insultu* aegrotulo debita corporis positio concilianda; alii super abdomen (46), alii in latus modo dextrum (47), modo sinistrum (48) decumbere malunt. Imminens suffocatio *venae sectione* e brachio sinistro instituta, vel saltem hirudinibus ad regionem cordis appositis, avertitur. Antispasmodica generis calidioris, ut moschus, et valeriana potius aerumnas adaugent (49). In aegro coeruleo adulto *folia digitalis purpureae*, et *elixir acidum* HALLERI cum levamine adhibuimus (50). Alias timendum, haec pharmaca cordis inertiam augere posse. Forte potius lenia *martialia* conducerent. Quid inspiratio *gaz*

enfin la maladie quasi permanente. L'enfant paraissait dans le plus grand danger. Au bout de trois mois on donne la nourrice à l'enfant, qui ne voulant plus téter avala du moins le lait, et en trois semaines elle guérit parfaitement ».

(45) COOPER, ENGLISH, FARRE.

(46) ABERNETHY l. c.

(47) FARRE l. c.

(48) HUNTER l. c.

(49) CORVISART, NASSE ll. cc.

(50) Idem fatetur MULLER l. c.; adhibuit digitalem cum acido sulphurico diluto.

acidi oxygenii (51), quid *galvanismus* (52), quid *transfusio sanguinis* (53), a priori proposita valebunt, ulterior, dummodo in perniciem aegrotulorum non redundans, experientia docebit.

CAPUT VII.

DE PERICARDITIDE.

§. XXII.

DEFINITIO. LITERATURA.

Definitio.

1. *Pericarditidis* nomine inflammationem pericardii, et cordis designamus, morbum modo acute, modo chronice decurrentem, febre, dolore sub sterno, aut ad latus sinistrum thoracis, motu cordis abnormi, angustiis, et anxietate, dyspnoea, interdum tussi cum sputo cruento, lipothymiis, et vomitu stipatum (1).

(51) LENTIN l. c.

(52) NASSE l. c.

(53) NEVIN l. c.

(1) A *περί circa*, et *καρδία*, *cor.* Sicuti enim sub nomine *peripneumoniae* inflammationem pleurae, et pulmonis com-

Literatura.

2. Pericarditidis mentionem primam injecerunt AVENZOAR (2), RONDELETUS (3), SALIUS DIVERSUS (4), et FORESTUS (5). Propius illam descripserunt BERGER (6), GLOGER (7), HILDANUS (8), BONETUS (9), LIEUTAUD (10), MOR-

prehendebam (P. II. Vol. II. Sect. I. Cap. VIII. §. XXXI. 1), ita, sub nomine *pericarditidis* illam pericardii et cordis comprehendo, idque praeeunte DAVIS (l c. p. 34). qui ait: » *Die Entzündung des Herzens und des Herzbeutels scheint mir als eine Krankheit zu betrachten zu seyn, obgleich manche Schriftsteller sie als zwey verschiedene ansehen* ». Impellor eo magis, ut utrumque morbum uno nomine comprehendam, cum ad lectos aegrorum inflammationem pericardii (*pleuritis pericardii*) ab illa cordis (*carditis*) conjectura dumtaxat distinguere valeamus. Rigidior adhuc est DAVIS (l. c. p. 32) dicens: « *ob die Entzundung des Herzens und des Herzbeutels jemals in der Praxis unterschieden werden konnen, scheint sehr zu bezweiflen* ».

(2) Qui ipse hoc morbo laboravit, ac venae sectione sanatus fuit (DAVIS l. c. p. 7).

(3) L. c. Vide supra Cap. IV. §. XII. N. 2.

(4) L. c. ibidem.

(5) L. c ibidem.

(6) Diss. de inflammatione cordis. Wittemb. 1717.

(7) Diss. de inflammatione cordis vera. Jenae 1758.

(8) Observ. Chir. Cent. I. 43.

(9) Sepulchr. anat. Lib. II. Sect. 8. Obs. 2. Sect. 9. Obs. 17. Sect. 10. Obs. 13.

(10) Historia anatomico-medica. Paris 1767. Lib. II. Obs. 669. 670.

GAGNI (11), HAUTESIERK (12), VAN DORVEREN (13), STOERK (14), FERRO (15), TRECOURT (16), METZGER (17), NUNN (18), MECKEL (19); et exactissime recentiores de morbis cordis scriptores (20) DAVIS (21), STANLEY (22), DORN (23), HERTZBERG (24), ROUX (25), et PETRENZ (26).

(11) De sedibus et causis morborum Epist. XXIV. Art. 2.

(12) *Recueil d'observat. T. II.* p. 580.

(13) Spec. Observ. academ. Cap. 4. p. 69.

(14) Annus medicus. T. II.

(15) Med. Ephemerid. p. 14. 17. 167. 173.

(16) *Chirurg. Abhandl. und Wahrnehmungen. A. d. Fr. übers. Leipzig* 1777.

(17) Diss. de carditide. Regiom 1789.

(18) Diss. de carditide spontanea. Erford. 1788.

(19) L. c. ibid.

(20) CORVISART op. c. *Première classe. Chap. I.* p. 6. 24. — *Quatrième classe Art. premier* p. 236. 251. ALLAN BURNS l. c. p. 67. TESTA l. c. Vol. 3. Cap. IV. V., et KREYSIG l. c. 2. *Th.* 1. *Abtheil.* 2. *Abschn.* p. 67.

(21) *Inquiry into the symptoms of carditis, illustrated with cases and dissections. Lond.* 1809. Utor versione germanica: *Untersuchung über die Symptome und die Behandlung der Herzentzündung durch Krankheitsgeschichten und Leichenoffnungen erlautert. Nebst* Dr. W. K. WELLS *Bemerkungen und Fallen über Rheumatismus des Herzens. A. d. E. übers von* J. L. CHOULANT, *mit einer Vorrede und Anmerkungen von* F. L. KREYSIG. *Halle* 1816.

(22) In *Medico-chirurg. Transact. Vol. VII. P. II. Art.* 2.

(23) *Beytrag zur Diagnostik der Herzentzündung in* HUFELAND'S *Journal d. pr. Heilkunde* 1822. *Januar* p. 49.

§. XXIII.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM.

Symptomata.

1. Pericarditis orditur utplurimum derepente cum frigore (27), aut forti, et continuo, aut leviori, et intercurrente calore. Calor autem est conspicuus, saltem dum morbus acute decurrit

(24) Diss. de carditide. Hal. 1817.

(25) Diss. collectanea quaedam de carditide exsudativa. Lips. 1819.

(26) Diss. pericarditidis pathologia. Lips. 1822. — Doctrinam pericarditidis prosecuti sunt: Nysten (*Bulletin de l'école de médecine* 1819. p. 78); Hemmer *Geschichte einer Carditis mit Bemerkungen zur Diagnose dieser Krankheit. Mit einem Zusatz von* Harless (*) (*Rheinische Jahrbücher f. Medicin u. Chirurgie.* 5. *B.* 1. *St.* p. 60). C. U. J. Huber diss. de carditide, quae epidemice grassata est inter milites a. 1814. in obsidione Castelli Delfzyl. Groning 1819; Gittermann *Geschichte einer epidemischen Herzentzündung bey Delfzyl im J.* 1814, *nach* Hendriksz *u.* Hubers *Beschreibung* v. Harless (*Rhein. Jahrb.* 6. *B.* 1. *St* p. 1).

(27) Sub frigoris accessu corpus interdum, ac si gypseum esset, pallet.

(*) *Cl. Vir, me in praeceptis praxeos medicae vix mentionem de carditide injicere contendit. Sane non antequam ordo rerum me ad doctrinam hujus morbi duxit.*

(28). Calet maxime pectus inprimis ad latus sinistrum (29). Percipit interdum aeger sensum ac si vas liquore fervido repleto super hoc latus effunderetur. Concomitatur vero aestum externum, et internum magna inquietudo (30). Facies est aut rubra, aut pallida, subflava; oculi splendent, humidique sunt (31); lingua apparet rubra, nigra, et sicca; sitis est inexplebilis (32), cum aquae frigidae desiderio (33), deglutitioneque dolorifica, et impedita (34). Vox rauca (35), et

(28) Davis dubitat, num febris ad symptomata essentialia pericarditidis pertineat; provocatque ad Selle, qui calorem exiguum in definitione carditidis stabilivit. (Pyretol. rudim. method. p. 119). Et casus Morgagni (l. c. Epist. XXI V 2.) de carditide absente febre testatur. Febris vehementissima (apud Huber l. c.).

(29) Stoerk l. c. p. 92.

(30) Miror Kreysig dicere : » . . . *Angst und Unruhe klagen viele Kranken von Anfang nicht.* » l. c. p. 121.

(31) Testa l. c. Kreysig aegros libenter oculos claudere asserit (l. c. p. 122). Facies violacea et physiognomia, morbo ad acmen perducto, desperationem exprimens (ibid.).

(32) Hoc symptoma a P. Salio Diverso notatum non ita est constans, ut vulgo contenditur. Aegri Huberi permultum sitiebant.

(33) Testa l. c.

(34) Testa l. c. (In epidemia a Trecourt descripta hydrophobia animadvertebatur). Etiam Huber deglutitionem dolorificam observavit.

(35) Portal *Mém. de l'academ. des sciences a.* 1780. p. 333.

respiratio, sub actu bibendi, inhibita (36). Pulsus valde frequens (37), oppressus, plenus, et interdum durus (38), saepe inconstans (39), vix sibi in utroque carpo similis (40). Urina pauca, flammea, saepe cum largo sedimento puriformi. Aegri adspectus gravem plerumque morbum designat. Conqueritur potissimum de dolore sub sterno, aut ad latus sinistrum thoracis, atque ad regionem epigastricam (41). Infantes regioni

(36) In aegro Clinici Instituti Vilnensis.

(37) Ad 130 sub morbi ingressu numeravi.

(38) Auctores pulsuum duritiem nimis extollere videntur, cujus tamen erroris KREYSIG non est particeps. Explicare conatur sequentibus verbis LOWERUS, cur pulsus in pericarditide sit potius debilis. « Si enim cordis parenchyma aut nimia pinguedine oneretur, aut *inflammatione*, ulcere, abscessu aut vulnere laborat, adeo ut sine magna molestia atque difficultate, aut absque gravi offensa sese vibrare aut contrahere non possit; motum suum valde remittit, et sanguinem quantum potest, licet *non quantum* opus est, reliquo corpori distribuit, unde sanguinis quoque motus debilis admodum et languidus existit ». (Tract. de corde. Cap. 2 p. 97).

(39) Debet hinc pulsus hoc in morbo plusquam in alio repetitis vicibus, et per protractum temporis spatium explorari. Pulsus erat intermittens apud HUBER.

(40) Inveni modo duriorem, modo molliorem in carpo sinistro.

(41) TRECOURT l. c. (commune symptoma). In epidemia Delfzylensi dolor sub cartilagine ensiformi, praecipue a deglutitione et ab attactu externo augebatur in aegris HUBERI.

dolenti manum, ipso sub somno, admovent. Dolor est modo gravativus, et terebrans (42), modo acutus, et punctorius (43), fere semper aestuans (44). A profunda inspiratione ille vix augetur, immo aegri sponte spiritum veluti suspirando profunde ducunt (45). Haud raro dolor ad latus sinistrum colli (46), ad scapulam sinistram, aut inter scapulas, ad brachia, aliaque loca dissita percipitur (47). Decubitus modo undique, modo in alterutrum tantum latus, maxime in dextrum concessus. Provectiori in morbo plurimi sedere student. Illis in aegris (epidem.

(42) P. Salius Diversus dixerat dolorem in carditide non esse pungentem.

(43) Valde pungens erat dolor in aegra Stoerkii, quae tamen simul peripneumonia laborabat.

(44) Ac si quid calidi ad locum affectum transfunderetur, dicebat aeger Clinici Instituti.

(45) Kreysig (l. c. p. 120) id cum levamine fieri (*mit Behagen*) rite animadvertit.

(46) Sic aeger, qui mense novembri a. 1821. in Clinico Vilnensi carditide laborabat.

(47) Dolores ad lumbos, uterum, et vesicam obvenire asserit Kreysig (l. c. p. 121), item Reeder (l. c.), quod nunquam observavi. Cavendum sane ne symptomata, quae cum pericarditide fortuito societatem ineunt, morbo primario adscribantur. Hujus praecepti memor est Davis (l. c. p. 72) ubi ulteriori observationi reliquit, num dolores ad plantas pedum, aliique vagi ad pericarditidem spectent nec ne!

Delfzylens.) decubitus in dorsum denegatus erat. Miseri ut plurimum capite genubus admoto sedebant. Nonnulli e lecto prosiliebant, ac humi prosternebantur. Dyspnoea potius per angorem e regione cordis prodeuntem (48), quam per motum thoracis manifestatur. Sunt tamen qui anhelent. Vibrat cor (49), vibrant carotides, oscillant jugulares, pulsatque epigastrium. Plurimi aegrorum de variis speciebus rumorum in thorace conqueruntur (50). Sanguis interdum ex narice sinistra ruit (51). Tussis per insultus, haud raro a motu corporis excitatos, redit. Est illa ab initio sicca, dein vero cum sputis ex muco albo cum sanguine coloris atri, aut lateritii mixtis, aegrumque vix sublevantibus absolvi solet. Interdum tamen sputa omnino desiderantur (52). Halitus saepe calidus est. Plurimi aegrorum vomitum, nunc potus, nunc

(48) « . . . Anxietates continuae in regione cordis ». Sauvages Nosol method. Class. III. 19. Davis tamen anxietati huic nimis tribuit, dum illam veluti pro pathognomonico signo habet. l. c. p. 54.

(49) Num cor maxime vibret dum cum pericardio ad haesionem contraxerit, aut dum adhuc liberum sit, Cap. VIII. §. XXIX. N. 2 examinabitur.

(50) « *Kochendes Geraüsch* (Testa l. c. p. 260); *bruissemens fugaces* (Corvisart l. c. p. 27).

(51) Hoc symptoma non satis aestimatum hucusque fuit.

(52) Davis l. c. p. 62.

bilis patiuntur (53). In multis hypocondria tensa sunt. Sinistrum sursum comprimendo angustiae augeri solent. Crescente morbo debilitas, et jactatio invalescunt. Accedunt praeterea sensus suffocationis, oedema faciei, et extremitatum, obnubilatio oculorum, ac objecta, ac si viridi colore tincta essent (54), cernuntur. Nec desiderantur symptomata nervosa (55), potissimum delirium, nonnumquam furibundum (56), vertigo, aurium susurrus (57), tetanus (58), et lipothymiae (59). Haec maxime sub motu, in

(53) De vomitu ut symptomate pericarditidis praesertim locut sunt: DARWIN (Zoon. Vol. II Cl. 2 — 1. 2 — 7), BANG (Sel. diarii Nosoc. R. Frid. Hafn.), DAVIS (l. c. p. 68). Observavi emesin praecipue in pericarditide senum chronica.

(54) In plurimis aegrorum meorum.

(55) Illorum mentionem injicit potissimum TRECOURT l. c.

(56) TESTA (l. c.) delirium inter symptomata essentialia pericarditidis recenset. Aliter sentit DAVIS (l. c. p. 62); ac re quidem vera multas pericarditides sine hoc symptomate (cui interdum fortuito complicatio cum encephalitide ansam porrigere posset) observavi: caeterum non mirum homines sensiles sub tanta febre, quanta pericarditidem concomitatur, aliena loqui.

(57) Pluries observavi.

(58) DAVIS l. c. p. 53.

(59) Quamquam lipothymiae, rite monente DAVIS (l. c. p. 67) non spectent ad symptomata essentialia pericarditidis, obveniunt illae tamen nonnunquam, non solum in morbo provecto, sed etiam in recentissimo. Tale exemplum narrat

alvo deponenda, et tempore nocturno observantur. Pulsus duritiem retinens fit parvus, irregularis (60), et intermittens. Extremitates lividae sudore irrorantur. Tunc mors sub summis angustiis ocyus (61) serius (62) scenam claudit. Felicissimo in casu consuetae criseos signa ingruunt. Saepe tamen crisis potius febrem, quam inflam-

SENAC (l. c.), alterum propria exhibet praxis. Autumno scilicet A. 1820. Vilnae vir juvenis a venatione defatigatus, super solum humidum sese conjecit, ibique obdormivit. Evigilatus se a gravi morbo correptum percepit, cui parum post tam vehemens lipothymia supervenit, ut aeger veluti exanimis domum deportaretur; ubi praecipua carditidis symptomata demum evoluta sunt. Quamvis recta medela illico adhibita fuerit, attamen labes cordis, verisimiliter polypus, relictus est.

(60) Pulsus *irregularis* ut symptoma constans pericarditidis describi solet. DAVIS fatetur se illud raro observasse (l. c. p. 61), quod sane de morbo recente valet, unde pulchre KREYSIG (ibid.) nota 12): « *Wenn man auf den unregelmassigen Puls warten will, ehe man eine Herzentzündung erkennt, so wird man schwerlich einen solchen Kranken retten* ».

(61) Die 6. STOERK l. c. Die 7. crisis de vita et morte judicabat apud TRECOURT l. c.

(62) Die 20. MECKEL l. c. Juvenes, plethorici, potatores spatio 48 horarum moriebantur. In aliis morbus a diebus 4 ad dies 10 protrahebatur, observante HUBERO. Aegri HUBERI vel moriebantur immediate per carditidem, vel nullius alterius morbi vestigiis relictis sani evaserunt.

mationem respicit, atque aeger in alios morbos inflammationis reliquias, infraque describendos, incidit. *Pericarditis chronica* cum iisdem quam acuta symptomatibus, sed lenius affligentibus, decurrit. Insignitur nonnunquam ciborum desiderio aucto (63), sudoribus colliquativis (64), diarrhoea mucosa, faetida (65), ardore oesophagi (66), cessatione pulsus arteriarum (67), et oedemate (68).

Autopsia cadaverum.

2. *Cadavera* hominum, qui pericarditidem perpessi erant, exhibuere: (A) *pericardium* concretum cum pleura (69), et pulmonibus (70), — ad superficiem internam sacci, et externam cordis vasis innumerabilibus sanguinem rubrum continentibus notatum (71); —

(63) Testa ib.

(64) Senac op. c. Lib. 4. Sch. 10. Testa l. c.

(65) Testa ib.

(66) Testa ib

(67) Testa (l. c. Vol. 3. cap 6 N. 10.) de puella 14 annorum loquitur, in qua per 20 dies nullus pulsus percipiebatur, praeter tremorem sub cartilagine ensiformi.

(68) Testa ib.

(69) Davis l. c. p. 51. Plus vice simplici ipse vidi.

(70) Stoll *Heilungsmethode.* 2 *B.* 2 *Th.* p. 203.

(71) Sic uno fere ore omnes qui de pericarditide scripserunt testantur, testaturque propria quoque experientia. Cfr. Baillie l. c. Tab. I. Davis l. c. p. 44.

alias rubore quidem destitutum, sed omnibus notis, quae de praegressa inflammatione testantur, insignitum (72). Loquimur scilicet de *exsudatione lymphae coagulabilis* sub forma tum puris (modo obducentis superficiem utramque sacci pericardii (73), ac illam cordis externam (74), modo replentis plus minus cavitatem pericardii (75)), tum floccorum, et villorum (76), tum

(72) Bichat demonstravit membranas inflammatione acuta detentas ruborem brevi post mortem amittere (*Anatomie générale T. II.* p. 491). De hoc argumento alibi jam abunde locutus sum (P. II. Lib. II. Sect. I. Cap. III. §. XII. N. 4 (14) Kreysig l. C. p. 77.

(73) Soemmerring *Anmerk. zu* Baillie Op. c. *Anmerk.* 1.

(74) Baillie l. c. Tab I. fig. 2.

(75) Cfr. Cap. IX. — Ultra uncias viginti seri interdum in pericardio reperiebantur ab Hubero.

(76) *Cor hirsutum, villosum.* Lege: Bose Progr. de historia cordis villosi. Lips. 1771. — Weitbrecht in Novis Comment. Petropol. T. III. p. 403. T. VI. p. 268. — Sandifort Obs. anat. patholog. Lib. I. Cap. 2. p. 43. — Soemmerring l c. *Anmerk.* 9. p. 28. — Walter Obs. anat. Tab. IV. fig. I. — Haller de corporis humani fabrica. Lib. IV. Sect. I. §. 32 p. 54 — Schenk Observ. Lib. II. Obs. 182. p. 351. — van der Wiel Obs. Cent. I. p. 384 — Boneti Sepulchr. anat. Lib. II. Sect. 8. Obs. 39. — Miscell Nat. Cur. Dec. III An. 5 et 6. Obs. 122. Ephem. Cent. VIII. Obs. I. — Lieutaud hist. anat. Lib. II. Sect 2. Obs. 469. T. II. p. 152. Nec datur museum pathologicum, quod cordis villosi exempla non exhibeat. Plura museo Vilnensi

filorum ab interna superficie pericardii ad externam cordis migrantium, ac interdum rete constituentium (77); loquimur de *pseudomembranis* (interdum duplicibus (78), vasis sanguiferis instructis (79)), quae modo indicatis pericardii, et cordis superficiebus, aut omnino adhaerent (80) (ex quo fit incrassatio pericardii (81),

tradidi. Flocci interdum cordi adspectum, ac si id *erosum* esset, conciliant (Haen *Heilungsmethode.* 4. *B.* 9. *Th.* 1 *Kap.* p. 199). Num exempla *crinium cordi adhaerentium*, de quibus narrant Riolanus (Anthropographia et osteologia. Paris 1626. Lib. 3 C. 7), Bauhinus (Instit. anat. Lib. II. Cap. 17), Lanzoni (Miscell. Nat. Cur. Dec. III. A. 5 et 6. Obs. 122), et Haller (Elem. Physiol. Vol. I. p. 285), ad corda villosa spectent nec ne, determinare non audeo. Constat enim *legitimos crines* alia viscera detinere posse (v. operis praesent. P. I. Vol. II. Cap. XXV §. XCIX. 5) cur non quoque cor? — Huber l. c. Tab. I. fig. 1. 2. Forma pseudomembranae retiformis.

(77) Vide Cap. VIII. §. XXIX. N. 2

(78) Stoll *Heilungsmethode.* 2. *B.* 2. *Th.* p. 183.

(79) Stoll l. c. p. 207. Soemmerring *zu* Baillie *Anmerk.* 1.

(80) Baillie l. c. Tab. I. fig. 3. Pseudomembranis et *maculae* illae *albae* et *opacae* originem debere videntur, quae plerumque superficiem ventriculi cordis arteriosi obsidere solent, quaeque a Baillie et Soemmerring pro morbosis non habentur (l. c. *Anmerk* 25.) quarumque originem se ignorare fatetur Corvisart l. c. p. 42. Atque hic per transennam monere juvabit, cordis superficiem externam interdum *ecchymomata* et *peticulas* exhibuisse (Stoll *Heilungsmethode*, *übersetzt von* Fabri. 2. *B.* 2. *Th.* p 197).

saepe dilatati, asperi (82), structurae fere muscularis (83); aut dumtaxat partim accretae sunt (ex quo fiunt veluti pendulae appendices vermiculares (84)), modo cor involvunt (85), et abscondunt (86), modoque illius cum interna superficie pericardii adhaesionem efficiunt (87);

(81) Ad crassitudinem septem linearum v. LIEUTAUD l. c. Obs. 693. p. 217. Ad pollicem v. SENAC l c. p. 72. Cfr. CHAMBON DE MONTAUX *merkwürdige Krankengeschichten und Leichenoffnungen 3. B.* p. 260. Incrassatio pericardii non raro dimidium pollicem adaequabat in cadaveribus a HUBERO dissectis.

(82) WALTER l. c. p. 57. Tab. IV. fig. 3. SOEMMERRING *zu* BAILLIE *Anmerk.*

(83) BOERHAAVE l. c. p. 498. BUDDAEUS miscell medico-practica et forensia. T. I. p. 3. Miscell. N. Cur. Dec. II. a. 7. Obs. 12. a. 9. Obs. 92. Dec. III. a. 2. Obs. 188.

(84) BONET sepulchr. anat. I. p. 820. 832. 836. 869. — HAEN *Heilungsmethode. 4. B. 9. Th. Kap. 1.* p. 196.

(85) BOERHAAVE l. c. p. 494 VAN DOEVEREN l. c. p. 74. HAEN Op. c. 6. *B.* 14. *Th. Kap. 1.* §. 9. p. 210.

(86) JOSEPH FRANK Ratio Instituti Clinici Ticinensis. Vindob. 1796. Cap. IX. (Casus hic maxime memorabilis tabula aenea illustratus est. Pericardium cum corde ponderis erat undecim librarum. Continebat circa sex libras seri purulenti, caeterum *vacuum apparebat*. Cor enim cum parte posteriori pericardii concretum, et anterius a pseudomembrana obductum, plane abscondebatur. Illius praesentia solum ex eo dignosci potuerat, quod spatium aliquod triangulare in pericardio spissius detegebatur.

(87) Vid. Cap. VIII. §. XXIX. N. 1.

loquimur de *extravasato sero*, *aut sanguine* in cavum pericardii (88), nec non de *defectu liquoris pericardii* (89), sacco ipso veluti pergameno (90), cartilagineo (91) reddito, inter-

(88) Cap. IX. §. XXXIII. 2.

(89) Baillie l. c. Docent tamen observationes Morgagni (Epist. VII. 2. Epist. XI. 13), et Sandiforti (Obs. anat. pathol. Lib. IV. Cap. 6. p. 55) posse liquorem pericardii deficere, quin vel saccus, vel cor a norma deflectent.

(90) Hunter, et Baillie l. c.

(91) Borrichius apud Morgagni Epist. XXII. 20. Riolan Anthropogr. Lib. III. Cap. 12. — Hautesierk l. c. p. 553. — Act. Nat. Cur. Vol. III. Obs. 20. « Die 5 Octobris 1807 coram oculis mihi positum fuit a Professore Clinices chirurgicae Petropolitanae Busch cor pueri duodecim annorum. Hic puer per mensem laboraverat induratione utriusque testiculi, praeterea nullis aliis morbis obnoxius fuisse visus est, nisi quod tussin subinde pateretur. Nullam ille respirationis difficultatem accusaverat, hilaris semper erat, saepe ob suam petulantiam insolitam a patre correctus. Ob testiculorum illum morbum susceptus ante mensem in Clinicum, quondam noctis tempore tussi vehementissima correptus in paroxysmum, epilepsiae similem, sed subito lethalem, incidit. Cor nihil quidem a consueta magnitudine, et forma aberrare conspectum est; sed *pericardium* tantae crassitiei fuit, ut quibusdam in locis *ultra pollicem densitatis* habuerit, et ad attactum *cartilagineam* duritiem manifestaverit. Pinguedinosa quasi steatomatosa videbatur, modo durior, hujus pericardii substantia, non tamen ubique sibi aequalis, sed crassior versus locum, cum quo diaphragmati pericardium incumbit. Admiratione vero di-

dum plagas osseas (92) exhibente; loquimur de pericardii *tumoribus suppuratis* (93), deque *ulceribus* (94), atque destructione membranae substantiam muscularem cordis extus cooperientis (95); (B) *Cordis substantiam muscularem* (96) rubram (97), albam (98), nigram

gnum est, hoc a vitio pericardii non prius, quam brevi ante mortem, symptomata producta fuisse consueta. An haec pericardii constitutio cum induratione testiculorum quodammodo conspirat? » (Ex schedis Patris mei).

(92) AURIVILLIUS Nova Act. Soc. Scient. Upsal. 1773. Vol. I. p. 101. WALTER Observ. anatom. p. 63. — Ejusdem *anat. Museum I. B.* p. 148, 149, 297. SENAC l. c. p. 68. HALLER addenda ad Elem. Physiol. p. 128. Vide infra Cap. XI. § XLI. N. I.

(93) BELL *Zerglieder. des menschl. Korpers. I. B.* p. 191.

(94) PLATER T. III Cap. 5. VAN DOEVEREN l. c. pag. 58. SCHMIEDEL Diss. de exulceratione pericardii, et cordis exemplo illustrata. Jenae 1742. STOERK Ann. med. II. p. 235.

(95) MECKEL in *Mém. de Berlin.* l. c. p. 31.

(96) CORVISART pulchre effectus inflammationis substantiae muscularis sequentibus explicat verbis: « *Quant à l'inflammation du tissu musculaire, il semble, d'après les opérations citées, que cette affection convertit à la longue la partie musculaire du coeur en une substance molle et pâle; les fibres charnues conservent peu de ténacité, le tissu cellulaire qui les unit paraît lache; quelquefois il est pénetré de matière lymphatico-purulente; dans certains cas, il est en partie détruit; le systéme vasculaire est plus apparent, plus développé que dans l'état ordinaire . . .* » (l. c. p. 249).

(99), relaxatam, friabilem (100), volumine tum auctam (1), tum imminutam (2), suppuratam, et ulceratam (3), induratam (4), gangrae-

(97) DAVIS l. c. p. 62.

(98) RIVERIUS Observ. centuria I. Obs. 87. p 490. Lugd. Bat. 1679.

(99) KERKRING Specilegium Anat. Amstel. 1670.

(100) Vide infra. Cap. XIII. § LIV.

(1) Vide infra Cap. XII. §. XLVI. — Volumen cordis constanter auctum erat in allatis cadaveribus, uti videre est ex tab. I. op. c.

(2) Ibid §. XLVII.

(3) Exempla hujus generis narrant: BLANCARD Anat. rar. Cent. I. Obs 40. p 93. Cent. II. Obs. 6 p. 202; — BONET Sepulchr. anat. Lib. II Sect. 8 Obs. 8, 38, 41. Sect. 9. Obs. 10, 42. Sect. 10. Obs. 2, 8. T I. p. 349; — SCHMIEDEL l. c.; — MORGAGNI Epist. XXV. 17, 18, 19, 21, 22; Epist. XXXVIII 10; — SENAC Lib 4. Cap. 7. p 385; — LIEUTAUD Hist. anat. T. II. p. 161. Lib. II Sect. 20. Obs. 510, 516. — SCHAARSCHMIDT *med. u. chir. Nachricht. Berlin* 1743. *Jahrg. I* p. 45. *Jahrg.* 3. 1745. p. 244; — HALLER Elem. physiol. T. I. p. 285 et 432; — JUNKER de morbis cordis tabula synoptica Hal. 1763; — FANTONI Obs. Anat 16, 22, 28; — RIVERIUS Obs. med. Lib. II. p. 298; — SCHENK Obs. med. Lib II. Obs. 202, 204, 207. p 377; — FABRICIUS HILDANUS Obs. Chir. Basil. 1606 Cent. IV. Obs. 51; — FR. HOFFMANN de hydrope pericardii rarissimo. Hal. 1697; — BAADER Obs XXXVI. Ephem. Nat Cur. Dec I. An I. Obs. 31 Cent. IX. Obs 15. etc Fides autem istis observationibus omnibus tribuenda non est, quoniam illarum plurimae confusioni inter lympham coagulabilem,

nosam (5); (C) *Membranam internam cordis* rubram (cum vasis sanguineis veluti arte injectis (6)), tumidam, et inspissatam (7), pseumembrana tum obductam (8), tum sub forma

et pus superstruuntur Fide digna exempla *legitimorum abscessuum et ulcerum cordis* leguntur apud LANCISIUM de motu cordis et aneurysmatibus P. II. Cap. 23. p. 181; — TRECOURT l. c. p. 30; — BOERHAAVE l. c. p. 476; — VAN DOEVEREN l. c p. 70; — STOERK Ann. Med. II. p. 262; — BALDINGER *Krankh. einer Armee. Lang.* 1774. p. 301 : — CARCASSON *mém. de la Sociét. R de médecine.* 1778. SANDIFORT Obs. anat. pathol. Lib. IV. Cap. 10. p. 109; — CHAMBON DE MONTAUX l. c. p. 133; — CRUIKSHANK *Geschichte u. Beschreibung der Saugadern. Uebersetzt v.* CH. F. LUDWIG. *Leipz.* 1794. 3. *B.*; — STANLEY l. c.

(4) SCHAARSCHMIDT l. c. 3. *Jahrg.* p. 244. — BARTHOLINI hist. anat. rar. Cent. IV. hist. 20. T. II. p. 266. — IC. PEYER method. hist. anat. med. Cap. 6. p. 87. — Miscell. Nat. Cur. Dec. II. An. I. Obs. 89. Dec. II. An. 6. Obs. 194. — LIEUTAUD l. c. Lib. II. Sect. 2. Obs. 544. T. II. p. 169. — MORGAGNI l. c. Epist. XXI. 4. aliique. Plurimae tamen indurationes, de quibus allati auctores agunt, potius a scrophulis et carcinomate, quam ab inflammatione repetendae videntur.

(5) LIEUTAUD l. c. T. II. p. 168. Obs. II. Sect. 2. Obs. 539. — TRECOURT l. c. STOERK l. c. p. 262. — MECKEL l. c. Cfr. §. XLC. N. 8.

(6) KREYSIG l. c. p. 87. PORTAL *anat. méd.* p. 77.

(7) PORTAL l. c.

(8) BURNS l. c. p. 206. CORVISART l. c. p. 460: « *J'ai trouvé* (ait) *dans la cavité du ventricule gauche, une concré-*

polyporum obsessam (9); angustationes, et dilatationes cavitatum cordis, orificiorumque arteriarum, et venarum (10); — (E) *Valvulas*, et *trabes* rubras, et lympha coagulabili obductas (11), induratas (12), illas cum parietibus cordis concretas (13), tuberculis, et excrescentiis obsessas (14), tendineas, et incrassatas (15), ossificatasque (16); — (F) *Vasa coronaria cordis* materia cum illa, quae ex trachea *croup* laborantium exsudat, similitudinem alente, repleta,

tion lymphatique épaisse, dure et très-adhérente à la partie moyenne de la surface du cloison des ventricules ».

(9) Burns l. c. p. 223. — Kreysig l. c. p. 90. Vide infra Cap. X. §. XXXVII. N. 2.

(10) Cap. XII. §. LII.

(11) Baillie l. c.

(12) Warren *New England Journal of medecine and surgery. T. 2. Vol. I. Boston.* 1812. — Davis l. c. p. 48.

(13) Raiger in Ephem. Nat. Cur. Dec. I. a. 3. Obs. 282. p. 498. — Littre in *Mém. de l'acad des sciences à Paris* 1713. — Lieutaud l. c. Lib. II. Sect. 2. Obs. 596. T. II. p. 184. Plurima exempla ipse vidi.

(14) Morgagni Epist. XI. 11. Epist. XXIV. 18. Epist. XXIX. 12. Epist. XL. 23. Epist. LXIV. 2. — Lancisi de subit. mort — Sandifort l. c. Lib. I. Cap. I. p. 31. Tab. III. fig. 4. Lib. III. Cap. I. p. 41. — Forlani obs. anat. Soemmering apud Baillie p. 21.

(15) Morgagni Epist. XXV, epist. XXVI. 33, Epist. XLVIII. 38, Epist. XXX, 7. Baillie *und* Soemmerring l. c.

(16) Cap. XI. §. XLI. N. 5.

et ossificata (17); (H) grummos lymphae coagulabilis circa auriculas cordis, et originem vasorum majorum (18); (G) *cerebri* vasa cruore turgida (19), serum ibi extravasatum (20); *pulmones* valde rubentes sanguine atro refertos (21), indicia inflammationis circa *diaphragma*, et *ventriculum* (22); *hepar* magnum, *intestinaque* sanguine plena (23); *collectiones* demum *serosas* in cavitatibus thoracis non solum, sed et peritonaei, atque sub cute (24).

§. XXIV.

CAUSSAE.

Praedisponentes.

1. *Pericarditidi* praecipue *obnoxii sunt*, qui habitum athleticum prae se ferunt, qui vitiis

(17) Vide infra Cap. XXVI.

(18) Davis l. c. p. 52.

(19) Davis l. c. p. 45.

(20) Idem ib. p. 48.

(21) Meckel et Davis l. c. p. 48. Pulmones plerumqne simul inflammati erant, teste Huber.

(22) Davis l. c. p. 48.

(23) Davis l. c. p. 52.

(24) Testa Vol. 3. Cap. VIII. Hydropem cavitatis peritonaei acutum, socium pericarditidis observavit quoque Huber l. c.

cordis congenitis (25), aliisque chronicis (26), iis pulmonum non exceptis (27), laborant, gravidae, et puerperae (28), senes (29), hepate,

(25) Cap. V. §. XV.

(26) Sicuti oculus, pulmo, morbis chronicis detenti, facile in ophthalmitidem et peripneumonias incidunt, ita et cor.

(27) SENAC l. c. T. II. p. 381. « *Le sang ne peut passer facilement dans les poumons enflammés; les efforts redoublés du coeur irritent son tissu, y arrêtent le cours des fluides* ».

(28) MECKEL in *Mémoires de Berlin* l. c. p. 56. BURNS l. c. p. 78 TESTA l. c. Vol. I. Cap. VII. n. 7, et Vol. III. Cap. IX. n. 2, 3, 4. JAHN in HUFELAND's *Journal der pr. Heilk.* 22. *B.* 3. *St.* p. 57. KREYSIG 2. *Th.* 2. *Abth.* p. 170. Uterus gravidus super aortam abdominalem vim exercens necessario congestionibus circa cor sinistrum ansam praebere debet. Praeterea eadem proclivitas ad exsudationes, quae in peritonaeo puerperarum animadvertuntur, et pericardio propria esse solet. Immo hic saccus, utpote mammae contiguus, effectus suppressionis lactis praeprimis experiri debet.

(29) Dum medicus nosocomii generalis Vindobonensis fui, opportunitate fruebar multos milites veteranos, qui in aula Imperatoria excubias agebant, curandi. Plurimi illorum *febre catarrhali* cum pauco sputo cruento, anxietate, virium jactura magna, voce flebili, et *lingua arida* laborare videbantur. Fere omnes paucorum dierum spatio morte veluti senili mortui sunt. Licuit duo cadavera aperire, in quibus *cor exsiccatum*, ac linguae instar aridum inveni. Similes circiter observationes apud RANCHIN Op. medica p. 380. Edit. Lugd. Bat. 1627. MORGAGNI op. c.

et liene praemagnis praediti (30), affectionibus flatulentis subjecti (31), vitio arthritico (32), et scorbutico (33) contaminati, morbos exanthe-

Ep. XLIX. Boerhaave l. c. p. 495 in Misc. N. Cur. Dec. I. An. 3. Obs. 65. Dec. III. An. 3. Append. p. 86. obveniunt.

(30) Observationes meas plane Testa (l. c. Vol. I. Cap. VIII. confirmat: idem Corvisart testatur, ubi ait (l. c. p. 443): « *dans presque tous les cas de maladies du coeur le foie devient le siège d'un engorgement sanguin que j'ai souvent constaté sur les cadavres* . . . ». Habet vero Corvisart affectionem istam hepatis pro *effectu* morbi cordis, asserens: « *par suite des dérangemens de la circulation et particulièrement du dégorgement difficile de la veine cave inférieure dans l'oreillette droite, le foie, dans les maladies du coeur, éprouve des altérations particulières* » Quin et hoc fieri negaverim, fateor tamen me saepe affectionem hepatis jam tunc observasse ubi de illa cordis necdum umbra suspicionis obvenerat. Porro quid miri, si arteria hepatica et lienalis difficultatem sese deplendi experiantur, quod sanguis in arteriam coeliacam, aorta et corde accumuletur, quodque congestio haec ad inflammationem hujus visceris disponat? Kreysig (op. c. *I. Th.* p. 363.) hepar aliunde sanum, in morbis cordis interdum *prolabi asserit*, idque ex *relaxatione diaphragmatis* fieri suspicatur.

(31) Testa l. c.

(32) Quanta sit diatheseos arthriticae vis in cor et arterias ex Cap. XI. §. XLIII. N. 1 elucebit.

(33) Cum diathesis scorbutica maxime musculorum, et vasorum sanguiferorum vim infringat, cor autem musculus

maticos infantiles haud dudum perpessi, inprimis si annua constitutio (34), aut vitium haereditarium superaccedunt (35).

Excitantes.

2. *Excitatur pericarditis* a violentiis externis, nempe a vulneribus (36), a contusionibus, a lapsu (37), ab ictu (38), a compressione

sanguinem recipiens sit, diathesin scorbuticam a morbis cordis haud fore alienam, intelligitur.

(34) Trecourt l. c. carditidis epidemicae meminit; ac re quidem vera cum constitutio annua saepe caussam contineat cur pulmones, oculi, fauces, intestinaque inflammentur; cur idem relate ad cor locum non haberet? — De carditide epidemica testatur Huber.

(35) Utrumque fratrem W. Vilnae ex morbis cordis defunctos vidi. Alterum illorum secui (praesente! altero fratre octo annis serius ex carditide chronica mortuo), invenique cor praemagnum, ventriculis dilatatis parietibusque incrassatis.

(36) Sebiz examen vulnerum partium dissitarum. P. II. §. 71. Senac l. c. Cap. 7. Triller Diss. de mirando cordis vulnere post 14 dies lethali. Vittemb. 1775. Bose Pr. de vulneribus cordis in foro absolute lethalibns. Lips. 1785. Metzger Diss. de lethalitate vulnerum cordis. Regiom. 1799. Morgagni l. c. Epist. LIII. 4, 26, 27. Ejusdem Dissert. anat. N. 15. Larrey *Medic. chir. Denkwurdigk. A. d. Franz. ubers.* 1811. p. 620. Buchner in *Geneeskundige Mengelingen. Derde Stuk* 1819 *Amsterdam.* (Acus quae ab externis partibus ad cordis substantiam penetravit in infante novem mensium).

(37) Ab equo, ex curru v. Oglá in *Abhandl. der Londner med. Gesellsch.* 1. B. p. 71.

(39), a concussione (40), a nisu in ponderibus gestandis (41), elevandisque (42), in campanis pulsandis (43), in cursu (44), in saltatione (45),

(38) Praecipue in militibus, judaeis pauperibus, in infantibus punitionis caussa.

(39) An. 1821 lectiones Professoris historiae universalis in Universitate Vilnensi a tanto discipulorum numero frequentabantur, ut unus illorum a sociis in angustissimum spatium compressus, in plurima pericarditidis symptomata inciderit, non sine suspicione relicti vitii cordis gravioris generis.

(40) A vectione in curru incommodo super vias saxosas pericarditidis reliquias in veredariis, itineratoribus, pluries conspexi. Cfr. casus a Corvisart enarratus. Op. c. p. 262.

(41) Testa l. c. cap. XIII. n. 3.

(42) Observavi pericarditidem ex vi adhibita in amphora puteo profundo extrahenda; in curru sublevando; in eo sub veloci decursu declivis retinendo; in ponderibus portandis, in ocreis angustis induendis, etc. An. 1812 aegra in clinico Vilnensi decubuit, quae, dum anno aetatis suae decimosexto partem superiorem preli, quo lintea levigantur, lapidibus magnis oneratum elevasset, illico vehementem pectoris dolorem, sensumque, ac si quid in eo ruptum esset, cum strepitu percepit, subsequente lipothymia.

(43) Sic in monacho Vilnensi, sicque in duobus aegris. Testa l. c. p. 243, et p. 245.

(44) Cursores morbis cordis valde obnoxios fuisse ex Valsalva et Testa (l. c.) intelligitur. Ex cursu in equo fugitivo prosequendo pericarditidem Kreysig (l. c. p. 149) vidit ortam. Vidi et ego binis vicibus in hominibus exer-

in exercitiis gymnasticis absolvendis (46), in retentione spiritus (47), a laboribus rusticanis, et hortulanis antrorsum flexo corpore peragendis (48), ab animi pathematibus, maxime a moerore (49), ab anxietate per diutinum tempus pro-

citiis militaribus prope nimis adstantibus, et a cohortibus equestribus obviam venientibus, ad praecipitem fugam coactis.

(45) Saltatores theatrales (inter quos tum in Ticino, tum Vindobonae praxin sat amplam exercui) morbis cordis et vasorum majorum valde obnoxios esse rite animadvertitur in *Journal général de médecine française et étrangère. T. LXX. IX de la seconde série* 1820 *mars* p. 342. Pulchre ait quoque Kreysig (l. c. p. 149): « *Ich zweifle nicht, dass schnelle Todesfalle, welche auf unmassiges Tanzen bei jungen Frauenzimmern nicht selten erfolgen, oftmals nicht in den Lungen, sondern in den Herzen ihren Grund haben* ». Cfr. Testa l. c. p. 91. Davis l. c. p. 81.

(46) Testa l. c. Senac l. c. T. II. p. 380. Huc sane gladiatorum syncope, de qua Galenus (opp. edit. Charter T. VII. p. 481 de locis affectis. Lib. V. Cap. 2.) loquitur, spectat.

(47) Testa l. c. (a tractatione instrumentorum musicalium pneumaticorum, cantuque).

(48) Testa l. c. p. 90.

(49) Kreysig l. c. p. 160 inquit: « *Von* Soemmerring *meldet mir, er habe mehrmals Herzentzundungen in den Leichnamen junger Soldaten gefunden, wo sie als Folgen eines grossen Heimwehs eingetreten sey* ».

tracta (50), a terrore (51), ab amore (52), a veneris abusu (53), a refrigeratione corporis (54), praecipue ab haustu gelido aestuante cor-

(50) Judaei Poloni, commercio mercium vetitarum indulgentes, dum diu de exitu negotiorum huc spectantium anxii vivebant, mihi saepius symptomata pericarditidis chronicae exhibuerunt. Idem in hominibus chartarum lusui addictis, observavi.

(51) Virgo Vilnensis vicennalis an. 1812 a pluribus militibus praedantibus exercitus Napoleonis, qui glande plumbea eam exanimare moliebantur, prosequuta erat. *Terrore* discriminis vitae ineffabili plane confecta in diuturnam incidit lipothymiam, ex qua refecta calore febrili ardente, moxque insigni cordis palpitatione, nec non respirationis difficultate magna excruciebatur. Febris post paucos dies evanuit, sed reliqua symptomata, cordis nempe palpitatio atque dyspnoea, remanserunt. (Continuatio hujus historiae tradetur cap. XII. §. XLVIII. N. 1. Virgo octodecim annorum, urbis *Minsk* incola, an. 1822 post breve iter domum redux exequiis celebrantibus obviam venit, audivitque illas proprium patrem respicere. Desperabunda humum veluti exanimis cecidit, domumque deportata in dolorem sterni cum vehementi cordis motu ac angustiis incidit. Negligitur venaesectio, et adhibentur antispasmodica calefacientia. Post sex menses video aegram notas dilatationis cordis exhibentem!

(52) Non est sane metaphora quod cor ab amore patitur, vidique plus vice simplici ex hoc pathemate diu protracto, concurrentibus tamen aliis quoque caussis graves hujus visceris affectiones.

(53) Testa l. c. N. 7.

pore ingurgitato (55), a potu liquorum fermentatorum nimio (56); a fuga praepostera impetiginum, et exhantematum, inprimis psorae (57), herpetis (58), erysipelatis (59), urticariae (60,

(54) Pericarditidem mihi visarum pars maxima refrigerio, aestuante corpore suscepto ortum debebat.

(55) Considera proximitatem oesophagi et pericardii, et intelliges, quod potus gelidus, aestuante inprimis a motu corpore, ingestus, pericarditidem producere debet.

(56) Potatores strenuos pericarditidi, et illius sequelis obnoxios esse, propria experientia edoctus sum. Videtur id multiplici ratione fieri, nimirum hepar obstruendo, corpus calefaciendo, animum perturbando, etc. Opificia ad abusum potus vini ducentia, quammaxime morbis cordis favere Testa (l. c. N. 5) affirmat: « *nei mestieri più intemperanti, nei quali l' eccesso della fatica, e delle pene induce sovente quelli, che gli esercitano a seppellire e dimenticare le infinite loro miserie nel vino, fra i quali non sono gli ultimi i vetturini, o quelli che conducono bestie, che someggiano* (veredarii, cisiarii *dei latini*), *sono questi negli spedali gli esempj di sì fatte infermità li più comuni* ».

(57) Meckel l. c. p. 81. Pressavain *nouveau traité de vapeur* p. 81. Osiander *Denkwurdigkeiten aus der Geburtshulfe* 2. *B.* 1. *Th.* p. 146.

(58) Testa l. c.

(59) An. 1817 mense aprili Vilnae ad aegrotum de vitio chronico cordis prius suspectum, nunc vero pericarditide gravi laborantem vocatus sum; postridie erysipelas ad faciem comparuit, evanescentibus illico symptomatibus inflammatoriis circa cor

fonticulorum (61); a contagio pestis (62), morbillorum (63), scarlatinae (64), rabiei caninae (65), syphilidis (66); a mercurio (67), arsenico

(60) Dyspnoea, anxietas, jactatio, lipothymiae, quae interdum eruptionem urticariae praecedunt, aut illius fugam sequuntur (P. I. Vol. II. Cap. V. §. XXIII. 5) nexum hujus exanthematis cum corde abunde demonstrant.

(61) PORTAL *Cours d'anatomie médicale. T. III.* p. 92.

(62) SALIUS DIVERSUS de febre pestil. Bonon. 1584, et QUESNAY *des fièvres T. II.* p. 448.

(63) Contagium *morbillorum* pericarditidem quandoque excitare docent observationes PORTALII (l. c. p. 127), aliorumque (*Medic. Comment. von Edinbourgh. Dec. II. 2. B.* p. 14). In epidemia morbillorum a mense augusto usque ad decembrem an. 1822 late per Lithuaniam grassante, pericarditides pluries mihi observare contigit. Inter alios aegros exemplum puellae undecim annorum memorabile est, utpote quae sub morbillorum eruptione in *epistaxin* librarum duarum *ex narice sinistra* incidit, concomitantibus febre magna, pulsu oppresso, anxietate, jactatione, torpore brachii sinistri, dolore sub sterno, et vehementi cordis motu. Hirudines thoraci sinistro adpositae, et sinapismi pedibus admoti, illico morbillos ad simplicitatem reduxerunt.

(64) KREYSIG l. c. p. 151. An. 1819 mense septembri ad puerum Vilnensem 13 annorum vocatus sum, *scarlatina* laborantem. Aderant praeterea timor mortis, vomitus, pulsus irregularis, dolor ad thoracem sinistrum, tussicula et lipothymiae. Symptomata haec, pericarditidi adscribendo hirudines primum et dein vesicatorium regioni cordis amota fuere. Sic puer ex orci faucibus ereptus est.

(68), et maxime a simultanea actione plurimarum caussarum (69).

(65) Inflammationem cordis interdum *concomitari* hydrophobiam rabiosam, atque inter phaenomena hujus morbi ac pericarditidem quamdam intercedere similitudinem, debito loco demonstrabitur (P. IV. Capite de morsu animalium rabidorum); at vero ipsam rabiem pro effectu pericarditidis habere (Kreysig l. c. p. 151, 159) a veritate alienum est. In tribus enim ex hydrophobia in Clinico Vilnensi demortuorum, cadaveribus cor et vasa majora diligentissime examinavi, quin unquam inflammationis vestigium detegere potuerim. Argumentum, quod pro indole inflammatoria hydrophobiae ex effectu venaesectionum hoc in morbo desumitur, nullius est ponderis. Laudes enim his venaesectionibus impertitae solum credulos in errorem ducere possunt.

(66) Ex syphilide saltem pericarditidem chronicam, et illius effectus oriri posse testantur observationes Lieutaudii (Hist. anat. med. T. II. Obs. 510, 516), Carcassoni (*Mémoires de la société de méd. An.* 1778. p. 397), Penada (*Saggio d'osservazioni medico-pratiche. Padova* 1793. p. 3), et Testa l. c.

(67) Cfr. Penada l. c. Astbury in *the new England Journal of medecine and surgery. Vol.* 8. 1819. Orfila *Toxicologie générale. Paris* 1818. 2. *de édit.* (sublimatum).

(68) Orfila l. c. « *L'arsénique agit sur le coeur dont il anéantit la contractilité, et dont il enflamme souvent le tissu* ».

(69) Pericarditidem numquam ex *una* dumtaxat enumeratarum causarum oarstm vidi. Caussae, quae in hoc malo gignendo saepissime societatem ineunt, sunt *nisus*, *animi*

pathemata, et *frigus*. Ex concursu istiusmodi caussarum pericarditidis duo exempla observavi post magnum *incendium* Vilnae, quod an. 1817 die 23 septembris v. st. in domo judaei Zawel locum obtinuit Pluries indicia pericarditidis inveni post nonnullos dies in iis hominibus, qui ob gravem et repentinum morbum affinium anxie ex longinquo auxilii gratia ad me occurrebant. Frequentissime pericarditides inter *milites* obveniunt, quod illorum constitutioni athleticae vestium angustiae, cursu veloci, violentiis externis, animi pathematibus, scorbuto, psorae, lui, mercurio, refrigerationi corporis aestuantis adscribenda est, ut patefecit discipulus quondam meus, medicus Podoliensis, LUKOMSKI in diss. sua de statu et conditione militum morbis cordis gignendis idonea. Vilnae 1815. Alter discipulorum meorum GEORGIUS PIETROW pulchram dissertationem necdum typis vulgatam an. 1821 de *carditide comitiali* scripsit. Per novemdecim enim annos, quorum curriculo praxin in Lithuania exercui, maxime de morbis huic regioni familiaribus quique ex consuetudinibus et moribus incolarum pullulant, sollicitus fui. Inter illos pericarditidem *comitiis* alligatam observavi. Comitia istiusmodi sunt duplicis generis: alia sermone vernaculo vocantur *Kontrakty*, alia *Seymiki* Illa, *pecuniam exercendi gratia*, haec pro *eligendo magistratu* utplurimum hyeme vel vere ingruente locum obtinent. Pro utrisque nobiles Sarmati, habitus haud raro athletici, adsuetique ruri vestiendi rationi climati rigido accommodatae, ad urbes proximas se transferunt. Hic vestes elegantiores, minusque ad corpus tuendum idoneas induunt, ac propriis negotiis diu noctuque vacare incipiunt. Cum vero haec tum ob defectum hypothecae publicae, tum ob factiones, ab electionibus inseparabiles, saepe spem fallant; alterca-

tiones, gravibus animi pathematibus ansam porrigentes, oriuntur. Accedunt epula cum spe curas poculo profligandi. Aestuante tandem corpore domum petitur, ac frigus excipitur. Noctu en horror, calor, sitis, vomitus, et dolor pectoris. Famulus judaeus (*Faktor*), medicum proponit (a quo remunerationem pro hoc officio exspectat). Accersitur is, saepe mente iisdem ac aeger negotiis obruta. Adscribitur morbus *erroribus in diaeta commissis*, ac *bili*, exhibiturque emeticum. Nullum ex hoc levamen, immo vespere cuncta exasperantur symptomata, accedente tussi. Declaratur nunc morbus pro febre *catarrhali*, ac regimen commendatur diapnoicum. Nox accedit antecedenti pejor, ac aeger maxime anxius, nuntium domum mittendum proponit. Irridetur vano timori, reiteraturque declaratio: morbum nil aliud esse nisi *febrem catarrhalem cum vitio gastrico*. Jamvero vesperi aegri adspectus, virium jactura, et sputa cruenta graviorem morbum latere demonstrant. Oritur *peripneumoniae biliosae* suspicio; ob pulsuum vero humilem conditionem reformidatur venaesectio, sed obeso thoraci nonnullae hirudines, pinguedinem magis quam sanguinem sugientes, apponuntur. Usui interno inservit sal ammoniacum, et ad sputa promovenda sulphur auratum antimonii; doctiores calomel praescribunt. Morbo autem quotidie in pejus ruente, convocatur consilium medicorum, per quod *carditidis* saepe jam in *hydropem purulentum pericardii* conversae praesentia statuitur. Moritur sic haud raro aeger, qui paucos ante dies domum sanissimus reliquerat, cuique quivis longaevitatem spopondisset!

§. XXV.

DIAGNOSIS.

Facilis confusio.

1. *Pericarditis* confundi potest (ne dicamus de *febribus catarralibus* (70), et *affectionibus verminosis* (71)), cum *peripneumoniis latus sinistrum* occupantibus (72), cum *cynanche faucium*, cumque *inflammatione aortae* (73).

(70) Post febres catarrhales interdum morbos chronicos evolvi vidimus, qui clare indicant, sub illarum febrium forma pericarditidem occultam latitasse.

(71) Contigit mihi detexisse inflammationem chronicam cordis in virgine Vilnensi, quae ob nauseam, vomitum matutinum, dolorem epigastrii, tussiculam siccam, screationem frequentem, de vermibus suspecta videbatur.

(72) MARCUS (*Ephemeriden*) falso contenderat, pericarditidem nullam habere similitudinem cum peripneumoniis. V. DORN l. c.

(73) Cap. XIV, §. LVII. N. 1. HUBER existimat *pericarditidem* quoque confundi posse cum *diaphragmitide*, cum *asthmate*, cum *hydrothorace*, et cum *inflammatione* partis convexae tam *hepatis* quam *lienis*. Pericarditidem cum asthmate confundi posse vix putarem, saltem juxta definitionem, quam hoc de morbo dedi. Quod spectat ad hydrothoracem, cujus species, videlicet hydrocardia, haud raro cum pericarditide copulatur, res longe aliter se habet, de quo argumento abunde jam locutus sum. Quomodo hepatitis (quatenus symptomata in *dextro* latere urgent,

Distinctio a peripneumonia.

2. *Peripneumonia.*	*Pericarditis.*
1. Tussis, symptoma sat constans, continuo urget.	1. Tussis saepe nulla, vel per insultus evadit.

in pericarditide vero in *sinistro*) pro carditide haberi posset, non intelligo, quamvis caeterum inficias non ibo, inter morbos jecinoris et cordis magnum locum habere nexum. Eo facilior est error, relate ad diagnosin carditidis et lienitidis, de quo argumento debito loco (P. III. Vol II. Sect. I.) quaestionem instituam. Hic vero signa, quorum ope *carditis a diaphragmitide* distinguitur, eruere juvabit. Monente Huber; idque jure, inspiratio et exspiratio longe difficiliores, et dolorificae sunt in diaphragmitide, quam in pericarditide. Porro dolores illo in morbo totum pectoris ambitum, ad lumbos usque, amplectuntur, atque pulsus longe minus irregularis observatur. Concedit praeterea cl. Vir facilem inter utrosque morbos complicationem. Talis complicatio maxime in inflammatione *pericardii* expectanda est. Hoc enim in morbo contiguum diaphragma facillime in consensum trahitur, atque anxietas longe minor est, quam si cor ipsum a phlogosi correptum foret. Caeterum quousque de inflammatione partis superioris diaphragmatis quaestio est, agitur re ipsa de *pleuritide*, ad quam etiam pericarditis, stricte loquendo, pertinet. Ex quibus singulis colligitur, quam arduum saepe sit morbos viscerum contiguorum, a se invicem distinguere. Quid igitur de magniloquentia illorum dicendum, qui, ut supra exemplum habuimus, hisce de rebus, excluso quovis dubio, et quin proprias adsertiones per cadaverum sectiones confirment, discurrunt?

Peripneumonia.	*Pericarditis.*
2. Sputa aegrum evidenter sublevant.	2. Sputa sine levamine conspicuo rejiciuntur (74).
3. Respiratio laboriosa.	3. Respiratio oppressa.
4. Profunda inspiratio haud concessa, dolorifica.	4. Profunda inspiratio concessa, levamen afferens (75).
5. Decubitus ob *tussim* impeditus.	5. Decubitus ob *anxietatem* impeditus.
6. Anxietas, et cordis vibratio dumtaxat in morbo provecto occurrit.	6. Anxietas, et cordis vibratio in morbo quamvis recente observantur.
7. Vomitus solum ope tussis accidit.	7. Vomitus sine tussi.

Illorum morborum complicatio.

3. *Complicantur* vero interdum *peripneumoniae* cum *pericarditide*, quod ex experientia tum aliorum (76), tum propria (77) comprobatum habemus.

(74) Rondeleto jam observante l. c.

(75) Kreysigio jam observante l. c.

(76) Kreysig op. c. 2. *Th.* p. 229. Davis l. c. p. 48, 53. Smerdon in *the London medical and physical Journal published by* Fothergill. *Vol. XLVI.* 1821 *decemb.*

(77) In plurimis cadaveribus notas inflammatorias tum in pleuris, et pulmonibus, tum in pericardio et corde obser-

Distinctio a cynanche faucium.

4. Cum *pericarditis* haud raro deglutitionis difficultatem sociam habeat, cum *cynanche* con-

vavi. Et sequens casus complicationem peripneumoniae cum pericarditide exhibere videtur. Vir 30 annorum, corpore firmo praeditus, antea sanus, die 9 martii 1822 sub temperie humida frigidaque, grave onus portabat, quo sub opere, quamvis leviter vestitus, valdopere aestuabat Accidit simul quod cum in viam angustam urbis Vilnae intrasset, currus, ab equis fugam tentantibus, tractus illum a tergo prosequeretur. Vehementer terrefactus domum petiit, ubi parum post correptus est a frigore, subsequentibus calore et siti, quam aeger ope aquae frigidae incassum extinguere tentaverat. Accedebant anxietas, palpitatio cordis, sensus lipothymiae imminentis, visus obnubilatus et viridescens, dolores pectoris, respirandi difficultas, et tussis cum sputis cruentis Secunda hujus morbi die aeger ad clinicum medicum deportatur, exhibens faciem ruberrimam, tussim continuam quidem, sed per accessus suffocationis periculum minitantem, anxietatem tantam ut continuo sese undique jactaret, manusque modo capiti modo pectori admoveret, pulsationem magnam cordis, regionis epigastricae et carotidum, decubitum in latus dextrum dumtaxat concessum, respirationem difficilem et plane abdominalem, loquelam intersectam, pulsum vibrantem, contractum, parvum, irregularem ad 125 ictus in sexagesima horae parte. Conquerebatur aeger de pondere sub sterno, de doloribus lateris sinistri thoracis, de cruciatibus artuum, de sensu caloris et frigoris, et de mortis angore. Revera adspectus erat hominis suffocaturi. Medicus adsistens Instituti Clinici morbum pro *peripneumonia*, non-

fusa fuit (78). Inspectio faucium ab hoc errore tuetur. At vero non reticendum, et pericarditidem cum cynanche faucium *complicari* posse (79).

nulli autem commilitonem pro *pericarditide* declararunt; quam diagnoseos differentiam, morbum pro *carditide ac pneumonia* definiendo, conciliavi. Tres venaesectiones, copiosae cucurbitulae scarificantes, et hirudines (quorum auxiliorum ope quadraginta quatuor cruoris unciae detractae fuere) nitrum, digitalis ac reliquum regimen antiphlogisticum, nec non vesicatorium ad pectus, impetum fregerunt morbi, cui die septimo sudor universalis ita finem imposuit, ut aeger sanitati restitutus Clinicum jam die 23 martii derelinquere potuerit.

(78) Narrat PORTAL (*Mém. de l'Académie des sciences. An.* 1780. p. 333.) de faemina nobili, quae magna deglutitionis difficultate laborabat, vocemque habebat singulariter immutatam; nunc enim acutissima fiebat, nunc profundissima, nunc suppressa. Cum simul febre acutissima laboraret, credebatur cynanche correptam esse. Post mortem, organa deglutitionis, atque vocis naturaliter erant constituta, magna vero inflammatio detecta est ad pericardium, eo in loco, ad quem numerosos ramos accipit ex nervis recurrentibus. Cfr. TESTA l. c.

(79) Legi merentur, TESTA l. c. Vol. 3. Cap. V.), KREYSIG op. c. 1. *Th.* p. 369: « *ich bemerke hier nur, dass Entzundungen des Herzens und der grossen Gefasse nicht selten mit einer Braune sich verbinden* ». Cfr. HUFELAND's *Journal der prakt. Heilkunde.* 31. *B.* 1. *St.* p. 142. Notari meretur jam in libris HIPPOCRATIS (Epid. VII. N. 30.) de connubio cynanches cum pericarditide mentionem fieri.

Sedes pericarditidis.

5. Stabilita pericarditidis praesentia, in *sedem morbi* propius, saltem conjecturando, inquirere juvabit. Potest enim detinere inflammatio modo *pericardium*, modo *substantiam muscularem cordis*, modo illius *cavitates* (ne dicamus de *arteriis coronariis* (80)), modo *plures*, vel *omnes partes simul*.

Inflammatio pericardii.

6. Conjicimus *inflammationem pericardii* (*pericarditis* proprie dicta, *pleuritis pericardii* (81)), aut saltem illam *mediastini anterioris* (82), adesse, si morbus, sub forma pleuritidis obveniens stipatur dolore sub sterno, inconsueta anxietate, et jactatione, facie a statu sano valde aberrante, gena sinistra rubente (83), pulsu vacillante, irregulari (84), aut magno quoddam symptomate alias a pleuritide alieno. Conjecturae probabilitas augetur, si morbus febrem rheumaticam, aut exanthematicam sociam agnoscat, s

(80) Et illas inflammari posse et quidem maxime culpa arthritidis infra ex Cap. XI. §. XLI. N. 6 elucebit. Interea lege KREYSIG op. c. 2. *Th.* p. 141.

(81) SAUVAGES Nosol. method. Cl. III. 13, 4.

(82) KREYSIG l. c. 2. *Th.* p. 122.

(83) CORVISART l. c. p. 16.

(84) « . . . *qui caractèrise principalement la péricardite aigue* ». CORVISART l. c. p. 8.

ille ex impetigine praepostere fugata (85), vel ex ictu cordis regioni illato (86) originem trahat, sique puerperam detineat. Quo magis allata urgent symptomata, eo magis ad inflammationem partis illius pericardii, quae ipsam superficiem externam cordis ambit, concludere licet.

Inflammatio substantiae muscularis.

7. Arguimus *inflammationem substantiae muscularis cordis* (*phlegmasia cordis* (87)), si inflammatio pericardii neglecta, aut male curata fuerit (88); si sub curriculo morbi, alii musculi, vel et articuli affecti fuerint (89); si

(85) « *Cette affection* (*la péricardite*) *ne parait pas reconnaître d'autres causes que celles qui donnent naissance à l'inflammation dans les membranes analogues* ». Corvisart l c. p. 4.

(86) Corvisart l. c. p. 17.

(87) Daniel systema aegritudinum. p. 111.

(88) « *Les membranes séreuses sont en général si intimement unies aux organes qu'elles recouvrent, que leurs affections intéressent presque toujours les tissus de ces organes eux-mêmes, et réciproquement. En effet, la péripneumonie ou l'inflammation de la pleure pulmonaire existe t elle jusqu'à sa terminaison, sans que la substance ou les différens tissus du poumon ne participent plus ou moins de l'inflammation* » ? Corvisart l. c. p. 237.

(89) De nexu *carditidis* cum *rheumatismo* a mea experientia omnino confirmato; lege Baillie op. c. (praeeunte David

symptomata febris inflammatoriae praesto sint; si morbus ex nisu in ponderibus elevandis, portandis, ac vulneribus profunde in thoracem penetrantibus ortus sit; si ipsa cordis regio doleat, motusque abnormis in parte affecta ab aegro, aut ab aliis percipiatur; si angustiae, et jactationes summopere urgeant; si sputa sint cruenta, sique pulsus irregularis, oedema faciei, et lipothymiae obveniant.

Inflammatio cavitatum.

8. Suspicamur *inflammationem cavitatum cordis* dum symptomata generalia pericarditidis acmen attigerunt, dum aeger antrorsum flexo corpore decumbit, aut sub summis angustiis se undique jactat, dum respirandi difficultas maxima est, dum sub cordis motu conspicuo pulsus irregularis, formicans, intermittens observatur, dumque vomitus, suffocationis periculum, et lipothymiae continuo saeviunt. Cum observationes Fantonii (90), Harderi (91),

Pitcairn), Odier *Manuel de méd pratique* 1803 David Dundas *Transactions of the medical and surgical Society of London.* — *The Edinburgh medical Journal* 1806 *oct.* — Well's *Transactions of a Society for the improvement of medical and chirurgical Knowledge. Lond.* 1812. *Vol. III.* p. 373, 424.

(90) Observ. anatom. medica. p. 22.

(91) Observ. anat. practicae in Boneti Sepulchreto anat. T. I. L. 2. Sect. 7. Obs. 24. p. 789.

Severini (92), Pissini (93), Wichmanni (94), Thomanni (95), Testa (96), et praecipue Huxhamii (97) doceant, hac sub rerum positione saepe

(92) De noviss. observ. abscess. Cap. 2. p. 280.

(93) De cordis polypo: vide opus Pasta infra (Cap. X. § XXXVI. N. 2.

(94) *Ideen zur Diagnostik* p. 192.

(95) Annales Instituti Clinici Wurzburgensis. T. II. p. 92.

(96) Op. c. Vol. 3. Cap. IV.

(97) Opera physico-medica curante Reichel Lips. 1764. T. III. p 50: « Tempestate maxime sicca frigidaque mensis februarii et martii praeterlapsi, nautarum varii navibus bellicis, quibus nomen *Deptford* et *Dunkirk*, ab India occidentali advecti, tussi brevi, importuno, asthmatico absque ulla excretione afficiebantur. Aderat violenta et fere continua cordis palpitatio, cum perpetuo intermittente tremulo, formicante pulsu et perpetua anxietate, dolore et cordis lapsu (*sinking of the heart*), prouti appellabant. Spiritum maxima cum difficultate trahebant, et vix lectulo jacere absque suffocatione poterant. Humeris quasi innitebantur capita, et facies erat pallida et tristis. Lateris dolore affligebantur nonnulli, licet vix ulla appareret febris. Plusquam viginti homines tali modo versus mensis martii finem brevi temporis spatio e vivis tollebantur. Quo facto, ut bina mortuorum, quadraginta circiter annorum cadavera mox dissecarentur, imperabat D. Wyatt; quorum quolibet in corde *polypos* reperiens *monstruosos* ea directe propriam in domum reportabat. Non carneis solum columnis cordis firmiter adhaerebant, sed usque ad intercolumnia quoque, vel sulcos progredientes his non minus, quam ipso ventriculorum fundo fortiter inserebantur ».

pseudomembranas in cavitatibus cordis exstare; Kreysig huic morbo, nomen *carditidis polyposae* meritissime imposuit, illiusque cum *croup* similitudinem patefecit (98). *Signa inflammationis arteriarum coronariarum cordis* indicare nequimus. *Suspicio* hujus morbi haberi posset, si symptomata inflammationis cavitatum cordis in arthritico cum nonnullis signis angoris pectoris (99) obvenirent.

Monitum.

9. Ne nimis de facultate sedem peculiarem pericarditidis arguendi gloriemur, a periculo enim pericarditidem ipsam non dignoscendi continuo circumdamur. Sic uno ore testantur scriptores de *pericarditide occulta*, seu *larvata*

(98) Op. c. 2. *Th.* p. 140: « *Sehr gross ist die Analogie der polyposen Herzentzundung mit der polyposen Braune* ». Cfr. P. II. Vol. II Sect. I. Cap. III. §. XII. N 9. Interim jam dudum Paytherus simile quid suspicatus est, uti ex verbis Dr. Parry (*Inquiry into the symptoms and causes of the syncope anginosa. Bath.* 1799 p. 136.) elucet: « Dr. Jenner *also thought so, when, in the case of* Mr. Bellamy, *he saw a hard tubular crust not unlike cuagulated lymph and which* Mr. Paytherus *compares to the secretion attached to the trachea in the croup, lining the cavity of coronary arteries degenerated into a sort of cartilage* ».

(99) Cap. XI. §. XLVII. N. 3.

(100), saepe *chronica*, et cum aliis morbis, e. c. pleuropneumonia (1), diaphragmitide (2), hydrothorace, a quibus obfuscatur, *complicata*.

De pericarditidis indole.

10. Symptomatibus, et caussis pericarditidis probe inter se comparatis, inveniemus, hunc morbum, pro re nata, esse indolis *traumaticae*, *inflammatoriae*, *rheumaticae*, *metastaticae*, et *arthriticae*. Pullulatne ille aliarum inflammationum instar, vel ex affectione *gastrica?* Inquirendum quoque foret, num pericarditis interdum non occultetur sub forma *febrium intermittentium perniciosarum*, quas *syncopticas* vocant.

Distinctio necessaria.

11. Postremo diversa est pericarditis, prout illa aut in homine alias sano, aut in valetudinario, forte prius vitio cordis chronico subjecto locum obtinuit (3).

(100) Kreysig op. c. 2. *Th.* p. 127. « *Schleichende, versteckte, meist komplicirte Entzundung des Herzens* ». Corvisart l. c. p. 25. « *Des diverses complications, de l'invasion souvent insensible de cette espèce de péricardite, de sa marche cachée, dans beaucoup de cas, nait une difficulté souvent insurmontable, dans le diagnostic de cette inflammation* ».

(1) Corvisart l. c. p. 7. « *L'observation prouve que la pleuropneumonie en est la complication la plus fréquente* ».

(2) Idem, ib.

(3) Lege de hoc argumento Kreysig op. c. 2. *Th.* p. 204, 186.

§. XXVI.

PROGNOSIS.

Generatim.

1. Utcumque sit, pericarditis semper morbum aleae plenum sistit.

Varii exitus.

2. Nisi enim *resolvatur*, dum illa vehemens est, et acuta, morte praecipiti terminatur, et dum mitis est, et lenta, *morbis chronicis*, ipsa morte pejoribus, nimirum *symphysi cardiacae*, *hydrocardiae*, *polypo*, *lithiasi*, *volumini aucto*, *imminuto*, *dilatationi*, et *angustationi cavitatum* ortum praebet (4).

Resolutio.

3. Si perpendamus pleurae inflammationem sat secure profligari, graviaque vulnera ipsius cordis substantiae mirifice sustineri (5); — de

(4) Horum morborum doctrina mox in tot capitibus specialibus exponetur.

(5) De globo sclopetario in substantia cordis latente, legatur PENADA *Osservazione medico-anatomica sopra un ulcere corrodente e profondo riscontrato nel cuore di un cadavere anatomizzato l'anno 1783 nei Saggi di Padova. Vol. III. P. II.* p. 59. v. WEIGEL's *Ital. med. Bibl. 3. B.* 1 *St.* p. 10. De *cicatricibus* cordis exstat observatio in Act. Lips. An. 1705. De *vulneribus* cordis sero lethalibus nar-

resolutione pericarditidis in homine coeterum sano nidulantis, atque mature, riteque curatae haud facile desperabimus. Resolutionis indicia sunt levamen conspicuum, et promptum a methodo medendi, et solitae crises. Haec fieri solent inprimis per haemorrhagias conspicuas

rant BARTHOLINUS hist. Anat. Cent. I. Hist. 77. T. I. p. 127. Misc. Nat. Cur. Dec. III. An. 3. Append. p. 2.; in TULPIUS Observ. med. Lib. III. Cap. 18. p. 125. BONETUS Sepulchr. anat. Lib. IV. Sect. 3. Obs. 23. DIEMERBROEK Anat. Lib. II. Cap. 6. LIEUTAUD hist. anat. Lib. II. Sect. II. Obs. 607, 609. T. II. p. 188. BLANCARD anat. rar. Cent. I. Obs. 26. p. 66. MORGAGNI Epist. LIII. 3. ZITTMANN medicina forensis. *d. c. geoffnete zur Med. u. Chir anweisende Ausspruche u. Responsen der Facultat zu Leipzig. Frankf.* 1706. *Cent. III. Cas.* 59. AMMANN medicina critica. Stad. 1677 Cent. I. hist. 8. *Journ. de méd. T. XLVI, et XLVIII. N.* 243. TRILLER de mirando cordis vulnere post 14 diem demum lethali. Wittemb. 1775. et SCHLEGEL Coll. disp. ad med. forens. spectant. Vol. 5. N. 36. DANIEL *Samml. med. Beobachtungen. Leipz.* 1776. p. 297. *Anmerk.* 41. MEYER in BALDINGER's *Neuem. Magaz.* 4. *B.* 2. *St.* p. 105. TICHNER *Beitrage zur prakt. u. gerichtl. Arzneykunde.* 1. *B. N.* 6. THOMASSEN in HUFELAND's *Annalen der Franz. A. W. I. B.* p. 301. BOHN de renunciatione vulnerum. Lips. 1711. FOURCROY *la médecine éclairée par les scienees de chimie, etc. T.* 2. p. 92. FUGE *The Edinburgh med. and surgical Journal* 1818 *april*, et HUFELAND's *Journal* 1819 *jan.* p. 65. (Miles globnm sclopetarium in Hispania die 16 januarii 1809 accepit, ac in Anglia die 30 ejusdem mensis obiit).

narium, ani, uteri, — per sudorem universalem cuncta symptomata, potissimum autem pulsuum conditionem emendantem, per restitutionem exanthematum praepostere fugatorum, et per somnum reficientem (*).

Mors praeceps.

4. *Mors praeceps* adscribenda est *hydropi acuto purulento pericardii*, — *pseudomembranis orificia vasorum occludentibus*, et *gangraenae*.

Hydrops acutus purulentus.

5. *Hydrops acutus purulentus pericardii* maxime expectatur ex pleuritide rheumatica pericardii, imprimis si aeger fuerit juvenis, et morbus neglectus, aut male curatus. Indicia ingruentis extravasati sunt, inefficientia methodi antiphlogisticae, urina pauca, oppressio pectoris a motu aucta, sensus ponderis e regione cordis ad epigastrium, et diaphragma extensus, motus cordis irregularis, pulsus parvus, celer, intermittens, oedema faciei, vel extremitatum inferiorum, et somnolentia.

Pseudomembranae.

6. Mors ex *pseudomembranis* orificia vasorum occludentibus in pericarditide *cavitates*

(*) Alvi libertas bonum exitum promittebat apud Huber.

cordis detinente (6), timenda est, dum lipothymiae, extremitatum frigus, facies hippocratica, summaeque angustiae obveniunt.

Gangraena.

7. *Sphacelus cordis* a tot observationibus confirmatus (7) vix permittit, ut de exitu pericarditidis in *gangraenam* dubitemus (8). Praeter generalia gangraenae signa (9) alia pericarditidi propria indicare nequimus.

§. XXVII.

CURA.

Prophylaxis.

1. Cum pericarditis, etiamsi mitis sit, et lente decurrat, vitae tamen insidias struat, hinc quoties caussae illam excitantes, praecipue violentiae externae regioni cordis infensae, nixus, et animi pathemata, locum obtinuerint, evolutioni gravioris morbi sine temporis jactura occurrendum est; quod fit *venaesectione* e brachio sini-

(6) §. XXV. N. 8.

(7) §. XXIII. N. 2.

(8) Ait tamen CORVISART (l. c. p. 253.): « *J'ajoute même, que je ne conçois pas aucun fait bien avéré de la gangrène du coeur, née immédiatement du carditis aigu et manifesté* ».

(9) P. I. Vol. I. Append. §. LXXVIII. N. 12.

stro, *hirudinibus* lateri thoracis sinistro appositis, *potione nitrata*, *clysteribus antiphlogisticis*, *decubitu* corporis *supino*, *diaeta severa*, et *quiete animi*.

Cura morbi.

2. Nec alia ad ipsam pericarditidem curandam auxilia requiri solent. *Venaesectio*, quo maturius instituitur, eo certius juvat. Ne ab illa pulsuum irregularis conditio, aut virium apparens lapsus absterreant! Nec credendum, *unam* venaesectionem tantum abigere posse morbum (*). Interea ne quid nimis! Nisi enim vehementer fallimur, pericarditis tot phlebotomias quot peripneumoniae neutiquam perfert. Injecto hinc morbo nostro ope venaesectionum freno, illico ad *hirudines* deveniendum. Debent vero copiosae inter ipsa costarum interstitia prope cor applicari, ac pro re nata repeti. Aegrotantibus robustis praeterea *cucurbitulae scarificantes* super sternum ponuntur. Usui interno solutio *nitratis* in aqua vel simplici, vel rubi idaei cum syrupo ejusdem, vel in *decocto tamarindorum*, non neglectis necessariis *clysteribus antiphlogisticis*, inservit. Vigente exacerbatione cruribus *sinapismi* admoventur. Nec *pediluvia acria*, praesertim si

(*) Venaesectio mirifice conduxit in epidemia Delfzylensi. Illa interdum ter nychthemeri spatio repetebatur.

morbus fuerit arthriticus, hic spernuntur. *Potui* aqua syrupo vegetabili subacidulo mixta, modicae temperaturae, parvis ac repetitis haustibus sumenda inservit. *Cibi*, excepto jusculo avenaceo, non requiruntur. Fracto sic morbi impetu (praecipue respectu affectionis cordis), febri ad criseos opus perficiendum temporis quid concedendum. Praeceptum hoc, imprimis in pericarditide morbo cordis chronico juncta magni ponderis est. Quodsi autem res in pejus rueret, viriumque realis lapsus ulteriori detractioni sanguinis obstaret, aut signa ingruentis hydropis purulenti, acuti pericardii, methodo antiphlogisticae rebellis, obvenirent, *infusum foliorum digitalis purpureae* propinandum. Si vel hoc pharmacum per nychthemerum unum, alterumve adhibitum effectu destitueretur, nisi aegri constitutio usum mercurii impediat, quid *calomel* (10) valeat, tentandum. Alternatim decoctum radicum aut *lapathi acuti*, aut *vincetoxici* (11), aut, quod nobis maxime ad urinae secretionem promovendam arridet, *stipitum solani dulcamarae* exhibendum. Miraculose interdum agit *vesicatorium* amplum sterno admotum, inprimis si pericarditis fuerit rheumatica,

(10) Omni bihorio ad granum unum. — Calomel virtus quam maxime ab Hubero decantatus.

(11) Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 193.

arthritica, metastatica. Virium extremo lapsui, *moschum* (12), seu potius *auram* sic dictam *camphoratam* a *nitro* temperatam (13) opponimus.

CAPUT VIII.

DE SYMPHYSI CARDIACA.

§ XXVIII.

DEFINITIO. LITERATURA.

Definitio.

1. Nomine *symphyseos cardiacae* illum designamus pericarditidis effectum, qui in *adhaesione pericardii cum corde* consistit, morbumque constituit dyspnoea, oppressione pectoris, dolore, et pulsatione epigastrii, pulsu frequente, parvo, irregulari, et proclivitate ad hydropem insignitum.

(12) Kreysig l. c. p. 195.

(13) R. camphorae rasae granum unum: nitri puri scrupulum unum: mucilaginis gummi arabici, syrupi altheae aa unciam unam: misce, affunde aquae fontis uncias decem. D. S. omni hora cochleare unum majus.

Literatura.

2. De hoc morbo legendi sunt: BARTHOLINUS (1), STALPARTUS VAN DER WIEL (2), RUYSCH (3), BRUNNER (4), VIEUSSENS (5), SENAC (6), WESZPREMI (7), PFANN (8), HALLER (9), MORGAGNI (10), MECKEL (11), LIEUTAUD (12), HEISTER (13), CHAMBON DE MONTAUX (14), POHL (15), AURIVILLIUS (16), BANG (17), HAEN (18),

(1) Epist. III. p. 401.

(2) Observ. chirurg. Cent. I. Obs. 36. p. 147.

(3) Thesaur. Anat. VI. 36. Nota X.

(4) Praes. BARBECK Diss. de corde occulto.

(5) Op. c.

(6) Op. c. p. 338.

(7) Observationes medicae. Traj. 1756 in HALLERI Coll. disp. ad historiam et curationem morborum facient. T. 6. p. 803.

(8) *Sammlung verschied merkwurdiger Falle aus d. gerichtl. u. prakt. Medizin.* 1750. p. 154.

(9) Elem. physiol. T. I. p. 56. De corp. humani fabrica. Lib. IV. Sect. I. §. 22.

(10) Op. c. Epist. XXIII. T. 17, et 18.

(11) *Mém. de l'acad. des sciences de Berlin.* 1755. p. 56.

(12) Hist. anat. Lib. II. Sect. III. Obs. 695. T. II. p. 217.

(13) Diss. observ. med. miscell. Helmstadt 1730. *Med. chir. Wahrnehmungen.* 2. *B.* p. 136.

(14) *Merkwurdige Krankengeschichten u. Leichenoffnungen. Beob.* 191. p. 548.

(15) Progr. de pericardio cordi adhaerente ejusdem motum perturbante. Lips. 1775.

(16) Nova Acta Soc. Scient. Upsal. 1773. Vol. I. p. 101.

(17) Acta Reg. Soc. Havniens. Vol. II. p. 77. Vol. III. p. 135.

Nebel (19), Walter (20), Sandifort (21), Ferriar (22), Wauch (23), Ogle (24), Walls (25), Sander (26), aliique (27).

§. XXIX.

AUTOPSIA CADAVERUM. SYMPTOMATA.

Autopsia cadaverum.

1. *Universum cor* tam arcte cum pericardio concretum, ut unum inde corpus efficeretur,

(18) Rat. med. P. II. p. 113.

(19) Progr. de pericardio cum corde concreto. Giess. 1778.

(20) *Mémoires de l'acad. R. des sciences de Berlin.* 1785. *T. IV.* p. 57.

(21) Observ. anat. patholog. Lib. I. Cap. II. p. 43.

(22) *Neue Bemerkungen* p. 77. 1. *Fall.*

(23) *Edinb. Versuche u. Bemerk.* 2. *B. N.* 22.

(24) *Memoirs of the med. Society of London.*

(25) *Transactions of a Society for the improvement of the med. and chir. Knowledge. Vol. III. Lond.* 1812. p. 373.

(26) V. Hufeland's *Journal d. pr. Heilk.* 1820 *nov.* p. 19.

(27) *Hist. de l'Acad. R. des sciences de Paris.* 1712. p. 47. Commerc. Lit. Norimb. 1735. p. 60. 1743. p. 39. L'Eveillé in *rapport général des travaux de la Société philomatique à Paris. Vol. I.* p. 145. Knaw in Nov. Comment. Petrop. I. p. 361. Acta N. Cur. Vol. VI Obs 6, 3. Soemmerring *zu* Baillie p. 4. *Anmerk.* 8. Voigtel *Handb. der pathol. Anatomie.* 2. *Th.* p. 210. Corvisart op. c. p. 30. Testa l. c. Burns l. c. p. 301. Kreysig l. c. 1. *Th.* p. 281. 2. *Th.* p. 616.

utque separatio sine laceratione fieri haud potuerit, cum aliis (28) vidimus. Saepe adhaesio pericardii dumtaxat *partialis* est, e. c. ad longitudinem, et latitudinem digiti transversi (29), cum cordis ventriculo aut dextro (30), aut sinistro (31), cum apice cordis (32). Nonnunquam illa per textum retiformem (33), per fila (34), et ligamenta (35), interdum veluti cornea (36) efficitur. Dum adhaesio *non* est universalis, spatia libera, aut fundus pericardii, plerumque lympha coagulabili repleta sunt. Talis lympha, et cavitates pleurae nonnunquam occupat (37). Reperiebantur porro in cadaveribus symphysin cardiacam exhibentibus venae cavae cruore turgidae

(28) Brunner, Heister, Weszpremi, Senac, Pfann, Morgagni, Haen, Soemmerring, Sandifort, Corvisart, etc.

(29) Morgagni Epist. LVI. 12. Cfr. Epist. XXV. 15. Ep. LIII. 29. Ep. LXII. 5.

(30) Misc Nat. Cur. Dec. III. An. 5, et 6. obs. 207.

(31) *Frankische Sammlung* 4. *B.* p. 248.

(32) Haller l. c.

(33) Morgagni Epist. XXXV. 12. Cfr. Ep. XVIII. 25. Ep. LVI. 12. Ep. XXXVIII. 23. Voigtel l. c. p. 317. (Ex Museo Meckelii).

(34) Miscel. N. Cur. Dec III. An. 2. Obs. 78. Schol. Senac.

(35) Valsalva apud Voigtel l. c. p. 216.

(36) Senac l. c.

(37) Soemmerring l. c.

et dilatatae (38), sanguis fluidus (39), saepissime vero cor volumine auctum (40).

Symptomata.

2. Aegri conquesti erant de dyspnoea (41) (inprimis dum aut gressum instituebant, aut positionem corporis supinam cum alia commutabant (42)), de pectoris pondere, oppressione, distentione (43), et constrictione (44), de impotentia sermocinationi protractae indulgendi, de sensu pulsationis in thorace sinistro, modo tremulae (45), debilis (46), modo concutientis, et vehementis (47), deque dolore ad epigastrium

(38) Corvisart l. c. p. 34.

(39) Idem ib.

(40) Sander l. c.

(41) Vera orthopnoea apud Corvisart l. c. p. 37.

(42) Corvisart l. c. p. 33.

(43) « *Le malade éprouve aussi un sentiment pénible* (le *tiraillement dans la région du coeur, parce que d* ans *l'acte de la respiration le diaphragme entraîne, dai* s son *abaissement, le pericarde, et tout le coeur, qui* , lui est *devenu adhérent, et s' oppose dans le tems* de son *action au mouvement particulier d' élévation* , propre du *coeur lors de ses contractions* ». Corvisar T l. c. p. 35.

(44) Corvisart l. c. p. 37.

(45) Senac l. c.

(46) Corvisart l. c. p. 53.

(47) *Abhandl. f. pr. Aerzte.* 20. *B.* p .. 336. Selle *Beitrage* *z. prakt. Arzneywissensch.* 2. *T* h. p. 26. Meckel l. c.

ab assumptis cibis aucto. Observabantur praeterea

Testa l. c. Ferriar l. c. Waugh. Apparet ex dictis symphysin cardiacam pulsatione modo debili, modo vehemente stipari. Quaeritur vero nunc, quomodo cor pericardio adhaerens contractiones alternas, quae *palpitationem* efficiunt, perficere possit. Dum adhaesio universalis est, aut cor praecipue ad basin ligamentorum ope pericardio jungitur, *palpitationem* locum habere *non* posse asserunt Morgagni (Epist. XXIII. 17, 18, 20, 21, 29), Senac (l. c. p. 341), et Corvisart (l. c. p. 36.), qui ait: « *Les palpitations en effet doivent être considérées comme des mouvemens désordonnés, insolites et plus ou moins violens et tumultueux du coeur: or, comment cet organe, fixé immédiatement au diaphragme par son enveloppe, pourrait-il exécuter ces mouvemens étendus, si son déplacement était rendu impossible par ces adhérences avec elle? Les contractions du coeur sont dans ce cas promptes et déréglées, mais sourdes et profondes, petites et obscures et comme avortées* ». Cum vero motus vehementes cordis in symphysi cardiaca aliquando observare contingat, Kreysig (l. c. 1. *Th.* p. 284.), praeeunte Salio Diverso, difficultatem solvere conatur, palpitationem distinguendo a *pulsationibus* (*gewaltsames Schlagen in der Brust*) ortis ex conatu cordis obstacula illud circumdantia vincendi. Arridet haec explicatio dum agitur de adhaesione *partiali*, unde Senac (l. c. p. 343.): « *mais ces attaches étaient à la partie supérieure du coeur, cet organe pouvait s'approcher des côtés, et s'en éloigner alternativement* ». Quod si vero cl. Vir contendat (2. *Th.* p. 623.) motum, cordis aut aortae majori *pulsatione* stipatum, quam symphysin cardiacam *non* dari, in gravis

pulsus frequens (48), celer, parvus, saepe irregularis (49), contractus (50), intermittens (51), — pulsatio thoracis sinistri (ad carotides propagata), et regionis epigastricae (52), — oscillatio venarum jugularium (53), — sonus obscurus percutiendo lege artis pectus sinistrum (54), — sibilus sub cordis systole (55), — ex-

simum errorem incidit. Inter multa enim symphyseos cardiacae exempla a me visa rarissime cordis palpitationem magnam observavi, et ubi haec animadvertebatur, latebant alii adhuc morbi illam efficientes, inprimis dilatatio cordis. Concludo hinc, nec palpitationem, nec pulsationem *cordis* ad essentialia symphyseos cardiacae pertinere signa, quamobrem de illis in definitione sermonem non institui.

(48) Senac (ad 130) saepius inter 110, et 120.

(49) Pulsum non semper irregularem esse cum Corvisartio (l. c p. 37.) observavi.

(50) Senac l. c.

(51) Senac l. c.

(52) Burns ait: « *Der mit dem Herzen fest verwachsene Herzbeutel legt sich bei der Systole der Kammer in Falten, und zieht dabei das Zwerchfell und somit auch die Leber nach oben. Wenn hierauf die blutleer gewordenen Kammern sich wieder ausdehnen, senkt sich auch die Leber und das Zwerchfell wieder herab; und diese Bewegung fuhlt dann die auf der epigastrichen Gegend liegende Hand als Pulsation* ».

(53) Lancisi v. Senac l. c. p. 340.

(54) Constanter observavi. Corvisart l. c. p. 33. (*Le côté gauche de la poitrine ne resonnait pas du tout*).

(55) Kreysig op. c. 2. *Th.* p. 623. (Hoc symptoma non videtur immediate ad symphysin cardiacam spectare).

cavatio hypocondrii sinistri (56) sub ascensu diaphragmatis, — erubescentia frequens, — facies tumidula, apex nasi ruber, et genae vasis varicosis notatae (57), — fluctuatio abdominis (58), oedema (59) crurum, et scroti (60), sudores, — extremitates frigore marmoreo detentae (61), lividae, suffocationis insultus (62), lipothymiae (63), dejectio animi (64), et proclivitas ad suicidium (65). Sunt praeterea qui a tussi, et haemoptysi excruciantur (66).

(56) Heim apud Kreysig l. c.: « *Betrachtet man den Thorax, so sieht man, dass derselbe nicht nur bei jeder Systole des Herzens gewaltsam erschuttert und gleichsam aufwarts geschnellt wird, sondern man bemerkt auch gleichzeitig allemal eine Vertiefung unter den Ribben der linken Seite entstehen, gleichsam ein Loch hineinfallen* ». (Fateor me hucusque ad hoc signum non attendisse).

(57) *Les joues devinrent violettes et vergetées* ». Corvisart l. c. p. 37. (Conditio haec faciei omni attentione digna est).

(58) Corvisart l. c. p. 33. (Pluries observavi).

(59) Nullus cordis morbus majorem proclivitatem ad hydropem manifestat, quam symphisis cardiaca.

(60) Gangraenam scroti observavit Lancisi v. Senac l. c. p. 340.

(61) Senac l. c.

(62) Senac l. c.

(63) Senac l. c.

(64) Melancholia Senac l. c.

(65) Kreysig l. c. p. 625. Et Corvisartii aeger sese veneni

§. XXX.

DIAGNOSIS.

Illius fontes.

1. Signis allatis eo magis fidendum, quo magis sustinentur ab anamnesticis, a praegressa scilicet pericarditide, inprimis rheumatica (67), et chronica (68), in aetatem juvenilem (69) incidente, neglecta, aut male curata.

ope interfecit. Interea prudenter ait cl. Vir; « *j'ai fréquemment rencontré ces adhérences, dans tous les degrés possibles, chez des individus, qui de leur vivant n'avaient jamais été atteints de cette mélancolie qui porte à se détruire* ». L. c. p. 41.

(66) Valsalva l. c. Morgagni Epist. XXII. 4. 10. Aurivillius l. c. (Saepe etiam observavi).

(67) Accedo ad Corvisart (l. c. p. 31) dicentem: « *Je suis tenté de regarder entre autres, comme cause fréquente de cette adhérence, les affections rhumatisantes et goutteuses* ».

(68) Dum pericarditis *acute* flagrat, potius hydropem purulentum pericardii, quam symphysin expecto, quod jam Corvisart (l. c. p. 30) cognovit, ubi asserit pericardii cum corde adhaesionem praecipue generari: « *lorsque les malades ont succombé à une péricardite dont la marche n'a pas été aussi vive ou même chronique* ».

(69) Quamvis multa exempla symphyseos cardiacae in aetate provecta observatae fuerint, experientia mea tamen docet, nullum cordis morbum in aetate juvenili tam frequenter

Facilis confusio.

2. Interea memores esse juvabit *facilis confusionis symphyseos cardiacae* cum *pericarditide chronica*, cum *aliis vitiis pericardii*, cum *adipe*, et *tumoribus cor extrinsecus occupantibus, comprimentibus*, et e *loco removentibus*, cum *hydrope pericardii purulento*, cumque *dilatatione cordis*. Item memores esse juvabit *complicationis* reciprocae istiusmodi morborum (70).

Distinctio a pericarditide chronica.

3. A *pericarditide chronica* symphysis cardiaca vix aliter distingui potest, nisi praemisso tentamine curationis, quod nisi succedat, probabilitas adhaesionis pericardii cum corde magis magisque crescit, et viceversa.

Distinctio ab aliis vitiis pericardii, et tumoribus externis.

4. Cum praeterea ex pericarditide et *pericardii incrassatio, exulceratio*, et *ossificatio* originem nanciscantur (71), quaeritur quo pacto haec vitia inter se distinguenda sint? Huic quaestioni

obvenire, quam illum de quo agitur. Intellexit id quodammodo Corvisart dicendo (l. c. p. 41.): « *la jeunesse ne se défend point de cette maladie* ».

(70) Sander l. c.

(71) Cap. VII. §. XXIII. N. 2.

respondere nequimus. Ignoramus etiam quo pacto *adeps* (72), et *tumores* (73) pericardium, et cor (74) extrinsecus occupantes, comprimentes (75), aut e sede removentes (76) dignosci

(72) BOERHAAVE l. c. p. 496. MORGAGNI Epist. III. 20. Epist. XVI. 36. Epist. XXVII. 2. Epist. XXXV. 18. Epist. XLIII. 17. Epist. LII. 34. Miscell. nat. cur. Dec. I. An. 3. Obs. 118. An. 6, et 7. Obs. 71. Dec. II. An. 2. Obs. 11. Dec. II. An. 7. Obs. 12. Acta physica Med. An. 1780. T. II. SCHENK Obs. med. Lib. II. Obs. 197. p. 373. HOFFMANNI Cardianastrophe p. 2. SCHÜRIG Haematologia. Dresd. 1744. p. 401. BERGER in *Abhandl. f. pr. Aerzte.* 4. *B.* p. 449. LIEUTAUD l. c. T. II. p. 150. Obs. 464. WADE *Lond. med. Obs. and Inquiry. Vol.* 3. p. 69. PORTAL in *Abh. f. pr. Aerzte.* 12. *B.* p. 11.

(73) ALBERTINUS apud MORGAGNI op. c. Epist. XXIII. 23. (Tumor magnitudinis ovi, sanguine coagulato repletus, pericardio insidens). DIONIS apud LIEUTAUD op. c. Sect. 7. Obs. 840. Vol. II. p. 271. (pericardium nodis pisiformibus obsessum). BELL *Zergliederung d. meuschlichen korpers.* 1. *B.* p. 191. (tumores albi, scirrhosi pericardii); BONET sepulchr. anat. Lib. I. Sect. 7. Obs. 58. Lib. II. Sect. 6. Obs. 5. Sect. 8. Obs. 21. (steatomata), BAILLIE l. c. (tumores scrophulosi), HORN (*neues Archiv f. med. Erfahr. Berlin* 1807. 6. *B.* 1. *Heft.* p. 50. (steatomata pericardii degenerati).

(74) WALTER obs. anat. Berol. 1775. §. 20. (Tumor adiposus).

(75) Cfr. P. II. Vol. VII. Cap. XII. §. LIX. N. 8.

(76) BOERHAAVE opuscula omnia quae hactenus prodierunt. Hag. Com. 1738. p. 3. (Steatoma cor in cavum thoracis dextrum premebat), et *Samml. auserl. Abhandl.* l. c. p. 502.

possunt; nisi forte habitus, et opificium aegri, morbi praegressi, praesentia, aut absentia symptomatis cujusdam inconsueti, aut consueti (77), et examen abdominis nobis auxilientur.

§. XXXI.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. Adhaesiones pericardii cum corde haud amplae, et filiformes magnum detrimentum non afferunt (78). Secus autem (forte nonnullis con-

(ventriculus per vulnus diaphragmatis in cavum pectoris penetrans, et cor e sede sua pellens), Lancisius l. c. Meckel *Mém. de l'acad. de Berlin* 1759. p. 44. Sennert med. pract. Vitemb. 1628. Lib. II. P. II. C. 15. Moebius fundam. med. physiol. Cap. X. Fabr. Hildani obs. Cent. II. obs. 33. Plenciz acta et observata medica. Prag. 1783. p. 162. Haen Rat. med. Vol. V. T. XI. C. IV. (in ascitica diaphragma adeo distentum, ut cor probe jugulum comprimeret), Senac l. c. T. II. p. 439. (Abscessus pulmonis cor dextrorsum premens).

(77) E. c. conditio pulsuum, anxietas, etc. Legi de his meretur Kreysig op. c. 2. *Th.* p. 634.

(78) « . . . . *quand l'adhérence n'est que partielle et formée par des filamens celluleux, plus ou moins allongées, ou même dans une adhérence immédiate, mais partielle et peu étendue, la fonction du coeur n'est pas sensiblement dérangee; semblable en cela aux adhérences si fréquentes des poumons avec la pleure* ». Corvisart l. c. p. 32.

cessis exceptionibus (79)), si symphysis conspicuam occupet superficiem, aut cor vehementer firmet (80). Verisimiliter adhaesiones, quae ex inflammatione primaria pericardii pullulant, minus periculosae sunt illis, quae ex phlogosi ipsius cordis proficiscuntur; hinc enim plerumque simul substantia hujus visceris laesa est (81). Maxime nova inflammatio, et hydrops, aut illius augmentum timeri debent.

Cura.

2. Suademus hinc, ut cura inchoëtur, aut a parva *venaesectione* (si suspicio pericarditidis chronicae adsit), aut saltem ab *hirudinibus* thoraci sinistro appositis, — ut illis succedat *fonticulus* sub cordis regione, — ut alvus ope salium, quae et urinae secretionem sollicitant (82), aperta teneatur; — ut lene infusum *folio-*

(79) Morgagni Epist. LVI. 12. (Sub magna licet adhaesione pulsus erat normalis), Haen l. c. (Pulsus erat regularis, et respiratio solum sane frequentior.

(80) « . . . *je pense que l'adhérence totale du coeur au péricarde est nécessairement accompagnée d'un déréglement tel dans les fonctions de cet organe, que la mort en est la suite inévitable* ». Corvisart l. c. p. 32.

(81) Pulchre de hoc argumento scripsit Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 618.

(82) E. c. cremor tartari cum nitro, et saccharo aa ad scrupulum unum, semel bisve de die.

rum digitalis purpureae interpositis intervallis exhibeatur (83), — ut pectori parvae doses *unguenti hydrargyrii* cum *unguento altheae* illiniantur, — ut in casu hydropis regulae alibi expositae pro norma inservient (84), — utque caeterum intempestivae artis conamina ultra Garamantes relegentur. Diaeta esto facilis digestionis, modice nutriens. A cibis, et potu calefacientibus abstinendum, item a motu corporis.

(83) Timui ab initio *digitalem* (quatenus narcoticum) posse motum cordis, aliunde jam impeditum, adhuc magis frangere; ast experientia talem timorem vanum esse, certiorem me reddidit; exhibui etenim illam saepe cum magno aegrorum levamine.

(84) Inprimis illae P. II. Vol. VII. C. XI. §. LVII. N. 4 expositae.

Caput IX.

DE HYDROPERICARDIA.

§. XXXII.

DEFINITIO. LITERATURA. DIVISIO.

Definitio.

1. Collectio morbosa seri sinceri, purulenti, cruenti, in cavo pericardii manifestata signis generalibus hydrothoracis, praecipue vero sensu ponderis sub sterno, tremore cordis, praecordiorum anxietate, praeoptata thoracis in anteriora inclinatione, suffocationis periculo sub motu, pulsu debili, obscuro, inaequali, et frequenti, *hydropericardia* (1) vocatur.

Literatura.

2. De hydropericardia legi merentur Galenus (2), Fabricius Hildanus (3), Bartho-

(1) *Synon.* Hydrops pericardii. Germ. *Herzbeutelwassersucht.* Gall. *Hydropéricarde.*

(2) De locis affectis. Lib. V.

(3) Cent. I. Obs. 43.

LINUS (4), TULPIUS (5), SCHENKIUS (6), PISO (7), HARDER (8), DIEMERBROECKIUS (9), FR. HOFFMANNUS (10), MERCKER (11), VIEUSSENS (12), LANCISI (13), SENAC (14), ALBERTINI (15), DUVERNEY (16), BONETUS (17), MORGAGNIUS (18), KLAUNIG (19), HALLER (20), BAR-

(4) Anat. reform. Lib. II. Cap. 5. p. 252.

(5) Lib IV. Obs. 43.

(6) Observ. Lib. II. N. 176.

(7) De serosis morbis observationes et consilia. Lugd. Bat. 1650. Sect. III. Cap. 2. Obs. 29.

(8) Aphorism. Obs. 50.

(9) Anat. Lib. II. C. 5. p. 261, 372.

(10) Diss. de hydrope pericardii rarissimo. Hal. 1667. V. Op. Suppl II. 2.

(11) Diss. de hydrocardia. Ultraj. 1711.

(12) Op. c. p. 6.

(13) De motu cordis, et aneurysmatibus, opus posthumum. p. 26, 77, edit. 2.

(14) Op. c. T. 2. p. 349.

(15) Comment. Bonon. T. I. p. 389.

(16) *Mém. de l'Acad. R. des sciences* 1703. p. 158.

(17) Sepulchr. Lib. II. Sect. I. Obs. 101. Sect. 2. Obs. 15. Sect. 8, 9, 10.

(18) De sedibus et causis morb. Epist. I, 2. Epist. X, 2 Epist. XVII, 14, 21, 25. Epist. XVIII, 28. Epist. X X 2, 11, 13, 30, 41, 47, 59. Epist. XXI, 2, 17, XXVI. 20. Epist. XXVIII, 12. Episl. XXXVIII, 6, 10, 12. Epist. LI, 19. Epist. LIII, 9, 18.

(19) Nosoc. Charit. 16.

(20) Elem. Physiol. Vol. I. p. 299.

RÈRE (21), LIEUTAUD (22), HAENIUS (23), STOLLIUS (24), LENTIN (25), BORSIERI (26), J. P. FRANK (27), WERNER (28), BLANCARD (29), VAN DOEVEREN (30), PEYER (31), PORTAL (32), SANDIFORT (33), BAILLIE (34), SIDREN (35), WESTRING (36), SANDESSEN (37), MATANI (38), BANG (39), MAZZI (40), HAGER (41), ROLLIN

(21) Observ. anat. p. 83.

(22) Histor. anat. medic. Lib. II. Obs. 611, 621, 648, 663, 683, 857.

(23) Rat. med. P. IX. Cap. I. §. 6.

(24) Rat. med. T. I, p. 203, et in MOHRENHEIM's *Beytrage*. 2. *B*. p. 336.

(25) *Beytrage*. 2. *B*. p. 61.

(26) Instit. med. pract. T. IV. Cap. V.

(27) Epit de cur. hom. morbis. Vol. V. p. 241.

(28) Epistola, observata quaedam in morbis. Lips. 1775.

(29) Anat. pract. Cent. II. Obs. 8.

(30) Spec. Obs. Academ. Cap. 4. p. 73.

(31) Parerga p. 150.

(32) *Cours d'anatomie médicale*. *T*. 3. p. 11.

(33) Observ. anat. pract. Vol. I. p. 40. Vol. IV. p. 109.

(34) *Anatomie des krankhaften Baues*. *N*. 1.

(35) *Abhandl. Schwed. Aerzte*. 1. *B*. p. 150.

(36) *Neue Schwedische Abhandlungen*. 11. *B*. p. 272. V. *Sammlung auserless. Abhandl. f. prakt. Aerzte*. 14. *B*. p. 453.

(37) *Schwed. Abh.* 1790. *II. Quartal. Th.* 11. *Samml. aus. Abh. f. pr. Aerzte*. 14. *B*. p. 453.

(38) De aneurysmatibus praecord. p. 41.

(39) Act. Soc. Reg. Havn. Vol. III p. 129.

(42), LEVEQUE (43), SCHREIBER (44), WENDELSTADT (45), AEPLI (46), CONRADI (47), COLOMBIER (48), KINGLAKE (49), THUESSINK (50), J. BELL (51), SCHAEFFER (52), LANDVOIGT (53), HEINECKE (54), RICHERAND (55), SACHTLEBEN 56), aliique (57) praeter scriptores recentiores de morbis cordis (58).

(40) *Giornale per servire alla Storia ragionata della medicina di questo secolo. T.* 4. p. 129. V. *Samml auserl. f. pr. Aerzte.* 15 *B.* p. 77.

(41) LODER's *Journal f. die Chirurgie.* 1. *B.* p. 630.

(42) *Journal de méd. T. XXXII.* V. *Samml-auserl. Abh. f. pr. Aerzte.* 1. *B.* 3. *St.* p. 80.

(43) *Recueil des actes de la société de santé de Lyon.* 1. *Vol.* p. 344.

(44 Nov. Comm Petrop. Vol. 3. p. 402.

(45) HUFELAND's *Journal* 20. *B.* 3. *St.* p. 212.

(46) Idem ib. 6. *B.* p. 767.

(47) ARNEMANN's *Magazin.* 1. *B.* p. 81, 88.

(48) *Journal de méd. T. LXVI.* p. 437.

(49) V. *Auserl. Abh. f pr. Aerzte.* 13. *B.* p. 383.

(50) HUFELAND's *und* HIMLY's *Bibl.* 1812 *may.* p. 257.

(51) *System of surgery. T. II.*

(52) HUFELAND's *Journal d. pr. Heilk.* 1810. p. 101.

(53) Diss. de hydrope pericardii dignoscendo. Halae 1798.

(54) Diss. de hydrope pericardii. Erf. 1799.

(55) *Nouv. journ. de méd. chir. et pharm. T. II.* p. 9.

(56) *Klinik der Wassersucht* p. 527.

(57) *Breslauer Sammlung.* 1720. p. 217. Commerc. Lit. Norimb 1736. p. 356 REIMANN in Act. N. Cur. Vol. I. Obs. 170. *Museum der Heilkunde.* 2. *B.* p. 81.

Divisio.

2. *Hydropericardia* dividitur in *complicatam*, et *solitariam*. Haec rarissima est (59). Potest hydropericardia quoque dividi in *acutam* et *chronicam*, inque *serosam*, *cruentam*, et *purulentam*.

§. XXXIII.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM. CAUSSAE.

Symptomata.

1. *Symptomata hydropericardiae solitariae* admodum sunt varia (60). Adscribuntur illis, sensus pressionis, et angustiae circa partem thoracis anteriorem (61); dyspnoea, orthopnoea,

(58) Kreysig op. c. 2. *Th.* p. 440, 636, 782. Corvisart p. 45. Testa vol. 3. Cap. VII.

(59) Se hunc morbum nunquam vidisse fatentur Morgagni (Epist. XVI, 20.), et Pater meus (l. c. p. 243.). Idem fateri adigor, si de hydrope pericardii chronico seroso quaestio sit; secus autem relate ad hydropericardiam acutam purulentam.

(60) Pater meus, postquam quatuor hujus mali historias in medium attulerat, ait (l. c. p. 347.): « atqui sic ne unicum quidem ex quatuor hic allatis hydropericardiae, quamvis *solitariae*, exemplis, phaenomena nobis offert aequalia »?

(61) Barrère l. c. in *quinque* aegris, qui post mortem in-

dolor lumborum (62); decubitus (saltem a morbi initio) in dorsum difficilior (63), tussis sicca (64), cordis gravitas (65), palpitatio (66)

venti sunt pericardii hydrope laborasse, symptomata sequentia adnotavit: « *Pressionis, et angustiae sensum circa partem anteriorem thoracis*, quam pericardium occupat; compressionem pulmonis, hinc dyspnoeam, tussim siccam, irritantem; motum diaphragmatis difficiliorem, *palpitatione cordis*; pulsuum inaequalitatem, quandoque et syncopen, praecedente suffocationis, quasi instantis sensu. Unde hic auctor, pro signis diagnosticis hujus morbi posuit pedum oedema, pallorem faciei, pulsum parvum celerem, respirationem impeditam, difficilem in lecto decubitum, una cum suffocationis sensu, subinde recurrente ».

(62) « Praeterea quandoque aqueus humor intra pericardium non sensim, sed derepente, et celeriter effunditur, idque immaniter distendit, tunc mole sua ita urget deorsum diaphragma, ut ejus appendices protrusae et distractae *atrocem in lumbis dolorem* excitent ». Borsieri l. c. Cap. V. §. CLXXIII.

(63) Lancisius (l. c.) sequentia hydropericardiae signa posuit: « urinas paucas, rubras, crassas, citoque putrescentes, una cum cordis pondere, tremore, gravitate, difficili anhelitu, praecordiorum anxietate. Subinde corripiunt oedematosi crurum tumores, aliaque signa, quae pectoris hydropem comitari consueverunt; tandem peculiare symptoma, quod cordis prolapsui commune est, inducitur; scilicet aegrotantes lecto stare nequeunt; et cum *ab initio non nisi extra lectum respirare potuerint*, ante mortem coguntur ad *decubitum*; videlicet quia pericardium, una, aut etiam sesquialtera liquoris libra turgidum diaphragmatis

vel motus, sive undulatorius inter tertiam, et

centro vim infert, neque alium standi situm, qui sit minoris incommodi aegris, permittit, quam horizontalem, in quo pericardium, versus jugulum ascendens diaphragma non amplius premit ». Et VIEUSSENS testatur aegros commode super dorsum jacere. WESTRINGII aeger quoque poterat dorso incumbere, nunquam vero lateribus. TESTA vidit aegrum in latus sinistrum decubuisse (l. c.). Aeger SIDERN ab initio morbi non potuerat supine jacere, ast versus finem, quod LANCISII opinionem confirmat, potius quam illam KREYSIGII, qui decubitum ultimis vitae temporibus in dorsum concessum a defectu sensus, et incipiente paralysi derivat (l. c. 2. *Th.* p 644.). Aegri mei (uno excepto, qui decubitum in dorsum eligebat) libentissime sedebant. Diversitates hae, respectu ad decubitum, maxime ex morbis cum hydropericardia complicatis pullulare videntur.

(64) « Tussim quoque vel multam vel modicam adjunctam habet, et fere siccam, sive cum sputis tantum salivalibus ». ALBERTINI l. c.

(65) Apud monacham ALBERTINI (l. c.) respiratio, sive staret, sive supine jaceret, sive in utrumque cubaret latus, aeque erat facilis. Pulsus neque tensi, neque duri, neque vibrati; nec ullo prorsus modo inaequales, nullus in pulmonum regione dolor, tussis nulla, nulla in thorace palpitatio, aut magna pulsatio occurrebant. At vero, *cor sibi, tamquam saxo ei imposito, gravari*, atque sub loquela, sub motu undique constringi, coarctari aegra referebat.

(66) BARRÈRE (l. c.). Interdum palpitationes in hydropericardia deesse, observationibus innixus ostendit REINMANN

quintam costam (67), sive vagus (68); pulsuum

(l. c.), et ipse MORGAGNI (Epist. XVI, 23). DIEMERBROECKIUS in ullo pericardii hydropico, quem dissecuit, se ullam omnino cordis palpitationem observasse. Percepi illas sed obscuras, unde pulchre CORVISART (l. c. p. 48.): « *En appliquant la main sur la région du coeur, ont sent des battemens tumultueux et obscurs* ».

(67) Vide infra §. XXXIV. N. 4. « *... on dirait que l'organe ne fait sentir ses battemens qu'à travers un liquide, placé entre lui, et les parois thoraciques* ». CORVISART l. c. p. 48. Dico autem cum TESTA (l. c. Cap. VII. N. 5.) « *Io confesso, che in moltissimi casi di questi infermi la mia fortuna mi ha favorito giammai* ».

(68) « *... à tous ces signes, enfin, j'en ajouterai un qui s'est offert deux fois à mon observation, et me paroit mériter plus de confiance que les derniers; je veux parler des battemens du coeur, qui se font sentir, tantôt à droite, tantôt à gauche, ou, pour m'exprimer plus clairement, dans différens points d'un cercle assez étendu* ». CORVISART l. c. p. 50. — TESTA (ib.) confirmat CORVISARTII observationem, dicens: « *Ho potuto bensì verificare un altro indizio assai analogo ai precedenti, che il battito del cuore, cioè in questi idropici sembra che si eseguisca successivamente in più luoghi, quasi il cuore mutasse la sua sede, e si movesse liberamente dentro un area più capace di quella, che sia il solito volume del pericardio; nè in altra guisa ho potuto far riconoscere talvolta ai giovani allievi della mia scuola clinica in mezzo alla mancanza di tutti gli altri segnali la presenza dell' idrope che qui si discorre, e che fu poscia confermata pienamente colla sezione dei cadaveri* ».

exilitas, inaequalitas, debilitas (69), syncope (70), praecedente sensu suffocationis quasi instantis, inprimis sub motu (71) palpebrarum, labiorum livor (72), extremitatum frigus (73), tristitia

(69) Varios, non semper eosdem hoc in morbo *pulsus* esse, saepius tamen parvos, debiles, frequentes observari, testatur MORGAGNI (Epist. XVI, 44.). ALBERTINUS inquit: « Pulsus itaque comparate molles, potius frequentes ac parvos (hydrocardia) sibi adjungere consuevit, ubi structura cordis, sive immodice flaccida evaserit, sive hic illic in suis fibris inceperit fracescere, sive restagnans in pericardio humor lentus, vel mere aqueus sit. Parvos vero, frequentiores adhuc, vibratos ac tensos, cum sapor ejus salinus et vellicans est. Exiles etiam, celeriores deficientesque, si tanta humoris copia in pericardio contineatur, quanta fere maxima in eo contineri potest. *At ea pulsus inaequalitate, et intermittentia nunquam stipari solet, qua stipatur, dum cum eo complicantur aliqua vel plura ex antedictis vitia* ».

(70) « Animi deliquium saepe (in hydrocardia) observatum fuisse; fateor scilicet ubi alterius morbi caussae non defuerant. Non vero semper illud signum subest, ita ut pro characteristico haberi posset ». MORGAGNI Epist. XVI, 45.

(71) « Et quamvis a mediocri quocunque locali motu ingravescat cordis motus ad tremorem accedens, et una cum eo spirandi difficultas, sive potius *apnoea*, et ad sternum oppressio, cum sensu doloris et jactatione contingat; haec tamen in aegroto, ubi moveri desiit, et quieti se tradidit, si non omnino et maxima ex parte evanescunt ». ALBERTINI l. c.

(72) VIEUSSENIUS (l. c.) pro signo hujus morbi proposuit

(74), contabescentia, urina pauca rubra cum sedimento lateritio, oedema crurum (75), et faciei.

Autopsia cadaverum.

2. In faemina ex hydropericardia *solitaria* visceribus omnibus sanis demortua detegebatur pericardium adeo distentum, ut pulmones cooperiret, serumque ad libram unam repertum est (76). Similes observationes alii collegerunt (77). In monachae cadavere praeter pericardii, a novem unciis aquae in eodem contentae, tumorem, et cordis superficialem erosionem, nil morbosi repertum fuit (78). Aperto cadavere viri (cui temo currus agitati in pectus irruerat), pericardium plenum tantae molis fuit, ut utram-

palpebrarum, labiorumque colorem ad plumbeum vergentem: sed hoc signum, inquit Morgagni (Epist. XVI, 46.) potest et in aliis morbis esse; nec in monacha Albertini fuit.

(73) Haen (l. c.) asserit aegrum numquam in sex postremis vitae septimanis incaluisse.

(74) Vieussens l. c.

(75) Haenii aeger crura habuit oedematosa ac si creparent (l. c.). Item Schaefferi (Hufeland's *Journal.* 30. *B.* 2. *St.* p. 103), et plurimi proprii aegri.

(76) Sidern l. c.

(77) Vieussens l. c. Valsalva apud Morgagni (Epist. XVI 31.). Fr. Hoffmann l. c. Mazzi, Hager l. c.

(78) Albertini l. c.

que thoracis cameram ad jugulum fere usque expleret, pulmonibus in tanti sacci ambitu compressis, nec tamen duris, nec vel minimum quidem cum pleura, et diaphragmate connexis. *Nullus cavitatum pleurae hydrops.* Eductae fuerunt e pericardio aquae turbidae, subviridis quadraginta et octo unciae, dein aquae rubellae unciae viginti quatuor. Nullum cordis vitium detectum fuit (79). In nauta pulmones versus posteriora, et latera compulsi, ac pleurae valde adcreti spectabantur. Supra diaphragma aliqua portio seri flavescentis fluctuabat; partes pectoris media, et anteriores laterales a pericardio valde extenso, et livescente replebantur, a quo aperto librae circiter quatuor aquae cruentae effluxerunt. Cordis superficies tota circumcirca villis magnis, longis, latisque obducta, et hirta fuit (80). Similes casus, effluentibus e pericardio seri purulenti libris nonnullis plus vice singula observavimus (81). Saepius adhuc nobis hydropericardia cum hydrope cavitatum pleurae cuncta obvenit. Cum aliis vidimus pericardium hic seri continuisse a libra una (82), ad libras duas (83), tres (84), et quatuor (85). Seri cruenti

(79) Haen l. c.

(80) Schreiber l. c.

81) Vide supra Cap. VII, §. XXIII, N. 2.

(82) Lieutaud, Kinglake, Aepli.

quinque librae in pericardio repertae sunt (86). Pericardium tali in casu tensum esse atque renitens (87) per se patet (88). Ex allatis, aliisque observationibus apparet, liquidum hydro-pericarditidem efficiens pro re nata (89) esse limpidum (90), spumosum (91), ichorosum (92), purulentum (93), cruentum (94), flavescens (95), ex flavo

(83) DIEMERBROECK, HAEN, BLANCKARD.

(84) PEYER.

(85) FABRICIUS HILDANUS, WESTRING, LIEUTAUD.

(86) LIEUTAUD l. c.

(87) VALSALVA apud MORGAGNI Epist. XXXVIII. ROLLIN l. c.

(88) Non intelligitur quo pacto BELL (*Zergliederung des menschlichen Korpers. 1. B.* p. 190.) hujusmodi tensionem pericardii negare potuerit.

(89) In *variis morbis*, vario colore esse solet humor in pericardio collectus. Secundum LANCISIUM (l. c.) *flavus* est in ictericis. In homine ex pleuritide defuncto *viridescentem* observavit LANZONI; et in foemina ex variolis demortua vidit idem ut sanguinem *rubrum*. In serva scorbutica, ab angina enecata, plenum erat pericardium liquore *coerulescente*. In presbytero hydropico *viridis* erat. (Ex schedis Patris mei).

(90) MORGAGNI Epist. XVI, 6. TESTA l. c. (Pericardium simile globo pellucido). ROLLIN, MAZZI l. c. RICHERAND (crystallinum conspexit corde translucente) l. c.

(91) MORGAGNI Epist. XXXI, 2. (veluti aqua saponis). HUBER Observ. anat. p. 32. (cum floccis mucosis innatantibus).

(92) FABR. HILDANUS Obs. Cent. I. Obs. 43.

(93) MORGAGNI Epist. XX, 57.

(94) Ibid. Epist. III, 2, 26. Epist. IV, 24, 26. Epist. XXI,

viridescens (96), ex flavo-rubrum (97), rubellum (98), urinosum (99), fuscum (100), spissum (1), lacteum (2). Quod de illius indole acri, et rodente dicitur (3) dubiis adhuc subjectum est (4). Quamvis nonnullae observationum supra allatarum doceant, posse hydropericardiam corde omnino sano locum habere, saepius tamen contrarium contigit. Visum enim est cor simul

3, 19, 24, 29. Ep. XXVI, 35. Epist. XXVII, 12. Epist. XXX, 10. Ep. XXXI, 2. Ep. XXXVI, 25. Ep. XLIV, 3. Ep. XLV, 23. (Saepe saepius vidi).

(95) Ibid. Epist. VII, 11. Epist. VIII, 27. Epist. X, 7. Ep. XVII, 10, 21. Epist. XX, 10. Epist. XXI, 9, 30, 34. Ep. XXII, 22.

(96) Bartholin l. c. p. 252. Morgagni Epist. XVI, 30. Ep. XXI, 17. Epist. XXXVIII, 30. Lieutaud l. c. obs. 632.

(97) Morgagni Epist. XXI, 33.

(98) Ibid. Epist. XXI, 19. Epist. XXVII, 12.

(99) Ibid. Epist. XXVI, 33. Epist. LXIV, 5.

(100) Westring l. c.

(1) Morgagni Epist. XI, 11. Epist. XVI, 17. Lieutaud l. c. Obs. 627.

(2) Vieussens l. c.

(3) Albertini l. c. Peyer l. c. Acta Havn. Vol. I. Obs. 89. Sylvius Prax. med. Lib. I. Cap. XXVI, Sect. 26 Morgagni Epist. II, 17. Ep. X, 13. Ep. XX, 53. Ep. XXI, 9, 24, 36. Ep. XXII, 24. Ep. XXIV, 34. Ep. XLII, 11. Ep. XLV, 23. Lieutaud l. c. Obs. 612.

(4) Erosiones cordis, effectus inflammationis pro effectu seri acris pericardii habuisse videntur.

parvum (5), praemagnum (6), et durum (7), concretionibus polyposis refertum (8), pseudomembranis obductum (9), erosum (10), visaque est aorta dilatata (11). Testantur quoque observationes de hydropericardia cum pericardio incrassato (12), deque collectione seri inter ipsas illius lamellas (13). Et de corde incombustibili quaestio fuit (14). Item de dilatatione vasorum lymphaticorum (15).

Caussae.

3. Caussa communissima hydropericardiae est pericarditis. Accedunt caussae generales hydropis

(5) Testa l. c. Vol. 3. Cap. XIV.

(6) Morgagni Epist. XX, 35. Epist. XVI. 6. Lieutaud l. c. Obs. 613, 620. Testa l. c. p. 278, et 228.

(7) Westring l. c.

(8) Morgagni Epist. XX, 11, 13. Lieutaud obs. 6, 20, 631. Westring l. c.

(9) Testa l. c. p. 280, 281.

(10) Acta Hafniensia. Vol. I. Obs 89.

(11) Testa l. c. p. 276.

(12) Lieutaud Obs. 612. Westring l. c.

(13) Lieutaud obs. 628.

(14) Plinius (L. XI. C. 71.) narrat de opinione, ac si cor morbosum, illudque hominum veneno peremptorum comburi haud possit. Celebrata est hoc sub respectu lis inter Romanos agitata, teste Tacito (Ann. L. II. C. 72, 73.) et Svetonio (vit. Calig. C. I.). Vide Testa l. c. Cap. VII. N. I.

(15) Valsalva. V. Testa l. c. p. 269, et p. 277.

(16), et praecipue hydropis cavitatum pleurae, mediastini, pulmonum (17); atque inter istos maxime graviditas (18), vitium congenitum (19), debilitas (20), scarlatina (21), variolae (22), cordis symphysis, polypi, lithiasis, et dilatationes, aneurysmata aortae, et morbis pulmonum (23).

§. XXXIV.

DIAGNOSIS.

Monitum.

1. Cum in pericardio uniuscujuscunque cadaveris plus minus seri (24), verisimiliter aut ultimis

(16) P. I. Vol. VII. Cap. XLI. §. CLXIX.

(17) Part. II. Vol. VII. Cap. XI. §. LIV, 6. §. LV, 4. §. LVI, 5.

(18) Testa l. c. Vol. I. Cap. VI. N. 7.

(19) *Medic. prakt. Beitrage von* Dr. Schenk in Hufeland's *Journal* 1813 *april.* 42.

(20) Ex purgante quinquagesies alvum movente, et copioso potu, monacha Albertini hydropericardiam acquisivit. Vidi eumdem morbum in infantibus exhaustis.

(21) Aliquoties vidi.

(22) Creberrime observavi. Cfr. P. I. Vol. II. Cap. XIV. §. LXV. N. 5.

(23) *Lettere del signor* Saverio Manetti *sopra la malattia, morte e sezione del cadavere di Antonio Cocchi. Fir.* 1759.

(24) « De tota cordis superficie, et sacci id circumdantis, exsudat vapor, qui collectus aquam pericardii constituit,

vitae, aut primis mortis momentis depositi (25),

in foetu et jejuno homine pellucidam, decolorem et flavedine quadam tinctam. Impedit haec ne cor cum velamento concrescat, et ne ulla frictio mucronis in parietes sacci fiat ». SINDERN l. c.

(25) « *Fast scheint es, als konne sich selbst in den Letzten Augenblicken des Lebens und selbst nach dem Tode noch Wasser in den innern Hohlen und so auch im Herzbeutel anhaufen; denn man findet in vielen Sectionsberichten einer bedeutenden Wasseranhaufung im Herzbeutel Erwahnung gethan, wo nicht der geringste Verdacht der Gegenwart derselben wahrend des Lebens da gewesen war* ». KREYSIG (Op. c. 2. *Th.* p. 439.) et CORVISART (l. c. p. 56.): « *Souvent j'ai fait remarquer dans mes leçons, que tel sujet qui, peu de jours avant la mort, ou méme à l'instant de rendre le dernier soupir, avait les extrémités gonflées et distendues par la sérositè, ne se trouvait plus, quand on l'examinoit quinze ou vingt heures après sa mort, dans un état d'intumescence aussi marqué sur les extrémités inférieures: quelquefois méme on n'apercevait plus qu'une légère infiltration de ces parties. Il se fait alors dans une espace de tems très-court, et quoique le corps soit privé de vie, une sorte de révulsion, qui détermine, d'un côté, la disparition presque totale de l'infiltration des membres, et fait, que de l'autre part la poitrine, et le péricarde se remplissent à mesure que le tissu cellulaire des extrémités se vide: on est alors très-surpris, en ouvrant la poitrine, de trouver ses cavités, ainsi qui celle du péricarde, plus ou moins remplies de liquide, lorsqu'on s'attendoit à les trouver tout à fait exemptes d'épanchement* ».

inveniatur, praesentia hydropericardiae non est proclamanda, nisi aut collectio seri consuetos limites excedat (26), aut serum sit purulentum, cruentumve.

Varietas symptomatum.

2. *Symptomata* hydropericardiae, maxime ob id *varia* sunt, quod is morbus utplurimum vel cum aliis vitiis cordis, vel cum hydrope saccorum pleurae complicatus est.

Complicatio cum aliis vitiis cordis.

3. Dum *hydropericardia* cum aliis cordis vitiis *complicatur*, non solum ille hydrops, sed et haec vitia difficulter cognoscuntur: obfuscat enim unus morbus alterum (27).

(26) « *Si cependant l'observation prouve, que la quantité de six onces soit la plus considérable, qu'on ait trouvée dans le péricarde d'un grand nombre d'individus morts de suite de toute espèce de maladie, autre que celles que l'hydropéricarde, ne suis-je pas en droit de conclure que, lorsque cette sérosité excède six à sept onces, il excite une hydropisie de cette membrane; et même qu'une quantité moindre peut encore constituer une hydropisie consécutive* » ? Corvisart op. c. p. 46.

(27) Pulchre inquit Albertini (l. c.): « Hydropem pericardii ex praememoratis cordis, et praecordiorum offensionibus saepe nasci dubitandum non est. Tum autem indicia illius vix ulla esse possunt, *quia confunduntur ab indiciis eorum vitiorum* modo plurium, modo paucorum, modo unius, modo alterius generis, *quibuscum copulatur* ».

Hydropericardia solitaria, et complicata.

4. Suspicamur, nisi *hydropericardiam solitariam*, saltem hydrothoracem generalem, in quo collectio liquidi morbosi in pericardio potissimam scenam ludit, dum morbo necdum ad extremum producto, angustiae respirandi difficultatem vi superant (28), dum pulsus cordis, et arteriarum jam ab initio morbi a norma deflectebat (29), dum toto thorace percusso illius latus sinistrum dumtaxat sonum obscurum edit, idque aegro stante, vel decumbente supine (30), — dum sub concussione thoracis nulla fluctuatio percipitur (31), et aeger ipse sensum cordis in

(28) Jam Morgagni docuit (Epist. XVI, 45.) *leviorem* in pericardii, quam in thoracis hydrope *difficultatem* respirandi esse; quod et Fr. Hoffmann confirmavit (l. c.) Interim putarem et in hydropericardia difficultatem respirandi potius a compressione pulmonum, quam a circuitu sanguinis impedito, derivandam esse.

(29) « . . . *ferner stort die Brustwassersucht*, *von Anfang an*, *den Herz-und Pulsschlag nicht so wesentlich* » Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 639.

(30) « *Quand on pratique la percussion de la poitrine soit que le malade reste à son séant*, *soit qu'il se place horizontalement dans son lit*, *le son que rend cette cavité est obscur*, *et même nul antérieurement et à gauche dans une étendue proportionnée à la dilatation que le liquide a fait éprouver au péricarde* ». Corvisart l. c. p. 48.

(31) Non recordatur Morgagni se legisse, *fluctuationem* sub

aquis natantis percipit (32), dum corpus motus vagus innotescit (33), dum oedema latus thoracis sinistrum exclusive occupat, dum hoc latus prominet (34); — dumque morbi exsudationibus in pericardio facile ansam porrigentes praegressi, aut praesentes sunt (35).

concussione fuisse observatam (Epist. XVI, 46.). Caeterum praesens fluctuatio in thorace praesentiam quidem hydropis saccorum pleurae confirmaret, sed non vice versa, cum ipso in hoc malo raro talis fluctuatio percipiatur (P. II. Vol. VII. Cap. XI. §. LIV. 7.).

(32) Signum, quo Senac (l. c. *livr. IV. chap.* 5. §. 356.) hydropericardiam ab hydrothorace (hydrope saccorum pleurae) paulo magis posse distingui credit, est *motus undulatorius*, vel *species fluctuationis* sub *ipso cordis motu* inter tertiam, quartam et quintam costam. Jam Galenus (de locis affectis C. V.) scripsit: « Palpitationem cordis aut per se evenire aut cum significatione quadam, *quod in humore cor ipsum moveatur* ». Hercules Saxonia « cor in aquis quasi natare » edixit. Interim Reimannus (l. c.) monuit paucos esse homines sensus tam exquisiti, ut motum undulatorium cordis indicare possint.

(33) Vide supra §. XXXIII. N. 1.

(34) « *Dans quelque cas, le côté gauche de la poitrine est plus élévé, plus arrondi, plus bombé que le droit* ». Corvisart l. c. p. 48.

(35) « *Ist eine deutlich erkannte Herzkrankheit vorhergegangen, so wird es, gegen die Behauptung der meisten Schriftsteller, gerade leichter seyn, diesen Uebergang zu erkennen, und man wird die Zufälle des organischen Herzubels leichter von denen der Herzbeutelwassersucht*

Distinctio a symphysi cardiaca.

5. Cum inter morbos hydropericardiam gignentes pericarditis praecipuum locum occupet, haecque saepe et *symphysin cardiacam* producat, quaeritur quomodo hi morbi inter se distingui possint? — Si symphysis cardiaca cum extravasato copuletur (36), talis distinctio fieri nequit; alias symptomata generalia hydropis (familiária quoque collectioni morbosae fluidi cujusdam in sacco pericardii), et praegressa pericarditis *acuta* (utpote adhaesionibus vix tempus concedens (37)) potius *hydropericardiae* suspicionem moverent.

Distinctio a morbo ductus thoracici.

6. Et morborum *ductus thoracici*, symptomata hydropericardiae nonnunquam aemulantium (38), memores esse juvabit.

scheiden konnen, als wo letztere nicht aus jenen Fehlern entstanden ist». Kreysig l. c. p. 638.

(36) Cap. VIII. §. XXIX. N. 1.

(37) Ibid. §. XXX. N. 1.

(38) «... *eine Zerreissung der Saugadern fand vermtlich bei dem Kranken statt, der nach heftigen und ungewohnten Leibesubungen, zuerst Beschwerden in der linken Brust und dann das Gefuhl bekam, als ob etwas dort geborsten sey, und als ob eine Flussigkeit aus dem abern Theil der Brust herab tropfele. Dieses letztere versichert*». Willis (Pharmac. ration. P. II. Sect. I. C. 5.)

Hydatides cordis.

7. Hydropericardiae autem et *hydatides* adnumerari possunt, quae tum circa *pericardium* (39), tum circa *cor* (40) repertae fuere.

§. XXXV.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. Hydropericarditis *acuta* prognosin atram

Testa l. c. Addit Sprengel (in nota): « *Dies scheint eine Zerreissung des Brustganges oder des Stammes der Saugadern gewesen zu seyn, wovon* Fr. Hoffmann (de succi nutrititii ex pectore stillicidio. Hal. 1710) *und* Lentin (*Beytrage z. ausubenden Arzneywissensch.* 1. *B.* p. 312. 332.) *Beispiele erlebt haben* ».

(39) Rolfink epitome cognoscendi corporis humani affectus. Jen. 1675. p. 16. Bonet Sepulchr. anat L. II. Sect. 8. Obs. 6. Ejusdem Polyater s. Thesaurus medic. pract. T. II. L. 3. C. 24. Bartholinus v. Bonet l. c. L. III. Sect. 37. Obs. 3. §. 12. Cordaeus apud Bonet l. c. Sect. 21. Obs. 21. §. 14. Heuermann *Physiologie. Kopenh.* 1751. 1. *B.* p. 202.

(40) Heuermann l. c. Bonet op. c. L. IV. Sect. 12. p. 563. Morgagni (Epist. XXV, 15 ad apicem cordis). Cfr. Ep. III, 26. XXI, 4. Wepfer in Miscell. Nat. Cur. Dec. III. An. 10. Obs. 121. p. 314. David Price in *Medico-chir. transact. published by the medical chirurgic. Society of London. T. XI. P.* 2. *An.* 1821. Testa l. c. (Hydatis in ipsa cordis substantia apud puerum, adspectu sanissimum, et derepente demortuum. Aderat, simul symphysis cardiaca partialis).

agnoscit. Hydropericarditis *chronica*, illam cum hydrope cavitatum pleurae ex vitiis cordis (41) communem habet.

Cura.

2. De *cura* hydrocardiae acutae jam diximus (42). Illa hydrocardiae chronicae, ex principiis adversus hydrothoracem in genere traditis (43), quoad fontem therapeuticum, repetenda est. Ex fonte chirurgico *perforationem pericardii* a RIOLANO, et a SENAC (44) propositam, a

(41) P. II. Vol. VII. C. XI. §. LIV. Uxor professoris quondam chirurgiae in universitate Vilnensis BRIOTET, constanter signa dilatationis cordis exhibebat, quibus repetitis vicibus illa hydropericardiae supervenere. Ter quaterve illam orci faucibus eripuimus infusione foliorum digitalis purpureae cum liquore terrae foliatae tartari et oxymelle scillae, cujus pharmaci ope urinae, prius paucissimae, ad libras plures fluebant. Obiit tandem jam vetula an. 1812, me absente, nullaque instituta cadaveris sectione!

(42) Cap. VII. §. XXVII, 2.

(43) P. II. Vol. VII. C. XI. §. XLVII. N. 4.

(44) Op. c. T. II. p. 365: « *On ne doit choisir, pour plonger un troiscard dans la poitrine, l'espace qui est entre la troisième et la quatrième côte du côté gauche. Il faudrait porter la pointe de cet instrument à deux pouces du sternum, le pousser obliquement vers l'origine du cartilage xyphoide et le conduire le long des côtés, c'est-à-dire qu'on doit s'en éloigner le moins qu'on le pourra. En marchant par cette voie, on ne blessera ni l'artère mammaire, ni le coeur, ni le poumon* ».

Desault (45), et Larrey (46) institutam, et a Richerand haud rejectam (47), tum ob incertitudinem diagnoseos, tum ob facilem complicationem cum aliis morbis, tum ob incertam nobilissimi visceris sedem, nemini commendabimus.

(45) Id est, Desault putabat se pericardium perforasse, sed re ipsa aperuit dumtaxat *saccum* ex membrana, quae marginem pulmonis sinistri cum pericardio jungebat, constitutum, et sero repletum. (Legitur haec memorabilis historia in operibus chirurgicis Desaultii, et apud Corvisart l. c. p. 57).

(46) *Bulletin des sciences médicales* 1810. *T.* 6. *N.* 37. p. 255.

(47) « Richerand (l. c.) *appuyé sur l'heureux succès d'une opération de cancer, où il enleva à la région du coeur les côtes et la pleure, propose dans l'hydropisie du péricarde de pratiquer une ouverture au-devant du coeur, qui permettrait non seulement d'évacuer l'eau dans laquelle le coeur est plongé, mais encore de guérir radicalement la maladie en déterminant l'inflammation adhésive des surfaces, par des procédés analogues à ceux dont on fait usage pour la cure de l'hydrocèle* ».

Caput X.

DE POLYPO CORDIS.

§. XXXVI.

DEFINITIO. LITERATURA.

Definitio.

1. Dicitur *polypus cordis* corpus membranaceum, fibrosum, nunc in ventriculis, nunc in auriculis hujus visceris (utplurimum aliunde morbosi), radices agens, rarissime libere fluctuans, aegrosque tot symptomatibus, quot ex intercepto plus minusve sanguinis circulo expectari possunt, mox continuo, mox periodice increscens, haudque raro inopinate jugulans (1).

Literatura.

2. De polypo cordis scripserunt; Bauhini (2), Severinus (3), Willisius (4), Cousin (5),

(1) Germ. *Herzpolypen.*

(2) Theatrum anatomicum. Francf. 1605. Tab. IX. fig. 1, 2.

(3) Lib. de nov. obs. absc. p. 285.

(4) Pathol. cereb. C. 9.

(5) Nov. asthma, hist. 2.

Benivieni (6), Blancard (7), Panarolus (8), Smetius (9), Manget (10), Harder (11), Kerkring (12), Berger (13), Pechlin (14), Lower (15), Albini (16), Rossen (17), Stalpertus van der Wiel (18), Ballonius (19), Tulpius (20), Pissini (21), Bartholinus (22), Schenk (23), Riverius (24), Malpighi (25),

(6) De abdit. morb, et curat. caus. C. 35.

(7) Anat. pract. rat. Amstel. 1688. Cent. I. Obs. 20. p. 51. Obs. 21. p. 53. Obs. 39. p. 90. Obs. 77. p. 160.

(8) Jatrologism. Pentecost. I. Obs. 48.

(9) Miscell. med. L. X. p. 523.

(10) Biblioth. anatom. Genev. 1685. Vol. II.

(11) Apiarium observat. Basil. 1687. p. 55.

(12) Specil. anatomicum. Amst. 1670.

(13) Diss. de cordis polypis. Vitemb. 1689.

(14) Observ. physico-med. Lib. III. Hamb. 1691.

(15) De corde. C. 2. p. 136. Amstel. 1669.

(16) Diss. de polypis. Francf. 1695.

(17) Diss. de polypo cordis. L. B. 1693.

(18) Obs. rar. Cent. I. Obs. 38. p. 151.

(19) Epidem. et ephemerid. Paris. 1640. Lib. II.

(20) Observ. med. Lib. I. Cap. 27. p. 51. Tab. II.

(21) Epistola de cordis polypo, ad cal. libri de diabete. Mediol. 1654.

(22) Histor. anat. rarior. Cent. III. histor. 17. T. II. p. 40. fig. 1, 2, 3.

(23) Observ. med. rarior. Lib. II.

(24) Observ. Cent. I. Obs. 82.

(25) De polypo cordis. Opp. Lond. 1686. T. II, et Tract. de viscerum structura. Bonon. 1666.

WEPFER (26), BLASIUS (27), BONETUS (28), PEYER (29), ZOLLICOFER (30), SNELL (31), CRUYSKERKEN (32), GOHL (33), HOMBERG (34), BONTIUS (35), RAMAZZINI, (36), LANCISI (37), ALBERTI (38), LUDOLF (39), SCACHER (40), GOTZ (41), GRATELOUP (42), MORAND (43), KNIPS-MACOPPE (44), BOHMER (45), ANDREAS

(26) Observ. anatom. de apoplex. Amstel. 1671 p. 124.

(27) Observ. med. rar. Amstel. 1676. P. 5. Obs. I. p. 73. Tab. VIII. fig. 1, 2.

(28) Sepulchr. anat. Lib. I. Cap. 1. Obs. 14. Lib. IV. Cap. 8. Obs. 14 Cap 11. Obs. 5, 6. Lib. III. Cap. 21. Obs. 3. Lib. IV. Cap 1. Obs. 13.

(29) Parerga et methodus hist. med. anat.

(30) Diss. de polypo cordis. Argent. 1685.

(31) Diss. de polypo cordis. Giess. 1702.

(32) Diss. de polypo cordis. L. B. 1705.

(33) De cordis polypis ex neglectis haemorrhoid. Berol. 1710.

(34) *Mém. de l'acad. des sciences de Paris.* 1704. p. 159.

(35) Medicina Indorum. Obs. 8. p. 86.

(36) Constit. Epid. An. 1691. §. 21. Op. omn. Genev. 1717. p. 171.

(37) Op. cit.

(38) De polypo cordis Hal. 1724.

(39) De polypo cordis. Erf. 1727.

(40) Programma de polypis. Lips. 1721.

(41) De polyposis concretionibus variorum in pectore morborum caussis. Altd. 1726.

(42) Diss. de polypis cordis. Argent. 1731.

(43) *Mém. de l'acad. des sciences.* 1732. p. 432.

(44) De aortae polypo. Brix. 1731.

Pasta (46), Negri (47), Teichmayer (48), Boerhaave (49), Fr. Hoffmann (50), Langguth (51), Senac (52), Heister (53), Haller (54), Huber (55), Vaughan (56), Consbruch (57), Stork (58), Gotzke (59), Home (60), Bader (61), Lieutaud (62), Morgagni (63), Cheston

(45) Obs. anat. rarior. Fasc. I. in praefat. pag. XII. Not. Et diss. de praecavenda polyporum generatione. Hal. 1736 in Halleri collect. disp. pract. Vol. II. p 625.

(46) Epistolae duae, altera de motu sanguinis post mortem, altera de cordis polypo in dubium revocato. Bergam. 1739.

(47) Theses de polypis praecordiorum. Ticini 1776.

(48) Instit. med. Jenae 1741. P. II. Sect. 7. Cap. I.

(49) Op. c. p. 540.

(50) System. med. ration. T. III. Sect. I. Cap. 7. §. 44.

(51) Respon. S. G. Eichler de polypo infantis rhachitici disputatio. Vitemb. 1744 in Halleri collect. disp. ad hist. morb. fac. T. VI. p. 303.

(52) Op. c. *Livr.* 4. *Chap.* 10.

(53) *Med. chir. und anat. Wahrnehm. Rost.* 1753. 2. *B.* p. 61, 132, 296, 460, 871.

(54) Elem. physiol. Vol. II. p. 16.

(55) Observ. anatom. Casell. 1760. p. 33.

(56) Diss. de polypo cordis. Edinb. 1761.

(57) In diss. fascic. Observat. med. Stutg. p. 236.

(58) Annus medicus I. p. 118. II. p. 236.

(59) Casus medicus practicus de polypo cordis cum nimia palpitatione cordis. Annot. pract. et animadv. anat. Spir. 1764.

(60) *Med. facts and Experim.* p. 132.

(61) Observ. medicae, incisionibus cadaver. anatomicis illustratae. Friburg. 1762. Obs. I. p. 196.

(64), Fantoni (65), Hewson (66), Selle (67), Haen (68), Stoll (69), Bach (70), Clifton Wintringham (71), Jos. Pasta (72), Maincourt (73), Borsieri (74), Kinglake (75), Richter (76), Dietrich (77), Wichmann (78),

(62) Hist. anat. med. T. II. p. 153.

(63) De sed. et causis morborum. Epist. XXIV, 25. Epist. LII, 34.

(64) *Pathol. inquiries and observ. in Surgery. Gloc.* 1766. Vers. Germ. Gothae 1780. edit. *Lond. medical Journ.* 1785. p. 225. v. *Samml. auserl. Abh. f. pr. Aerzte.* 9. *B.* p. 226.

(65) Observ. anat. med.

(66) *Exper. inquiries. P. II.* p. 192. V. *Samml. auserl. Abh. f. pr. Aerzte.* 4. *B.* p. 250.

(67) *Beytrage z. Arzneywissenschaft.* 2. *Th.* p. 36.

(68) Rat. med. P. II. Cap. 7. P. IX. Cap. 2.

(69) Rat. med. Vol. I.

(70) In Baldinger's *neues Magaz.* 12. *B.* p. 455.

(71) De morbis quibusdam Commentarii. Lond. 1782. V. *Samml. auserl. Abh. f. pr. Aerzte.* 8. *B.* p. 199 §. 11.

(72) De sanguine et sanguinis concretionibus per anatomen indagatis. Berg. 1786.

(73) De sanguineis lymphaticisque male polypis dictis, concretionibus in corde. Paris. 1789. V. Hufeland *der Franz. A. W.* 1. *B.* p. 344.

(74) Instit. med. pract. Mediol. 1789. Vol. IV. P. I.

(75) *The London med. Journ.* 1789. *Vol. X. P.* 4. p. 341. V. *Samml. auserl. Abh. f. pr. Aerzte.* 13. *B.* 3. *St.* p. 385.

(76) *Chir. Bibliothek.* 6. *B.*

(77) In *Archiv der pr. Heilk. fur Schlesien.* 3. *B.* 2. *St.* p. 164.

(78) *Ideen zur Diagn. Hannov.* 1797. 2. *B.* §. 81. p. 162, 188.

Tiedemann (79), Gartner (80), Wood (81), Thomann (82), Harles (83), Lukomski (84), Nasse (85), Rosolowski (86), Deegen (87), aliique (88), praeter auctores recentes de morbis cordis (89).

(79) Diss. de polypis cordis. Marb. 1804.

(80) Diss. de polypo cordis in specie infantum. Wurceb. 1810.

(81) *The med. and surgical Journal. Vol.* 10. p. 52.

(82) Annales Instituti Clinici Wurceburgensis. T. II. p. 99.

(83) *In den Zusatzen zu* Scarpa's *Werk über die Pulsadergeschwulste. Zurich* 1808: et Hufeland's *Journal d. pr. Heilkunde.* 6. *B.* p. 559.

(84) De statu et conditione militum morbis cordis gignendis idonea. Vilnae 1815.

(85) *Zur Kenntniss der Herzpolypen* in Horn's *Archiv. f. med. Erfahr.* 1818 *july, august.* p. 116.

(86) Diss. de polypo cordis. Vilnae 1818.

(87) Diss. de polypo cordis. Hal. 1821.

(88) In *philosophical Transactions. Lond.* 1688 mens. aug. N. 188, 1712. N. 335. Miscell. Nat. Cur. Dec. I. An. I. Obs. 28. An. 2. Obs. 133. An. 4, et 5. Obs. 31. Dec. II. An. 3. Obs. 154. An. 6. Obs. 232. An. 10. Obs. 174. Dec. III. An. 1. Append. p. 118. An. 2. Obs. 16, 18, 178, 185, 189. An. 3. Obs. 24, 166. An. 9, et 10. Obs. 156, 161. Ephem. Nat. Cur. Cent. I. Obs. 171. Cent. III, et IV. Obs. 114, 142. Cent. V. Obs. 86. Cent. IX. Obs. 17. Acta N. Cur. Vol. II. Obs. 90. Vol. IV. App. p. 113. Vol. V. Obs. 106. Acta Helvetica Vol. II. p. 123. Acta erudit. Lips. an. 1713. p. 449. *Breslauer Samml.* 1717. p. 307, 435, 1722. p. 389, 1733. p. 325. *Histoire de l'académie des sciences* 1750. *Journal de physique* 1782

§. XXXVII.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM.

Symptomata.

1. Aegri, qui defuncti polypos cordis exhibebant, experiebantur nunc continuo, nunc per insultus dolorem sub sterno (90), et ad epigastrium (91), dyspnoeam (92), angustias summas (93), pulsationem (94) cordis, interdum cum peculiari rumore (95), eamque ad regionem epigastricam (96), quin ad umbilicum (97)

décembr. Nov. Acta N. Cur. T I. p. 6. Hufeland's *Journ.* 1. *B.* 2. *St.* p. 162. *Med. Comment. by* Duncan. *Dec. II. Vol.* 4. p. 401. V *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 13. *B.* p. 689. Horn's *Archiv f. med. Erfahr.* 1810 *janv.* p. 28, 52. *Journ. général de méd. par* Sédillot. *T.* 36. p. 288. *Journal général de médecine par* Corvisart 1812 *juin.* p. 172.

(89) Corvisart l. c. p. 658. Testa l. c. Vol. III. Cap. XI. Burns l. c. p. 220.

(90) Malpighi, Cheston (initium morbi sub deambulatione, inprimis post pastum).

(91) Ego (Acta mea Clinica) Testa l. c.

(92) Fr. Hoffmann l. c. Kinglake, ego (Acta mea Clinica) inspiratio exspiratione longe facilior.

(93) Fr. Hoffmann l. c. Deerat in aegro Nassei l. c. p. 119.

(94) Fr. Hoffmann, Wichmann.

(95) Cheston (ac si aqua baculo percuteretur).

(96) Acta mea Clinica, Testa.

propagatam, alias nullam (98), pulsum parum frequentem (99), modo irregularem (100), exilem (1), modo regularem (2), chordae instar metallicae tensum (3), saepissime variabilem (4); vibrationem abnormem omnium arteriarum lateris sinistri (5), jugularium dilatationem (6), et oscillationem (7); cephaleam (8), anginam (9), dysphagiam (10), tussim saepe cum sputis cruentis (11), decubitum dumtaxat in dorsum, supine

(97) Bontius (instar ictus foetus utero reclusi).

(98) Cheston (nec cordis palpitatio normalis percipi poterat).

(99) In sexagesima horae parte 80 ictus (Lukomski l. c.) 56. (Acta mea Clinica).

(100) Wichmann, ego (sub inspiratione. V. Acta mea Clinica).

(1) Fantoni l. c. Obs. 19. p. 52. Cheston *Philosoph. Transact. N.* 481. p. 285, 1746.

(2) Ego V. Diss. Lukomski.

(3) Malpighi l. c.

(4) Senac l. c.: « *on voit par-là que de tous les effets que produisent les polypes, il n'y a que l'inégalité variable du pouls qui puisse nous faire soupçonner qu'il y a dans le coeur des concrétions polypeuses* ». Pulsus tamen plane normalis fuit in aegro, Testa l. c. Nasse l. c. p. 119.

(5) Non excepta arteria dorsali pedis.

(6) Malpighi l. c.

(7) Homberg.

(8) Homberg (cum agrypnia), Cheston.

(9) Kinglake.

(10) Ego (Acta Clinica) sub paroxysmo.

(11) Cheston (cum raucedine), Wichmann (cum sputo ru-

(12), capite elevato (13), vel antrorsum flexo trunco (14), prono corpore (15), concessum; torporem brachii sinistri (16), extremitatum frigus (17), soporem (18), et syncopem (19).

Autopsia cadaverum.

2. Repertus est polypus substantiae corneae, albae, et in gyros collectae, parte superiore caput, corpusque serpentis referens, inferiore vero bifida, et in plurimos postremo lobulos divisa, sinistro cordis ventriculo adcretus (20); — alter, qui radicibus suis inhaerens carneis cordis sinistri fibris, bifido trunco non minus arteriam aortam quam atrium venosum penitus obturaverat (21), alter, qui utrumque ventriculum, et auriculam

bello) ego (v. LUKOMSKI et act. m. Clinica) TESTA, BURNS (cum sputo sanguinis).

(12) Acta mea Clinica.

(13) VIEUSSENS l. c. p. 107.

(14) WICHMANN.

(15) Ego in milite Vilnae *sic* a mense novembris an. 1813 in Nosocomio S. Ignatii usque ad 21 januarii 1816 diu noctuque decumbentem (v. ROSOLOWSKI l. c.).

(16) MALPIGHI l. c.

(17) LANCISI de morte subitanea. L. II. Obs. 4. Acta mea Clinica. CHESTON (cum levi oedemate).

(18) TESTA l. c.

(19) MALPIGHI, SENAC, KINGLAKE.

(20) SEVERINUS l. c. similis fere apud WILLISIUM videre est.

(21) TULPIUS l. c.

utramque occupabat, ramosque suos varie divisos in vasa pneumonica, et arteriam aortam emittebat (22);—alter utrumque ventriculum cordis, magnitudinis bovini, adimplens (23); —alter cavum ventriculi cordis dextri replens, in medio foramine, per quod sanguis ad arteriam pulmonalem transiebat, instructus (24); —alter fibras cordis distendens (25);—alter, ramos in quatuor vasa magna emittens, corde simul praemagno, complanato, auricula dextra varicosa, et ventriculum magnitudine aemulante (26);—alter, ventriculum cordis dextrum, valdopere dilatatum inhabitans, cum illius fasciculis contextus (27);—alter, atrium cordis dextrum detinens, ventriculo sinistro maxime dilatato, veluti cartilagineo, valvulisque semilunaribus denticulatis (28);—alter parietibus extenuatis duplicis quam par est voluminis, adhaerens, in aortam ad longitudinem duorum pedum penetrans (29); — alter superius ex trabibus ventriculi dextri emergens, circiter duas

(22) Bartholinus l. c.

(23) Cousin l. c.

(24) Boerhaave l. c.

(25) Boerhaave l. c. p. 541.

(26) Fantoni l. c. Obs. 8.

(27) Fantoni l. c. Obs. 9.

(28) Vieussens l. c.

(29) Homberg l. c.

tertias partes hujus cavi adimplens, in venam cavam superiorem, et inferiorem, atque in arteriam pulmonalem intrans, auricula dextra simul dilatata, tenui, notisque inflammationis insignita (30); — alter multiplex, fibrosus, adipe circumdatus, auriculae cordis dextrae, et ventriculo adcretus, pericardio sero repleto, et trunco arteriae pulmonalis a concretione calculosa obliterato (31); — alter firmus, albus orificium ventriculi sinistri occludens, in aortam penetrans, pericardio fere cartilagineo, pulmonibusque adhaerente, corde praemagno, et atrio illius dextro adeo amplo, ut secundum cor continere potuisset (32); — alter ex flavo albescens instar ligamenti, nidulans in ventriculo dextro cordis, cujus substantia erat admodum rubra, dura cum atrio cordis anteriore, et vena cava descendente dilatatis, orificio arteriae pulmonalis indurato, angusto, et aorta punctis osseis notata (33); — alter steatomati similis (34); — alter, instar polypi narium, sat conicus in atrio dextro dilatato ortum ducens, et in ventricu-

(30) Cheston l. c.
(31) Kinglake l. c.
(32) Testa l. c. cap. XI. n. 6.
(33) Testa ib.
(34) Riverius l. c. Cfr. Wichmann et Baillie (*Anat. des krankh. Baues* p. 13).

lum contiguum pendulus, adeoque cum eo concretus, ut cor, et magnam pulmonum partem appensa sustinere valeret (35); — alter longitudinis pollicis, in ventriculo cordis sinistro septo firmiter adhaerens, in medio suo abscessum includens, arteriis coronariis ossificatis (36); — alter substantiae membranaceae, tenacis, longitudinis trium pollicum, unius vero pollicis latitudinis, apicem bipartitum offerens, in ventriculo cordis dextro ita libere fluctuans, ut una extremitas ostio venoso, altera arterioso responderet, quin vel in corde, vel circa illud quod contra normam fuisset detectum sit (37); — alter instar gemmae rosae evolutae, filamentis tribus ventriculo dextro (cujus superficies interna nulla inflammationis indicia exhibebat) adhaerens, tubo intestinali simul carcinomatico (38), — tandem alter in atrio cordis sinistro albus, valde compactus, cum basi quinque lineas lata in duplicem ramum fissus carneis, tendineisque fasciculis ipsius cordis radicitus implan-

(35) Burns l. c. p. 226.

(36) Burns l. c. p. 230.

(37) Ego in Act. Clin. l. c. (Arteria thyreoidea inferior originem suam nequaquam a carotide, sed ab arteria innominata trahebat. Turgebat praeterea atro sanguine vena subclavia sinistra, nec non jugularis ejusdem lateris).

(38) Nasse l. c. p. 124.

tatus, in coni formam assurgens, quadruplici ramo ad ostia venarum pulmonalium tendens, adeo ut longitudine duos circiter pollices maxima latitudine novem lineas adaequaret; cavum pericardii sex circiter uncias fluidi serosi flavescentis continebat; ipsum pericardium basi cordis multiplici nexu adhaerebat; viscus hoc caeterum sanum erat (39).

§. XXXVIII.

CAUSSAE.

Praedisponentes.

1. Mares longe magis quam faeminae polypo cordis (interdum veluti epidemico (40)) subjiciuntur (41). Nulli aetati ille addictus est. Nexum habere videtur cum psora (42), epilepsia (43), mania tum feroci (44), tum fatua (45),

(39) Lukomski l. c. (in aegro de quo supra N. 1).

(40) Ait Pissini: » Per autumni praesentiam anni 1648 constitutionem adeo frequenter polypi isti in corde inventi sunt, ut ex *quindecim*, qui ex maligna febre interierunt, diligentissime hucusque dissectis, *duodecim* cordis polypo laborasse deprehensi sint ».

(41) Inter septemdecim hujus morbi exempla numeravi duodecim mares et quinque faeminas.

(42) Fantoni l. c. Obs. 8.

(43) Vieussens l. c. p. 107. — Greding *Sammtliche Schriften*.

tum melancholica (46), cum vitiis pulmonum (47), hydrope (48), calculo bilioso (49), diarrhoea (50), haemorrhoidibus (51), et suppuratione mammae (52). Cavitas cordis dextra prae sinistra polyporum evolutioni favere videtur (53).

1. *B.* p. 350. (in octo epilepticis polypos adiposos in utraque auricula cordis detexit).

(44) Greding l. c. (in duodecim maniacorum furiose delirantium cadaveribus).

(45) Greding l. c. (in novem fatuis polypos in auricula dextra).

(46) Silbermann praes. Meckel Diss. de promovendis anatomiae pathologicae administrationibus. Hal. 1790. p. 8.

(47) Homberg l. c.

(48) Bauhini (apud G. Horstium Opp. T. I. p. 141) monet: » si dabitur hydropici vel phthisici, diligenter cordis ventriculos inspicias, aliquoties enim excrescentiam ramosam reperi per vasa in pulmones delatam ». Idem observare licuit Wepfero, qui faeminam ascite et anasarca diu aegrotantem, tandemque fatis concedentem, aperuit invenitque cordis sinistrum ventriculum, et aortam a contentis polypis in insignem magnitudinem extensos (Diss. de apoplexia p. 200). Et Senac l. c. p. 464.

(49) Cheston l. c.

(50) Testa l. c.

(51) Acta mea Clinica l. c. Gohl l. c.

(52) Kinglake l. c.

(53) Haller de corp. humani fabr. T. III. p. 41. Nasse l. c. p. 132.

Excitantes.

2. Secuta est *evolutio* polypi cordis: ictum super pectus (54), lapsum in latus sinistrum (55), graves labores (56), cursum, ac potum liquorum fermentatorum (57), et aquae frigidae aestuante corpore (58), nec non animi pathemata (59). Addunt lipothymias (60), forte magis effectum, quam caussam polypi.

Proxima.

3. Generatio polyporum cordis derivata est ex coagulo cruoris (61), ex crusta phlogistica sanguinis (62), ex succis lymphaticis, et

(54) Kinglake l. c.

(55) Testa l. c.

(56) Ego v. Lukomski diss.

(57) Acta mea Clinica l. c.

(58) Nasse l. c.

(59) Senac l. c. p 461. Testa l. c. p. 307.

(60) Salius Diversus de syncope cardiaca. Senac l. c. p 464.

(61) Veteres fere omnes. Adhuc Burserio caussa proxima polypi visa est esse *motus sanguinis imminutionem* sive *quietem.* (Inst. Med. T. IX): « lipothymia (inquit) et multo magis syncope inter primas caussas remotas (polyporum) spectant ». In iis animalibus, quae ob venenatum viperarum morsum interierunt, congelationes sanguineas esse inventas, testatur Redi (*Osservazioni intorno alle vipere* 1664. p. 59).

(62) Malpighi l. c. p. 66. 74. (Credit crustam inflammatoriam esse matrem polyporum).

globulis sanguineis (63), ex depositione substantiae organicae ad parietes cavitatum cordis aliunde aegrotantis (64), et ex lympha coagulabili vi inflammationis exsudata, ac in pseudomembranam conversa (65), quam ultimam opinionem et nos, analogiae inflammationum cavitatum narium, tracheae, intestinorum, uteri, vesicae urinariae

(63) » . . . . *Nous pouvons déterminer qu'elle est la matière des polypes. Ceux qui sont blancs sont composés des sucs lymphatiques, et des autres sucs blanchâtres qui se sont épaissis, ou plutôt qui se sont condensés, en se séparant des molécules rouges. Mais les polypes rouges sont un tissu ou un composé surtout de deux matières, savoir de la lymphe et des globules du sang* ». SENAC l. c. p. 447.

(64) BURNS l. c. p. 221. » *Im gesunden Zustande verweilet das Blut weder in dem Herzen noch in den Gefassen; es ist in bestandiger Bewegung und kreist nach dem Zustande seiner Behalter mehr oder minder schnell. Niemals bleibt es im normalen Zustande mit den Wanden des Herzens so lange in Berührung, dass es durch die Einwirkung derselben verandert werden konnte. Wenn aber bei Krankheiten des Herzens eine Storung seiner Verrichtungen entsteht, so wird das Blut in den Hohlen dieses Organes langer, als sonst und als es sollte, zurückgehalten, und es erleidet dann durch seine Einwirkung auf das Herz und durch die Reaction des letzteren eine Veranderung, welcher zufolge sich aus ihm ein neu organisirter Stoff an die Wande der Herzhohle, worin diese Veranderung vorgeht, absetzt* ».

(65) CHESTON *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte*. 11. B p. 241. KREYSIG op. c. 2. *Th*. p. 396. TESTA l. c. Cap. XI. N. 3.

(quatenus etiam productiones polyposas largiri solent) innixi amplectimur.

§. XXXIX.

DIAGNOSIS.

Distinctio.

1. Debet vero iste *legitimus polypus cordis* probe a simplici coagulo fibrillae sanguinis (*polypus spurius*) distingui. Ille in vivo homine, nisi ut caussa primaria morbi, saltem ut memorabilis ejus effectus exsistit; hic dumtaxat, aut ultimae vitae momentis, aut brevi post mortem efformatur. Conciliatur sic famosissima lis circa quaestionem, *utrum polypus cordis in homine vivente locum habeat, aut mortis sit productum.* Primam opinionem defenderunt Malpighi, Manget, Pechlin, Peyer, Boerhaave, Haller, Lancisi, Cheston, Kinglake, Haen, Selle, Wichmann, Maicourt, Thomann, aliique: alteram sustinerunt Kerkring, Lieutaud, Andreas, et Josephus Pasta, Baillie, et Bichat. Sicuti vero distinctio polypi legitimi a spurio in theoria facilis est, ita difficilis in praxi. Neque id mirum; re enim ipsa pseudomembranae (polypi legitimi) ex fibrina sanguinis (origine polyporum spuriorum) generantur (66). Praeterea in

(66) Pulchre ait Voigtel (*Handbuch der pathologischen*

cadaveribus praesentia unius illam alterius non excludit. Nihilominus vix errabimus praesentiam *polypi legitimi* admittendo: 1.° dum corpus polypiforme cordis auriculis, aut ventriculis firmiter adhaeret, ac in iis radices agit: aut 2.° dum illud corpus, a basi sua revulsum, libere fluctuat, quin caeterum morbosi quid, ex quo de aegroti angustiis aliter ratio reddi posset, in cadavere inveniatur (67); 3.° dum corpus polypiforme adspectum organicum, colorem album, seu flavum habet, firmum, cellulosum, adiposum, carnosum est, a parte rubra sanguinis non circumdatur, sed potius propriis vasis sanguiferis instruitur (68); 4.° dum morbus sub rerum positionibus, alias evolutioni polypi cordis faventibus, exortus est (69): et 5.° dum oppressio dolorifica sub sterno, motus abnormis cordis suffocationis periculum sub determinata corporis positione, accessus dyspnoeae, et angoris periodici, atque lipothymiae observantur.

Anatomie. 1. *B.* p. 410): « *Die Entstehung beiderlei Arten der Polypen des Herzens und der Arterien und beider Stoff, ist gewifs einerley. Es ist gerinnbare Lymphe des Blutes* ».

(67) §. XXXVII. N. 2.

(68) Haec vasa a Malpighio animadversa, a Valsalva, et a Morgagnio negata, ipse non vidi.

(69) §. XXXVIII. N. 1, 2.

Symptomatum incertitudo.

2. Scias vero, inter istiusmodi symptomata non solum nullum dari quod *pathognomonicum* dici posset, sed nequidem ea inveniri, quae simul sumta diagnosin polypi cordis certam redderent. Omnes enim cordis, et vasorum majorum morbi, qui sanguinis circulum intercipere ac hujus musculi motum impedire queunt, symptomata illis polypi similia gignere valent (70). Nec satis! etiamsi signa polypi cordis plus minus certa darentur, illa a symptomatibus aliorum morborum, cum quibus polypus ille utplurimum societatem inire solet (71), necessario obfuscari deberent.

De sede polypi.

3. Quodsi medicus suspicionem de praesentia polypi cordis patefaciat, nil impedit, quominus,

(70) « *Il ne sera donc pas facile de connaître les polypes dans le corps vivant, parceque leurs effets sont les mêmes que ceux des obstacles qui s'opposent au cours du sang dans le coeur* ». SENAC l. c. p. 470.

(71) Ad illos morbos potissimum dilatationem ventriculorum cordis spectare ex tradita autopsia cadaverum apparet. Confirmatur praeterea a STEWART in *the Edinburgh medical and surgical Journal* 1817 *april N* 50 (Aeger dolorem hypochondrii sinistri, ac si morbus lienis adesset, et dolorem scapulae lateris quoque sinistri experiebatur, improviso mortuus est).

praeeunte SENAC (72), conjecturam ad *ipsam peculiarem sedem polypi indicandam* extendat. Nisi enim in loco indicato polypus inveniatur, saltem alterius generis obstaculum ibi expectandum erit. Denunciant tale quid in *auricula*, *aut ventriculo cordis lateris dextri* — signa indicantia difficultatem depletionis *venae cavae*, hinc, quoad *descendentem* illam, oscillatio jugularium dilatatarum, livor faciei, vertigo, — quoad *adscendentem*, tumor hypochondrii dextri, dolor abdominis, diarrhoea; et in genere absentia signorum congestionem circa pulmones indicantium. E contrario si obstaculum in *auricula*, aut *ventriculo cordis lateris sinistri* haereat; expectanda sunt signa quae impedimentum depletionis *venarum pulmonalium* indicant, inter quae praeprimis dyspnoea, tussis cum sputis cruentis. Debet quoque ex pauco in aortam perducto sanguine, pulsus esse exilis, nullus, unde lypothymiae expectandae sunt.

Vermes cordis.

4. *Vermes* sic dicti *cordis*, formae teredinum (73), cimicum (74), ascaridum (75), et

(72) L. c. p. 472.

(73) BONETI sepulchr. Anat. Lib. I. Sect. 18. Obs. 6. Lib. II. Sect. 11. Obs. 3. §. 1, et 2. Lib. IV. Sect. 1. Obs 62. SCHENK Observ. med. Lib. II. p. 193. BELOW Diss. de vermibus intestinalibus. Lugd. Bat. 1691. Miscell. Nat. Cur.

serpentum (76) procul dubio nil aliud, nisi polypi fuerunt. Ad hos quoque spectant *excrescentiae* nunc *verrucosae* ad superficiem internam ventriculi dextri cordis, — nunc *condylomaticae*, et *spongiosae* ad superficiem cordis externam, nunc *sarcomatosae* ad orificium aortae (77). Reperiuntur praesertim in syphiliticis. Cum adeo parvae sint, ut circulum sanguinis vix, aut ne vix quidem impedire possint, peculiaria symptomata inde non expectamus.

Cent. VIII. Obs. 1. Boerhaave l. c. p. 497. Lieutaud l. c. Lib. II. Sect. 2. Obs. 572, 574. T. II. p. 176.

(74) Zacutus Lusitanus Prax. mirab. Lib. I. Cap. 139.

(75) Andr. Spigelius de lumbrico lato. Pat. 1618. Cap. 5. Bonet l. c. Lib. II. Cap. 7. Obs. 163. *Histoire de l'acad. des sciences. An.* 1700. *Obs.* 10. Palfin *Anat. du corps humain. Par.* 1753. *T. II. Chap.* 3. Le Clerc hist. natur. et med. latorum lumbric. Cap. 13.

(76) Zacutus Lusitanus l. c. L. I. C. 140. Marc. Aurel. Severinus de recond. abscessuum natura. Neapol. 1632. p. 281. Bonet l. c. Lib. II. Sect. 4. Obs. 6. §. 1. Riolani Enchirid. anat. patholog. Paris. 1648. Lib. III. Cap. 8. Acta Natur. Cur. T. VII. Obs. 14.

(77) Testa l. c. p. 814.

§. XL.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. Polypus cordis tum per se, tum ob morbos socios artis nostrae imperium superat. Prognosis eo cautior instituenda, cum haud raro aegri morte improvisa mulctentur (78). Verum et lenti interitus haud desiderantur exempla (79).

(78) « . . . *les exemples de ces morts inopinées se présentent dans une infinité d'ouvrages.* SEGERUS *dit que les polypes entrainent après eux des catarrhes suffocatifs.* HIPPOLITE BOSIUS *a observé qu'une femme qui mourut subitement avait dans le ventricule gauche du coeur une conerétion graisseuse. Un homme selon le rapport de* RUMLERUS *mourut dans un instant: les ventricules étaient remplis d'une matière blanche et ténace.* TULPIUS *trouva dans le ventricule gauche d'un homme une concrétion pituiteuse attachée aux fibres du coeur, prolongée dans l'aorte et dans les artères du poumon, elle étoit enveloppée d'une membrane.* BARTHOLIN *nous a laissé des exemples semblables; l'un est appuyé du témoignage de* SIMON PAULI, *l'autre est rapporté d'après l'observation d'un chirurgien. Enfin* PORHUS *raconte qu'un Duc de Ferrare qui fut enlevé par une mort subite avait dans la cavité gauche du coeur une masse de graisse aussi grosse qu'une chandelle* ». SENAC l. c. p. 476.

(79) « . . . *Mais il y en a qui périssent insensiblement.* MANAGETA *racconte qu'un homme mourut d'une mort lente;*

Cura.

2. Ad praecavendam formationem polypi methodus antiphlogistica, et inprimis venaesectiones inserviunt. At vero, polypo jam formato, quid prodesse posset, incassum quaesivimus. Ad illum solvendum proposita fuere plantae marinae, interque eas *corralium*, et *muscus marinus lapideus*, sive *corrallina* (80), — item *aqua calcis* et *sapo* (81). Vana conamina! Porro non agitur solum de solvendo polypo, sed quoque de abigendis morbis cum illo complicatis. Satis hinc habemus aliquod afferre levamen (82).

que la respiration fut interceptée peu à peu, sans aucune cause apparente; qu'on trouva dans les ventricules du coeur des polypes qui étoient placés près des valvules ». Senac l. c. p. 477. Aegri mei morte lenta periere.

(80) Bergen l. c. §. 18. p. 36.

(81) Senac l. c. p. 480.

(82) Scopum istum assequimur, methodo infra indicanda cap. XI. §. XLV.

Caput XI.

DE LITHIASI PERICARDIACA.

ATQUE

DE ANGORE PECTORIS.

§. XLI.

DE SEDE SPECIALI LITHIASIS PERICARDIACAE.

Lithiasis pericardii.

1. Detectum est *pericardium* osseum circa venam cavam superiorem (1). Exhibuit illud quoque lamellas osseas (2). Alias notatum fuit punctis osseis tribus in locis (3).

Lithiasis universae substantiae cordis.

2. Visa est *substantia cordis* maxima ex parte ossea (4). *Cordis* medium circumdabat

(1) Walter Observ. anat. p. 63. *Anatom. Museum.* 1. *B.* p. 149, et 297.

(2) Aurivillius in novis actis scientiarum Upsaliens. 1773. Vol. I. p. 101 (aderat simul symphysis).

(3) Walter *Anat. Museum.* 1. *B.* p. 148. N. 296. Cfr. Senac l. c. p. 68. Haller addenda ad Elem. Physiol. p. 128. *Mémoires de* Sully *Livr. IX.* p. 120.

(4) *Histoire de l'académie de Paris. Année* 1726. p. 24. Mi-

concrementum osseum circulare (5). Observabantur concrementa ossea ad cordis basin (6), apicem (7), superficiem (8), nec non in illius substantia (9). Haec erat materie terrea referta (10), cumque lapide magnitudinis primae pha-

CHAELIS *prakt. Bibl.* 1. *B.* p. 116. MOHRENHEIM *Wienerische Beytrage.* 2. *B.* p. 112. Cfr. Ephem. N. Cur. Dec. II. An. I. p. 326. Acta Nat. Cur. Vol. IX. Obs. 85. p. 357. HOBET Observ. med. T. II. Lib. IV. Obs. 47. KERKRING Specileg. Anat. Obs. 78. ZACUTUS LUSITANUS Prax. med. admirandae Lib. I. Cap. 161. VAN DOEVEREN Spec. Obs. anat. p. 71. CRUWELL Diss. de cordis et vasorum osteogenesi in viro quadragenario observata. Hal. 1775. J. VAN HEEKEREN de osteogenesi praeternaturali. Lugd. Bat. 1797. HALLER Prael. ad BOERHAAVE Inst. Vol. 3. p. 501 Elem. Physiol. Vol. VIII. P. II. p. 78. De corporis humani fabrica. Lib. IV. Sect. 3. p. 128. Gemma Cyclognom. Lib. II. p. 75. SCHENK Obs. med. Obs. 188. p. 357. RIEDLIN lineae med. 1696 mens. septembr. Obs. 28. p. 520. LIEUTAUD Hist. anat. med. Lib. II. Sect. 2. Obs. 556, 563. T. II. p. 173.

(5) HALLER de corp. humani fabr. Lib. IV. Sect 3. §. I. p. 128.

(6) SOEMMERRING *zu* BAILLIE p. 26. *Anmerk.* 49.

(7) *Abhandlungen der chirurg. medic. militair. Akademie in Wien.* 1. *B. Tab. VII.* Cfr. BARTHOLINUS hist. anat. Cent. I. hist. 50. T. I. p 77. BLANCARD anat. pract. rat. Cent. II. Obs. 43. p 260. Obs. 56. p. 272

(8) MORGAGNI de sedibus et caus. morb. Epist. XXVII, 16. BAILLIE *Engravings. Fasc. I. Tab.* 5.

(9) CHESELDEN Osteograph. Tab. I. fig 5.

(10) BONET Sepulchr. Anat. T. I. p. 820, 825.

langis digiti minimi (11). Facies externa cordis globulis parvis lapideis notabatur (12).

Lithiasis septi ventriculorum.

3. Erat *septum ventriculorum cordis* omnino osseum (13), a basi usque ad apicem lamina ossea denticulata insignitum (14), cumque osse complanato pollicum quatuor, et dimidio in medio substantiae suae (15).

(11) Blasius Obs. med. rar. Part. VI. Obs. 13. p. 81. Cfr. Part. VI. Obs. 5. p. 77. Similia exempla describunt Schurig Lithologia Cap. II. §. 22. p. 123. Cap. V. §. 10. pag. 332. Salzmann Diss. de ossificatione praeternaturali. Argent. 1720. Ephem. Nat. Cur. Dec. I. An. I. Obs. 44. Dec. II. A. I. Obs. 133. A. 5. Obs. 33. Dec. III. A. I. App. p. 103. A. 9 et 10. Obs. 89. Horst Opp. T. II. p. 208. Kerkring Spec. anat. Obs. 78. Schenk Obs. Lib. II. Obs. 197. *Philosoph. Transact.* 1665. *Jul.* p. 65. Meibom Diss. de calculo renum. Helmst. 1679. §. 2. Meekren Obs. med. chir. Cap. 35. *The Lond med. Journal* 1789. *Vol.* 10. p. 341. *Samml. auserl. Abh. f. pr. Aerzte.* 13. *B.* Swieten Comment. in Boerhavii Aphorism. T. V. p. 218. Meckel *sur les maladies du coeur* l. c. Lieutaud l. c. T. II. p. 174. Haller de corporis humani fabrica. Lib. IV. Sect. 3. §. I. p. 128. Ejusd. opusc. pathol. p. 134.

(12) Morgagni Epist. LXVIII. 12.

(13) Boerhaave Prael. in instit. proprias. §. 478. Columbier de re anatom. Lib. XV. p. 489.

(14) Watson *medical communications. Lond.* 1774. *Vol. I* p. 228. Blumenbach's *med. Biblioth.* 2. *B.* p. 328.

(15) *Hist. de l'acad. des sciences* l. c.

Lithiasis ventriculorum et auricularum.

4. Reperiebantur *ventriculi cordis* a concremento osseo latitudinis duorum pollicum obducti (16), cum trabibus unius ventriculi osseis (17), cum tribus lapidibus coloris aeruginosi (18), ponderis unciarum duarum (19). Observatus est *ventriculus cordis sinister* veluti massa calcarea obductus (20), cum osse (21) in parte sua carnosa superiore (22), cum lapide longitudinis pollicis (23), auriculaeque corpore partim osseo partim lapideo (24) insignita. Exhibebant

(16) Bordenave in *Samml. aus. Abh f. pr. Aerzte.* 2. *St.* p. 64.

(17) Acta N. Cur. T. I. Obs 170. Riolanus Anthropol. L. III. C. 12. (in corde Reginae Matris Mariae Medicis).

(18) Carmutii excussio brevis praecipui morbi, nempe palpitationis cordis Maximiliani secundi. Crato de Kraftheim consilia. Vol. III p. 76. 82. Vol V. p. 56. Mercurialis responsa et consultat. med. T. III. p. 270. Venet. 1620. Wierus de praestigiis daemonum. Lib. IV. C. 16. Potin Consilium pro Maximiliano Caesare palpitationibus laborante. Brixiae 1573.

(19) Burnet Thesaur. Medicinae.

(20) Renauldin *Journal de méd. continué par* Corvisart. *Vol. IX.* p. 255.

(21) Bartholin l. c. Cent. II. hist. 45. T. I. p. 243. (historia. Summi Pontificis Urbani VIII).

(22) Haen rat. med. III. Vol. P. VI. Cap. 4.

(23) Kulmus Acta Erud. Lips. A. 1727

(24) Chambon de Montaux *Merkwurdige Krankengeschichten und Leichenoffnungen. Leipz.* 1791. p. 340.

auricula, et *ventriculus cordis lateris* dextri lamellas osseas (25); hicque ad partem inferiorem saxeam duritiem (26).

Lithiasis valvularum.

5. Communissima est *ossescentia valvularum* (27), tum illarum, quae spectant ad ostia venosa (28), tum illarum, quae ostiis arteriosis appositae sunt (29).

(25) Cruwell l. c.

(26) Haller opusc. pathol. p. 135.

(27) Ait Allan Burns (l. c. p. 187): » *Die Klappen der Vorhofe leiden seltner, als die Arterienklappen*, *und die der rechten Herzhalfte seltener, wie die der linken* ».

(28) Baillie (*Ueber d. krankhaften Bau* l. c. p. 21) docet valvulas ad venas spectantes rarius osseas reddi; at vero contrarium docent observationes Vieussens (l. c. p. 201), Bang (diarium Nosocomii Hafniensis 1785. Jul.) et meae.

(29) Reiger in Eph. N. Cur. Dec. I. A. 3. Obs. 282. p. 478. Littre in *Mém. de l'acad. des sciences* 1713 Acta Lipsiensia 1730. *Abhandl. d. Schwed. Akad.* 27 *B.* p. 307. *B.* 29 p. 175. Med. Transact. Vol. III. p. 12. Lieutaud Lib. II. Sect. II. Obs. 577. T. II. p. 177. Lancisius de motu cordis. Opp. T. II p. 250. Peyer Method. hist. anat. pathol. p. 100 Cowper Myotomia. Tab. XI. fig. 4 6. — Baader Observ. med. incision. Cadav. illustrata. Obs. XL. p. 190 Morgagni Epist. VIII. 4. Epist X. 19. Ep. XVII. 12. Epist. XXI 15. Epist. XXIII. 8. Epist. XIX. 49. Ep. XXXVII. 30. Ep. XL. 23 Epist. XLVIII. Epist XLII 4. Senac op. c. T. II. p. 333. Ruysch Observ. anat. chir. Obs. XXI. Vieussens op. c. p. 107. Themeln *Obererzge-*

Lithiasis arteriarum coronariarum.

6. Nec rara admodum sunt *arteriae coronariae osseae redditae* exempla (30). Adhaerebat illis etiam lapillus (31).

burgisches Journal. Freib. 1748. 2. *St.* p. 75. HAEN Rat. med. Vol. 3. P. VII. Cap. 2. HALLER Elem. physiol. T. I. p. 333. STOLL Rat. med. Vol. I. MECKEL *sur les maladies du coeur* l. c. SANDIFORT Observ. anat. pathol. Lib. I. Cap. 1. p. 30. Cap. 2. p. 48. MALACARNE *Discorso sulla litiasi delle valvule del cuore. Torino* 1787; item *Giornale per servire di storia ragionata della medicina di questo secolo. T. VI.* p. 154. Vers. hab. in KUHN *und* WEIGEL's *Ital. med. chir. Bibl.* 1794. 2. *B.* 1. *St.* p. 182. SCHLEGEL *neue med. Literatur.* 1. *B.* 1. *St.* p. 133. LULLIER v. *Bibl. Britannique* 1807. *Mai.* et *Abhandl. f. pr. Aerzte.* 24. *B.* 3. *St.* p. 477. (caries valvularum mitralium ossificatarum). CH. LUCAE Progr. de depositionibus cretaceis intra cordis valvularum arteriarumque substantiam. Marb. 1815. K. A. HERING diss. de osteogenesi valvularum cordis praeternaturali. Lips. 1819. c. tabb. aen.

(30) DRELINCOURT in BONETI sepulchr. anat. Lib. I. §. 12. Add. Obs. 8. THEBESIUS disput. de circulo sanguinis in corde. §. 4. BIANCHI Epist. de Monstris. DEIDIER SENAC Op. c. *L. VI. Chap. VIII.* §. 10. MORGAGNI Ep. XXIV. 17. CRELL resp. REINHOLD de arteria coronaria instar ossis indurata. Vitemb. 1740. in HALLERI Coll. disp. ad morbor. hist. fac. Vol II. N. 66. LIEUTAUD l. c. Lib. II. Sect. 2. Obs. 564. T. II. p. 174. aliique infra. §. XLIV. N. 2. citandi.

(31) BELLINI de morbis pectoris. Opp. Venet. 1708. p. 618.

Observatio.

7. Lithiasis cordis interdum *socias* habet ossificationes arteriarum (32), venae cavae (33), musculorum pectoralium (34), cartilaginum costarum (35), calculos renum (36), ne dicamus de aliis vitiis pericardii, et cordis.

(32) Cfr. Cap. XV.

(33) Cruwell l. c.

(34) Idem ibid.

(35) Cruwell l. c. saepissime vidi.

(36) A. 1810. in consilium vocatus sum pro Comite Tyszkiewicz, viro sexagenario, podagrae modo ad extremitates evolutae, modo pectori infensae, calculo renum obnoxio, nunc oedemate crurum insigni et hydrothorace detento. Eo parum post demortuo, cadaver dissectum fuit. Quamvis haec dissectio duodecima post mortem hora susciperetur, corpus tamen jam vehementer foetebat. Epidermis a scroto, et cruribus per simplicem attactum decidebat. Tegumenta pectoris adipis insigni copia referta erant. Costae tres inter se per musculos ossificatos intercostales cohaerebant. Cavitas dextra pleurae libram seri continebat. Pulmones erant concretionibus saxeis referti. Dexter diaphragmati adhaerebat. Cor ossificationes valvularum mitralium exhibebat. Arteriae coronariae osseae erant et ad diametrum trium pollicum dilatatae. Conspiciebatur aorta usque ad diaphragma dumtaxat ad partem posticam sana, sub diaphragmate vero omnino ossea. Arteriae iliacae itidem punctis osseis erant notatae. *Ren* uterque praesertim dexter *calculis repletus.* Substantia illorum friabilis.

§. XLII.

SYMPTOMATA.

Generatim.

1. Aegri, in quorum cadaveribus osteogenesis pericardii, et cordis detecta est, interdum nil, quod talis vitii suspicionem moveret, patefecerunt (37). Maxima illorum pars laborabat cruciatibus veluti rheumaticis artuum, plantarumque pedum (38), cephalaea, dolore epigastrii (39), scapulae, sterni, inprimis regionis cordis ab attactu thoracis sinistri aucto (40); tussi, oppressione pectoris, dyspnoea, sensu suffocationis, decubitu in latera impedito, vomitu, regurgitatione ciborum (41), aphonia (42), agrypnia, et lypothimiis. Cor quidem saepissime, at non semper (43), vehementer, crebro et irregulariter palpitabat. Pulsus erat modo vix perceptibilis, inprimis in carpo sinistro (44), modo parvus

(37) *Abhandl. d. K. K. Joseph. chir. Akad.* 1. *B.* p. 289.

(38) Renauldin l. c.

(39) Cruwell l. c.

(40) Renauldin l. c.

(41) Cruwell l. c.

(42) Idem, ib.

(43) Burns l. c. p. 148. (nulla aderat palpitatio cordis).

(44) Michaelis l. c.

intermittens (45), modo regularis, et plenus (46), saepe motui cordis haud respondens. Maxima aegrotorum pars, praevio hydrope ascite, et oedemate pedum, lente periit; nonnulli improvise mortui sunt (47).

Symptomata lithiasis valvularum.

2. *Valvulis tricuspidalibus osseis* redditis observari solebat venarum jugularium, et regionis epigastricae oscillatio, hypochondrii dextri tensio, cutis color ex rubro coeruleus, pulsus haud multum irregularis, respiratio, quiescente corpore, vix laboriosa cum proclivitate ad lipothymias (48).—*Valvulis semilunaribus arteriae pulmonalis osseis* factis, plerumque occurrunt summa palpitatio cordis, sensus suffocationis alternatim cum lipothymiis (49), plurima morbi coerulei symptomata (50), et macilentia (51). *Valvulis*

(45) Talem fere semper inveni.

(46) Renauldin l. c.

(47) Cruwell l. c.

(48) Sic et Corvisart l. c. p. 202. et Burns l. c. p. 33. et Kreysig l c. 2. *Th.* p. 600. aliique (Horns *Archiv. f. med. Erfahr.* 4. *B.* 1808. p. 296) docent.

(49) Kinglake in *London medical Journal.* 1789. *Vol. IX. P.* 4. p. 341. v. *Abhandl. f. pr. Aerzte.* 13. *B.* 3. *St.* p. 385. Kreysig l. c. p. 603.

(50) Cap. VI. §. XVIII. N. 1.

(51) Burns l. c. p. 188.

mitralibus lithiasi correptis (52), animadvertuntur respiratio summopere difficilis; palpitatio cordis (inprimis post motum); pulsus irregularis, frequentissimus, parvus (53), durus (54); decubitus nonnisi antrorsum flexo corpore concessus (55); dolor lateris thoracis sinistri (56), epistaxis, diarrhoea cruenta (57), haemoptoë (58), et tussis (59). — *Valvulis semilunaribus aortae ossescentibus* obveniunt dyspnoea, suffocationis periculum cum pulsu vix perceptibili (60), intermittente, forti, pleno, duro in carpo dextro; parvo, molli, et vix perceptibili in sinistro (61) cum motu cordis non cohaerente (62); palpitatio cordis (63), crebrae lipothymiae (64), pneu-

(52) Idem l. c. p. 30.

(53) Corvisart l. c. p. 198.

(54) Warren *New England med. Journ. Boston* 1812. *N.* 3.

(55) Heberden l. c. p. 56.

(56) Bang *Auszuge aus dem Tagebuche des Friedrichs Hospitals in Kopenhagen*, *ubers von* Jugler. p. 84.

(57) Abernethy *Abhandl. der med. chir. Gesellschaft zu London. Uebers von* Osann p. 33.

(58) Filting in Hufeland's *Journal*. 16. *B*. 1. *Heft*. p. 154. Horn *Archiv. f. med. Erfahr*. 1. *B*. p. 575.

(59) Lullier l. c.

(60) Boerhaave l. c. p. 506.

(61) Corvisart l. c. p. 213. (Angustata simul erat arteria subclavia sinistra).

(62) Burns l. c. p. 188.

monorrhagia (65), hydrops. Scias vero, oportet, haec symptomata non speciatim ad lithiasin valvularum spectare, sed generatim ex omnibus caussis proficisci, quae ostia cordis angustando ingressui sanguinis obstant (66).

Symptomata lithiasis arteriarum coronariarum.

3. Aegri, quorum cadavera *lithiasin arteriarum coronariarum* exhibuerunt, quorumque historias potissimum sedulitati Heberdenii (67), Fothergilii (68), Parryi (69), Wallii (70), Percivali (71), Ringii (72), Blackii (73), Sluisii (74), Kreysigii (75), aliorumque (76),

(63) Senac l. c. p. 405.

(64) Kreysig l. c. p. 598 (ex Pasta).

(65) Corvisart l. c.

(66) Cfr. Cap. XII. §. LII.

(67) *Medical Transactions published by the college of physicians in Lond.* 1778. *Vol. II.* p. 59 et *Vol. III* p. 3. Commentarii de morborum historia et curatione. Edit. cura Soemmerring Fr. ad Viadr. 1804.

(68) *London medical Observ. and inquiries. Vol. V.*

(69) *An inquiry into the symptoms and causes of the Syncope anginosa commonly called angina pectoris illustrated by dissections. Bath.* 1799.

(70) *Arzneykundige Abhandl. von London.* 3. *B.* p. 10.

(71) *Auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 10. *B.* p. 708.

(72) *Medical and physical Journal of Edinburgh.* 1807. *N.* 95.

(73) *Memoirs of the med. Society of Lond. Vol. IV. Art.* 20.

(74) Diss. de sternodynia syncopali. Groeningae 1802.

debemus, symptomatibus *anginae*, seu *angoris pectoris* (77) excruciabantur. En hujus morbi nobis pluries visi curriculum! Aegroti, qui, exceptis passionibus arthriticis, paullulum ante secunda adhuc fruebantur valetudine, sub deambulatione, aut sub ascensu scalarum, inprimis post abusum vini, aut post lautum pastum, derepente a sensu angoris sub sterno suffocationem minitante, eosque ut gradum sistant, tergumque vento vertant, cogente, corripiuntur. Quae scena horae momentulum unum, alterumve perdurat, et a quiete corporis fugatur, relicta quadam imbecillitate, mortisque impressione. Reddit nihilominus, sub congruo regimine

(75) In HORN's *Archiv. f. med. Erfahrung.* 3. *B.* 1. *Heft N.* 4 et Op. c. 2. *Th.* p. 512.

(76) Vide infra §. XLIV. N. 2.

(77) A verbo *angere*. Hoc vocabulum igitur nil commune habet cum eo *anginae*, sub quo faucium inflammatio vulgo intelligitur. Germani hoc sub respectu in errorem inciderunt, *angorem pectoris*, quem *Herzklemme* seu *Herzbeklemmung* vocare debuissent, nomine omnino incongruo, *Brustbraune* insigniendo. Eundem versionis modum Rossi secuti sunt. *Synon.* Cardiogmus cordis sinistri (SAUVAGESII) asthma convulsivum (ELSNER), *diaphragmatic gout* (BUTTER), et asthma arthriticum (SCHMIDT), syncope anginosa (PARRY), asthma dolorificum (DARWIN), asthma spasmodico-arthriticum inconstans (STOELLER), sternalgia (BAUMES), stenocardia (BRERA).

diaetetico, pristina valetudo, donec, elapso curriculo modo mensis, modo anni, sub rerum positionibus iis, quae primum paroxysmum excitaverant, similibus, eoque facilius, si forte ira superaccedat (78), alter morbi insultus in conspectum venit, ut plurimum longior, fortior ac dolore sub sterno (79), praevio ardore in ea parte (80), stipatus. Paroxysmus jam bis terve repetitus sensim sensimque crebro, et minima data occasione, e. c. venando, equitando, currus vectione, gressus in proprio cubiculo instituendo, corporis positionem mutando, tussiendo, manducando, bibendo, alvum, vel urinam deponendo (81), sermonem instituendo, bilem sibi commovendo, dormiendo, redire solet, idque aucta progrediendo vi, et duratione, neque a corporis quiete compescendus. Annuntiatur paroxysmus interdum ab inquietudine vix verbis designanda, a pandiculationibus, ab oculorum obnubilatione, et vertigine. Alias derepente is ingruit utroque in casu sequentibus insignitus

(78) Aeger cujus historiam descripsi (*Pamietnikow Towarzystwa Imperatorskiego Lekarskiego Wilenskiego. T.* 2. *Wilno* 1821. p. 65) in secundum paroxysmum incidit, dum famuli sui caussa irasceretur.

(79) Modo in medio, modo ad latera (Butter l. citando).

(80) Butter. Nunquam observavi.

(81) In binis aegrotantibus vidi.

symptomatibus, nempe: *livore faciei*, et *brachiorum* sudore frigido coopertorum, —*pulsu* utplurimum parum frequente (82), irregulari (83), nunc exili (84), tremulo, nunc vibrante, illi morientium simili (85), aliquando normali (86); —*pulsatione cordis* modo fortiore (87),

(82) Circiter decem pulsationibus frequentior quam extra paroxysmum. JURINE l. c. p. 60. 61.

(83) FOTHERGILL l. c. SCHMIDT (l. c. p. 8): « Pulsus valde turbatus, saepe contractus, parvus atque inaequalis, nec raro intermittens tangitur, et aeger palpitationibus cordis angitur ».

(84) WALL l. c.

(85) Sic in tribus aegrotis observavi.

(86) HEBERDEN l. c. Suspicor cum PARRY (l. c. p. 58) egregium illum medicum Londinensem sub ipso paroxysmo tangendi pulsum non habuisse opportunitatem, qua solum medici minorum urbium frui solent, utpote qui uno saltu ad aegrum in paroxysmum incidentem accersiri possint.

(87) BUTTER l. c. Quomodo Cl. KREYSIG (l. c. p. 519) scribere potuerit: « *niemals Herzklopfen* », mehercle non intelligo. Jam SENAC narrat (l. c.): « *un recollet étoit sujet à des palpitations. Les artères coronaires ossifiées formaient des rameaux semblables à des branches de corail* ». Quodsi et PARRY (l. c. p. 68) palpitationem cordis inter symptomata angoris pectoris non adnumerat, nonne forte hypothesis sua, quod hic morbus ad syncopen pertineat, atque in syncope juxta CULLENIUM « motus cordis *imminutus*, vel aliquamdiu quiescens » sit, sibi partem vindicat?

modo vix perceptibili; —*vibratione* carotidum, collo veluti in parturientibus inflato; — *respiratione* interdum libera (88), alias crebra (89), difficili (90), oppressa (91); — *dolore*, primum obtuso, dein lancinante ab inferiore parte sterni,

(88) HEBERDEN, KREYSIG et PARRY l. c. p. 62. ubi inquit: » *The two patients mentioned to me by* DR. FALCONER, *as well as the greater number of those whom I have attended, were so far from being affected with any difficulty of inspiration* (*or of expiration as mentioned by* DR. BUTTER), *that they frequently made deep inspirations, and retained their breath, not with reluctance, buth with much pleasure* ».

(89) Triginta octo vices, spatio sexagesimae horae partis. JURINE l. c. p. 61.

(90) Ut verbo aegri cujusdam mei utar: « ac si respiratio per follem fabri ferrarii absolveretur ». Et DR. WALL ait: » *a violent dyspnoea, or rather a sense of suffocation* ». Ipse PARRY inquit: » *That some exemples of angina pectoris may be accompainied with dyspnoea, I do not deny* ». Quod praeterea demonstrat dyspnoeam anginae pectoris interdum esse sociam, est magnitudo abnormis musculorum ad opus respirationis concurrentium, quam in cadavere hominis macilenti ex angore pectoris defuncti inveni. (*Pamietnikow* l. c.)

(91) Videtur HOME (*Life of* HUNTER p. 51.) id. designare ubi ait: » *feel of oppression in breathing, although the action of breathing was attended with no real difficulty* ». Item CULLEN (Synopsis nosologiae methodicae T. II. p. 223) spirandi difficultas perpetua sine angustia (?) et potius *cum repletionis et infarctus in pectore sensu* ».

vel a regione epigastrica orto, sese per mammam sinistram (raro per dextram (92)) ad brachium ejusdem lateris (praecipue eo in loco, ubi musculus biceps inseritur (93)), nonnunquam ad cubitum, antibrachium, palmas manuum, digitorum apices, scapulas, crura (94), aut per latera colli ad aurem alterutram, vel utramque extenso; — *decubitu* dumtaxat antrorsum flexo thorace, admotisque regioni epigastricae manibus, aut supine extenso corpore, concesso, vel ita denegato, ut aeger statuae instar sedere, aut stare debeat; — *deglutitione* deleta, sensuque contractionis, et suffocationis ad oesophagum; — et *animi deliquiis*. Perdurat talis paroxysmus interdum per nonnulla tantum momenta, saepissime a dimidia ad integram horam, nonnunquam ad plures dies (95). Finem

(92) Non convenio cum WALL (l. c. p. 13) ubi ait: « *that in most, if not all the persons whom he had attended in this disease, the pain under the sternum constantly extended itself on each si de across the breast in the direction of the pectoral muscle, and affected one, or commonly both arms in the place where the muscle is inserted into the os sterni* ».

(93) Interdum observante HEBERDEN l. c. Vol. III. p. 3. « *a pretty full pain in the left arm a little above the elbow, which perhaps in half a minute spreads across the left breast and produces a little faintness* ».

(94) BUTTER l. citando.

illi imponere solent explosio flatuum, tussis cum sputis mucosis, relictis plerumque tempore libero dolore circa cor, pulsu irregulari (96), quoad frequentiam tamen normali, formicatione digitorum, debilitate, impetiginibus (97), donec tandem aegroti, post annorum curriculum, sub summis angustiis fatum jam diu optatum subeant.

§. XLIII.

CAUSSAE.

Lithiasis pericardiacae generalis.

1. Lithiasin cardiacam pro *effectu inflammationis arthriticae* phosphatem calcis largientis habemus (98). Accedit *vitium rhachiticum*,

(95) Heberden l. c. §. 2.

(96) Fothergill l. c., et ego confirmatum habeo.

(97) Velut herpetem ad abdomen (Horst in Hufeland's *Journal.* 1815. 10. *St.* p. 99) nunquam vidi.

(98) Eandem opinionem fovet P. Rayer in tractatu suo de ossificatione morbosa. v. *Archives générales de médecine. Mois d'avril*, et *Magazin d. auslandischen Literatur d. gesammt. Heilkunde.* 1823. p. 138. Et *pathologia comparata* ortum ossescentiae cordis post inflammationem, a cursu et terrore excitatum, confirmat. « Insigne hujus rei documentum est in osse de corde cervi, sive principio osseo magnae arteriae, quod in hoc animalium genere, et longaevissimo, et mobilissimo post *diuturnam fugam* occiso, perpetuo reperitur. Fuerunt medici, qui in cervis

alio forte modo similem effectum praestans (99). Errant hinc, qui lithiasin cardiacam in aetate dumtaxat provecta locum habere autumant (100).

Lithiasis arteriarum coronariarum.

2. Excipi interea meretur *lithiasis arteriarum coronariarum cordis*, cujus exempla nonnisi in hominibus annum quadragesimum et quinquagesimum aetatis excedentibus, obesis, collo brevi instructis, et maxime quidem in maribus (1), atque in arthriticis (2), praeviis violentiis

hoc os quaesiverunt captivis, quos principes in vivariis suis aluerant; sed frustra fuerunt. Unice enim in iis animalibus reperitur, quae frequenti cursu corpus exercent ». Boerhaave Praelect. in Instit. med. CCCCLXXVIII.

(99) « *Nè forse, quando le nostre congetture sulle disposizioni rachitiche nel maggior numero dei cardiaci abbiano qualche fondamento, deve tacersi l' attività continuamente maggiore, che il sistema assorbente conserva nei rachitici più che in tutti gli altri, e insieme la gracilità e la disuguaglianza, e la disposizione ad essere assorbiti, che si argomenta essere speciali degli ossi di questi soggetti* ». Testa, vol. 3. cap. XII. N.° 7.

(100) « *Non sono certamente li cardiaci tutti così avanzati in età, e non è questa malattia così propria della vecchiaja, che molti ancora non vi siano tra i giovani a provarla* ». Testa ib. Cfr. Kreysig Op. c. 2. *Th.* p. 598. Rayer l. c.

(1) Heberden l. c. Parry l. c. p. 41. « *The disease generally attacks persons of the male sex; and of them, those who are inclined to corpulency* ». Vidi tamen virum plane macilentum legitimo angore pectoris laborantem.

pectori illatis (3), abusu potus liquorum fermentatorum (4), et animi pathematibus (5), inveniri solent. Quae caussae cum pericarditidem excitare valeant (6), verisimile est et lithiasin arteriarum coronariarum praevio processui inflammatorio ortum debere (7).

(2) Elsner (l. c.) potissimum *arthritidem* ut caussam angoris pectoris designavit. Illius opinionem amplexi sunt Schaeffer, Macqueen, Hasse, Kreysig, Schmidt, qui vere ait : » Saepissime morbum magnus uumerus variorum symptomatum antecedit, quibus evanescentibus morbus ipse ingruit ; quae baud luculenter causam suam saepe produnt, et maximam partem ab *arthritide anomala deduci possunt.* Inter praecipua horum symptomatum numerari possunt varia ventriculi incommoda, vitia virium et partium digestioni inservientium, spasmi varii generis, convulsiones, dolores colici et cardialgici, dolores in artibus vagi, et ipsi insultus podagrici. Omnia ista symptomata, plerumque ingruente anginae pectoris insultu, vel plane evanescunt, vel magna tamen ex parte, tum numero, tum vehementia minuuntur ». Wichmann (l. c.) negat arthritidem sibi partem in angore pectoris vindicare, asserens, quod mirum foret, suos aegros tali morbo laborantes *non* fuisse arthriticos.

(3) Cruwell l. c. Blackall l. citando.

(4) Aurivillius l. c.

(5) Corvisart, et meae observationes.

(6) Cap. VII. §. XXIV. N. 2.

(7) Haecque est simul opinio Cl. Parry ubi ait (l. c. p. 136) » *one can have little doubt that the same operation, wich changed the state of the arterial coats* (lympha coagulabili ut in croup extravasata), *produced the extravasation*

§. XLIV.

DIAGNOSIS. PROGNOSIS.

Diagnosis generatim.

1. Cum lithiasis cardiacae symptomata dumtaxat obstaculum sanguinis circuitui oppositum, neutiquam vero istiusmodi obstaculi naturam designent (8), praesentia illius solummodo arguenda est, dum revera caussae ossescentiae cordis faventes (9) praegressae sunt.

Diagnosis angoris pectoris.

2. Certior quodammodo est ea diagnoseos pars, quae *ossescentiam arteriarum coronariarum cordis respicit.* Detexit nempe PARRY (10), praeeunte E. JENNERO (11), quod morbus (forte a SENECA (12), CAELIO AURELIANO

incrusting their sides ». Nec aliter sentiunt KREYSIG l. c. 2. *Th.* p. 55. TESTA Op. c. cap. XII.

(8) §. XLII. N. 2.

(9) §. XLIII.

(10) L. c.

(11) « *And it was suggested by* DR. JENNER, *that the angina pectoris arose from some morbid change in the structure of the heart, which change was probably ossification, or some similar disease, of the coronary arteries* ». PARRY l. c. p. 3.

(12) Opp. Lips. 1605. p. 474 Epist. LIV. (Loqui potius

(13), MÉZERAY (14), certissime vero a MORGAGNIO (15), FRIDERICO HOFFMANNO (16), ROUGNON (17) observatus, atque a HEBERDENIO sub nomine *angoris pectoris* descriptus) qui componitur ex *paroxysmis*, et *liberis intervallis*, quorum *illi*, dolore sub sterno, saepe ad brachium sinistrum extenso, anxietate praecordiorum summa, pulsuque irregulari, *haec* vero impotentia motus, inprimis adversus ventum, insigniuntur, — ex *lithiasi arteriarum coronariarum cordis*, vel saltem ex *illarum conditione cartilaginosa* proficiscitur. Quodsi, praeter

videtur de asthmate quo ipse laborabat, quam de angina pectoris. Hujus tamen morbi praesentia arguitur a ZECCHINELLI: *sopra una malattia di* SENECA *il filosofo*. V. *Nuovi Saggi della Cesareo-Regia Accademia di scienze, lettere ed arti di Padova. T. I.* 1817.

(13) Chronic. Lib. II. cap. I. p. 36: » *Erasistratus* memorat paralyseos genus et paradoxon appellat, quo ambulantes repente sistuntur, ut ambulare non possint, tum rursum ambulare sinuntur ».

(14) *Abrégé chronologique de l'histoire de France. An.* 1599.

(15) De sed. et caussis morb. Lib. II. Epist. XXIV. 31.

(16) Opp. T. III. « Homines animi corporisque viribus deficiunt absque convulsionibus aut tremoris apparentia, immobiles jacent, respiratio et pulsus intercipitur, artus refrigescunt et collabuntur, facies est hippocratica; et copiosus sudor ad tactum frigidus circa tempora erumpere deprehenditur ».

(17) *Lettre adressée à Mr.* LORRY. *Besançon* 1768.

allatos (18), non omnes, qui de angore pectoris scripserunt auctores (19) hac in re conveniant,

(18) §. XLII. N. 3.

(19) Smyth *medicinische Commentarien v. Edinburgh*. Hamilton ib. Hill v. Kuhn *phys. med. Journ.* 1801. p. 784 Malcolm Macqueen in *London med. Journal. Vol. V.* p. 162. et *Abhandl. f. pr. Aerzte.* 10. *B.* p. 145. Houper *Memoirs of the medic. Society of London. Vol. V. N.* 18. Haygarth *med. transactions. Vol. III. N.* 3. Macbride *Medical Observations and inquiry. Vol. VI.* Elsner *Abh. uber d. Brustbraune. Konigsb.* 1778. Gruner Specilegium de angina pectoris. Hal. 1800. Hesse specimen de angina pectoris. Hal. 1800. Berger in *Abhandl. d. Schwedisch. Akad. der Wissenschaft.* 1. *B.* p. 64. Tode de inflammationibus chronicis pectoris. Havniae 1788. Hartmann Diss. de angina pectoris. Fr. 1791. Butter *a treatise on the disease commonly called angina pectoris. Lond.* 1791. Schmidt Diss. de angina pectoris 1793. Crawford Diss. de angina pect. Edinb. 1795. Wichmann *Ideen zur Diagnostik. Hannov.* 1797. 2. *Th.* p. 131. Schaeffer Diss. de angina pectoris vulgo sic dicta. Goett. 1781. Duncan *Annals of Medecine.* 1796. *Vol. I.* p. 199. Clarke Diss. de syncope angente. Edinb. 1802. Stoller in Hufeland's *Journal* 17. *B.* 2. *St.* p. 115. Wolff ib. 18. *B.* 1. *St.* p. 15. Ritter ib. 20. *B.* 3. *St.* p. 117. Schenk ib. p. 103. Jahn ib. 23. *B.* 3. *St.* p. 137. Jozef Frank v. *Dziennik Wilenski* 1805. *N.* 5. et loco citato. Desportes *Traité de l'angine de poitrine, qu'on a presque toujours confondue avec l'asthme et les maladies du coeur.* Brera *della Stenocardia malattia volgarmente conosciuta sotto il nome di* angina pectoris. *Verona* 1810. Chrzczonowicz Diss. de angore pectoris.

plurimique morbum ex caussis longe aliis repetant, culpa istiusmodi opinionum discrepantiae in erroribus diagnoseos quaerenda est.

Facilis confusio.

3. Posset enim *angor pectoris* confundi cum *incubo*, *asthmate*, *polypo cordis*, *dilatatione cavitatum cordis*, *angustatione ostiorum cordis*, *morbis hepatis*, et *lienis*, aliisque *affectionibus cordis spasmodicis*, *aneurysmate arcus aortae*, et *animi deliquio*.

Distinctio ab incubo.

4. Angunt quidem *incubus*, et *angor pectoris*, at vero:

Incubus.	*Angor pectoris.*
a. Dormientem hominem adgreditur.	a. Vigilantem hominem adgreditur.

Vilnae 1812. MILLOT *sur l'angine de la poitrine. Paris* 1812 WARREN in *the New England Journal of medecine and Surgery. Vol. I.* 1812. BLACKALL *Observations on the nature and cure of dropsies ; to which is added an appendix containing several cases of angina pectoris, with dissections. Lond.* 1813. ZECCHINELLI *sulla angina del petto, e sulle morti repentine. Padova* 1814. *Vol. I.* JURINE *Mémoire sur l'angine de poitrine, qui a remporté le prix au concours ouvert sur ce sujet par la société de méd. de Paris.* 1815. JOS. LAUFFER Diss. de asthmate convulsivo ejusque ab angina pectoris differentia. Vratisl. 1816 ANT. FR. OLLENROTH Diss. de angina pectoris. Berol. 1822. K. GL. SCHRAMM Diss. de angina pectoris. Lips. 1822. c. tab. aen.

Incubus.	*Angor pectoris.*
b. Aeger visiones terrificas patitur.	b. Aeger nullam hallucinationem patitur.
c. Decubitus undique concessus.	c. Decubitus non undique concessus.
d. Dolor nullibi.	d. Dolor sub sterno.

Distinctio ab asthmate.

5. *Asthma*, et *angor pectoris* periodice recurrunt, atque thoracis angustia stipantur; at vero:

Asthma.	*Angor pectoris.*
a. Noctu utplurimum invadit.	a. Morbus, saltem incipiens plerumque interdiu invadit.
b. Aeger potestatem habet surgendi, aëremque liberum quaerendi.	b. Aeger coactus est stare, et afflatum aëris evitare.
c. Respiratio cum sybilo strepente absolvitur.	c. Respiratio interdum dumtaxat gemebunda.
d. Dolor nullibi.	d. Dolor constans.
e. Subijcitur atmosphaerae imperio.	e. Non subjicitur atmosphaerae imperio (20).

(20) Parry (l. c. p. 45) inquit : » *They have been by some thought to occur most frequently in the extremes of hot and cold weather; but in many instances there has been no perceptible difference in this respect* ».

Distinctio a polypo cordis.

6. *Polypus cordis*, quidquid dicat WICHMANN (21), vix aut ne vix quidem ab *angore pectoris* distingui potest. Sequens hinc tabula duntaxat pro calculo probabilitatis usu veniet.

Polypus cordis.	*Angor pectoris.*
a. Nulli aetati parcit.	a. Circa annum 40 invadere solet.
b. Aegrotum ab ipso morbi initio *continuo* detinere potest.	b. Morbus ab initio constanter est *periodicus*.
c. Pulmonem vehementer in consensum trahit (22).	c. Pulmonis laesio minus evidens.
d. Dolores vagi.	d. Dolores ad determinatos locos obveniunt.

Frequentes complicationes.

7. Cum vero lithiasis praeter arterias coronarias cordis haud raro et alias hujus visceris partes detineat (23), cumque hae ossescentiae

(21) L. c. (Vix WICHMANNO condonare possum, quod me relate ad istos morbos plus vice simplici in errorem duxerit).

(22) Ait sat vere WICHMANN (l. c. p. 214): » *In der Brustbraune ist selten die Angst oder Suffocation so heftig, dass man im Respiriren eine grosse Veranderung bemerkte, die vom naturlichen Zustande abwiche* ».

(23) §. XLI. N. 7. Et casus a WALLIO narratus l. c.

rum analogam) necessariam sanguinis copiam accipere nequit; ideoque, ut quivis musculus nutrimento debito orbatus languet (27), veluti paresi laborat (28), atque ad officium suum absolvendum (imprimis si superveniant caussae majorem energiam exposcentes, quales sunt corporis motus, animi pathemata, repletio ventriculi), impar evadit. *Est igitur nobis angor pectoris effectus congestionis cruoris circa cor* (29) *ex labefactatione hujus visceris orta a defectu nutritionis, ob arteriarum coronariarum, per praeviam inflammationem aut metastasin arthriticam* (30), *ossescentiam*. Congestione cruoris circa cor contingente, mirum non est quod etiam nervi cardiaci, et phrenici (31) in con-

(27) Memoratu digna sunt verba Fr. Hoffmanni (l. c.). « Est itaque syncope motus cordis ad tempus sufflaminatio ab impedito vel minus sufficiente liquidi spirituosi per nervos et *sanguinis* probe temperati per *vasa coronaria in musculosam cordis substantiam influxu dependens* ».

(28) Jahn l. c.

(29) Congestio cruoris circa cor et per *compressionem carotidum* excitari potest, non sine sensu anxietatis gradui compressionis respondente. Parry l. c. p. 123. 124.

(30) Hi sunt limites, inter quos arthritidem in producendo angore pectoris scenam ludere existimo.

(31) Butter anginam pectoris ex caussa arthritica *directe* ad diaphragma conjecta repetiit, indeque nomen *diaphragmatic gout* proposuit. Diaphragma in angore pectoris magnam scenam ludere et Darwin (Zoonomia. T.IV. p. 42) autumat.

sensum trahuntur (32). Sic opinio illorum, qui angorem pectoris vel ex spasmo (33), vel ex affectione nervorum pulmonalium et cardiacorum (34) explicarunt, quodammodo cum illa, quam amplexi sumus, conciliatur. Porro, cum torpor cordis, atque illius effectus (congestio scilicet sanguinis circa hoc viscus, et angustiae inde productae), praeter lithiasin arteriarum coronariarum ex aliis quoque caussis, e. c. adipe (35), ex vitio haemorrhoidali, ex affectione nervorum

(32) Pulchre DESPORTES (l. c.) de consensu nervorum nostro in morbo rationem reddit.

(33) HEBERDEN l. c. p. 64. MACBRIDE *Introduction méthodique à la théorie et à la pratique de la médecine. T.* 2. p. 432.

(34) JURINE l. c. p. 74. « . . . . *En allant ainsi par voie d'exclusion à la recherche du siège de cette douleur, il ne nous reste plus pour le placer que les plexus nerveux de la poitrine, et c'est là en effet qu'il existe, je pense, véritablement: la manière dont se manifeste, se propage et se termine cette sensation angoissante, ses longs intervalles, l'influence qu'ont sur elle les passions de l'ame e le sommeil, ses effets sympathiques sur les extrémités supérieures, la mâchoire etc., tout concourt à mettre dans la plus grande évidence sa nature essentiellement nerveuse, et à prouver qu'elle est purement spasmodique* ».

(35) FOTHERGILL (l. c. p. 246) *adipem* in pericardio, mediastino et omento collectum pro caussa proxima angoris pectoris habebat. Cfr. BLACK in *medico-chirurg. transact. published by the med. and chirurg. Soc. of Lond. Vol* 7. *P. I.* 1816.

cardiacorum (ob morbum aut cerebri, aut medullae spinalis, aut plexus caeliaci), ex obstructione lienis, et hepatis expectari debeant; libenter concedimus ex sola, atque transitoria apparitione symptomatum angoris pectoris, ad lithiasin arteriarum coronariarum tuto concludi haud posse. Enimvero talis diagnosis institui haud debet, nisi paroxysmi angoris pectoris *stabiliter* obveniant, nisique aliae caussae palpabiles, ex quibus morbum repetere liceret, desiderantur. Ad quod si attendisset egregius Brera (36), *stenocardiam* suam neque ab invalescente cordis pressione per hepar plus justo auctum, durumque, atque in pectoris cavum elatum derivasset, neque declarasset veram anginae pectoris caussam penitus alienam esse a substantia, fabricationeque cordis.

Prognosis.

9. Lithiasis pericardiaca utplurimum hydropi cavitatum pleurae (37), et pericardii (38) ansam

(36) L. c. » . . . . *e che se questo viscere essenzialissimo perde a poco a poco della normale sua energia, ed esterna i fenomeni tutti dell'* angina pectoris, *ciò solo avviene, in quanto che angustiato ne' suoi movimenti per effetto d'un vizio organico inerente ai visceri vicini, e in particolare al fegato, cade in fine in uno stato di vera paralisi, allorchè affatto sopra di esso si effettui una straordinaria, grave e permanente pressione* ».

(37) P. II. Vol. VII. C. XI. §. LIV. N. 6.

porrigit; qui hydrops, quamvis reiteratis vicibus debellari plerumque possit (39), attamen ocyus serius vitae tristissime finem imponit. Lithiasis arteriarum coronariarum prae omni alia mortis improvisae est caussa (40). Caeterum ea longaevitati non semper obstat (41), et nonnunquam aliis morbis (42), aut casui fortuito (43) tempus aegrum e medio auferendi, concedit. Praeterea in prognosi angoris pectoris instituenda, semper *incertitudinis diagnoseos* memores esse juvabit. Ob hanc solam caussam nonnunquam curam non sine aliqua successus spe inchoare licet.

(38) Cap. IX. §. XXXIII. N. 3.

(39) P. II. Vol. VII. C. XI. §. LIV. N. 8.

(40) Heberden l. c.

(41) Heberden l. c. (Viginti annos durasse observavit). Dux militum Rossicus, Comes a Bennigsen A. 1804. sexaginta et ultra annos numerans, jam tunc mihi potissima signa angoris pectoris obtulit. Attamen cum morbi paroxysmi raro obvenerint, cum indicia arthritidis defuerint, cumque crisis per epistaxin contingeret, morbum potius pro effectu vitii haemorrhoidalis habere, ac prognosin haud omnino atro carbone notare, malui. Ac re quidem vera, vir mihi in aeternum colendus et hodiedum adhuc vivit.

(42) Parry l. c. p. 46. » *At length, after the disease has recurred more or less frequently, sometismes during a space of many years, which admit of the patient's death from a variety of other causes, a more violent attack, puts a sudden period to his existence* ».

(43) E. c. lapsu. v. Miles Marty in *the London medical and physic. Journal by* Fothergill *Vol.* 46. 1821. *novembr.*

§. XLV.

CURA.

Generatim.

1. Indicationes in *cura lithiasis pericardiacae*, et speciatim *angoris pectoris* sunt, 1.° congestionem cruoris circa cor impediendi, debellandique; 2.° energiam cordis nervorum, et ventriculi excitandi, et 3.° periculum hydropis avertendi. Studemus satisfacere indicationi primae — per *regimen diaeteticum*, per *evacuationes sanguinis*, per *eccoprotica*, et *carminativa*, perque *derivantia*; secundae — per sic dicta *cardiaca*, *nervina*, et *stomachica*; et tertiae per *diuretica*.

Regimen diaeteticum.

2. *Victus* simplex esto ex vegetabilibus haud flatulentis, et ex carnibus albis, uterque facilis digestionis mixtus (44). Aeger quavis vice parum et saepius, e. c. ter de die (45), at non ingruente nocte comedat. Optimus *potus* aqua. Si

(44) Fothergill et Parry (l. c. p. 159) generatim diaetam vegetabilem suadent; ast vidi homines esui carnium adsuetos male inde habuisse. Quare sapienter Jurine l. c p. 140: « *Le régime devrait consister en une nourriture fort simple, mais autant animale que végétale, afin de ne pas trop affaiblir les forces, ...* »

(45) Jurine l. c.

consuetudo id absolute exposcat, cyathus vini non recusandus (46). Cerevisia nocet (47). Fugiatur ascensus scalarum, et eligatur habitatio plana, dummodo non humida. Aër rusticanus omni alii anteponendus. Morbo adhuc recente, motus passivus, leniter equitando, vectione in curru commendandus. Contra quivis motus activus, et nisus evitandus (48), quod potissimum de brachii sinistri motu valet (49). Cum sedendo aorta incurvetur, et arteriae femorales comprimantur, indeque sanguis circa cor accumuletur,

(46) Jurine indistincte vinum pro prandio concedit, quod ex sua de morbo hypothesi pullulare videtur.

(47) « . . . *it may be prudent for the patient to abstain from liquors abounding with carbonic acid, such as bottled beer, cyder, perry* etc. Parry l. c. p. 151.

(48) « *on all occasions, walking up hill, up stairs, or against the wind, quick or long continued walking, even on plain ground, loud talking, violent laughter and every strong effort, should as much as possible be avoided* ». Parry l. c. p. 156.

(49) Non tantum in angore pectoris, sed et in aliis morbis chronicis cordis et vasorum sanguiferorum hoc praeceptum valet. Vidi enim ex nimio brachii sinistri motu aegrotos magnum detrimentum accepisse. Libenter hinc ad opinionem accederem, *brachium dextrum potius quam sinistrum in usum deduci*, ne cordi et vasis sanguiferis majoribus molestia inferatur; quae est hypothesis jactata a Zecchinelli (*discorso sull' uso della mano destra a preferenza della sinistra. Padova* 1815). Cfr. *Bibliothèque universelle T. II.*

corporis ista positio non nimis diu protrahenda. Ob eamdem rationem vestes, et fasciae arctae evitandae sunt. Ne vero aeger frigus suscipiat, curandum. Praesertim extremitates inferiores ab illo humido tueri debet. Verum et calor nimius detrimentum affert. Magnum periculum ira (50), et venus (51) portendunt. Consolatio in lectione librorum (52), et maxime in religione (53) quaerenda. Aliunde aegri, quovis in paroxysmo cum mortis angustiis familiaritatem contrahendo, malorum terminum potius exoptant, quam timent.

Juillet 1816. p. 213. et Odier in *Journ. de Genève* 1796. 5 *décembre. Lettres sur les gauchers.*

(50) « Dr. Fothergill's *last patient*, *opened afterwards by M.r* Hunter, *died in a « violent transport of anger » Med. Observ. and inquiry. Vol. V.* p. 254. *And the last paroxysm Mr.* Hunter *himself was owing to the same cause* ».

(51) Cfr. Cap. XIII. §. LIV. N. 2.

(52) Jurine l. c. p. 139. Nota. « *Un de mes malades a remarqué, que la lecture d'un ouvrage, qui captivait son attention, lui permettait de marcher beaucoup plus longtemps sans éprouver de malâise, que lorsqu'il était livré à ses propres réflexions* ».

(53) « . . . . *the patient must minister to himself; and in this country in which we have reason to thank Providence that there is still some genuine religion, it may be hoped that the sufferer will not be at a loss for sources from which to derive forbearance and consolation* ». Parry l. c. p. 158.

Evacuationes sanguinis.

3. *Venaesectiones* parvae (54), aegro supine decumbente, ex jugulari (55), mediana, saphena (56) institutae levamen, inprimis vigente paroxysmo, eo certius afferunt (57), quo recentior morbus, quo floridior habitus. Sola pulsuum humilis conditio illas non contraindicat (58). Quodsi venaesectiones a virium reali defectu contraindicarentur, *hirudines* circa cordis regionem, aut *cucurbitulae scarificantes* supplent. Aegro haemorrhoidario *hirudines* ad anum. Simul *nitrum* cum reliquo regimine antiphlogistico (59). Si aeger sub paroxysmo deglutire possit, *haustus aquae frigidae*, vel *glacialis saccharatae* levamen affert.

Eccoprotica et carminativa.

4. Ne saburrae, et flatus intestina distendendo, congestionem cruoris circa cor excitent,

(54) Ad uncias tres, quatuor (PARRY l. c. p. 154).

(55) BURNS l. c. p. 108.

(56) Si suspicio vitii haemorrhoidalis lateret.

(57) Dr. WALL asserit « *that his patient was always better for a day or two after of bleeding* ».

(58) » *The extreme weakness of the pulse, and coldness of the skin certainly do not contraindicate bleeding* ». PARRY l. c. p. 162.

(59) ODIER methodum antiphlogisticum eousque commendat,

alvus libera tenenda. Si aegrotus *electuarium lenitivum*, *oleum ricini*, et *salia media* ob ventriculi imbecillitatem perferre nequeat, ad drastica in minima dosi, ad *aloën* (60) scilicet, *colocynthidem*, *scammonium*, tempore a paroxysmo libero adhibenda (61) confugere solemus. *Carminativis* sub ipso paroxysmo locus est. Mitissima eligimus, e. c. (praeter *clysteres* ex seminibus *cumini*) *infusum florum chamomillae*, *herbae menthae crispae*, *seminum anethi foeniculi*, *anisi*; alii *aquam menthae piperitae* cum *oleo essentiali anisi* (62), *vinum*, *aetherem*, *ammoniam*, *camphoram* etc. (63) propinant, de quorum pharmacorum usu infra (64).

Derivantia.

5. Ut sub paroxysmo sanguis magis ac magis a corde revellatur, atque ad extremitates inferiores determinetur, illis *cucurbitulas siccas*, *sinapismos* applicamus, non neglectis *pediluviis acrioribus*, et *frictionibus cum pannis laneis*.

quousque vires non deficiunt. (*Bibliothèque Britannique Vol.* 23. p. 50).

(60) Parry (l. c. p. 151) jam laudat.

(61) Cap. XVII. §. LXXII. N. 5.

(62) Ad cochlear majus cum guttis duabus. Thomas *modern practice of physic.* 3. *edit. London* 1809.

(63) Heberden, Fothergill, Black.

(64) N. 6.

Ad arcendas ulteriores arthritidis circa cor strages, *fonticuli* ad superficiem interiorem crurum (65), brachiorum, vel potius inter costas prope cor ipsum (66), inserviunt. Placet aliis irritamentum sterno ope lotionum (67) inferre, anteponendum tamen foret *emplastrum ex tartaro emetico* (68). Caeterum cavendum, ne tali pacto majorem ad partem affectam sanguinis affluxum promoveamus, quod et a *vesicatorio* (69) pectori apposito timendum foret. Ulcerum artificialium virtus antiarthritica ope *guajaci* (70), et *antimonii* (71), de quo infra (72) sustineri posset.

(65) Wichmann l. c. p. 162. Smith l. c. p. 99.

(66) Sic conspicuum levamen unus aegrorum meorum obtinuit.

(67) Godwin in *Annales de littérature médic. étrangère par* Kuiskens. *Vol. IV.* p. 286. R. Tartari emetici drachm. unam: spiritus vini camphorati unciam semis: aquae fervidae libram unam. Misce D. S. pro frictione sterni pluries de die reiteranda.

(68) Kriegelstein in Hufeland's *Journal.* 19. *B.* 4. *St.* p. 131. R. Tartari emetici drachm. semis: opii drachm. unam. f. pulvis et cum saliva unguentum. Infricetur locus maxime dolens ter de die ad magnitudinem duorum pisorum, donec pustulae oriantur.

(69) Blackall l. c. (Auctoritate Dr. Parry).

(70) Bergius in *Abhandl. f. pr. Aerzte.* 10. *B.* p. 708. — Elsner l. c. p. 83. (Sine fructu usurpavi).

(71) Wichmann l. c. p. 162. (Tinctura antimonialis Thedeni).

(72) N. 7.

Ipsae *aquae termales* adhibitae fuere (73), tutius sane quam balneum frigidum (74).

Cardidca et nervina.

6. Quamvis pharmaca sic dicta *cardiaca*, et *nervina* in angore pectoris multum detrimenti attulerint (75), et certe non indiscriminatim adhiberi possint (76); attamen ab illis plus vice simplici vigente paroxysmo conspicuum levamen, saltem pro tempore, observavimus. Spectant huc *asa foetida* (77), *moschus* (78), *camphora* (79), *radix valerianae officinalis* (80), et inprimis *aether sulphuricum, tinctura castorei*, et *opium* (81), quo ultimo hora somni porrecto, multae laudes, sed non ab omnibus (82) tribuuntur

(73) E. c. BATH v. FOTHERGILL l. c. p. 243. PARRY l. c. p. 159.

(74) BUTTER l. c. p. 28.

(75) E. c. in ipso HUNTERO v. HOME l. c. et BURNS l. c. p. 171.

(76) PARRY l. c. p. 163. 164. BURNS l. c. KREYSIG l. c. p. 776. 777.

(77) JOHNSTONE l. c. p. 580. ELFER in HUFELAND's *Journal* 1813. *nov.* et *decemb.* p. 137. Sub paroxysmo simul exhibebatur. R. Liquoris ammoniac anisati drachm. tres. Laudani liquidi Sydenhami drachm. unam et semis. M. D. S. guttas duodecim omni dimidio horae cum infuso menthae piperitae.

(78) ELSNER l. c. p. 83. SCHAEFFER l. c.

(79) SCHAEFFER l. c.

(80) JURINE l. c. p. 142. (Carissimum hoc illi pharmacum ter quaterve de die ad drachmam porrigit).

(81) Acta mea Clinica. A. 4. 5. 6. p. 77.

(82) HOME *life of* HUNTER.

(83). Securior sane usus *pulveris Doweri* est; (84) opium enim qualicunque demum corrigente indigere videtur connubio (85); quod etiam de aliis *narcoticis* hic commendatis, de extracto *hyoscyami* (86) videlicet, *lactucae virosae* (87) valet. *Aqua laurocerasi*, aut *amygdalarum amararum* sola exhiberi potest (88).

Stomachica.

7. Quammaxime enim studendum, ne ventriculi vires dejiciantur, quod malum si urgeret, *amara*, inprimis *decoctum*, aut *extractum gentianae luteae*, *menyanthes trifoliatae*, *quassiae amarae*, *columbo* (89) praescribenda forent. Ipsa *emetica* proposita fuere (90), nimis audacter sane, nisi in minibus dosibus (91).

(83) Heberden, Schaeffer.

(84) Jurine l. c.

(85) Opii quartam grani partem cum grano uno *sulphatis zinci* et pulvere aromatico exhibet. Lee Perkins v. *Mém. de la soc. de méd. de Londres*. 3. *Vol*. p. 580.

(86) Elsner l. c. Burns l. c. p. 174.

(87) Acta mea Clinica l. c.

(88) *Journal général de méd. de chirurg. et pharmacie*. *T*. 43. *janv*. 1812. p. 31. Levamen saltem ab initio afferre solent, ac prudenter adhibitae neque ventriculo, neque aliis partibus detrimentum afferunt.

(89) Burns l. c. p. 174.

(90) Percival *medical comment*. *Vol*. 3. p. 181.

(91) Stimulus specificus ventriculo illatus non solum pulmo-

Si nimiae sensibilitati ventriculi suspicio habe-retur, *oxyda metallica*, e. c. *zinci* (92), aut *cuprum ammoniacale* (93), *cinnabarum* (94), tentari possent; nunquam autem *arsenicum* (95).

Diuretica.

8. Periculum hydropis avertimus continuam sollicitudinem secretionis urinae habendo, illamque, quo primum languet, auxiliis alibi indicatis (96) excitandi. Hic et foliis *digitalis purpureae* locus est, alias, ob timorem posse inde vires cordis adhuc magis frangi, in morbo, de quo agitur, vix praescribendis.

Acidum phosphoricum, aqua calcis, gaz oxygenium.

9. *Acidum phophoricum* scopo lithiasin arteriarum coronariarum, et cartilaginum intercostalium destruendi, et formationi ulteriori ossescentiae occurrendi, propositum fuit (97). Tentavimus

num, sed et cordis energiam attollit. Cujus phaenomeni facile ratio per par vagum nervorum redditur. Utut sit, suspicor ipsam virtutem *antimonii* in angore pectoris, potius illius in stomachum actioni, quam vi antiarthriticae tribuendam esse.

(92) Jurine l. c. p. 142.

(93) Jurine l. c.

(94) Fothergill l. c. p. 343.

(95) Alexander in *Edinburgh. medic. Comment.* 1790. Pharmacopoea castrensis Ruthena p. 6.

(96) P. II. Vol. VII. C. XI. §. LVII. 4.

cum aliis (98) incassum, attamen sine damno. Cur *aqua calcis* commendata fuerit (99) non intelligimus. Saltem hypothesi de natura angoris pectoris jactatae magis consona est propositio *aërem gaz oxygenio excellentem* (100), vel purum hoc gaz sub paroxysmo (1) inspirandi.

Monitum.

10. Aegro jam mortis imaginem referente, de possibili asphyxia cogitandum. Valerent tunc praecepta alibi tradenda (2); speciatim illa corpori positionem erectam conciliandi (3), frontem aqua frigida lavandi (4), ammoniam causticam

(97) Baumes in *Annal. de la société de méd. pratique de Montpellier. T.* 12. (Praescribit a drachmis duabus ad unciam cum syropo et aqua nychthemeri spatio).

(98) Jurine l. c. p. 143.

(99) Smith l. c. p. 99. (Adhibebat simul cum spiritu juniperi et vino antimoniato Huxhami!).

(100) Jurine l. c. p. 143.

(1) Levamen attulisse refert Reid in *Transact. of the association of Physicians in Ireland. Dublin* 1817. *Vol. I.*

(2) Cap. XXI. §. XCIII. N. 2.

(3) Kreysig op. c. 2. *Th.* p. 779.

(4) Burns l. c. p. 169. Comes Bennigsen, dum prodroma paroxysmi sui persentiebat, illico corpus aqua frigida irrorabat, sicque illius evolutionem saepe impedire potuerat. Inter schedas Patris mei sequentem historiam inveni. Auctor epistolae, verisimiliter medicus, mihi non est notus. « P. S. Itineris usque in crastinam diem dilatione utor,

naribus admovendi (5), aërem in pulmones introducendi, ictumque *electricum* per pectus dirigendi (6).

ut unicam practicam observationem tibi forte non ingratam litteris meis addere possim. Angina pectoris per viginti jam annos laborans, quae vix unquam ante prandium me invadebat, sed vespertino tempore et semper in hyeme ambulantem detinebat, ut post quinque aut sex minuta gressum sistere deberem; ante hunc tandem post superatam febrem perniciosam, arthritici effectus sequebantur, et me per octo menses ambulandi incapacem in lecto detinebant, per quod tempus antiqua mea pectoris affectio adeo increvit, ut ad animi deliquium usque perveniret; plerumque noctu hora undecima cum calore me paroxysmus invadebat per dimidiam circiter horam durans. In hoc molestissimo statu unicum et nunquam fallax auxilium mihi fuit *aqua frigida* externe capiti applicata, quamquam solorum linteorum hac imbutorum ope dissiparetur paroxysmus; longe citius tamen hic evanescebat, quando manus sinistrae tunc dolentis vola, et explicatis digitis, a vertice capitis manus sinistra madefacta per frontem, oculos et tempora deorsum versus ducebatur, et identidem aquae frigidae immergebatur, quae negativa sive calmans per magnetismum methodus est, ante cujus inventionem ad agonis conditionem appropinquabam ».

(5) Idem ib.

(6) Idem ib. — Reeder *a practical treatise on the inflammatory, organic and sympathic diseases of the heart. Lond.* 1821.

Caput XII.

DE CORDIS VOLUMINE
ET
CAPACITATE AUCTIS ET IMMINUTIS.

§. XLVI.

DE VOLUMINE CORDIS AUCTO, SPECIATIM PER INCRASSATIONEM SUBSTANTIAE MUSCULARIS.

Exempla.

1. Exempla *cordis volumine aucti* (saepe sub nomine *aneurysmatis*) descripta inveniuntur apud Pacchioni (1), Bartholini (2), Fantoni (3), Blancard (4), Haller (5), Morgagni (6),

(1) Op. p. 211. 214.

(2) Hist. anat. med. Cent. I. hist. 45. T. I. p. 72. Cent. II. hist. 66. T. I. p. 291.

(3) Observationes anatomicae med. 7. 19. 22. 29. 34.

(4) Anatomia practica rationalis. Cent. I. Obs. 7. p. 13. Obs. 8. p. 16.

(5) Op. anat. minor. p. 299.

(6) De sed. et caus. morb. Epist. XVII. 8. 10. 23. 25 Ep. XVIII. 14. Ep. XXI. 34. Epist. XXIII. 6. Epist. XXV. 2.

Haen (7), Baader (8), Heisinger (9), Stoerk (10), Vieussens (11), Michaelis (12), Sandifort (13), Lieutaud (14), Lancisi (15), Matani (16), Lauth (17), Wildberg (18), Ferriar (19), aliosque (20) infra recensendos (*).

Ep. XXVII. 12. Ep. XXXVIII. 12. Ep. XLII. 34. Epist. XLV. 23. Ep. XLVI. 19. Ep LIII. 9. Epist. LVI. 7. 17. Epist. LXX. 10.

(7) Rat. med. 2. Vol. 4. Par. C. 2. 5. C. 6.

(8) Obs. med. p. 21.

(9) Diss. sistens historiam hydropis pectoris cum aneurysmate cordis. Vien. 1770.

(10) Annus medicus II. p. 158 et 171.

(11) *Traité sur la structure du coeur.* p. 103. 109.

(12) Diss. aneurysmatum cordis disqu. anat. med. observatione illustrata. Halae 1785.

(13) Obs. anat. pathol. Lib. I. Cap. I. p. 27.

(14) Hist. anat. med. Lib. II. Sect. Obs. 405. 447 Obs. 601. 606. T. II. p. 129. 186.

(15) De motu cordis et aneurysmatibus. P. II. Cap. 5. p. 281.

(16) De aneurysmaticis praecordiorum morbis. Francof. 1766.

(17) Scriptorum latinorum de aneurysmatibus collectio. cum XV iconibus. Arg. 1785.

(18) In *Abhandl. der physik. mediz. Societat zu Erlangen.* 1. *B. N* 16.

(19) *Von der Dilatation des Herzens*, *in seinen neuen Bemerkungen uber Wassersucht*, *Wahnsinn. A. d. Engl. Leipz.* 1793. 8. *Kap.* p. 74.

(20) Miscell. Nat. Cur. Dec. I. A. I. Obs. 7. — Dec. I. A. 4. Obs. 41. — Dec. II. A. 5. Obs. 64. in Act. N. Cur. Vol. VIII. Obs. 3. — *Mém. de l'Acad. des sciences de Paris*

Distinctio.

2. Volumen cordis auctum non semper sociam agnoscit *cavitatum capacitatem auctam.* Immo visa sunt corda magna cum capacitate cavitatum imminuta (21). Ex quo intelligitur cordis *volumen auctum* (22), quatenus respicit incrassationem substantiae muscularis, a *capacitate aucta*, quatenus respicit diametrum ventriculorum, et auricularum, distinguendum esse.

Symptomata incrassationis substantiae cordis.

3. Morbi, post quos *simplex incrassatio substantiae cordis* detecta est, exhibuerunt: pulsum debilem, interdum tremulum, vix perceptibilem, alias frequentem, et tensum, motum cordis irregularem, animi deliquia, angustias summas, et dyspnoeam (23).

1713. p. 158. *Journal de méd. T. XII. T. XLII.* p. 410. *Philosoph. Transact. Vol. LII.* p. 344.

(*) Falloon in *Transact. of the association of fellows and licentiates of the king's and queen's college of physicians in Ireland. Vol* 3.

(21) Burns l. c. p. 45: « *Zuweilen erscheint das Herz dem aussern Ansehen nach sehr gross, aber seine Hohlen sind sehr klein* ». — » *Ich habe ein Herz gesehen, das mehrere Pfunde wog, dessen Hohlen aber nicht grosser waren wie gewohnlich* ». Cfr. Bell in *Abh. f. pr Aerzte* 17. *B.* p. 517.

(22) Hypertrophia cordis. Laennec l. c. p. 258.

(23) J. Bell l. c. Burns l. c. p. 46: « *Die Vergrosserung*

Caussae incrassationis substantiae cordis.

4. Antecesserunt illos morbos crapula (24), potus liquorum fermentatorum (25), et animi pathemata (26).

Diagnosis incrassationis substantiae cordis.

5. Caussae isthaec, inflammationem cordis, cum exsudatione lymphae coagulabilis inter fibras illius musculares gignunt. Talis status ad *indurationem* (27) spectat; debetque ab incrassatione ipsius substantia cordis (quatenus illa pullulat ex primitiva forma, ex vitae genere (28)

des Herzens durch Vermehrung der Substanz verursacht eine traurige Krankheit, bei der nur wening Erleichterung moglich ist, welche die Kraft des Korpers erschopft, und die des Geistes niederbeugt, die jede Freude in ihrer Quelle stort und den Kranken mit dem unaufhorlichen Gefuhl seines augenblicklichen Todes angstiget ».

(24) Matani l. c.

(25) Lancisius *von den verschiedenen plotzlichen Todesarten. 2. B.* p. 130. Boerhaave l. c. (*Abhandl. f. pr. Aerzte.* 9 *B.* p. 498).

(26) In proprio aegroto.

(27) P. I. Vol. I. Appendix. §. LXXVIII. N. 4.

(28) Voigtel *Handb. d. pathol. Anatomie.* 1. *Th.* pag. 392. « *Die widernaturliche Grosse des Herzens ist entweder ein Fehler der ersten Bildung, oder Folge der Lebensart, und die Personen, bei welchen man diese fand, waren ubrigens gesund, ohne hervorstechende Zeichen einer solchen Widernaturlichkeit* ». Corvisart l. c. p. 63: « *Nous*

ex congestione sanguinis in vasis coronariis (29)), probe distingui. Ibi enim cordis torpor (30) (ut allata symptomata docent) expectandus; hic vero illius vigor. Ut in definienda incrassatione cordis norma habeatur, ponderis normalis hujus visceris memores esse juvabit (31). Incrassatio morbosa substantiae cordis nunc in *toto viscere*, nunc in *una tantum ejus parte* locum obtinet, quod in aegro ope stethoscopii sui dignoscere se posse contendit LAENNEC (32).

savons bien, que son volume du coeur, varie selon l'âge, le sexe, le tempérament, le genre de vie etc. ».

(29) PORTAL l. c. infra citando.

(30) KREISIG l. c. 2. *Th.* p. 324: » *Aus allem diesen folgt, dass die Herzsubstanz scheinbar eine Vermehrung in normaler Substanz gewonnen haben konne; indess eigentlich ein Zustand von Metamorphose gegenwartig ist, der jede Idee von vermehrter Energie ausschliest* ». Egregius Vir sic CORVISARTI l. c. p. 64. opinionem aggreditur, utpote qui docuit, volumen substantiae cordis auctum, quoque vim auctam gignere. Cujus opinionis falsitatem demonstrant quoque PORTAL (*Mémoires sur la nature et le traitement de plusieurs maladies. Vol.* 4. *Paris* 1819).

(31) HALLER opuscula physiologica. T. II. p. 130. (Decem unciarum).

(32) L. c p. 260: » *La contraction du ventricule gauche, explorée entre les cartilages des cinquième et sixième côtes sternales, donne une impulsion très-forte et un bruit plus sourd que dans l'état naturel; elle est d'autant plus prolongée que l'hypertrophie est plus considerable. La con-*

Cura incrassationis substantiae cordis.

6. Incrassationi legitimae fibrarum cordis auxilia, quae adversus nimiam cordis energiam commendaturi sumus (33), opponenda sunt. Quid contra *indurationem substantiae cordis* ex inflammatione agendum sit, ignoramus. Commendantur (34) verno tempore succi herbarum resolventium, aestate serum lactis, autumno esus uvarum, ac, nisi peculiares obstent contraindicationes, usus aquae Carolinensis, Selteranae, non neglectis diaeta simplici, fonticulis, et emplastris resolventibus circa cordis regionem.

traction de l'oreillette est très-breve, peu sonore, et par là même à peine sensible dans les cas extrêmes. Les battemens du coeur ne s'entendent que dans une petite étendue ». p. 263: « *Dans l'hypertrophie du ventricule droit le coeur donne une impulsion plus forte sous la partie inférieure du sternum qu'entre les cartilages des cinquièmes et septièmes côtes, et le contraire a lieu, comme nous l'avons vu dans les affections du gauche* ».

(33) §. LI. N. 2.

(34) Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 735, 740.

§. XLVII.

DE VOLUMINE CORDIS IMMINUTO, SPECIATIM AB EXTENUATIONE SUBSTANTIAE MUSCULARIS.

Exempla.

1. Exempla *cordis voluminis imminuti* leguntur apud KERKRING (35), RIOLANUM (36), VAN DER WIEL (37), BONET (38), MORGAGNI (39), LIEUTAUD (40), STOERK (41), CHAVASSE (42), BLANCARD (43), BRERA (44), TESTA (45), ALLAN

(35) Specil. anat. p. 43. (cor magnitudinis recens nati in puero novem annorum).

(36) Anthropographia L. III. C. 12.

(37) Cent. I. Obs. 37.

(38) Sepulchr. Lib IV. Sect. 12. Obs. 7.

(39) Epist. LXX. 5. Cfr. Epist. XVII. 12. Epist. XXX. 10. Ep. L. 4.

(40) Hist. anat. med. Lib. II. Obs. 448, 449, 453.

(41) Ann. med. II. p. 231. (cor magnitudinis ovi gallinacei in femina).

(42) *London medical Journal.* 1786. p. 409. V. *Samml. aus. Abh. f. pr. Aerzte.* 11. *B.* p. 695. (In viro sexaginta quatuor annorum cor minus quam in recens nato).

(43) Collect. med. phys. Cent. I. N. 33.

(44) *Rapporto degli anni* 1809, 1810.

(45) Op. c. Vol. 3. Cap. XV.

Burns (46), Portal (47), Hodgson (48), Laennec (49), aliosque (50).

Distinctio.

2. Et cordis volumen imminutum non semper capacitatem cavitatum imminutam sociam habet. Saepissime enim illud originem debet *extenuationi substantiae muscularis*. Galenus jam dixerat, quod in tabe cor exsiccatur, et colliquescit (51), quam observationem confirmarunt Salius Diversus (52), Zacutus Lusitanus (53), Spielenberg (54), Vesti (55), et propria experientia (56).

Symptomata extenuationis substantiae cordis.

3. *Symptomata* extenuationis substantiae cordis sunt: interdum macies (57), saepe vomitus

(46) Op. c. p. 125.

(47) *Cours d'anatomie médicale. T. V.* p. 88.

(48) Op. c. p. 61.

(49) Op. c. p. 291.

(50) *Mém. de l'Académie des sciences de Paris.* 1712. Misc. Nat. Cur. Dec. III. An. 4.

(51) De marasmo p. 376. Cfr. de locis adfectis Lib. V. p. 296.

(52) De curat. pratic. Cap. 7.

(53) Praxis admiranda. Lib. II. Obs. 137.

(54) Bonet Sepulchr. Lib. II. p. 740.

(55) Diss. qua hectica cardiaca publico examini submittitur. Erf. 1697.

(56) Vide infra. N. 4.

(57) Salius Diversus l. c.

(58), dolores lancinantes pectoris (59), palpitatio cordis (60), vertigo (61), lipothymiae, pulsus parvus, durus, frequens (62) cum reliquis symptomatibus febrilibus (63). Inter haec, in senibus, inprimis *sitin* inexplebilem, et *linguae ariditatem*, illiusque, si dicere liceat, extenuationem (veram conditionis imaginem) observavimus (64).

(58) Morgagni Epist. XXX. 10. Testa l. c.

(59) Morgagni l. c.

(60) Chavasse l. c. Hodgson l. c.

(61) Hodgson l. c.

(62) Kerkring l. c.

(63) Zacutus Lusitanus l. c.

(64) Nosocomium generale Vindobonense, quamvis *civicum* sit, nihilominus milites quoque veteranos custodiae Aulae Imperatoriae addictos in peculiaria cubicula *Hispanica* dicta accipit. Hujusmodi cubiculorum inter alia medicus primarius fueram. Peculiari propter id opportunitate *morbos senum* observandi fruebar. Inter hos haud raro obveniebat summus languor, cum pulsu parvo, duritie non destituto, proclivitate ad lipothymias, sensu angustiae circa cor, siti inexplebili, et lingua ita arida, ut radulae similis evaderet, ac loquelam, antequam os non humectaretur, plane impediret. Urina erat pauca, cum pellicula iridis colores referente, foetidaque. Cutis siccissima. Interdum tussicula cum nonnullis striis sanguineis accedebat. Circa tertiam morbi hebdomadem, pulsu intermittente diffluenteque reddito, sopor superveniebat, interitum, ut crediderim, ex *marasmo senili* annuntians. Sectis nonnullis cadaveribus, nil inveni praeterquam quod cor parvum, veluti

Autopsia cadaverum.

4. Praeter extenuationem substantiae, corda, de quibus agitur, exhibebant flacciditatem (65), conditionem friabilem (66), venas coronarias varicosas (67), et concrementum osseum magnitudinis amygdalae (68). Reperiebatur praeterea ossescentia in centro diaphragmatis (69). Sunt qui de corde a calore febrili consumto narrant (70).

Caussae.

5. Cordis extenuationem producere videntur jejunium (71), animi pathemata (72), motus

corrugatum, et pericardium ferme sine liquore consueto. Tanto morbo leve saepe refrigerium occasionem dederat.

(65) Testa l. c.

(66) Hunter in casu a Johnston (*Memoirs of the medical Society of London. Vol. I.* p. 380) pro angore pectoris habito, *cor adeo friabile* invenit, ut minima adhibita vi id digito perforaret. Akenside (Leske *auserlesene Abhandl. aus. d. philosoph. Transact.* 5. *Th. N.* 60) locum cordis veluti in gelatinam conversum detexit. Cfr. Cap. XIII. §. LIV. N. 2.

(67) Morgagni l. c. (in bajulo).

(68) Spielenberger l. c.

(69) Morgagni Ep. LXX. 5. Cfr. Hornigk in Halleri dissert. pract. T. VI. p. 344.

(70) Telesius de rer. natur. L. V. C. 28. Apud Schenk Obs. Lib. II. p. 272. Verisimiliter casus hic illi, quem ipse observavi atque descripsi (v. supra Cap. VII. §. XXIII. N. 2) similis est.

nimius (73), frigus (74); num *carditidem* excitando? sic verisimile est (75). Interea et deletus influxus nervosus, aut ob affectiones graves cerebri, aut ob tumores nervos vagos comprimentes (76), praetervideri haud debet. Ex illa saltem caussa conversio substantiae cordis in materiem lardaceam, cerebriformem observata fuit (77).

---

(71) J. Anton van der Linden Select. med. IX. p. 261. (Aeger ob ulcera oesophagi nutrimenta sumere haud potuit, cor erat exsiccatum).

(72) Vulgus Romae jam animi pathemata vehementia pro caussa exsiccationis cordis habuisse, ex Plauto (Mercat. Act. I. Scena 2 v 200) elucet.

(73) Morgagni Ep. LX. 8. (cordis apex dextrorsum vergebat)

(74) V. supra.

(75) Testá l. c. Cap. XVIII.

(76) Cap. XIII. § LIV. N. 2.

(77) Cfr. Corvisart l. c. p. 182. (*sur la dégéneration graisseuse du tissu musculaire du coeur*) ac antecessores illius Haller, et Vicq-d'Azir (*Oeuvres. T. 5. édit. de Mr.* Moreau). Praeprimis vero observationes Duncanii (*The Edinb. medical and surgical Journal.* 1816), et Cheynei (*The Dublin hospital reports and communications in medecine and surgery. Vol.* 2. 1818) memorabiles sunt quatenus de degeneratione substantiae muscularis cordis in adipem post apoplexias testantur. Cfr. K. F. E. Bartiki diss. obs. singularis in fungi medullaris in corde. Praef. est K. H. Dzondi. Hal 1821 cum tab. lithogr.

Diagnosis.

6. Caeterum, cur et sine inflammatione cor, aliorum musculorum instar, in *marasmum* incidere non possit, haud intelligimus. Ne vero cor sanguine vacuum, ut in plurimis aut repentine (78), aut phthisi pulmonali (79) peremptis, detegitur, pro extenuato habeatur, ad volumen cordis imminutum concludere vix licet, nisi simul pericardium (80), et vasa majora id vitii genus cum corde participent. Tandem non ignorandum, posse cordis volumen a caussis illud extrinsece comprimentibus, e. c. a sero in pericardio incluso, et a tumoribus, imminui.

(78) Burns l. c.: « *In den Leichen solcher Personen, die der Tod in ihrer vollen Kraft uberrascht hat, finden wir das Herz, seinem ausseren Ansehen nach, oft sehr zusammengezogen; diese Erscheinung ruhrt jedoch in der Regel blos von dem blutleeren Zustande seiner Hohlen her* ».

(79) Portal l. c.

(80) Burns l. c. p. 126: « *Wo das Herz klein gefunden wird, da untersuche man die Beschaffenheit des Herzbeutels sorgfaltig, denn wenn dieser gegen das in ihm enthaltene Herz grosser als gewohnlich ist, so durfen wir ohne Bedenken annehmen, das Herz erscheine blos deshalb kleiner, weil seine Hohlen blutleer und seine Fasern zusammengezogen sind* ».

Prognosis.

7. In illa dumtaxat extenuationis substantiae cordis specie, quae a statu inflammatorio ortum trahit, morbo naturae cognito, sanitatis spei scintilla apparet.

Cura.

8. Atque hic methodus antiphlogistica, calefacientibus remediis, quae saepe ab aetate provecta aegrorum, nec non a virium jactura indicari videntur, anteponenda foret. Pharmaca enim cardiaca in illa tantum atrophiae cordis specie, quae inflammationis ideam excludit, locum habere possunt, nisi jam nutrientia lenia, e. c. lac, juscula carnea, et viperarum, aquae chalybeatae, aër rusticanus, motus passivus ad metam conducant.

§. XLVIII.

DE CAPACITATE CAVITATUM CORDIS AUCTA CUM INCRASSATIONE SUBSTANTIAE.

Visceris universi.

1. *Singularum cavitatum cordis aucta capacitas cum incrassatione substantiae muscularis* raro observatur. Vidimus (81) illam, vi-

(81) Riel diss. de dilatatione cordis. Vilnae 1819. (Volumen

deruntque Marchetti (82), Laurentius (83), Lancisius (84), Morgagni (85), Fortani (86), Ogle (87), Corvisart (88), Testa (89), Portal (90), et Kreysig (91). Aegroti patie-

quadruplum. Longitudo a basi ad apicem pollices 7, latitudo 6, crassities parietum 3 1/2. Sex libras materiei pro injectione inservientes capiebat. Mirum hoc praeparatum conservatur in Musaeo pathol. C. Univ. Vilnensis.

(82) Observat. Chirurg. Obs. 49. (Triplo cor magnitudinem normalem excedebat).

(83) Hist. anat. Lib. IX. Quaest. 18. (Cor totum fere cavum pectoris occupabat. Quivis ventriculus circa quatuor libras cruoris continebat. Ostium aortae circumferentiam brachii adaequabat).

(84) Lieutaud l. c. Obs. 414. p. 136. (Cor triplo majus, ponderis sesquitertiae librae).

(85) Epist. LXIV, 5.

(86) Rariores observat. med. pract. Dec. I. p. 75. Sen. 1769.

(87) *Memoirs of the medical Society of London. Vol. I.*

(88) L. c. p. 70. Obs. 12. (Volumen cordis duplex).

(89) L. c. Vol. 3. Cap. XVI. (cum symphysi cardiaca, et hydrope cruento pericardii) maximum cor quod unquam viderat).

(90) *Abhandlung uber die Aneurysmen des Herzens, bei denen die Wande dieses Organes statt dunner geworden zu seyn, ihre naturliche Dicke behalten haben, oder noch dicker geworden sind. A. d. Fr. ubersetzt* v. Hufeland's *Journal d. pr. Heilkunde* 1819 *octob.* p. 52. Habetur et versio italico auctore Placido Portal. Neapoli 1819.

(91) L. c. 3. *Th.* p. 84, 89. (circumferentia baseos pollicum rhenanorum 13 1/2 — longitudo pollicum 6).

bantur pectoris oppressionem, et anxietatem (92); respirationem difficilem, inprimis sub corporis motu, et post pastum (93); tussim, et sputum cruentum (94); livorem, et oedema faciei; cordis vehementem palpitationem (95), auditu percipiendam, tactuique ita obviam, ut manum cordis regioni imponendo, contractio alternans, prius atriorum, dein vero ventriculorum distingui potuerit (96); pulsationem epigastrii, et hypochondrii dextri (97); pulsum fortem, plenum, regularem, et frequentem (98), alias parvum, debilem, irregularem, creberrimum, et vix numerandum (99), decubitum supinum impeditum (100), atque lipothymias (1). Cordis regio lege artis percussa sonum obscurum edebat (2). Praegressi erant nisus (3), terror

(92) Riel l. c.

(93) Idem ib.

(94) Fortani, Corvisart, Riel l. c.

(95) Corvisart l c.

(96) Riel l. c. p. 9. Initium historiae morbi, quo haec aegra laborat, supra descriptum est. Cap. VII. §. XXIV. N. 2.

(97) Riel l. c.

(98) Corvisart l. c.

(99) Riel l c.

(100) Riel l. c.

(1) Morgagni Lib. II Epist. XVII, 21. Epist. XVIII, 2. Ep. XXIV, 13. Ep. XXV, 2. Senac T. II. p. 396, 434, 452, 470, 501.

(2) Corvisart, Riel.

(3) Corvisart l. c. p. 70.

(4), morbi cutanei (5) (psora, herpes), syphilis et abusus mercurii (6), scrophulae, et rhachitis (7), scorbutus, et chlorosis (8), nec non arthritis (9). Caussae istiusmodi cum sint eae ipsae, quae pericarditidem gignant (10), capacitatem cavitatum cordis auctam cum incrassatione substantiae muscularis a praegressa inflammatione repetimus.

Ventriculi sinistri.

2. Haud rara est *capacitas aucta ventriculi sinistri cordis cum incrassatione substantiae muscularis*. Exempla narrantur a SWIETEN (11), WALTER (12), BAILLIE (13), VOIGTEL (14), et

(4) Cap. VII. §. XXIV. N. 2. Simile quodammodo exemplum in viro vidi in flumine sancto (*Swieta rzeczka*) prope *Wilkomiers* mense januario an. 1814 submerso, ac salvato quidem, verum relictis singulis dilatationis cordis symptomatibus.

(5) MORGAGNI, SENAC, CORVISART, TESTA, KREYSIG l. c. p. 353.

(6) ALBERTINI, KREYSIG l. c.

(7) TESTA l. c.

(8) FERRIAR, PORTAL, KREYSIG l. c.

(9) « . . . *eben so endlich die Gicht, deren grossen Einfluss auf Erweiterungen des Herzens schon* PITCAIRNE *aus Erfahrung kannte* ». KREYSIG l. c. p. 353.

(10) Cap. VII, §. XXIV.

(11) Comment. in BOERHAAVII aphor. T. I. p. 292. (Volumen triplum illo ventriculi dextri).

(12) In *Mém. de l'Acad. R. de Berlin* 1785. *Tab. IV. fig. I.*

(13) *Engraving Fasc. I. Tab.* 3.

CORVISART (15), colligimusque propria. Simul reperiebantur valvulae mitrales ossificatae (16), condylomatibus notatae (17), et orificium aortae angustatum (18). Aegri vero exhibebant tussim habitualem, pulsationem cordis, angustiam lipothymias, pulsusque sat fortes, frequentes, motui cordis respondentes (19). Praegressae erant febres intermittentes, animi pathemata ingrata, vigiliae, labores immodici (20).

Ventriculi dextri.

3. *Capacitas aucta ventriculi cordis dextri cum incrassatione substantiae muscularis* rarior est (21). Describitur casus a CORVISARTIO (22). Aegrotus triginta octo annorum erat robustus, plethoricus, irascibilis, ac sub irae accessu ad suicidium pronus. Laborabat palpitatione cordis sub minimo motu excitata. Facies erat tumidula,

(14) *Haudbuch der patholog. Anatomie.* 1. *B.* p. 387. (Volumen duplex illo ventriculi dextri).

(15) L. c. p. 74.

(16) VOIGTEL l. c.

(17) CORVISART l. c.

(18) Ego.

(19) Excepto eo casu ubi orificium ventriculi aut venosum, aut arteriosum angustatum est.

(20) CORVISART l. c. p. 74.

(21) Idem l. c. p. 82.

(22) L. c.

rubra; respiratio valde difficilis, pulsus fortis, plenus, frequens, vibrans, et irregularis.

Auricularum.

4. *Dilatationem auricularum* cordis volumen aemulantium descripsit BALLONIUS (23), plurimaque exempla propria suppeditat observatio. CORVISART de eodem malo cum *incrassatione substantiae auricularum*, et angustatione aperturae, communicationem auriculam inter et ventriculum cordis sinistri efficientis, rationem reddit. Praegressa erat difficultas spirandi cum sensu suffocationis, et pulsatione cordis sub gressu velociore, decubitus impeditus in latus sinistrum, pulsus inprimis in brachio dextro contractus, parvus, frequens, debilis. Regio cordis nihilominus pulsationes fortes exhibebat, ac lege artis percussa minime sonum edebat. Hydrops vitae finem imposuit. Gravissima animi pathemata (24) morbo ansam dederunt.

(23) Epid. et Ephemer. L. 6. p. 145.

(24) « .... *des violens chagrins causés* (*dans le commencement de la révolution*) *par le massacre d'une partie de sa famille, et par la perte de sa fortune* ». CORVISART l. c. p. 85.

§. XLIX.

DE CAPACITATE CAVITATUM CORDIS AUCTA CUM EXTENUATIONE SUBSTANTIAE

Visceris universi.

1. *Capacitas cavitatum cordis aucta cum extenuatione substantiae universi visceris* communissima est; inprimis juncta vitiis aortae, illius scilicet angustationi (25), dilatationi (26), et lithiasi (27). Cor instar vesicae urinariae retentione lotii laborantis, mechanice hic dilatari videtur (28). Ac re quidem vera, semper id cruore obrutum invenitur. Aegri, qui sic patiun-

(25) Morgagni Epist. XVIII, 6. Corvisart l. c. p. 96, 100.
(26) Morgagni Epist. XVII, 10, 23, 25. Ep. XVIII, 28.
(27) Morgagni Epist. XVIII, 2. Verdries Miscell. Nat. Cur. Cent. VI. Obs. 51. Swinger Act. Nat. Cur. Vol. I. Obs. 18.
(28) Ex capite XVI. §. LXV. N. 1 intelligitur, talem cordis dilatationem *aneurysma cordis verum* nuncupari posse. *Aneurysma cordis spurium* illud foret, si lacerata aut erosa quodam in loco membrana interna, et substantia musculari hujus visceris, membrana illius externa a sanguine in illum irruente, promineret, sacrumque cum ventriculo alterutro cordis communicantem constitueret. Talis casus describitur a Corvisartio (l. c. p. 272. Obs. 42), et Pugrario (Observ. select. additae thesauro med. pract. Burneti L. III. Sect. 68, p. 345). Cfr. Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 379

tur, pulsationem cordis late extensam, respirationem brevem sonoram, tussim frequentem cum sputis cruentis, loquelam difficilem, pulsum debilem, parvum, frequentem, et irregularem, vibrationem carotidum, crurumque oedema habent.

Ventriculi sinistri.

2. *Dilatatio ventriculi sinistri cordis cum extenuatione substantiae* describitur a Corvisartio (29). Cordis volumen enorme erat, consistentia flaccida, color fibrarum pallidus, parietes ventriculi sinistri, qui reliquas cavitates amplitudine superabat, extenuati, orificium aortae punctis osseis notatum. Aeger post gravia animi pathemata in stuporem, tussim, palpitationem cordis, et vesaniae paroxysmum inciderat. Genae illi erant lividae, respiratio sonora, brevis, intersecta, motus cordis debilis, extensus, frequens, et pulsus intermittens.

Ventriculus dexter.

3. *Dilatatio ventriculi dextri cordis cum extenuatione substantiae*, ut rara, binis observationibus describitur (30). Aegrorum unus senex, tussi chronica laborabat, supervenientibus, post gestationem gravis ponderis, dyspnoea, dolore

(29) L. c. p. 103. Obs. 20.

(30) Corvisart l. c. p. 105. Obs. 21, 22.

acuto thoracis sinistri, decubitu supino denegato, pulsu frequente, molli, passim irregulari, venis cutaneis cruore turgidis, pulsatione cordis, et somnis terrificis. Praeter affectionem ventriculi cordis dextri lithiasis arteriarum coronariarum, et angustatio ostii aortae reperiebantur. Aeger alter, senex quoque, post peripneumoniam retinuit sensum suffocationis cum decubitu supino denegato. Labia illi erant livida, pulsus parvus, frequens, profundus, et irregularis. Sub tussi rejiciebat sputa viscosa sanguine atro tincta. Loco palpitationis sensum tumultus circa cor experiebatur. Cordis abnormis magnitudo unice dilatationis ventriculi dextri debebatur. Pulmones erant duri.

Auricula dextra.

4. Communissima omnium est *dilatatio auriculae cordis dextrae simul cum extenuatione substantiae* (31). Ne illam praepostere pro peculiari morbo habeamus! in omni enim moriente potest esse effectus difficultatis, quam sanguis per venas cavas adductus in circulo suo per pulmones experitur. Gignere quoque possunt dilatationem, de qua agitur, angustatio arteriae

(31) KERKRING Specil. anat. Obs. 16. p. 39. CHEMIN in *Journ. de méd* 1760 *avril. T.* 12. LIEUTAUD op. c. Lib. II. Sect. II. Obs. 405. a. 415, 601, 603, 605. p. 131, 137, 186.

pulmonalis, infarctus pulmonum, vitia auriculae, et ventriculi sinistri cordis, et maxime aneurysmata aortae. Dilatationem auriculae dextrae cordis cum extenuatione substantiae, comitabatur in faemina livor labiorum, dolor thoracis sinistri, tumultus, et palpitatio circa cor, respiratio difficilis, decubitus in latus sinistrum denegatus, et hydrops (32).

Auricula sinistra.

5. *Dilatatio auriculae sinistrae cordis cum extenuatione substantiae* haud frequens (33). Aeger hoc morbo laborans (praegressis obnubilatione, palpitatione cordis, et dyspnoea), faciem lividam, pulsumque mollem, frequentem et irregularem exhibuit. Ultimis vitae momentis, miser manus cordis regioni admovebat, illamque unguibus lacerabat (34).

(32) Corvisart l. c. p. 112. Obs. 23.

(33) Corvisart l. c. p. 119. Exemplum legitur apud Lieutaud l. c. Obs. 606. p. 188. et Obs. 407. p. 133.

(34) Hoc symptoma nuper in puella quatuor annorum sub curriculo scarlatinae observavi. Aderant praeterea: summa inquietudo, pulsatio cordis, pulsus frequentissimus et durus, flatusque involuntarius, quae symptomata constanter hora sexta vespertina ingruebant, horamque unam alteramve saeviebant. Infans ante nonnullos menses a puero socio, qui ludendo ursum simulabat, vehementer terrefactus fuit. Hirudines regioni cordis admotae, et emulsio ex semi-

§. L.

MONITA CIRCA DIAGNOSIN DILATATIONIS CORDIS.

Generatim.

1. Ex observationibus collectis (35) elucet, capacitatem auctam cavitatum cordis, sociis tum incrassatione, tum extenuatione substantiae, eadem prorsus symptomata agnoscere, et ab iisdem plane noxis excitari. Conatus hinc illa vitia cordis ad lectos aegrorum a se invicem distinguendi vanus est. Signa etenim, quae alias *incrassationem*, et *extenuationem* substantiae cordis quodammodo indicare valent (36), praesente simul illius visceris dilatatione, diluuntur. Nec facultas concessa est, dilatationes *cordis sinistri* a dilatationibus *cordis dextri* secure distinguendi. Asserunt (37) quidem morbos *cordis dextri* magis *respirationis negotium*, et illas *cordis sinistri* magis *circuitum sanguinis* perturbare, — atque ibi plus *systema venosum* (inprimis venas jugulares), hic vero plus *sy-*

nibus hyoscyami tam grave malum miraculi instar debellarunt, scarlatina dein curriculum suum placide absolvente.

(35) §. XLVIII. XLIX.

(36) §. XLVI. XLVII.

(37) Senac l. c. *Livr. IV. Chap.* 8. 9. Corvisart l. c. p. 145. Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 65.

stema arteriosum (maxime arterias carotides) pati;—at vero assertiones hujusmodi neutiquam ab experientia confirmantur: neque id mirum, dum perpendimus nexum intimum inter cor dextrum, et sinistrum, et complicationes vitiorum quibus subjiciuntur (38). Quae cum ita sint, satius erit praesentiam dilatationis cordis *generatim* statuere (39).

Symptomata generalis dilatationis cordis.

2. Sunt autem *signa generalis dilatationis* varia pro vario morbi stadio. *Morbo incipiente* observantur facies praeter consuetudinem rubens, calensque, animus irritabilis, cita defatigatio (40), obnubilatio, motus cordis inconsuetus, pulsus durus, vibrans (41), aut debilis, et irregularis,

(38) Eaedem sane caussae (e. c. inflammatio), quae in una cordis parte incrassationem, aut dilatationem producere possunt, in altera extenuationem, et angustiam gignere valent. Immo, angustata una cordis parte, altera, quae illi cruorem transmittere deberet, utpote ab hoc fluido (in fluxu suo impedito), distensa, necessario dilatari oportet. Combinationes, quae ex complicatione variorum vitiorum cordis oriri possunt, instar illarum literarum alphabeti, in infinitum multiplicare licet Plurimas describere conatus est Cl. Kreysig (l. c. 2 *Th.* p. 349. 359); num cum scientiae lucro? Certe cum lectoris taedio.

(39) Testa op. c. Vol. 3. cap. XVI. XVII.

(40) Testa l. c.

(41) Pulsum magnum *non intermittentem* pro indicio dila-

respiratio sub minimo motu anhelosa, tussis habitualis cum sputis veluti per vomendi suffocativos conatus rejectis (42), saepe cruentis, ciborum desiderium auctum, ructusque. Aegri saepe de doloribus veluti rheumaticis membrorum conqueruntur (43). *Morbus provectus* exhibet genarum, et labiorum livorem, anxietatem, corporis emaciationem, somnum expergefactionibus repentinis perturbatum, cordis pulsationem in ampliori superficie non solum tactui, visui, sed interdum et auditui obviam, carotidum vibrationem, jugularium turgorem (44), narium,

tationis cordis habebat ALBERTINI (l. c.). Vidit autem manus sinistrae pulsum valde intermittentem TESTA (l. c.).

(42) Huic symptomati in morbis chronicis cordis detegendis multum tribuo. Tussis haec cum vomitu matutinis potissimum horis comparet, aegros per quartam horae partem et ultra detinet, lacrymasque illis elicit.

(43) Cfr. HUFELAND's *Journal*. 32. *B*. 4-*St*. p. 95. VILLESAVOYE in *Frankisch. Samml*. 2. *B*. 11. *St*. p. 310. TESTA l. c. — Pater meus quondam Viennae pro comitae K . . . . g in consilium vocatus fuit. Magni artuum cruciatus ex nulla evidenti caussa orti, illi suspicionem latentis dilatationis cordis excitarunt, quam propius aegri examen, et sectio cadaveris confirmarunt.

(44) *Pulsationem jugularium* GALENO jam in capitis dolore observatam (comment. in libr. prorrhet. III. p. 200.) ad signa dilatationis cordis revocarunt LANCISIUS aliique. Quin immo de *pulsatione venarum* brachii ut signo ejusdem morbi loquuntur HOMBERG (*Mémoires de l'Acad. de Paris*

pulmonum, ani haemorrhagias (45), decubitum supinum denegatum, suffocationis insultus inprimis sub motu, et post pastum, lipothymias, (46), urinam rubram, paucam, sedimento roseo instructam. Aegri saepe de faucium constrictione conqueruntur. *Morbus ultimum stadium* attingens, praeter augmentum signorum allatorum (excepta pulsatione cordis interdum evanescente) oedema, hydrocardiam, et hydrothoracem exhibet.

Facilis error.

3. Visae sunt dilatationes cordis in hominibus *adspectu sanis* (47). Porro dilatatio cordis

a. 1704. p. 159), et Zuliani (Testa l. c.). Talem pulsationem venarum non admittit Testa (l. c. p. 373), illamque a tremore aut subsultibus musculorum propinquorum (p. 374) derivat.

(45) Forlani (l. c. p. 77) nexum haemorrhagiae cum dilatatione cordis pulchre patefecit. Cfr. Kreysig l. c. 1. *Th.* p. 380.

(46) Lower, et Albertini lipothymias potissimum in dilatatione cordis dextri observarunt. Rite observat Testa l. c. quoque in dilatatione cordis sinistri lipothymias obvenire, ac interdum in illa cordis dextri deesse.

(47) Exempla dilatationum enormium cordis in hominibus adspectu sanis et fortuito mortuis narrantur a Vesalio (de corporis humani fabrica Lib. I. cap. 5), a Harveyo (exercit. de circulo sanguinis ad Riolan.), a Lancisio (de aneurysm. prop. 53. p. 82), a Fantonio (resp. et cur. p. 59), a Dethardingo (Eph. Nat. Cur. Dec. III. A. 5. 6. Obs. 71. p. 149.), a Testa (l. c. p. 28 et 368).

confusa fuit cum *symphysi cardiaca* (48), cum *angore pectoris* (49), cum *aneurysmate aortae*, et cum *morbis vitia organica cordis, et arteriarum simulantibus* (50). Ad quos errores evitandos refert maxime *caussarum morbi* rationem habere. Constat etenim, *dilatationes cordis* potissimum obvenire in hominibus ex familiis morbis cordis obnoxiis descendentibus, athleticis, annosis, arthriticis, post violentias pectori illatas, nisusque magnos, post graves curas, et fortia animi pathemata.

(48) Dilatationis cordis omnia signa aderant in aegroto Loweri (De corde cap. 2. p. 106); attamen nonnisi symphysis cardiaca detecta est. Hanc saepe cum dilatatione cordis simul excitare monui. Cap. VIII. §. XXIX. N. 1.

(49) Testa (l. c.): Puto confusionem istiusmodi morborum *incipientium* haud facile locum habere posse, propterea quod insultus periodici angoris pectoris in dilatatione cordis desiderantur.

(50) Cap. XVII. §. LXXI.

§. LI.

MONITA
CIRCA PROGNOSIN ET CURAM DILATATIONIS CORDIS.

Prognosis.

1. Dilatatio cordis longaevitati non semper obstat (51). Multi hydrope pereunt. Mors improvisa debetur aut cordis paralysi (52), aut illius rupturae (53). Maxime vero timenda est pericarditis accessoria (54), quae nisi cognita, riteque curata, aegrum morborum acutorum more e medio tollit (55).

Cura.

2. Quod periculum ope regiminis diaetetici

(51) Senac l. c. *Livr. IV. Chap.* 8. p. 11. inquit: « *on peut vivre longtems, quoique le volume du coeur soit fort grossie. St. Philippe Neri n'est mort qu'à quatre-vingt ans.* Cfr. Albertini et Testa l. c. A. 1806 judaeum octodecim annorum curavi qui omnia signa dilatationis cordis summae exhibuit. Dereliquit Vilnam a. 1807. de illius propinqua morte non dubitaveram. Rediit vero cum iisdem symptomatibus, magis tamen macilentus a. 1815 iterum abiturus.

(52) Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 288.

(53) Cap. XIII. §. LIV.

(54) Cap. IX. §. XXXIII. N. 3.

(55) Ferriar l. c. Kreysig l. c. 1. *Th.* p. 191.

congrui (56), setacei (57), fonticuli (58) antevertendi, prima est indicatio (59). Apparentibus signis congestionis ad cor, illico ad parvam *venaesectionem* (60), aegro supine decumbente (61), ad *hirudines* circa partem affectam, aut ad anum, nec non ad *eccoprotica*, aliaque *derivantia* recurrendum. *Cucurbitulas scarificantes* ob impetuosam nimis revulsionem, quam operantur, nunquam adhibere ausi sumus. *Hydropis* periculum *diureticis* (62) inprimis, *foliis di-*

(56) Cap XI. §. XLV. N. 2.

(57) Prosequitur Burns (l. c. p. 66): « *Ich kenne kein Mittel, dass diesen Zweck (die Abwendung der Herzentzundung) besser erreichte, als ein auf die Stelle, wo das Herz liegt, gelegtes Haarseil* ».

(58) Mulcrum lucri inde obtinui.

(59) Pulchre ait Burns (l. c. p. 65): « *Wegen der grossen Neigung der Herzerweiterung zum Uebergang in chronische Entzundung muss der Arzt alles Mogliche thun, um den Eintritt dieses neuen Uebels zu veruthen, das mit seltenen Ausnahmen den Kranken in sehr venigen Tagen den Tod bringt* ».

(60) Senac (l. c.) ait: « *L'expérience confirme l'utilité que la raison nous découvre dans la saignée; les palpitations s'affaiblissent quand la masse du sang est diminuée, les malades respirent plus aisément* ». Corvisart l. c. p. 155.

(61) Clutterbuck in *the medico-chirurgical Journal. Vol. III.* 1817. p. 482.

(62) P. II. Vol. VII. Cap. XI. §. LVII. 4.

gitalis purpureae praepeditur, quod pharmacum etiam tumultum cordis, et systematis arteriosi temperare valet. Eundem effectum *nitras potassae*, et, nisi tussis obstet, haustus *aquae frigidae*, quin immo ipsa *glacies condita*, et *embrocatio* super pectus praestant. Interdum symptomata per exhibitionem prudentem *sacchari saturni* leniuntur. *Narcoticorum* usum lipothymiae contraindicant (63). Alias et illa, et *amara*, et *stomachica*, periclitante in ultimo morbi stadio vita, usurpari possunt (64).

§. LII.

DE CAPACITATE CAVITATUM CORDIS IMMINUTA, SPECIATIM DE ANGUSTATIONE OSTIORUM.

Generatim.

1. Praeter capacitatem cavitatum cordis imminutam ob polypum (65), ob incrassationem parietum (66), ob tumores in mediastino, circa pericardium, super aortam, et arteriam pulmonalem (67); peculiari nostra attentione dignae

(63) Senac l. c.

(64) Cap. XI. §. XLV. N. 7.

(65) Cap. X. §. XXXVII. 2.

(66) Cap. XII. §. XLVI.

(67) « *Un homme*, *dit* Garnerus, *était tourmenté par des palpitations*, *qui devinrent encore plus violentes à mesure*

sunt *angustationes ostiorum communicationem inter cor, et venas, atque arterias efficientium.* Hujuscemodi angustationes originem trahunt ex vitiis aut *membranae internae cordis*, aut *limborum orificia venosa circumdantium*, aut *valvularum*.

Angustatio ex vitio membranae internae cordis.

2. *Membrana cordis superficiem internam investiens angustationi orificiorum* ansam porrigit, si illa incrassatur. Incrassatur autem dum, praevia inflammatione, vel lympha coagulabilis (68), vel concrementa lapidea (69) in textum illius cellulosum deponuntur.

Angustatio ex vitio limborum.

3. *Limbi ostia venosa circumdantes* illa ostia angustant, ac fere occludunt (70), dum indurantur, et tument, indeque fibras tendineas musculorum papillarium breviores reddunt.

qu'il avançait en âge; le principe de ce battement était une excroissance qui pesait une once; elle était placée entre l'aorte et l'artère pulmonaire ». SENAC op. c. *Livr.* 4. *Chap.* 8. p. 406. — Cfr. STENZELL diss. de steatomatibus in principio aortae subortis. Vitemb. 1723.

(68) KREYSIG l. c. 2. *Th.* p. 306.

(69) SCHENK in HORN's *Archiv. f. med. Erfahrung.* 1820 *novembr. decembr.* p. 582. (ostium venosum ventriculi sinistri angustatum).

(70) CORVISART l. c. p. 195: « *J'ai observé plusieurs fois ce retrécissement parvenu à un point tel, qu'on pouvait*

Angustatio ex vitiis valvularum.

4. *Valvulae* ostia cordis occludere possunt dum aut lithiasi (71), aut nodulis, et excrescentiis (72) notantur. Excrescentiae hujusmodi interdum magnitudinem nucis avellanae attingunt (73). Forma illarum lacera, oblonga, corrugata (74) est; origo interdum syphilitica (75). Concretio valvularum inter se (76) effectum praeviae inflammationis sistit.

Symptomata generalia.

5. *Symptomata* angustationem ostiorum cordis *in genere* indicantia sunt: accessus periodici,

s'étonner que le filet de sang auquel donnait passage l'espèce de fente qui tenait lieu d'orifice, fût suffisante à une circulation capable d'entretenir une vie languissante ».

(71) Cap. XI. §. XLII. N. 2.

(72) Morgagni Epist. XI. 11. Epist. LXIV. 8. Epist. XXIX. Ep. XL. 23. Ep. LXIV. 2. Lancisius *von d. verschiedenen plotzlichen Todesarten.* 2. *B.* p. 121. Sandifort Obs. anat. pathol. L. I. C. I. p. 31. Tab. III. fig. 4. L. III. C. I. p. 41. Corvisart l. c. p 217.

(73) Forlani l. c. p. 70 Soemmerring apud Baillie p. 21.

(74) Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 360.

(75) « *Est-il plus difficile de croire qu'il peut se former des végétations vénériennes sur les valvules du coeur, que sur la peau aussi fine du gland, de l'intérieur du prèpuce etc. . . dont les apparences et le tissu connu ont d'ailleurs beaucoup d'analogie?* »

(76) Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 360.

repentini suffocationis, stipati pulsatione cordis magna cum ictubus arteriarum saepe parvis, intermittentibus, minime cohaerente. Praeterea manus medici regioni cordis applicita sensum sybili (77) percipere solet. Nec dolores pectoris, tussis, haemorrhagiae, et lipothymiae deesse solent. Quae symptomata intervalla eo liberiora concedunt, quo minus constans est vis impedimenti (78). Cujus sedes specialis per signa alibi adumbrata (79) divinare studeat indefessus scrutator.

Diagnosis.

6. Symptomata *angustationis ostiorum cordis* magnam similitudinem cum illis *angoris pectoris* alunt. Cordis pulsatio maxima, et perceptio sybili

(77) Gall. *bruissement.* Germ. *Schwirrende Bewegung.*

(78) « . . . *p. e. les végétations, les excroissances que l'on observe sur les valvules ventriculaires et sygmoides, dont la présence ne se manifeste que par intervalles, lorsque ces corps, presque toujours flottans dans la cavité du ventricule ou du vaisseau, se présentent tantôt plus, tantôt moins, et plus ou moins inégalement à l'orifice au bord duquel leur base est fixée* ». Corvisart l. c. p. 228.

(79) C. XI. §. XLII. 2. Adde opinionem Hodgson (l. c. p. 55) angustationem ostii venosi ventriculi sinistri concomitari pulsum cordis dicrotum.

ab applicata ad thoracem sinistrum manu illam angustationem ab isto morbo quodammodo distinguere valent.

Prognosis.

7. Aegri angustatione ostiorum laborantes, quamvis continuo in periculo mortis versentur, attamen vitam miseram diu protrahere possunt, quod inprimis de senibus, in quiete viventibus, phlegmaticisque valet.

Cura.

8. Ad mortis periculum, quousque licet, praepediendum, regulas jam traditas (80) sequi debemus.

(80) Cap. §. XI. XLV, inprimis N. 3. et N. 10.

Caput XIII.

DE DISLOCATIONE, PROLAPSU, ET RUPTURA CORDIS.

§. LIII.

DE DISLOCATIONE, ET PROLAPSU CORDIS.

Distinctio.

1. De situ praeternaturali cordis *congenito* jam monuimus (1): hic de eodem vitio, *morborum acquisitorum* effectu, quaestio erit (2).

Exempla.

2. Visum enim est *cor propulsum in thoracis latus dextrum* a ventriculo, ob vulnus diaphragmatis in pectus migrante (3), a vomica pulmonum (4), ab empyemate (5), ab hydrope

(1) Cap. V. §. XV. N. 2.

(2) Doleo me accipere haud potuisse binas de hoc argumento dissertatioues, videlicet illam Jos. I. H. Zedleri de situ cordis abnormi c. historia morbi hac spectante. Vratisl. 1817. et alteram K. Weese de cordis ectopia. Berol. 1818. c. tab. aen.

(3) Sennert Practica Lib. II. C. 15. Lugd. Batav. 1650. p. 703.

(4) Senac Op. c. *Livr. IV. Chap.* 9. §. 7. p. 439. Schmidt in Hufeland's *Journal.* 25. *B.* 2. *St.* p. 189.

(5) Soemmerring de morbis vasorum lymphaticorum p. 139.

saccato (6), ab aneurysmate aortae (7), a sacco cruore repleto (8), et frequentissime a steatomatibus (9). Haud raro steatomata in mediastino anteriore locata pulmones, et *cor retrorsum* premunt (10). Alias pulmones cum pericardio concreti tumorem efficiebant in *abdomen propulsum* (11). Maxime vero memorabilis est *prolapsus* (12), seu *hernia cordis*, verbo hujus visceris descensus, quo fit, ut cor non solum diaphragmati (a quo interdum involvitur

(6) Larrey *medicinische chirurg. Denkwürdigkeiten. Leipz.* 1812. p. 825. — Cfr. Amelung in Hufeland's *Journ.* 1816. *Nov.* p. 15.

(7) Werdermann in Mursinna *Neues Journal f. die Chirurgie.* 1. *B.* 2. *St.* p. 188.

(8) Plenciz acta et observ. medica. Prag. 1783. p. 162.

(9) Boerhaave v. rariorum morborum historiae Baldinger. Francf. 1771. Jaminson in *Edinburger Versuchen und Bemerkungen* 3. *B.* p. 488. Corden in *Memoirs of the medical Society of London. Vol.* 6 p. 122. Horn *Neues Archiv. f. med. Erfahr.* 3. *B.* 1. *Heft. N.* 30. Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 866. Mai in Hufeland's *Journal.* 19. *B.* 1. *St.* p. 111. Meckel de condit. cordis abnorm. p. 6.

(10) Bonet sepulchr. Lib. II. Sect. 2. Obs. 4 Corden *Memoirs of the medical Society of London. Vol.* 6. p. 172. et *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 23. *B.* 3. *St.* p. 323 Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 855.

(11) Sandifort Observ. anat. pathol. p. 6. Haen ratio med. Vol. I. p. 109.

(12) Lancisi de aneurysmatibus. Lib. II. propos. 52. p. 81 et de mortibus subitaneis p. 136.

(13)) incumbat, sed illud quoque deprimat (14), regionem epigastricam occupet. Huic vitio ansam porrigunt aneurysma aortae (15), cordis praemagni pondus (16), relaxatio vasorum majorum (17), hepar volumine auctum, socia hernia scrotali dextra (18), et paresis diaphragmatis, effectus, aut praeviae apoplexiae, aut tumorum nervum phrenicum comprimentium (19).

Symptomata.

3. Aegrorum *dislocatione cordis* laborantium unus laborabat anxietate, inspiratione difficili (20), periculo suffocationis, tum sub motu, tum sub decubitu supino, tussi brevi, frequenti, clangosa, loquela impedita, doloribus pectoris,

(13) Zuliani de quibusdam cordis affectibus. Obs. 2. 3. 4. Cfr. Leidenforst Opuscul. Vol. I. p. 3. Senac. T. I. p. 178.

(14) Morgagni Ep. XV. 55. Ep. XVII. 28. Ruysch Advers. anat. Dec. I. Ramel in *Journal de médec. T. XLIX.* p. 423.

(15) Morgagni Epist. XVII. 25.

(16) Lancisi l. c.

(17) Lancisius de aneurysmate L. II. prop. 52. p. 81.

(18) Aliquoties de morbo cordis suspicabar, cum tamen in cadavere nil nisi hepar magnum et hernia scrotalis detecta fuerit. Hepar eo magis diaphragma, et cum eo pericardium deorsum trahere debet, quo magis fulcro intestinorum caret.

(19) Testa op. cit. cap. XII. Vol. 2. (Suspicatur hoc in casu simul adesse perceptionem *lapsus costarum*, de qua Morgagni (Ep. XXVI. 21. Ep. XLV. 25) narrat.

(20) Exspiratio facilis erat.

abdominis, dorsi, pulsu irregulari, rara, levique pulsatione cordis, sensuque fluctuationis corpus anterius flectendo (21), — alter experiebatur dolores in regione cordis, inter scapulas, difficultatem deglutiendi, atque vomitum (22); — alter quidem non experiebatur dyspnoeam, sed sensum ebullitionis in ventriculo (23); — alter fame laborabat, verum cibi vix assumpti graves molestias excitabant (24); — alter conquerebatur de dyspnoea sub ascensu scalarum, deque pulsatione in regione ventriculi, aderantque praeterea corporis emaciatio, tussis, atque pulsatio inter sextam, et septimam costam *lateris dextri* tactui non minus quam visui obvia (25); — alter omnium celeberrimus (26) patiebatur dolorem fixum sub mamma sinistra, cruciatus vagos pectoris, et scapularum, atque tussim: decubitus undique impeditus erat, concessa dumtaxat corporis anterius flexione, cubitis genubus infixis. Pulsus a norma non deflectebant. In *prolapsu*, seu *hernia cordis*, praeter plurima ex allatis symptomatibus, observatur absentia

(21) Sandifort l. c.

(22) Saminson l. c.

(23) Zuliani l. c.

(24) Testa l. c.

(25) Mai l. c.

(26) Marchio de St. Auban. v. Boerhaave et Kreysig l. c.

pulsationis in latere sinistro thoracis, illiusque praesentia in regione epigastrica.

Diagnosis.

4. De dislocatione cordis, in sectionibus pathologicis non praepostere judicandum est; positio enim hujus visceris plurimis mutationibus per ipsam cadaveris positionem subjicitur (27). Nec sano in homine cor eumdem semper occupat locum; attollitur enim sub inspiratione, et descendit sub exspiratione (28). Vigente morbo, symptomata dislocationis cordis a symptomatibus morborum, qui dislocationem producunt, distinguenda forent. Cave praesertim, ne pulsatio in thorace dextro, aut in regione epigastrica obvia, utpote aneurysmati aortae familiaris (29), te in errorem ducat.

Prognosis.

5. Nisi morbus, qui dislocationis cordis ansam porrexit, curam admittat, ars nihil valet. Attulerunt aliquot levamen parvae *venaesectiones* (dum aegroti debilitas non obstabat), *fonticuli*, et *setacea* circa cordis regionem, *fomentationes* super pectus, et *clysteres* (30)!

(27) Leidenforst l. c. Pasta de cordis polypo. §. XXII. p. 72 Testa l. c. p. 177. Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 72.

(28) Alexander Benedetti anat. Lib. III. C. 12.

(29) Cap. XVI. §. LXII. N. 3.

§. LIV.

DE RUPTURA CORDIS.

Exempla.

1. Exempla *rupturae cordis*, quorum unicum vidimus (31), describuntur ab HARVEY (32), SALZMANN (33), MORAND (34), MORGAGNI (35), MUMSEN (36), LUDWIG (37), FINE (38), MURRAY (39), JOHNSTON (40), HAZON (41), LANGLADE (42), FLEURY (43), RENAULDIN (44), OLAI (45),

(30) BOERHAAVE l. c. (Comes St. AUBAN sic levamen accipiebat).

(31) Vide infra §. LIV.

(32) Exercit. III de circulo sanguinis. Sect. I. p 63.

(33) Diss. de subitanea morte a sanguine in pericardium effuso. Argent 1731.

(34) *Mémoire de l'Acad. des sciences* 1732.

(35) De sed. et caus. morb. Epist. XXVII. 1. 2. 5. 8. Epist. LXIV. 15.

(36) Diss. de corde rupto Lips. 1764.

(37) Prim. lin. anatom. pathol. Lips. 1785.

(38) *Recueil des actes de la société de santé à Lyon. T. I.* p. 200 v. *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 21. *B.* 4. *St.*

(39) Diss. de ruptura cordis. Upsal. 1785.

(40) *Med. Bemerkungen und Untersuchungen.* 2. *B.* p. 103.

(41) *Journal de méd T. IX.* p. 316.

(42) *Journal de méd. T. LXXXVIII.* p 199.

(43) *Bulletin de la soc. de méd.* p. 131. Append. ad *Journal de méd. continué. Vol. X.*

Penada (46), Erdmann (47), Feldhan (48), Fiorati (49), Portal (50), Nichols (51), Cullerier (52), Horeau (53), Zimmermann (54), Anguiscola (55), Corvisart (56), Rostan (57), Brera (58), Pohl (59), Metzger (60),

(44) Corvisart *Journal de méd. continué. Vol. XI.* p. 264. v. Harles *N. Journal der ausland. med. Literatur.* 7. *B.* 1. *St.* p. 196.

(45) *Memoria di una morte repentina cagionata della rottura del cuore. Firenze* 1803.

(46) *Saggi di Padova. T.* 3.

(47) Horn's *Archiv* 3. *B.* 1. *St.* p. 91.

(48) Schmucker's *vermischte Schriften.* 3. *B.* p. 279.

(49) *Saggi scientifici di Padova. T.* 3.

(50) *Mémoires de l'Acad. des sciences de Paris* 1784. v. *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 12. *B.* p. 705. Et *Mémoires sur la nature et le traitement de plusieurs maladies du coeur. T.* 2. *N.* 1.

(51) *Philosoph. Transact. Vol. LII. P. I.* p. 265. v. Leske *auserl. Abhandl.* 5. *B.* p. 173.

(52) *Journal de med. continué. Vol. XII.* p. 168.

(53) *Archiv der pr. Heilk. f. Schlesien.* 3. *B.* 4. *St. N.* 3.

(54) *Von der Erfahrung.* 2. *B.* p. 449.

(55) *Giornale della società medica di Parma. T.* 3.

(56) L. c. p. 258.

(57) *Journal général de méd. française et étrangère* 1820. *juillet* p. 99.

(58) *Di una straordinaria rottura di cuore. Verona* 1808.

(59) De ruptura cordis. Lips. 1808.

(60) *System der gerichtlichen Arzneywissenschaft.* p. 136.

SCHAEFFER (61), TESTA (62), KREYSIG (63), ASHBURNER (64), aliisque (65).

Caussae.

2. *Caussis* rupturae cordis adscribendae sunt: vitium congenitum (66), violentiae externae (67), nisus (68), inprimis sub coitu (69), rixae

(61) HUFELAND's *Journal d. pr. Heilk* 1811. *Aug.* p. 11.

(62) Op. c. Vol. 2. cap. XI. XII.

(63) Op. c. 2. *Th.* p. 443.

(64) *London méd. and physical Journal* 1822. *decembr.*

(65) Act. Nat. Cur. Vol. VI. Obs. 39. — Eph. Nat. Cur. Dec. III. A. 3. Obs. 82. A. 9 et 10 Obs. 164. *Sammlung.* 1725. *Mai.* p. 569. — *Frankische Samml.* 2. *B.* p. 310. — *Histoire de l'Acad. de Paris.* 1770. p. 51. — *Neue Edinb. Versuche.* 3. *B.* p. 257. — FITZPATRICK (FRORIEP l. c. 3. *B. N.* 59. p. 237. ex *London med. repository*).

(66) In puerorum cadaveribus, nec non in catulis ac vervecibus aliquando spectavit corda LANCISIUS in altera auricularum, vel (ut frequentius) sinistro in ventriculo, locum quemdam, ac veluti *foramen pellucidum* habentia, quod externa internaque tantum membrana ne omnino dehisceret, impediebat. Neque dubitandum quin, si eadem corpora adolevissent, inter illa facile adnumeranda essent, quae repentino interitu, ob apertum ex tempore cordis foramen, concidunt, cujus profecto mortis genus et alii saepe, et nos crebro vidimus (De morb. cord., et aneurysmatibus. L. I. C. 2. p. 38. Lugd. Bat. 1740).

(67) Eph. Nat. Cur. Dec. I. A 9 et 10. Obs. 164. (ictus thoracis), MUMSEN (ictus ab equo calcitrante), LUDWIG l. c. (percussio), FINE l. c. (concussio), HUFELAND's *Journal*

(70), animi pathemata gravia (71), compressio arteriae pulmonalis ab aneurysmate aortae (72), hujus angustia (73), insultus epilepticus (74), cordis friabilitas (75), suppuratio, exulceratio (76), et lithiasis (77). Hae caussae magis in cordis ventriculos quam in auriculas imperium exercent, vix tamen in unum illorum prae alio (78). Violentiae externae vehementissimae rupturam cordis per se excitare valent; alias quaedam requiritur *praedispositio*. Quaerimus illam

d. pr. Heilk. 14. *B.* 2. *St.* p. 200 (concussio per glandem plumbeam sine vulnere extrinseco), METZGER l. c. (equi calcitrantis ictus), CHAUSSIER in *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 12. *B.* p. 720 (rota currus super pectus decurrens).

(68) ODIER in nota versionis op. COX (sub itinere maritimo vehementem vomitum excitante. Cfr. infra mea observatio).

(69) MORGAGNI Ep. XXVI. 13.

(70) PORTAL *mém. de l'Acad. de Paris. A.* 1784. p. 51.

(71) MURRAY l. c. p. 26.

(72) NICHOLIS l. c. (casus Regis GEORGII II).

(73) *Breslauer Samml.*

(74) JOHNSTON l. c.

(75) Cap. XII. §. XLVII. N. 4. ERDMANN l. c. — Et *mollities* (FITZPATRICK l. c.).

(76) LANGLADE l. c. MORGAGNI Epist. XXVII. 5. 8. LEMERY *Mém. de l'Acad. de Paris. A.* 1732. p. 429. (Casus uxoris ducis Brunswigensis), PENADA l. c.

(77) MORGAGNI Ep. XXVII. 2. TESTA l. c.

(78) CORVISART et PORTAL in ea versantur opinione, ventri-

tum in praegressa inflammatione cordis suppurationes, erosionesque excitante (79), tum in deleto imperio nervorum (80), ex quo substantia cordis friabilis (81) evadit, vel alio pacto degenerat (82).

Diagnosis.

3. Cum rupturam cordis signa, saltem generalia, morbum hujus visceris indicantia (83) praecedere soleant, diagnosin originis mortis hujus repentinae (interdum sub somno ingruentis (84)) haud semper ardua est (85). Apoplexia, aut ruptura

culum cordis sinistrum saepius quam dextrum rupturae obnoxium esse: ast vix reperio differentiam, nam inter septemdecim observationes, quas sub oculis habeo, octo in ventriculo dextro et novem in sinistro locum obtinuerant.

(79) Testa Op. c. Vol. 3. cap. XIX.

(80) Forte huc spectat *ruptura cordis in peste*, de qua loquitur Quesnay (*des fièvres T.* 2. p. 448).

(81) Ashburner l. c.

(82) Corda rupta saepe multa pinguedine circumdantur. Testa l. c. Kreysig l. c. p. 446.

(83) Ardor, et dolores lancinantes ventriculi pectoris inter scapulas, delirium, pulsus debilis, extremitatum frigus Anguiscola l. c. Palpitatio cordis (Brera l. c.). Cfr. infra.

(84) Anguiscola l. c.

(85) Ardua tamen fuisset diagnosis sequenti in casu. C. Univers Vilnensis chirurgiae Professor Niszkowski, vir quadragesimum circiter annum agens, habitu corporis spongioso praeditus, jam a. 1814. conqueri coepit de anxie-

aneurysmatis tamen in errorem ducere possent.

tate, nausea, et vomitu matutinis horis urgentibus, inprimis dum animus ejus a gravioribus curis et a protractis vigiliis, quas operationes chirurgicae et exercitium artis obstetriciae secum trahere solent, agitabatur. Pulsus illi erat normalis praeter quamdam frequentiam. Nec de cordis palpitatione, nec de alio signo morbum hujus visceris indicante querelas agebat. Die ultima augusti a. 1816. cum eo prope littora fluminis Vilia adhuc deambulaveram. Die tertia septembris, hora sexta matutina ad illum derepente advocor, nuntium simul accipiens, quod morti proximus sit! Revera aegrotum inveni cum facie a statu sano valdopere recedente, anxietate summa, dolore forti sub sterno, jactatione continua, pulsu frequente, irregulari et exiguo. Adstiterat jam amicus noster communis, professor Mianowski. Aegrotus mentis omnino compos narrabat, se post somnum sat irrequietum vomitum habitualem, inconsueta tamen vi, perpessum esse, atque absolutis vomendi conatibus tam debilem redditum fuisse. Debilitate ista non obstante, venam brachii sinistri secavimus, eductis circiter novem cruoris unciis. Sequebatur aliquod levamen. Nihilominus palam erat aegrum adhuc in vitae periculo versari. Qua de caussa illum non dereliquimus. Hora sexta vespertina angustiae plus quam unquam augebantur, ac aeger e lecto prosiliens ac sedile sibi eligens, exclamabat, « Ah! nunc me pessime habeo, laboro maximo morbo eoque diuturno ». Quae verba vix cum protulisset, in lipothymiam, subsequentibus motibus nonnullis convulsivis capitis, incidit, ac inter brachia mea animam exhalavit. Secto a Professore anatomiae cadavere (cui labori adstare non potuissem) reperiebatur pericardium cruore repletum, et ventriculus cordis sinister cum fissura perpendiculari

Animadversiones.

4. Ruptura cordis forte frequentius contingeret, nisi concretio illius cum pericardio, in locis maxime exesis, id impediret (86). Visae praeterea sunt rupturae valvularum (87), columnarum carnearum ventriculorum (88), septi

longitudinis pollicis. Cor caeterum normale erat, adeo tamen friabile, ut sub delicata licet exploratione attactus digiti novum foramen excitaret. Nervi vagi eo loco, quo in pectoris cavum intrant, utrinque a tumoribus steatomatosis obsessi fuerunt. Similis tumor magnitudinis ovi gallinacei colli latus dextrum occupabat, atque strumam simulabat. Tumores nervos vagos comprimentes videntur simul, et emesin excitasse et cor ita friabile reddidisse, ut hoc viscus nisui sub vomitu resistere haud potuerit. Grumus sanguinis forte sub primo morbi insultu effluxui cruoris obstitit, unde aeger adhuc per duodecim horas vitam protrahere potuerat. Forte contigit quid simile Corvisartio (l. c. p. 261): ubi ait: « *Plusieurs observations attestent qu'elle (la mort) n'arrive quelques fois que le deuxième ou troisième jour, sans doute parceque le sang, dans ce cas, ne s'épanche que par une déchirure fort étroite ou oblique et par conséquent lentement et en petite quantité* ».

(86) Inter observationes egregii Rostan (l. c.) exstat casus cordis, non eo in loco rupti ubi substantia sua a concretione fibrosa cum pericardio cohaerente resarcita erat, sed in longe alio adspectuque sano.

(87) Schulze de elasticitatis effectu in corpus humanum; in Halleri diss. anat. T. 3. p. 661.

(88) Marat in *Journal de méd. continué T. VI.* p. 587.

ventriculorum cordis (89), et claustri foraminis ovalis (90). Potest hinc ruptura cordis locum invenire, quin sanguis in pericardium extravasatus reperiatur (91).

(rupta columna carnea in ventriculo sinistro ex nisu). Corvisart l. c. p. 263. Obs. 40. « *on s'appercevait dans le ventricule gauche, qu'un des gros piliers, qui soutiennent les valvules mitrales, était rompu à la base* ».

(89) *Breslauer Sammlung* l. c.

(90) Corvisart l. c. (post ictus super pectus), Tacconi (Comment. Inst. Bonon. T. 6 p. 64), Abernethy *Philosoph. Transact. Y.* 1798. p. 1.

(91) Sanguinem in pericardium effusum interdum ex erosione aut aortae, aut venae pulmonalis pullulare, jam Seneca docuit *T.* 2. *Livr.* 4. *Chap.* 6. p. 351. Porro in observationibus tum medicorum Berolinensium, tum Fabricii Hildani legitur de pericardio materia saniosa sanguinolenta repleto, quin vel in corde, vel in vasis contiguis continui solutio detegeretur.

Caput XIV.

DE INFLAMMATIONE ARTERIARUM, PRAECIPUE AORTAE.

§. LV.

HISTORIA DOCTRINAE. SYMPTOMATA.

Historia doctrinae.

1. De inflammatione arteriarum jam locuti sunt Aretaeus (1), Morgagni (2), Stoll (3), Faselius (4), Langswerth (5), Birch (6), Willich (7), A. Monro (8), aliique, quatenus

(1) De curat. acut. L. II. p. 7. p. 108. (Sub nomine παχείη ἀρτηρίη). Cfr. Gruner de morb. antiquit. p. 187. et Sprengel *Geschichte der Arzneyk.* 2 *Th.* p. 78.

(2) Epist. XXVI. 35.

(3) Rat. med. Vol. II. p. 2.

(4) Diss. sistens morbos arteriarum. Jen. 1757.

(5) Theor med. de arter. et ven. in corp. hum. affectionibus Prag. 1763.

(6) *Journal de méd. T. LXX.*

(7) Baldinger's *neues magazin.* 8 *B.* p. 268.

(8) *Uber die Haute der Pulsader und uber ihre Krankh. v. Edinb. Versuche* 2. *B. Art.* 16.

scilicet illa inflammatio in singulis arteriis post laesiones externas, et in textu viscerum phlogosi correptorum obvenit. Verum *systematis arteriosi* (et venosi) *universi* inflammationem *solitarium* primum descripsit J. P. FRANK (9). Inventum ejus confirmatum est a SCHMUCH (10), SASSE (11), REIL (12), SPANGENBERG (13), MELI (14), KREYSIG (15), JONES (16), HODGOSON (17), nec non a nostra experientia (18).

(9) Epit. de cur. hom. morbis. L. II. p. 175. Cfr. Lib. V. P. 2. p. 1. sq.

(10) Dissert. de vasorum sanguiferorum inflammatione. Heidelb. 1793.

(11) Diss. de vasorum sanguiferorum inflammat. Hal. 1797.

(12) *Fieberlehre.* 2. *B.* p. 293.

(13) HORN's *Archiv f. med. Erfahr.* 5. *B.* 1814. 2. *H.* p. 269.

(14) *Storia d'una angiotitide universale seguita da alcune considerazioni generali intorno all' infiammazione dei vasi sanguiferi.* v. *Annali universali di Medicina compilati da* OMODEI. *T.* 17. 1821.

(15) Op. c. 3. *Th.* p. 269. et in notis ad versionem germanicam operis HODGSONII.

(16) *Ueber den Prozess der Natur Blutungen aus zerschnittenen Arterien zu stillen. A. d. E. Hannover* 1813.

(17) Op. c. p. 1. 92.

(18) Inflammationem systematis arteriosi, et inprimis aortae vidi 1.° in sacerdote a. 1814. m. augusto; 2.° in viro a. 1817. m. novembri; 3.° in adolescente a. 1818. m. martio; et 4.° in juvene nobili a. 1819. m. decembri.

Symptomata.

2. *Symptomata inflammationis singulae arteriae* majoris, et superficialis sunt: dolor, et durities secundum illius curriculum; pulsatio fortis supra locum affectum, inferius autem pulsus vix ullus; partis affectae sensibilitas imminuta, turgor inprimis venarum, ecchymomata, et tandem febris, tussis cum sputis cruentis (19). — *Symptomata inflammationis universi systematis arteriosi* et *inprimis aortae* sunt ardor totius corporis (20), cutis rubor, et pruritus (21), dolores artuum (22), et capitis; facies accensa, aures coccineae (23), oculi splendentes, torvi (24); epistaxis (25); os siccum, lingua arida, sitis inexplebilis, deglutiendi difficultas (26), aestus sub sterno, vel super illud ad

(19) Thomson apud Hodgson l. c. p. 13. 29. Kreysig ibid. in nota 3. ad p. 29

(20) Putarem febrem *ardentem* veterum, seu *causum* nil aliud fuisse quam inflammationem systematis arteriosi.

(21) Meli l. c.

(22) Meli l. c.

(23) Mirabili modo in aegro meo 3.°

(24) « Oculorum bulbi et palpebrae convulsive movebantur ». J. P Frank l. c.

(25) Meli l. c. Apud aegrum meum quartum in ipsa convalescentia.

(26) Meli l. c.

spatium triangulare (27); sensus ac si ferrum candens per aortae decursum ad arterias crurales usque protruderetur (28); vertigo, obnubilatio, visus viridis (29); proclivitas ad lipothymias, inprimis sub corporis motu, aut erecta positione; vibratio carotidum, oscillatio arteriarum universi corporis (30); pulsus chordae metallicae instar durus (31), frequentissimus (32), interdum dicrotus (33), tensio venarum cutis (34); oppressio pectoris, jactatio, anxietas, urina pauca, ignea, veluti cruenta (35), jumentosa, purulenta. Aliquando pulsatio cordis (36), tussis, vomitus (37), diarrhoea (38), et subsultus tendinum (39). Morbus continenter, aut binis stipatus

(27) In aegro 3.°.

(28) Kreysig op. c. 2. *Th.* p. 271.

(29) Aeger secundus et quartus.

(30) Aeger quartus.

(31) Ex hoc signo Pater meus potissimum inflammationem arteriarum dignoscere solebat.

(32) Numeravi a 120. usque ad 130. Pater meus numeravit a 185. ad 200.

(33) Meli l. c.

(34) Meli l. c.

(35) Meli l. c.

(36) In aegro Patris mei aderat vero simul cor volumine auctum.

(37) Aeger primus.

(38) Aeger quartus.

(39) Aeger quartus.

exacerbationibus (40) ad septimam diem protrahitur, qua aut in sanitatem, aut in morbum chronicum, aut in mortem terminatur. Ibi crisis per sudorem fieri solet; hic vires decrescunt, extremitates frigent, dum partes internae aduruntur, pulsus difluit (41), aliaque agoniae ingruunt signa.

§. LVI.

AUTOPSIA CADAVERUM. CAUSSAE.

Autopsia cadaverum.

1. *Cadavera* hominum ita defunctorum aortae superficiem internam rubore coccineo notatam exhibent. Rubor iste utplurimum ad arterias carotides, brachiales, et crurales, quin immo ad ipsam venam cavam (42) extenditur. Praeter ruborem (infido sane inflammationis signo (43), nisi alia symptomata illam designantia praegressa

(40) Aeger quartus.

(41) In aegro 1.° tarde advocatus pulsum non inveniens specifice durum, morbum non cognovi, nisi per sectionem cadaveris.

(42) Aeger primus. «Quibusdam arteriae secundum dorsum inflammantur, quod pulsatio in alteris praecordiis manifestat: *nam et ipsa vena cava morborum particeps efficitur*». Aretaeus l. c.

(43) *Dieses rothe Ansehen der innern Arterienflachen beobachtet man oft in der Nahe von Gerinseln, un magdann wahrscheinlich die Wirkung der nach dem Tode erfolgten Ausschwitzung seyn*». Hodgson l. c p. 9. Cfr. Laennec l. c. p. 353.—363.

sint) arteriae inflammatione prehensae offerunt: *proprium cavum* copiosa lympha coagulabili (modo parietibus adhaerente (44), modo inter ipsas membranas deposita (45)) repletum (46); concrementis polyposis (47), et pseudomembranis (48) refertum; angustatum (49), et ob-

(44) « Puriformis haec materia ad inflammatae arteriae internam superficiem tenaciter hinc inde *adhaerere* a nobis conspecta est. ». J. P. Frank l. c. p. 17.

(45) Hodgson l. c. p. 37. Jam Haller dixerat: « mollis succus erat, pultaceus, non dissimilis ejus, qui in atheromate invenitur ». (Opusc. pathol. Obs. 47. p. 127).

(46) Hodgson l. c. p. 5. 31. « *So ist es daher auch nicht unwahrscheinlich, dass die innere Haut der Arterien, in Folge der Entzündung, ohne das Daseyn einer Verschwarung dennoch Eiter absondere, wie dies bisweilen in serosen Membranen sich ereignet, indem die Stromung durch das Gefass den Zustand verwischt und nicht bleibend werden lasst* ».

(47) Ephem. N. Cur. Dec. I. A. 1. Obs. 18. Dec. III. A. 1 Append. p. 85. Act. Nat. Cur. Vol. X. Obs. 95. Nov. acta N. Cur. Vol. VII. Obs. 37 Morgagni Epist. VII. 11. Ep. XXXVIII. 40. Klaunig Nosoc. Charitatis. Hist. 4. et 22. Patin Epist. de aortae polypo. Brix. 1731. Haen Rat. med. T. III. Part. 6. Cap. 4. §. 3. (funis polyposus lineae unius fere omnes arterias detinens), Haller Nov. Comm. Soc. Goett. T. VIII. A. 1777. p. 7. (casus similis), Hodgson l. c. p. 5. Ekmann in *Svenska Lokare-Sallskapets Handlingar*. 1819. (polypus in arteria pulmonali).

(48) Spangenberg l. c. (Aortae lumen sic ad calami scriptorii amplitudinem decreverat.).

literatum (50) (*); *membranasque* tumidas (51), molles (52), decoloratas (53), incrassatas (54), callosas (55), inaequales (56), cartilagineas (57),

(49) Boerhaave Prax. med. T. I. p. 242. Ipse vidi.

(50) Michelotti Epist. infra cit. G. Blane in *medicochirurgical Transactions. Vol.* 5. (Aorta ab origine arteriae subclaviae sinistrae, usque ad illam canalis arteriosi omnino clausa erat). Goodisson in *Dublin Hospital reports V. II. Journal de méd. chir. et pharm. T.* 32. 1815. *Avril* p. 377. (obliteratio aortae descendentis cum dilatatione reliquarum arteriarum et cordis). Hodgson l. c. p. 113. (Obliteratio arteriae femoralis, radialis, ulnaris, tibialis lateris dextri). Rostan in *Nouveau Journal de méd. chir. et pharm.* 1818. *Janv. T. I.* p. 81. (de obliteratione arteriae brachialis narrat isochronismum pulsuum in utroque carpo producente, provocatque ad similem observationem apud Morgagni l. c. Epist. XXXIV. 23).

(*) J. Bryant in *The Edinburgh medical and surgical Journal* 1823. *Jan.* (Obliteratio arteriae iliacae externae, subsequente gangraena pedis).

(51) Monro l. c. Hodgson l. c. p. 36. Tab. I. fig. 2. p. 271.

(52) Portal *Cours d'anatomie médicale. T.* 3. p. 127. J. P. Frank l. c. p. 16.

(53) Morgagni Ep. XVIII. 2. Ep. XXIII. 4. Ep. XXV. 10. Ep. XXVI. 36. Ep. XLIII, 22. Ep. XLIV. 3. Ep. LXIV. 12. 19. Ep. LXVII. 54.

(54) J. P. Frank l. c. p. 18. Hodgson l. c. p. 11.

(55) Bang Act. Soc. Havn. Vol. I. p. 17. (caussa palpitationis cordis).

(56) Morgagni Ep. IV. 21. Hodgson l. c. p. 37.

(57) Hodgson l. c. p. 35.

excrescentiis fungosis, granulosis (58), tumoribus (59), crustis calcareis (60) (sub forma macularum, squammarum, punctulorum acuminatorum, annulorum, arenae, lapidum (61)) notatas,

(58) Idem ib. p. 7.

(59) Medicus Trombelli interdum a dolore ad sternum affectus, et pulsum intermittentem expertus est. Post aliquot annos, hisce symptomatibus auctis, a gravi dyspnoea invadebatur, cum pulsu non modo intermittente, sed et inaequali. Post tres dies moritur. Ad ostium aortae tumor detectus est *inter ipsas arteriae hujus membranas natus ovi columbini magnitudinem referens*, qui tumor omnem arteriae cavitatem opplebat. Ex hoc tumore aliquot parva cochlearia puris effluebant. Pietro Paolo Dell' Abme *Saggi di medicina pratica, con note di* Borsieri. *Faenza* 1768. (*Osserv.* 35).

(60) Cap. XV. §. LIX. N. 1.

(61) Tulpius Obs. med. Lib. II. Cap. XXV. p. 134. Tab. VI. (lapis drachmarum duarum in aorta). Buttner *Anatom. Wahrnehm.* 3. *B.* p. 17. (concrementa lapidea in arteriis uteri). Kinglake *Lond. med. Journ.* 1789. *Vol. X. P.* 4. p. 344. (substantia saxea drachmae dimidiae inter membranas arteriae pulmonalis). Ephem. N. Cur. Dec. III. a 1. p. 103. (In arteriis coronariis cordis). Alia lapidum arteriarum exempla leguntur apud Schenk Obs. med. Lib. II. obs. 233. Chr. Lang. Misc. N Cur. med. Lips. 1664. p. 14. Chomel in *Philosoph. Transact. N.* 312. in Miscell. Nat. Cur. Dec. III. A. I Append. p. 103. Ephem. Nat. Cur. Cent. I. Obs. 3. Cent. X. Append. p. 442. Schurig Lithologia Dresdae 1744. p. 229. Walter Obs. anat. p. 44.

exulceratas (62), (sanguine sic aut in viscera cum arteriis concreta (63), aut in telam cellulosam contiguam extravasato, ac nonnunquam a venis hic iterum absorpto (64)), dilatatas (65),

(62) STORK ann. med. II. p. 262. THEDEN *Unterricht fur Unterwundarzte bei den Armeen. Berl.* 1782. p. 230. — HODGSON l. c. p. 31. Tab. I. fig. 1. FANZAGO *Osservazione di un ulcere nell' aorta* v. *Nuovi saggi della C. Regia Accademia di scienze, lettere ed arti di Padova. Vol. I.* — Ab ulceribus vero ipsarum arteriarum probe distingui debere *erosiones illarum a pure ex abscessu propinquo.* Sic vidit CRUIKSHANK (*Geschichte der Einsaug-Gefasse. A. d. E.* p. 118) bubonem venereum inguinalem, qui subjacentem arteriam ad lethalem haemorrhagiam usque erosit. Vidi in Nosocomio Vindobonensi a. 1798. bubonem inguinalem gangraenosum lateris sinistri, qui integumenta abdominis ad palmam latitudinis et ultra depascebat, lethalem erosionem arteriae epigastricae producendo. Alia exempla sic erosarum arteriarum inveniuntur apud SCHENK Obs. med. Lib. II. Obs. 230. p. 435. MORGAGNI Epist. VII. 9. Epist. XVI. 4. Ep. XXVI. 7. 17. 21. Ep. XXVII. 2. 22. 24. 25. 28. Ep. XL. 24. Ep. XLII. 39. In actis medic. Berolin. Dec. I. T. 8. p. 86. WEITBRECHT in Commentar. Acad. Petropolit. T. IV. SANDIFORT Obs. anat. path. Lib. I. cap. 2. p. 53.

(63) VAN DOVERN (Observat. anatom. pathol. Lugd. Batav. 1789. Obs. I.) de oesophago adhaerente, ac disrupta in illum sese deplente narrat. Simile omnino exemplum vidi Viennae a. 1799 in magno nosocomio.

(64) Aneurysma per anastomosin J. BELLII (*Principles of Surgery. Vol.* 1. pag. 450. *Vol.* 3. pag. 255. Angiectasia

friabiles (66), gangraenosas (67), et hydatidibus obsessas (68).

Caussae.

2. Inflammatio *singularum arteriarum* caussas plerumque traumaticas agnoscit; inprimis ligaturam arteriarum (69), maximeque illarum, quae aneurysmate detentae fuerant (70). Inflammatio *universi systematis arteriosi acuta* maribus communior quam faeminis (71) caussas cum pericarditide communes habet. Ad illas potissi-

HODGSONII (l. c. p. 77) Cfr. FREER *Observations on aneurysma* p. 28. *Plate* 3. ELSE *Medical Observations and inquiries. Vol.* 3. p. 169. PEARSON *Medical communications* p. 95. SCARPA *über Pulsadergeschwülste* p. 294.

(65) Vid Cap. XVI. §. LXIII. N. 1.

(66) De aorta ab ictu baculi pectori illato disrupta, quin vel costae vel vertebrae fractae fuerint, testantur MORGAGNI (Ep. LIII. 35 Cfr. Ep. LIII. 8. 36.) et PYL (*Aufsatze und Beobachtungen aus der gerichtl. Arzneyw.* 4. *B. Beobacht.* 7. 8).

(67) HODGSON l. c. p. 33.

(68) MORGAGNI Ep. VII. 12. Ep. XXI. 19. Ep. XLIII. 17. 18.

(69) HODGSON l. c. p. 7: « *Ich sahe die Entzundung der innern Haut nach der Unterbindung der Schenkelarterie bei einer Amputation sich bis zum Herzen ausdehnen* ». OEHME de morbis recens natorum chirurgicis. Lips. 1773 (Arteria hypogastrica inflammata ex ligatura umbilici).

(70) CLINE *Transact. of a Society for the improvement of med. Knowledge. Vol. I.* p. 171. ABERNETHY *Surgical observations. P.* 4. p. 230.

mum animi pathemata, cursus velox, (72), et transpiratio suppressa; forte potus aceti (73) spectant. Chronico modo arteriae inflammantur culpa arthritidis, syphilidis, mercurii (74), scorbuti (75), verbo morborum specificorum (76).

§. LVII.

DIAGNOSIS. PROGNOSIS. CURA.

Diagnosis.

1. Symptomata inflammationis systematis arteriarum cum illis febrium inflammatoriarum comparando, suspicio (77) febres istas ex illa inflammatione proficisci, confirmatur. Hanc ipsam quoque inflammationem saepe latere suspicamur

(71) Sic Patris mei, sic propria exempla docent.

(72) J. P. Frank l. c. (homicida fugam tentans).

(73) Aeger primus morbum suum repetebat ex eo, quod sitiens nocturno tempore sub itinere cauponam adiverat, ubi illi per errorem loco aquae *acetum* porrectum fuit, quod affatim ingurgitavit. Forte tamen haec ipsa sitis jam erat morbi ingruentis symptoma.

(74) Scarpa *über Pulsadergeschwülste* p. 62. Corvisart l. c. Richerand *Nosographie philosoph. T.* 4. p. 74. Hodgson l. c. p. 12. Tab. I. fig. 3. Quodsi mercurius erodere valeat, teste exanthemate mercuriali, tegumenta corporis, teste angina venerea, membranam faucium; cur quaeso, ille non erodere tunicas arteriarum?

(75) Cfr. P. III. Cap. de scorbuto.

(76) Hodgson l. c. p. 12. Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 747.

in nonnullis morbis exhantematicis (78), in rheumatismo acuto arthriticorum (79), in anasarca inflammatorio-rheumatica (80), inque haemorrhagiis (81). Arduum est illam a pericarditide, et a phlebitide (cum quibus aliunde saepe societatem init) distinguere. Attamen, si vigente summa febre inflammatoria cum anxietate, et vibratione arteriarum, pulsu frequen-

(77) Primum illam patefecit Germaniae conspicuus medicus Wedekind.

(78) E. c. in *scarlatina* et *morbillis*. In *utrisque* ob consensum, quem cutis cum membrana interna arteriarum alit. In *scarlatina*, ob sedimentum puriforme in urina veluti desquammationem internam exhibente, obque proclivitatem hujus morbi in hydropem, communissimum comitem morborum systematis arteriosi. In *morbillis* ob proclivitatem ad haemorrhagias, et ad gangraenam.

(79) Cor sub hoc malo saepe inflammari, monuimus. Adde angustias in rheumatismo acuto arthriticorum obvenientes, quae ex sola musculorum tendinum et ligamentorum phlogosi explicari nequeunt; adde volubilem illius naturam, ita ut malum spatio temporis brevissimo modo in hanc modo in illam corporis partem irruat; adde haemorrhagias, inprimis epistaxin, quae morbo illo familiares sunt, adde frequentes ossescentias arteriarum, quae in hominibus arthritidi quondam obnoxiis deteguntur; adde sedimentum maximum et specificum, quod urina exhibet.

(80) Sane nulla corporis humani pars facilius extravasatum serosum largiri potest, quam ipsa vasa exhalantia, arteriae scilicet.

tissimo, specifice duro, obnubilatione capitis, sensu lipothymiae, deessent dolor sub sterno, aut ad latus sinistrum thoracis, aegerque de motu cordis abnormi non conquereretur, potius inflammatio systematis arteriosi, quam pericarditis arguenda forent.

Prognosis.

2. Inflammatio singulae arteriae inprimis ob facilem morbi ad cor propagationem (82) timenda est. Inflammatio universi systematis arteriosi nisi crisin suam, aut in haemorrhagia externa, aut in urina cum sedimento puriformi (83), aut in metastasi (84) obtineat; nisique per haemorrhagias internas (85), per gangraenam (86),

(81) Cap. XX. §. LXXXVII. N. 3.

(82) Hodgson l. c.

(83) « Pars maxima illius lymphae (a membrana interna arteriae exsudatae) a sanguinis torrente abstergitur . . . et per renes suo tempore excernitur ac, albi in urinis sedimenti sub specie, felicem in multis exitum promittit ». J. P. Frank Epit. l. c. p. 18.

(84) P. I. Vol. I. cap. VII. §. LXXII. 2.

(85) Culpa abscessulorum disruptorum. Sic die 16 januarii 1800. medicus meus secundarius, Dr. Schmidt, juvenem viginti duo annorum curavit, qui ad Nosocomium Vindobonense venerat de nihilo nisi de doloribus quasi rheumaticis inter scapulas querelas agens. Data fuerunt lenia diapnoica. Quarta die introitus, ob alvum obstructam clyster injectus fuit. Cum hoc cum nisu redderet *mortuus*

perque labefactationem systematis nervosi, praecipite morte terminetur: exitus, vel in lithiasin arteriarum, vel in multiplicia mala evolutioni aneurysmatis ansam porrigentia inevitabiles habet.

Cura.

3. Ad haec mala impedienda, quo citius id fieri potest, ad methodum adversus febrem inflammatoriam (87), et pericarditidem (88) commendatam, confugiendum est. Num cruoris detractione indicata, haec ope arteriotomiae suscipienda erit?

concidit. Aperto cadavere in cordis viciniis ulcusculum aortae detectum est. Pericardium conspicuam sanguinis copiam continebat.

(86) Si lithiasis arteriarum gangraenae locum dari possit (Cap. XV. §. LVIII. N. 2.), cur non et polypi obliterationes arteriarum efficientes, indeque aditum cruoris ad portam quandam impedientes?

(87) P. I. Vol. I. cap. VII. §. LXXIII.

(88) Cap. VII. §. XXVII.

Caput XV.

DE LITHIASI ARTERIARUM.

§. LVIII.

SEDES. SYMPTOMATA.

Sedes.

1. *Lithiasis arteriarum* (1) plerumque ad initium aortae locum obtinet (2). Visa tamen est

(1) Aglietti *sulla litiasi delle arterie, in sessioni pubbliche dell' Ateneo Veneto tenute negl' anni* 1813 *e* 1814. p. 39. Cruvethier *Mémoires sur quelques altérations organiques des artères* v. *Journal de méd. chirurg. et pharm.* 1815. *decemb.* p. 366.

(2) E. c. Lancisius de motu cordis et aneurysmatibus, in Opp. var. T. II. pag. 250. — ejusd. *von d. verschied. plotzlich. Todesarten, übers. v.* Fahner. 2. *Th.* p. 123. Blancard Anat. pract. rat. Cent. I. Obs. 41 p. 97. Th. Bartholinus l. c. Cent. I. Hist. 50. T. I. p. 77. Sculteti tract. de trichias. admi. pag. 83. Vieussens *Traité sur la structure du coeur.* p. 109. Senac *Traité de la structure du coeur. T. II.* p. 433. Vater Diss. de osteogenia naturali et praeternaturali. Proem. in Halleri diss. anat. T. VI. p. 227. — Ejusd. museum anat. propr. Helmst. 1750 p. 92. — Miscell. Nat. Cur. Dec. I. A. 9. 10. Obs. 31. 102. Dec. II. A. 1. Obs. 90. Dec. III. A. 3. Append. p. 161. A. 4. Obs. 58. A. 9. 10. Observ. 171. Eph. N. Cur. Cent. VI.

aorta ad initium suum normalis, et in decursu dumtaxat ossea (3). Aortam sub diaphragmate

Observ. 51. Cent. X. App. p. 442. Act. N. Cur. Vol. III. Obs. 31. Commerc. liter. Noric. 1732. p. 138. *Histoir. de l'Acad. des scienc. de Par.* 1701. p. 35. MORGAGNI de causs. et sedib. morb. Ep. IV. 20. Ep. VII. 9. Ep. XVII. 17. Ep. XVIII. 28. 30. Ep. XIX. 49. Ep. XXI. 4 Ep. XXVI. 15. 37. Epist. XL. 24. Ep. XLIX. 18. Ep. LX. 6. Ep. LXIV. 13. et plur. loc. BUCHWALD Diss. observ. quadriga. Hafn. 1740. GUATTANI l. c. BIUMI observ. anat. in SANDIFORT Thes. anat. Vol. III. N. 15. BOHMER Observ. anat. rar. Fasc. I. praefat. p X. Not. dd. BAADER Obs. med. 45. MECKEL in *Mémoires de l'Academ. des scienc. à Berl.* 1754. *Collect. Acad. Part. étrang. T. IX.* p. 14. POHL Progr. de ossificatione vasorum praeternaturali. Lips. 1774. in WEIZ *neu. Auszug.* 8. *B.* p. 103. SANDIFORT Obs. anat path. L. I. C. 2. p. 54. L. III. C. 2. p. 43. L. IV. C. 6. p. 55 et 59. Ejusd. Mus. anat. Vol. I Sect 5. N. 78. p. 273. TRILLER Diss. de fame lethali a callosa oris ventriculi angustia. §. XXVII. in Opusc. med. Francof. 1766 T. I. p. 24. sq. MOHRENHEIM'S *Wiener Beitrage.* 2. *B.* p. 212. STOLL *Heilungmethode*, *übers. v.* FABRI. 1. *B.* p. 239. *Beitrage z. Arzneikunde*, *v.* FR. CHR. SCHEIDEMANTEL. *Leipz.* 1797. 1. *Th.* WALTER'S *anat. Mus.* 1. *B.* p. 143. N. 287. 288. p. 149. N. 298. 299. p 150. N. 300, 301, 302. PALETTA in WEIGEL'S *ital. med. chir. Bibl.* 4. *B.* 1. *St.* p. 120. VALCARENGHI de aorta aneurysmatica. Obs. I. p. 58. 60. HODGSON l. c. p. 11. HOWELL in *the London medical and physical Journal by* FOTHERGILL. *T. XLVI.* 1821. *Sept.* (ossificatio sub forma annuli). Multa exempla ipse collegi.

(3) HARVEY exercit. alt. de circulo sanguinis in Opp. T. I.

osseam reperimus (4), reperieruntque alii osseam in toto curriculo (5). Osseae detectae fuere arteriae quotquot in superficie externa decurrunt (6). Narratur de lithiasi universali arteriarum, solis arteriis encephalicis exceptis (7). Longe frequentius lithiasis arteriarum singularum obvenit; videlicet arteriam carotidum (8), arteriae innominatae (9), et basilaris (10), arteriarum pelvis (11), arteriae lienalis (12), arteriarum

p. 131. MORGAGNI Epist. XXIV. 16. Epist. XLIV. 21. Ep. LVII. 10. Ep LX. 12.

(4) Cap. XI. §. XLII. N. 1.

(5) BAADERI Obs. med. 44. SANDIFORT Thesaurus anat. diss. Vol. III. p 55. LIEUTAUD hist. anatom. med. Lib. II. Sect. 5. Obs. 772. b. T. II. p. 245. BOGGI in PACCHIONI Opp. p. 216.

(6) MICHAELIS in RICHTER's *chir. Bibl.* 6. *B.* p. 160.

(7) BUCHWALD Obs. quadriga. Hafn. 1740. Obs. 3. in HALLERI Collect. diss. ad morborum historiam et curat. facientium.

(8) BLANCARD Anat. pract. ration. Cent. I. Obs. 19. p. 49. Obs. 41. p 97. WILLIS anat. cerebri. Cap. 7. idem de anima brutorum. Pars II. Cap. 8. MORGAGNI Ep. XXIV. 6. Ep. XLIII. 17. Ep LXII. 7. Ep. LXIV. 13. Ep. LXVII. 14. LIEUTAUD l. c. Lib III Sect. 2. Obs. 65. 66. T. II. p. 328. BOUCHER in *Journal de méd.* 1776. *dec. T.* 46. p. 549. STOLL rat. medendi T. I. SANDIFORT l. c. Lib. III. Cap. 2. p. 52.

(9) SANDIFORT l. c. p. 45.

(10) MORGAGNI Ep. XXVII. 2.

(11) Idem Ep. XXXVII. 30. Ep. XL. 23. 24. Ep. XLII. 35. Ep. XL. 4.

abdominalium (13), brachialium (14), cruralium (15), multarumque aliarum (16).

Symptomata.

2. *Symptomata lithiasis aortae* cum illis lithiasis cordis (17), cui saepe jungitur (18), conveniunt. Cujuscumque porro arteriae lithiasis propria agnoscit symptomata ex impedito cruoris circulo facile explicanda. Sic ex lithiasi arteriarum encephalicarum apoplexia (19); ex illa arteria-

(12) Idem Ep. III. 2. Ep. XX. 26. Ep. XL. 22. VICHMANN *Ideen zur Diagnostik* 2. *B.* p. 161.

(13) MORGAGNI Ep. XL. 24. Ep. LVI. 18.

(14) Idem Ep. XLIII. 17.

(15) NAISH in *Philosoph. Transact. N.* 369. p. 226.

(16) HALLERI Elem. Physiol. T. IV. p. 130. Vol. VIII. P. II p. 78. De corp. hum. fabr. Lib. IV. Sect. 3. p. 130. Praelect. in BOERHAAVII institut. Vol. III. p. 130. PYTHAGORAE et PAEONIS exercit. anat. et med. p. 208. *Breslauer Samml.* 1725. p. 659. TRILLERI Opusc. med. et philolog. T. I. p. 25. BOEHMER Obs anat. rar. Fasc. I. p. 10. not. ff. *Kongl. Vetenskaps Acad. Handling.* 1765. p. 292. 1762. p. 163.

(17) Cap. XI. §. XLII.

(18) Ibid. N. 7.

(19) Carotidum ossificationes in *apoplecticis* mentionem jam injeci (P. II. Vol. I. Sect. I. Cap. V. §. XXV. 3). Verumtamen cum HODGSON (l. c. p. 47.) non dicerem : « *und selten beobachtete ich einen , nicht von zufalliger Gewaltthatigkeit entspringenden Schlagfluss , ohne jene krankhafte Ausartung* (lithiasis) *der Gefasse des Herzens* ».

rum pulmonalium pneumonorrhagia (20), observantur. Arteriis cruralibus lithiasi laborantibus, *gangraena sicca senilis* extremitatum inferiorum expectanda (21). Arteriis brachialibus eo-

Rite monet Cheyne (*cases of apoplexy and letargy. Lond.* 1812.): « *Zerreissung der Arterie ist nicht eine nothwendige Folge der Absetzung von Kalkstoff in die Haute derselben, selbst wenn diese in dem ganzen Verlaufe der Arterie Statt fande* ». Interea jam Baillie (*Morbid Anatomy* p 453.) de vi ossificationum arteriarum in apoplexiis cerebri gignendis pulchre locutus est.

(20) « *Blutspeien in alten Subjecten wird haufig von diesem Fehler der Arterien begleitet* ». Hodgson l. c. p. 47.

(21) Sic observationes Cowper (*Philosoph. Trans. Vol* 23. p. 1195. *Vol.* 24. p. 1970.), Naish (ib. *Vol.* 31. p. 226.), Hodgson (l. c. p. 65.) et meae docent. Inter alios vidi Viennae a. 1802. mense septembri virum 59 annorum, qui jam ante duos annos cum dimidio gangraena digitorum pedis dextri correptus, ac moscho et opio sanatus fuerat. Nunc malum recruduit. Pulsus erat irregularis, et praesertim in brachio dextro vix perceptibilis. Pater meus lithiasin arteriarum suspicatus est. Ac re quidem vera, aegroto die prima octobris, postquam gangraena ultra genua pervenerat, demortuo, detegebatur aorta, maxime eo in loco, ubi in arterias iliacas dividitur, ita ossificata, ut vix specillum admittere potuisset. Aderat simul ossificatio valvularum mitralium et semilunarium cordis. Cfr. Haller Elem. physiol. Lib. IV. S. 4. §. 32. Maritius Pr. de arteria crurali ossea, per oedema gangraenamque siccam lethali. Viteb. 1798. Fabr. Hildanus Opp. Cent. II. Obs. 49. Lancisi de motu cordis ab aneur. Senac l. c. T. 2 p. 415. Hodgson l. c. p. 309.

dem vitio laborantibus, pulsus defectus (22), forteque manus gangraena (23) oritur. Praeter nutritionis defraudationem (24) communissimus lithiasis arteriarum effectus est hydrothorax (25), aut saltem crurum, et scroti oedema, secedente ab illis facillime epidermide.

(22) Forte huc spectat observatio, quam BERRYAT retulit (*Histoire de l'Académie des sciences* 1748. p. 61.) de femina, in qua *nullus arteriarum motus percipi potuerat*. quacumque in parte arteriae investigarentur. Post motum etiam fortiorem, atque cum magis incaluisset, nullibi tamen corporis et nequidem ad thoracem, sensibilis erat arteriarum pulsatio, ita ut multi medici huic foeminae, dum aegrotaret, mortem predixerint, quin tamen justa fuisset eorum prognosis.

(23) Mense februario a. 1821 ad senem in consilium vocatus fui, qui, praevio frigore marmoreo, pruritu intolerabili, et dolore summo digitorum auricularium et annularium utriusque manus, in partium illarum *gangraenam*, cum lapsu unguium incidit. Sectio cadaveris non fuit concessa. Eo magis *ossificationem arteriarum* brachii suspicor, cum defuncti aegri frater, adhuc vivens, morbo cordis laboret, quem a lithiasi derivarem.

(24) « *Diese Absetzung kalkerdiger Masse in den Arterienhauten ist oft Ursache sehr ernsthafter Folgen, sowohl durch Unterbrechung der continuitat des leidenden Gefasses, als auch, indem sie den Blutstrom, welcher durch das Gefass fliessen sollte, von der Ernahrung anderer Theile abhalt* ». HODGSON l. c. p. 46.

(25) P. II. Vol. VII. Cap. XI. §. LIV.

§. LIX.

CAUSSAE. DIAGNOSIS.

Caussae.

1. Quamvis ossescentia arteriarum interdum in aetate quoque juvenili observetur (26), attamen longe illa frequentior est in senili (27). Ibi rhachitidem, hic arthritidem pro morbi *caussa* agnoscimus: constat enim, tum rhachitidem, tum arthritidem saepissime secretioni morbosae phosphatis calcis ortum praebere, ac materiam osseam ad arterias depositam nil aliud esse, quam phosphatem calcis (28). Forte vero ossescentia

(26) Infantis quindecim mensium arteriam temporalem osseam possidet YOUNG teste HODGSON (l. c. p. 45.). Cfr. PORTAL *Cours d'anat. méd. T.* 5. p. 133.

(27) GERNET diss. de siccitatis senilis effectibus. Lips. 1753. S. CH. LUCAE Progr. de ossescentia arteriarum senili. Marb. 1817. BAILLIE *Transact. of a Society for improvement of med. Knowl. Vol. I.* p. 133. BICHAT (*Anatomie générale. T.* 2. p. 292), qui ait: « *je puis assurer que sur dix sujets, il y en a au moins sept qui présentent des incrustations au-delà de la soixantième année* ».

(28) Teste BRAND, haec materies ossea ad arterias deposita componitur ex *phosphate calcis* 65,5, et ex *materia animali* 34,5. Haec constat maxime ex *albumine*. (HODGSON l. c. p. 44). Analysis a FOURCROY et VAUQUELIN suscepta exhibuit phosphatis calcis 65,3, carbonatis calcis 6,5, salium solubilium 4,0 et materiae animalis 24,2. (RAYER l. c.).

arteriarum (ne dicamus, totius plus minus, corporis) in senibus vix *morbum* constituit, sed potius ad *operationem normalem naturae* ultimam vitae humanae periodum molientis cujus evolutionem rhachitis, et arthritis *anticipare* solent (29)), spectat. Qualemcunque caeterum caussam lithiasis arteriarum admittamus, nunquam tamen credendum est, ossificationes in vivente homine instar incrustationum fossilium locum obtinere (30).

Diagnosis.

2. Lithiasis arteriarum *diagnosis* minoribus difficultatibus premitur, si ratio habeatur constitutionis corporis, aetatis aegrotorum, morborum pragressorum (31), ac symptomatum praesentium, inter quae *pulsus* sic dictus *senilis*, lentus scilicet, tensus, et irregularis eminentem locum obtinet.

(29) Libenter arthritidem pro *senectute anticipata* definirem.

(30) Hallerus processum ossescentiae in corpore humano sequenti modo explicat: « caseosa primo, inde callosa, quasi coriacea, demum *osseae squammae* fit simillima ».

(31) Cap. XIV. §. LVII N. 1.

§. LX.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. Lithiasis arteriarum forte citius mortem properaret, nisi arteriae collaterales saepe vices arteriarum ossescentium agerent (32), nisique phosphas calcis, alias arteriis infensum per vias urinales (33), et cutem (34) secederet.

Cura.

2. Quamobrem in lithiasi arteriarum curanda juvat, ut cunctae emundationis viae apertae teneantur. Urinam promovemus usu *foliorum digitalis purpureae* (35), *stipitum solani dul-*

(32) Jadelot de ambis carotidibus ob lithiasin obliterati. narrat, supplentibus procul dubio arteriis vertebralibus. (*Anatomische Beschreibung eines sehr ungewohnlichen Menschenkopfes. A. d. Fr. Jen.* 1805).

(33) Jam dudum innotuit urinam paucam lithiasin arteriarum promovere (Michaelis l. c.). Nec rara est complicatio lithiasis arteriarum cum calculo viarum urinalium. Cfr. Gieseler diss. de calculo vesicae. Leid. 1674. (Arteriae lapidescentes lienalis et coronaria, simul cum calculo vesicae) et supra. Cap. XI. §. XLII.

(34) Forte sudor ille urinosus, de quo alibi quaestionem institui (P. I. Vol. II. cap. XXXVIII §. CLVIII. 3.) effectum systematis arteriosi, sese per cutim a lithiasi liberantis, sistebat.

(35) Erdmann *Beitrage zur prakt. Arzneywissenschaft.* 3. *B* p. 82.

dulcamarae, et *acidi nitrici* (36). Opus transpirationis sustinemus *sulphure*, et *guajaco*. Alvum sollicitamus *rheo*, quibus singulis indicationibus *aquae minerales acidum carbonicum*, et *sodam continentes* maxime satisfaciunt, utpote quae, cum senectutis officinam ita destruant, non immerito *fontes vitae* nuncupantur. Si aeger fuerit plethoricus, *venaesectio*, semel bisve de anno, non est praetereunda. In arthritico-scorbuticis, *qualitatem* etiam *sanguinis* emendare studemus succis vegetabilium recentium (37), victu selecto ex jusculis viperarum, testudinum, et ranarum.

(36) Sub forma *limonatae*.

(37) P. II. Vol. VII. cap. X. §. XLVIII. N. 9.

Caput XVI.

DE ANEURYSMATE, PRAECIPUE AORTAE.

§. LXI.

DEFINITIO. LITERATURA.

Definitio.

1. Tumor, cui aut dilatatio, aut erosio membranarum arteriam constituentium ansam dedit, *aneurysma* (1) nuncupatur.

Literatura.

2. Nulla ante Galenum (2) de aneurysmatibus

(1) Boerhaave et Richter scribunt aneurysma. Swietenius scribit *aneurusmo* a Gr. ἀνευρύνω, dilato. Constat aneurysmatis vocabulum non ubique apud veteres eodem sensu occurrere. Galenus, Aëtius, Aegineta, Avicenna, aliique inter veteres praestantissimi, aneurysma adesse dicunt, quando arteria, quacunque etiam de caussa, ita fuit vulnerata, ut sanguis effluat. Fernelius in omni aneurysmate arteriae *dilatationem* adesse credidit, quam sententiam Vesalius fovisse videtur. Hac theoria non contentus, Sennertus statuit, in quolibet aneurysmate, muscularis, sive internae tunicae arteriosae *ruptionem* adesse, externa interim, quam tenuem, raram, ac mollem vocat, illaesa remanente. (Opp. omnia med. T. III. Lib. V. p. 1. C. 23).

(2) De tumor. praetern. C. II. Method. med. Lib. II. cap. 7.

mentio facta est; ipseque dumtaxat aneurysmata externa cognoverat. Debetur aneurysmatum generalis doctrina VESALIO (3), SELVATICO (4), POLITIO (5), TH. BARTHOLINO (6), HORNEO (7), WEPFERO (8), FABRICIO (9), METZGERO (10), WEDELIO (11), SENNERTO (12), FERNELIO (13), KLOSEO (14), LITTREO (15), HOLTORFIO (16), ALBERTO (17), LANCISIO (18), MICHELOTTIO (19), ALBERTINO (20), HILSCHERO (21), PETITO

(3) Chirurgia magna. Lib. V. cap. I. p. 1040. (A. 1557).

(4) Tract. de aneurysmatibus. Vincent 1595.

(5) Apologia de aneurysmate praetenso. Panorm. 1620.

(6) De aneurysmate. Lugd. Bat. 1641. Hist. anat. Cent. II. hist. 9. IV. 41.

(7) Epist. de aneurysmate. Panorm. 1644.

(8) Diss. περὶ ἀνευρύσματος. Basil. 1659.

(9) Diss. de aneurysmate. Basil. 1667.

(10) Diss. de aneurysmate. Tubiug. 1679.

(11) Diss. de aneurysmate. Jen. 1699.

(12) Op omn. T. V. Lib. 5. Pr. I. cap. 43.

(13) Universa medicina. De extern. corp. affect. Lib. 7. cap. 3.

(14) Diss. de tumore aneurysmatico. Lips. 1702.

(15) *Histoire de l'Acad. des scienc. de Paris* 1707. p. 22. 1712. p. 31.

(16) Casus aneurysmatis in capite pueri undecim annorum. Argent. 1722.

(17) Diss. de aneurysmate. Hal. 1725.

(18) De aneurysmatibus. Romae 1728.

(19) Epist. de morbis sanguinis ductuum in Comm. Acad. Bonon. T. I. p. 464.

(22), Walthero (23), Morgagnio (24), Leeuveno (25), Guattanio (26), Arnauldo (27), Gibelleto (28), Gônnero (29), Asmanno (30), Monroo (31), Verbruggio (32), Weltino (33), Stribelio (34), Lauthio (35), Raneo (36), Witteo (37), Cailloto (38), Bichato (39),

(20) Comment. Bonon. T. I. p. 387.

(21) Diss. de aneurysmate. Jenae 1728.

(22) In *Mém. de l'Acad. de Paris* 1736.

(23) Pr. de aneurysmate. Lips. 1738. in *Nouveau Journal de l'Acad. de Berlin* 1785. *N.* 48.

(24) De sed. et caus. morbor. Epist XXVI. Epist. anat. I.

(25) Diss. de aneurysmate vero. Leidae 1742.

(26) Historiae duae aneurysmatum. Romae 1745.

(27) *Observations on aneurysms. Lond.* 1750.

(28) Diss. de aneurysmate. Argentor. 1757.

(29) Diss. de vasorum distentione. Hal. 1761.

(30) Diss. de aneurysmatibus. Groening 1763.

(31) *Cases of aneurysms with remarks.* In *Edinb. essay and observations. Vol.* 3. *Edinb.* 1771. *N.* 12.

(32) Diss. de aneurysmate. 1773.

(33) Diss. de aneurysmate vero pectoris externo, hemiplegiae sobole. 1780.

(34) Diss. de aneurysmate. Viennae 1783.

(35) Collectio scriptorum latinorum de aneurysmatibus. Argentor. 1785.

(36) Diss. de arteriarum morbis, et praecipue de aneurysmatibus. Lugd. Bat. 1787.

(37) Diss. de aneurysmate ejusque curatione. Kilon. 1787.

(38) *Essai sur l'aneurysme. Paris* 1799.

(39) *Anatomie générale appliquée à la physiologie et à la*

Ayrero (40), Sarazino (41), Graeffio (42), Benedixio (43), Brioto (44), Dingemansio (45), Recamiero (46), Chr. Fr. Ludwigio (47), Scarpa (48), Ackermanno (49), Poppio (50); Hübnero (51), Laennec (52), Abernethy (53), Freer (54), Hodgson (55), Chevalier (56), Boysen

médecine. T. 2. *Paris* 1801. p. 282.

(40) *Ueber die Pulsadergeschwülste und ihre chirurg. Behandlung. Gott.* 1800.

(41) *Considérations sur les causes générales de l'aneurysme et de la rupture spontanée des vaisseaux sanguins artériels. Paris* 1800.

(42) *Angiectasien. Leipz.* 1808.

(43) Diss. Aneurysma externum ejusque curatio. Jenae 1801.

(44) *Essay sur les tumeurs pour le sang artériel. Paris* 1802.

(45) *Verhandeling over de waare en onwaart Slagaderbreuken. Amsterd.* 1803.

(46) *Sur la formation de quelques aneurysmes spontanés* in *Journal de méd. T. XI.* p. 29.

(47) Pr. diagnostices chirurgicae fragmenta IV. De aneurysmate vero interno. 1811.

(48) *Sull' aneurisma, riflessioni ed osservazioni anatomico-chirurgiche. Pavia* 1804, 2. *ed.* 1820.

(49) Diss. observat. in aneurysmate. Upsal. 1804.

(50) Diss. selectiora capita de aneurysmatibus. Altdorf. 1805.

(51) Diss. de aneurysmatibus. Goett. 1807.

(52) Op. c. T. II.

(53) *Surgical observations on aneurysms.*

(54) *Observations on aneurysms.*

(55) Op. c. p. 94.

(57), Doering (58), Adelmann (59), aliisque (60). De *aneurysmate aortae* speciatim scripserunt Knipsmakope (61), Valcarenghi (62), Haller (63), Guattani (64), Lombardini (65), Burserius (66), Sandifort (67), Derrecagaix (68), Spaventi (69), Baillie (70), Sommer

(56) Diss. aneurysmatum adumbratio anatom. pathologica. Berol. 1821.

(57) Diss. de aneurysmatibus Kil. 1822.

(58) Diss. quaedam circa aneurysmatum pathologiam. Berol. 1822.

(59) Diss. de aneurysmate spurio varicoso. Wurzb. 1821.

(60) Act. Erud. Lips. a. 1696. Febr. p. 50. — 1702. Nov. p. 506 — 1706 April. p. 189. — 1708. April. p. 170. — 1712. Sept. p. 417. — 1714. Sept. p. 420. — 1716. Mart. p. 89. 99. — 1718. Jan. p. 14. — 1719. Jan. p. 253. — 1725. Jul. p. 332. Ephem. N. Cur. Dec. I. A. 1. Obs. 18. A. 4 et 5. Obs. 98. A. 6. et 7. Obs. 26. Dec. II. A. 3. Obs. 119 — Dec. III. A. 2. Obs. 109. A. 7 et 8. Obs. 178. App. p. 126. A. 9 et 10. Obs. 55. Cent. V et VI. p. 61. 74.

(61) De aortae aneurysmate, et polypo cordis.

(62) De aneurysmate observ. binae. Cremonae 1741.

(63) Progr. de aneurysm. aortae. Goett. 1749.

(64) Animadversiones de aneurysmaticis praecordiorum morbis. Flor. 1756.

(65) De aneurysmaticis praecordiorum morbis. Ticini 1787.

(66) Instit. T. IV.

(67) *Heel-en ontleedkondige Verhandeling over eenem Slagader-Breuk in de groote Slagader. S'gravenhage* 1765.

(68) Desault *auserl. chirurg. Wahrnehmungen. N.* 178. — Ejusdem: *Journal de chirurgie. T.* 3.

(71), HEISLER (72), EHRHARDT (73), NOVERRE (74), DECKART (75), et CLOQUET (76).

§. LXII.

SYMPTOMATA.

Generatim.

1. Alia sunt *symptomata aneurysmatum externorum*, alia *internorum*.

Symptomata aneurysmatum externorum.

2. *Aneurysma externum* exhibet tumorem in loco, quo conspicua arteria decurrit. Tumor hic ex fundo arctiore in saccum assurgit, et pulsationem cum illa cordis cohaerentem manifestat. Cutis talem tumorem cooperiens, saltem a morbi

(69) Diss. de frequentioribus cordis majorumque vasorum morbis internis. Viennae 1772.

(70) *Anatomie des krankhaften Baues. N. 2. — Series of engravings. Fasc. I. Tab.* 3.

(71) Diss. aneurysmatis aortae pleuritidem mentientis casum. Berol. 1816.

(72) Diss. rariorem aneurysmatis aortae sternum perforantis historiam exhibens. Landish. 1817.

(73) De aneurysmate aortae commentatio anatomico-pathologica. Lips. 1820.

(74) *Diss. sur les aneurysmes de l'aorte. Paris* 1820.

(75) Diss. sist. descriptionem concretionis venae cavae superioris una cum ingente aortae ascendentis aneurysmate adnexa morbi historia. Berol. 1823.

initio, a consueto colore non abludit. Tumor sub levi compressione evanescit, cessante ea, cum sybilo, vel strepitu redit. Quin immo similia phaenomena etiam sub compressione, dummodo fortiore, arteriae tumorem adeuntis oriri solent. Arteriae a tumore decurrentis pulsatio exilis, et simul inaequalis est. Membrum, hac sola forte arteria instructum, pallescit, frigescit, oedematosum, laxumque redditur. Subinde ex sacco aneurysmatis enormiter extenso, ac simul tenuiore, sanguis contentus pellucet, et exsudat; aut vascula cutis distracta inflammationem, suppurationem, vel gangraenam concipiunt (77).

Symptomata aneurysmatis interni.

3. *Aneurysmata interna* plerumque ab universali quadam arteriarum affectione incipiunt. Aegroti saepe de vaga, atque huc illuc per collum, et artus errante arteriarum pulsatione conqueruntur. Morbo in *aorta* sedem figente, observari solent (78) vertigo, animi inconsueta irritabilitas, insomnia protracta (79), emaciatio

(76) *Revue médicale.* 1823. *Février.*

(77) J. P. FRANK Epitome de curandis hominum morbis Vol. V. P. II. p. 46.

(78) Sequens morbi descriptio ex centum triginta septem propriis observationibus, circiterque totidem extraneis deprompta est.

(79) Molestissima erat agrypnia in viro triginta duo annorum (ZUNOWSKI).

(80), impotentia corpus anteriora versus sine sensuum obnubilatione inclinandi, ardores nocturni, frigus extremitatum, pandiculationes, sudores quiescente licet corpore, cita defatigatio (81), capitis posteriora versus subitanea rectractio (82), livor labiorum, venae faciei varicosae, frequens obfuscatio oculorum, visusque coloratus (83), auditus difficilis (84), susurrus auris alterutrae praecipue sinistrae, sternutatio (85), oscitatio, arteriarum temporalium tensio, et pulsatio vehemens (86), vibratio carotidum; inflatio colli veluti sub partu, dolores lancinantes ad latus illius sinistrum, struma (87), tumor pulsans ex spatio triangulari super sternum prodiens (88), claviculis insidens, con-

(80) In aneurysmate aortae descendentis aegrum veluti in phthisi pulmonali emaciatum vidi.

(81) Burns l. c. p. 283.

(82) De hoc symptomate conquerebatur vir triginta quinque annorum (Korolko).

(83) Idem Korolko objecta saepe viridia aut flava cernebat.

(84) Hodgson l. c. p. 165. Obs. 23. (Aneurysma erat prope originem arteriae innominatae).

(85) Kreysig Op. cit. 2. *Th.* p. 503.

(86) Evidentissima erant haec symptomata apud Korolko. Cfr. Morgagni Epist. XVII. Art. 17. Burns l. c. p. 277.

(87) P. II. Vol. VI. Cap. VI. §. XXIV. N. 1.

(88) « *Die Geschwulst erscheint zuerst an dem Grunde des Halses und steigt nach und nach hoher* ». Hodgson l. c. p. 132.

strictio faucium, raucedo, aphonia (89), ardor oesophagi, dysphagia (90), ructus sonori (91), singultuosi, pondus ventriculi post cibos assumptos (92), vomitus, dolores ad pectus, claviculas, scapulas, dorsum diaphragmatis curriculum (93), lumbos, extremitatesque praecipue superiores (94); pulsatio modo obscura, profunda, interna a solo aegroto percipienda, modo attactui, visui et auditui (95) manifesta (sublevationis sterni, et costarum, harumque et vertebrarum destructionis caussa (96)), atque in

(89) Juvenis Vilnensis (Starynski), animi plane compos, suffocationi proximus, signo, manu dextra super brachium sinistrum facto, venae sectionem, quam deficiente voce verbis designare haud potuerat, exposcebat.

(90) Cfr P. III. cap. de dysphagia.

(91) Legi de his meretur Morgagni Epist. XVII. 16. Epist. XVIII. 17. Epist. XXVI. 11.

(92) Familiare symptoma.

(93) Simmons in *medical communications. Vol. I.*

(94) Dolores brachiorum manuumque etiam Michelotti in monacho, cujus cadavere dissecto inventum est aneurysma supra aortae curvaturam pugni magnitudinis. Aderant simul squamae osseae ad internam tumoris faciem. l. c. p. 442.

(95) Interdum haec pulsatio in thorace *dextro* palam fit, ita ut suspicio de *cordis translocatione* oriri possit. (Rostan in *Nouveau Journal de médecine, chir. et pharm.* 1818. *Mai Vol.* 2. p. 29).

(96) Vide infra §. LXIII. N. 2.

regione epigastrica (97), umbilicali, iliaca sinistra, dorsali (98), evidentissima; oppressio, et augustia pectoris, saepe periodica (99), cum lipothymiis, motibus convulsivis oris, et extremitatum, lacrymatione involuntaria, difficultate spirandi, interdum sybilosa (100), inprimis a motu, a gressu adversus ventum, a cibis callide deglutitis, ab animi pathematibus, ab aëre per adstantium numerum corrupto, ab alvi, et urinae depositione, a compressione carotidum, quin immo a sola pulsuum protracta exploratione (1), excitata, et a perfrictione thoracis, aut colli, vel a vomitu, mitigata; tussis laboriosa, atrox, saepe

(97) Concanen in *med. comm.* v. *Edinburg.* 2. *Dec.* 5. *B.* p. 98. In epigastrio pulsationem *cordis* ab aneurysmate aortae *depressi* in clinico Vilnensi percepi.

(98) Vesalius refert, se anno 1557 nobilem Leonardum Velserum invisisse, qui ex effrenati equi saltu, et concussione corripiebatur vehemente dorsi dolore; postea *tumor aliquis spinam circa pulsans* deprehendebatur, quo in casu statim pronunciavit aneurysma esse arteriae aortae, atque veritas hujus diagnoseos ex ipsius cadaveris sectione patuit (Bonet sepulchr. anat. Lib. IV. Sect. 2). Et Burserius ait: « interdum etiam in jugulo, et temporibus, et *dorso* etiam pulsationes sunt manifestae » (l. c. p. 194).

(99) Paroxysmi istiusmodi modo omni mense, modo pluries de die obveniunt, et plerumque ab octava usque ad quartam horae partem protrahuntur.

(100) Vide infra §. LXV. N. 9. Burns l. c. p. 277

(1) In Korolko vidi.

a motu corporis inducta emesin eliciens, cum sputis mucosis, purulentis, iisque tunc copiosissimis, haud raro cruentis; epistaxis, pneumonorrhagia; menstrua copiosa, aut suppressa (2); positio corporis dumtaxat erecta, aut antrorsum flexo trunco (3), aut supine in dorsum, aut in alterutrum latus, saepissime dextrum, concessus; pulsus modo regularis, modo intermittens (4), mox debilis, mox fortis, nunc lentus, nunc frequens, fere semper celer, et vibrans, cumque cordis motu cohaerens, sed saepe diversus in utrisque brachiis; ictus prosilientes arteriarum brachiorum, et crurum ipsis nonnunquam venis propinquioribus communicati (5); urina nunc copiosa, aquea, nunc pauca, rubra cum sedimento lateritio, oedema crurum, faciei (saepe lividae) et anasarca. — *Arteriae caeliacae aneurysma* sese exhibuit pulsatione ad regionem epigastricam, pondere ventriculi, ab alimentorum inge-

(2) Menstruorum observationes, quas saepius in aneurysmate aortae descendentis observavi, ut symptoma suppurationis aortae abdominalis describit Bedingfield (*A compendium of medical practice*): addit et difficultates urinae.

(3) Morgagni Epist. XVIII 17. Burns l. c. p. 281.

(4) Forte saepius in aneurysmate aortae descendentis. v. Burns l. c. p. 252.

(5) In femina cum aneurysmate aortae in clinico Vilnensi a. 1823 decumbente, venae, arteriis contiguae, pulsationem exhibebant.

stione aucto, colica, et sensu puncturae super cutem (6).

§. LXIII.

AUTOPSIA CADAVERUM.

Aneurysma ipsum.

1. Arteria aut *in universo ambitu*, aut *in latere alterutro* saccum efformat. Dum *arteria in universo ambitu saccum efformat*, ille interdum bipartitur (7). Membranae talem saccum constituentes sunt modo normales (8), et glabrae, modo incrassatae (9), tenuiores (10), obsitae interius multis exiguis excrescentiis planis et in medio perforatis, ulcusculis, fissuris, et

(6) Nysten in *Journal de médecine, chirurgie et pharmacie.* 1815. *Octobre.* p. 123

(7) Walter *Anatom. Museum.* 1. *B.* p. 150. *N.* 300. Haen rat. med. T. IV. cap. 2. p. 15 et 23.

(8) Hodgson (l. c. p. 72) vere omnino ait: « *Bisweilen auch sieht man, obschon das Gefass betrachtlich erweitert ist, doch keine besondere Structur-Veranderung in seinen Hauten* ». — Filamenta nervea, quae alias arteriis solummodo adhaerent in aneurysmate in sulcis sacci intrusa sunt. (Lobstein de nerv. sympathici humani fabrica, usu e morbis comment. Paris 1823).

(9) Hodgson (l. c. p. 63) membranas incrassatas aneurysmatis cum peritonaeo saccum herniosum antiquum constituente comparat.

(10) Ehrhardt l. c. p. 8.

rimis in fibrosa tunica factis, et lympha coagulabili impletis, rubellis punctis tinctae, squamulisque osseis, sive bracteis innumerabilibus obductae. Tunica vasculosa hinc illinc a margine horum osseorum concrementorum abrupta, et ab arteriae pariete separata conspicitur, quo fit ut asperam superficiem offerat. Etiam obtecta est atheromatosis tumoribus parvulis (11). Arteria in toto ambitu dilatata plerumque sanguinem grumosum, rarius (12) vero coagulum polyposum ex lamellis compositum, et crystallos (13) deponens continet. Talem dilatationem, ad digitos transversos duos tresve expansam saepe exhibuit *aorta ubi e corde exit* (14). Maxima vero aneu-

(11) Ehrhardt l. c.

(12) Cur Hodgson (l. c. p. 99) *nunquam* dicat non intelligo, cum alio loco (p. 71) ipse fateatur: « *doch enthalten solche theilweise Erweiterungen nur selten Gerinnsel* ». Praeterea ipse Baillie (l. c.) monet, arterias dilatatas quando magnum adipiscuntur volumen majori minorive sanguinis in laminas sive strata concentrica sibi invicem imposita coacti quantitate esse referta atque impleta.

(13) Teste Faradays crystalli hujusmodi ex sulphate calcis, ex muriate et phosphate sodae componuntur. v. Everard Home in *Philosophical Transact. of the R. Society of London, for the Y.* 1820.

(14) Testa op. c. Hodgson l. c. p. 19. Cerutti *Beschreibung der krankhaften Preparate des anatom. Theaters zu Leipz.* 1819 cum tab. aen. *N.* 736

rysmata ad *ramum ascendentem*, et *ad curvaturam aortae* obveniunt (15). Dum expansio *aortam descendentem* occupat, solet illa esse ovalis (16). In ipsa una eademque aorta haud rara *plures tales expansiones* deprehenduntur (17). Interdum aorta *in toto suo decursu* dilatatur (18). Vasa, quae ex aorta dilatata proficiscuntur, modo etiam dilatata sunt (19), modo normalia (20). — Dum *arteria in alterutro*

(15) Corvisart l. c. p. 346. Obs. LXXI. (Cordis magnitudinem bis superans), — Testa l. c. Vol. 2. cap. VII. N. 7. (magnitudinis capitis infantilis), — Allan Burns l. c. pag. 234 et 236 (circumferentiae decem pollicum). — Hodgson l. c. p. 72 et 73 (saccus manum acuminatam accipiens), — Sandifort apud Verbrugge l. c. p. 398, 402. (undeviginti et tres quartas partes pollicum), — Ruysch Obs. anat. chir. Cent. Obs. 38 (ut pulvinar mediocre). Vidi binis vicibus ad magnitudinem capitis infantilis. Cfr. Scarpa l. c.

(16) Ehrhardt l. c.

(17) Lauth scriptores de aneurysmat. p. 594. Ayerer l. c. p. 6. Duret scholia ab libr. prim. de morbis internis. Cap. XXIX. Testa de re medica et chirurgica Epist. VII. Ferrarae 1781. et op. cit. p. 71. 108. Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 339. Hodgson l. c. p. 195. not. Ehrhardt l. c. p 5. Vidi binis vicibus duo ejusdem aortae aneurysmata.

(18) Testa l. c. (Triplo plus expansa usque ad divisionem in utramque arteriam iliacam), — Laennec l. c. (duplo).

(19) Ehrhardt l. c. p 5. Testa l. c.

(20) Testa l. c. Clarus *Annal. Clinik.* 1. B. 1. *Abtheil.*

latere saccum efformat, membranae illius interna, et media laceratae, aut erosae deteguntur, ita ut saccus ex membrana arteriae externa, seu cellulosa constituatur (21). Laceratio, aut erosio utplurimum transversales sunt; interdum illae secundum longitudinem, vel in circulum apparent. Dum locus laceratus, seu erosus haud amplus est, nil aliud nisi foramen ex arteria ad saccum aneurysmaticum veluti collo instructum ducens animadvertitur. Parietes ejusmodi aneurysmatis multo inaequaliori gaudent crassitie. Superficies eorum interna valde aspera, et inaequalis cernitur (22). Interdum

p. 134. Laennec contendit subclaviam sinistram fere nunquam a normali diametro aberrare, etiamsi aorta sit maxime aneurysmatica.

(21) Et Nicholsii (*Philosophic. Transact. Vol.* 35. p. 443.) et Hodgsonii (l. c. p. 100) experimenta docent, destructa membrana interna et media arteriae, externam illius non amplius impetui cruoris resistere posse, ideoque cedere. Idem ex dextructione membranae *externae* arteriae contingere posse, internis tunicis illaesis, forte quis crederet? Ast experimenta Hunteri et Everard. Homei (*Transact. of a Society for improvement of med Knowl.* p. 144) clare demonstrant, membrana externa arteriarum destructa, membranam mediam et internam ad sanguinem coërcendum omnino capaces esse, atque membranam externam facile ope lymphae coagulabilis restitui.

(22) Ehrhardt l. c. p. 9.

membrana quoque externa arteriae aneurysmaticae, aut disrupta (23), aut a gangraena erosa (24) conspicitur, sanguine in partes contiguas effuso. In partibus, quae impetui sanguinis extravasati resistere valent, e. c. tela cellulosa, membranae, ossa, oritur veluti novus saccus capacitati extensionis illarum partium respondens. Alias enormis copia sanguinis in cava vicina extravasati in conspectum venit. Saccus tam ex membrana externa arteriae, quam ex partibus contiguis efformatus coagulo polyposo ex lamellis concentricis conflato (25) repleri solet. Arteria supra et infra saccum saepe friabilis est, et incrustationibus calcareis notata. Id genus aneurysmatis rarius, quam antecedens ex aorta originem ducit. Dum illud occurrit, cadit potius

(23) *Rupturam sacci aneurysmatici mechanicam* contingere potissimum dum ille in cavitatem a membrana serosa (e. c. pleuro, pericardium, peritonaeum) obductam, prominet, contendit Hodgson (l. c. p. 128).

(24) *Erosionem* ab eschara gangraenosa inprimis locum obtinere asserit Hodgson (l. c.), dum saccus aneurysmaticus cavitatem a membrana mucosa obtectam (e. c. internam superficiem oesophagi, intestinorum, vesicae urinariae) attingit.

(25) Observantibus jam Vesalio, Lancisio, Harwejo, Valsalva, Morgagni. Ait Hodgson (l. c. p. 122): « *dieses Coagulum scheint aus dem mit rothen Theilchen vermischten Faserstoff des Blutes zu bestehen* ».

in partem aortae descendentem quam in adscendentem (26). Diameter aortae eo in loco, ex quo sinus aneurysmaticus principium capit, saepenumero non est auctus (27). Haud raro observatur (praecipue in trunco adscendente, et in curvatura aortae), quod ex aneurysmate in universo ambitu arteriarum per dilatationem orto protuberant tumores, quibus ruptura membranarum internarum ansam porrexit (28). — Praeter arterias externas, et aortam *aneurysmata* sunt visa in *arteriis durae matris* (29), in *carotidibus* circa latera sellae turcicae (30), in *arteriis medullae spinalis* (31), in *arteriis sublingualibus* (32), *pulmonalibus* (33), *inter-*

(26) Ehrhardt l. c. p. 9.

(27) Ehrhardt l. c. p. 10.

(28) Baillie l. c. Meckel *Handbuch der pathologischen Anatomie* pag. 240. Corvisart l. c. Obs. LIII. Hodgson l. c. p. 107.

(29) Holtorf l. c. Malacarne *Encefalotomia nuova ed universale. Torino* 1780. p. 68. Cfr. Hodgson l. c. p. 115.

(30) Baader observ. med. incisionibus cadaverum anatomicis illustratae. Frib. 1765. Blancard anat. pract ration. Cent. II. Obs. 74. p. 286. Miscell. Nat. Cur. Dec. II A. 6. Obs. 207. Matani l. c. p. 145. Bonet Sepulchr. anat. Lib. II. Sect. 5. Obs. 4. 27. Bach in Richters *chirurg. Biblioth.* 8. *B.* p. 498. Eisenschmidt in Schmuckers *vermischt. Schriften.* 2. *B.* p. 241.

(31) Malacarne l. c. Hodgson l. c p. 116.

(32) Collomb *Oeuvres méd. chir.* p. 451.

costalibus (34), in *arteria coeliaca* (35), *splenica* (36), *renali* (37), et *spermatica* (38).

Partes contiguae.

2. Aneurysma aortae saepius *cor* deprimit, aut pro ratione sedis, et circumferentiae vel

(33) Blane *Transactions of a Society for the improvement of medical Knowledge. Vol. II* pag. 193. Cfr. Baillie *Treatise on morbid anatomy*. p. 456. Blackhall *on dropsies*. p. 126.

(34) « Die 19 maii 1798. consilium meum petitum fuit Vindobonae pro comite Gallenberg. Herpete hic a prima juventute, et a multis retro annis haemorrhoidibus laboraverat. A duobus cum dimidio annis *sic dicto* rheumatismo ad latus dextrum thoracis laborasse credebatur. Tradebantur varia, et simul mercurialia, a quibus interdum per menses se melius habere videbatur. Tandem instituto a me accuratiore examine, detegebatur *aneurysma arteriae intercostalis secundae costae* cum magna pulsatione ». Ex schedis Patris mei.

(35) Hodgson l. c. Obs. 26. p. 170. (ad originem).

(36) Bonet Sepulchr. Lib. II. Sect. 8. Obs. 31. ex Ballonio. Morgagni Epist. III. 2. Beaussier in *Journal de médecine. T. XXXII.* pag. 157. J. Nenei obs. de disrupta splenica arteria, in J. Romer decas diss. med. italicar. Norib. 1797. *Gli atti dell' Accademia delle scienze di Siena. T. II.* p. 195. v. *Samml. auserl. Abh. f. pr. Aerzte.* 17. *B.* p. 554.

(37) Ephem. Nat. Cur. IX. Cent. 59. Obs. Titius de vitiis renum Comment. II et III. Vitemb. 1798.

(38) *Journal de médecine* 1760. *T. XIII.* p. 359. v. *Neue Samml. auserl. Wahrnehmungen.* 4. *B.* p. 211.

dextrorsum, vel sinistrorsum propellit. Haud raro, disrupto aneurysmate ad initium aortae, cruor in *pericardium* effunditur (39). Quandoque tale aneurysma ita cum *arteria pulmonali* conglutinatum est, ut illud jam in cavum hujus ruptum, effusumque observare liceat (40). — Alias accidit, ut aneurysma aortae adscendentis, vel ejus flexionis, aut *asperam arteriam* (41),

(39) Morgagni Epist. XXVI. 7. 17. 21. Epist. XXVII. 28. Scarpa l. c. Burns l. c. p. 254, 256, 260, 286. Hodgson l. c. p. 135. not. Plura hujus generis exempla vidi, quare miror Laennec ea rara esse contendere, miraturque, et Ehrhardt l. c. p. 22.

(40) Wellsius in *Transact. of a societ. for improvement of med. Knowl. Vol.* 3. p. 85. Pagenus *Bulletin de la faculté de médecine. N.* 3. Zeinkius ibib. Cfr. Nannoni *trattato di chirurgia. T.* 2 *Obs.* 74.

(41) Burns (l. c. p. 281) animadvertit, *asperam arteriam* tunc solum comprimi, dum aneurysma ex aortae adscendentis parte *anteriore* ordiatur, minime vero quando ex dextro hujus vasis latere aut ex flexione ejus, in quo posteriori casu potius dysphagiam vidit. Legatur de hoc argumento Maloet apud Lauth l. c. p. 595. Hodgson l. c. p. 134. Corvisart l. c. p. 34. Burns l. c. p. 291. Richeband *sur l'ouverture des aneurysmes de l'aorte dans la trachée artère, et les bronches;* in *Mémoires de la société d'émulation,* 4. *année;* et Lawrence in *medical and chirurgical transactions. Vol.* 6. p. 227. (Loquitur de aneurysmatibus ad radicem arteriae innominatae, et ad arcum aortae, *foveas* in tracheam imprimentibus). Cfr. §. LXV. N. 9.

aut *oesophagum* (42), aut unum *bronchiorum* comprimat, et interjectis partibus exesis, et detritis, in eorum cavitatem sanguinem effundat. Visa quoque est compressio finis *venae cavae superioris* (43), atque compressio, et obliteratio *canalis communis carotidis* (44), et *subclaviae sinistrae* (45). Nec *nervi recurrentes* semper immunes manent (46). — Quandoque aneurysmata *aortae adscendentis* excavant, atque destruendo perforant *sternum*, et *costas* (47),

(42) Matanus l. c. p. 120. Sauvages nosol. method. T. II. p. 298. Dupuytren apud Corvisart l. c. p. 342. Laennec l. c. Ehrhardt l. c. p. 22. Haematemesin ex aneurysmate aortae in oesophagum aperto, vidi Vilnae a. 1814. Caussa rupturae erat portatio sacci rublonibus repleti.

(43) Corvisart l. c. p. 342. (Lumen venae cavae superioris erat paene deletum; mors secuta est apoplectica, ex sanguinis e cerebro recursu impedito). Deckart l. c.

(44) Astley Cooper in *medico-chirurgical transact. Vol. I.* p. 12. *Tab. II. fig.* 2.

(45) Hodgson l. c. p. 155 et 156. Obs. 22.

(46) Patison in *the american Recorder. Philadelph.* 1820. *Vol.* 2. *N.* 2. (Ex compressione nervi recurrentis dolorem scapulae in aneurysmate aortae explicat).

(47) Albertini l. c. p. 383. Ruysch observat. chir. p. 37. 38. Sandifort in nov. act. physic. med. nat. cur. T. XVIII. p. 21. Morand in *Mém. de l'Acad. R. de Paris. a.* 1707. Verbrugge l. c. Ehrhardt l. c. p. 28. Heister l. c. In miscellaneis variae literaturae Lucae editis (T. 2 p. 184) legitur de aneurysmate lateris dextri arcus aortae post

frangunt *scapulam* (48), incurvantque *claviculam* (49), rarissime tamen erodunt *vertebras dorsales* (50).—Aneurysma *aortae descendentis* cum *pulmone* concrescere (51), ac disruptum, in illius cellulas aëreas cruorem effundere (52) potest. Frequenter istud aneurysma rumpitur in *mediastinum posterius* (53), et in *cavum pleurae sinistrum* (54), rarius in *dextrum* (55). Ruptura haec interdum sensim sensimque contingit

magnam vocis et corporis contentionem orto, quod sic protuberabat dextrorsum, ut inter secundam et quartam costam, tertia penitus destructa, ovi anserini magnitudine erumperet. In museo pathologico Ticinensi bina exempla vidi ossis sterni ab aneurysmate arcus aortae magna ex parte destructi. Et cutis super imposita disrupta erat. Cfr. J. P. Frank Epitome l. c. p. 40, et hujus operis Part. II Vol. VI. cap. VII. §. XXVIII. N. 1.

(48) Duverney l. c.

(49) Guattanius v. Lauth l. c. p. 168.

(50) Ejusmodi rarioris casus exemplum affert Laennec, aneurysmatis scilicet rami aortae *adscendentis*, pugni magnitudinem quater excedens, cujus moles anteriores partes vertebrae tertiae, quartae et quintae, et ipsa nonnihil ligamenta intermedia comprimendo consumsit.

(51) Laennec l. c. p. 427. — Vidi et ego.

(52) Laennec l. c.

(53) Wolff in novis actis Petropolitanis 1789. T. V. — Hodgson l. c. p. 107.

(54) Hodgson l. c. p. 135. Pluries vidi.

(55) Laennec l. c. Procul dubio, nec me id vidisse recordor.

(56). Ab aneurysmate aortae *descendentis* talis compressio *ductus thoracici* observata est, ut partim destructus, partim vasa omnia lymphatica admodum distensa invenirentur (57). Visum est hoc aneurysma in *cavum abdominis* (58), inque *ventriculum* (59), et *intestinum duodenum* (60) depletum. Saepissime vero illud (61) *vertebrarum corpora* (62), illaesis saepius cartila-

(56) Burns (l. c. p. 292) ubi saccus aneurysmaticus, inquit per *parvum hiatum* cum cavitate communi thoracis, et mediastino postico communicat, *lentius mors* accidit. Sic Morgagni narrat (Epist. XVII. 14): aneurysmate aortae rupto et sanguine in sinistrae pleurae cavitatem profuso, in latiori illic facto hiatu excavatam, tubulosam, polyposam massam deprehensam esse.

(57) Laennec in *Journal de médecine, par* Corvisart *T.* 2 p. 159 Jam Lancisius (Propos. XXII) invenit in thoracis cavo dextro effusum serum, quod ait, probabiliter fuit lympha, quae sua intra thoracicum ductum libera ab aneurysmatis compressione immissione prohibeatur, et idcirco pulmones lymphatica massa distenderat, atque acredine sua eroserat.

(58) Bonet Sepulchr. anat. Lib. III. Sect. 23. Obs. 35. 40.

(59) Nannoni *trattato di chirurgia. T.* 2. *Obs.* 87.

(60) Cfr. Part. III. cap. de Haematemaesi.

(61) Inprimis si aneurysma in parte *posteriore* aortae locum obtineat.

(62) Duverney in Comment. Petropol. VI. a. 1732. La-Faye in *Philosophical Transact. N.* 287. Laennec l. c. Kreysig l. c. Lauth l. c p. 379 Ehrlich *Chirurgische, auf Reisen gemachte Erfahrungen.* 1. *B.* Hodgson l. c. p. 120. Ehrhardt

ginibus (63), destruit, et excavat. Nec parcet semper *intestino colon*, peritonaeo, musculis psoas, et iliaco interno, renibusque (64).

§. LXIV.

CAUSSAE.

Praedisponentes.

1. Mares aneurysmati maxime obnoxii sunt. Obvenit vero id pluries quoque inter foeminas

l. c. p. 24. 25. Pluries vidi exempla vertebrarum tum dorsalium tum lumbalium plus minus ab aneurysmate aortae descendentis destructarum. Haec destructio contingitne illa per potestatem sanguinis ossa solvendi? (VERBRUGGE apud LAUTH l. c. p. 401. 453), per attritum undae cruentae? (LAENNEC l. c.), per absorptionem massae osseae opera compressionis a sacco aneurysmatico exercitae? (HUNTER, SCARPA), simulque per erosionem periostii, in quo vasa lymphatica, quae succum osseum adducere deberent, decurrunt (HODGSON), per inflammationem lentam, ut putarem, a sacco aneurysmatico ossibus communicatam? Destructionem ossium aneurysmatibus contiguorum, adeo a carie diversam, ut contenditur (HODGSON l. c. p. 120), haud inveni. Sic fatetur quoque ROSENMULLER (*Anhang zu* SCARPA *über die Pulsadergeschwülste.* p. 364).

(63) W. HUNTER *Med. observ. and inquiries. Vol I.* p. 348. HODGSON l. c. p. 121. Caeterum etiam cartilagines laesas fuisse legitur apud ASMANN l. c., aliosque scriptores de aneurysmatibus, p. 595.

(64) MIANOWSKI in *Pamietnikow Towarzystwa Lekarskiego Wilenskiego. T. I. Wilno* 1818. p. 191.

(65). Contrahitur ab iis morbus praecipue tempore graviditatis, partus, et puerperii (66). Parcet ille utplurimum infantibus (67), et senibus (68). Incidit saepissime inter annum trigesimum, et quinquagesimum. Disponunt ad aneurysmata, praesertim aortae, vitium haereditarium (69), habitus athleticus, plethoricus, opificia, quae corporis positionem incurvatam exposcunt (70), et febres inflammatoriae crebro perpessae, maleque curatae (71).

Excitantes.

2. Aneurysmata *excitantur* in genere a vul-

(65) HODGSON (l. c. p 130) inter 63 aneurysmata, 56 in maribus et 7 in feminis numerat. Inter meos aegros quarta circiter pars ad sexum sequiorem spectabat.

(66) Sic ex permultis observationibus edoctus sum.

(67) NANNONI *trattato di chirurgia T.* 4. p. 111. §. 1730.

(68) Vidi quidem senes aneurysmatibus aortae laborantes, sed morbus illos jam a multis annis detinuerat.

(69) LANCISI l. c. Lib. II. Propos. 47. p. 74. MICHAELIS in LODER's *Journal f. die Chirurgie*. 2. *B*. p. 665. J. P. FRANK Epit. l. c. p. 32.

(70) Novem exempla aneurysmatis aortae inter *lotrices* observavi.

(71) Hae febres, tunicis arteriarum plurimis in locis simul infensae, efficere possunt, ut systema arteriosum plurima etiam aneurysmata uno eodemque tempore exhibeat, quin pro hoc phaenomeno explicando opus sit peculiarem admittere *diathesin aneurysmaticam*.

neribus arteriarum (72), a pure, ichore has ipsas erodente (73), ab osse fracto (74), luxato, carioso, a distentione (75), saltu (76), contusione, percussione, ligatura (77), risu (78), tussi (79), vomitu (80), et clamore (81). *Aneurysmati aortae* ansam porrigunt caussae illius arteriae inflammationem gignentes (82), prae-

(72) Bohn diss. de phlebotomia culposa. Lips. 1713. Molinelli de aneurysmate a laesa brachii in mittendo sanguinem arteria. Bonon. 1748. Deslandes in *Journal de méd. T.* 3. *L' art de saigner. Chap.* 20.

(73) Abernethy l. c. p. 246. Travers *medico-chirurg. Transact. Vol.* 4. Hodgson l. c. p. 264.

(74) Duverney *Traité des maladies des os. T.* 1. (Ex tibiae fractura).

(75) *Mém. de l'Acad. R. des sciences de Paris* 1700. *hist.* p. 50. (Aorta dilatata, et arteria subclavia dextra aneurysmatica ob subitam capitis in dextram partem flexionem).

(76) Haen rat. med. T. IV. C. 2. §. 4. (Popliteae). Hodgson l. c. p. 186.

(77) Warner (*cases of surgery* pag. 139) narrat de serie aneurysmatum in arteria brachiali post amputationem ortarum. Similia habet Ruysch opp. obs. anat. chir. T. I. p. 4.

(78) Michelotti l. c.

(79) *Mém. de l'Acad. R. des sciences de Paris. A.* 1733. p. 183. (in parte posteriore et anteriore colli). Morgagni l. c Epist. XVIII. 25.

(80) Haen l. c. (carotidis).

(81) V. Leeuven l. c. p. 13. (carotidis, asperam arteriam comprimendo mortem inferens).

(82) Cap. XIV. §. LVI. N 2.

cipue nisus in ponderibus elevandis, movendisque (83), sub coitu (84), partu (85), luctatione, gestatione; vehemens motus (86), venatio (87), cursus (88), vectio in curru in-

(83) Lotrices praeter frigus in linteis prope flumina lavandis susceptum, praeterque portationem illorum madidorum ad proprias habitationes interdum dissitas, incusabant inprimis vim in torculari ad lintea complananda movendo adhibitam.

(84) Aneurysmata aortae in meretricibus familiaria esse observationes Morgagni (Epist. XXVI. 15), Testae (l. c. p. 395) docent. Matrona annos triginta nata, obesa, arthritica, mihi narravit, quod a. 1817. sub coitu in paroxysmum orthopnoeae, bihorium perdurante, cum dolore pressorio sub sterno (loco dolente extus macula rubra notata), aphonia, facie livida, tussicula, sputis spumosis cruentis, pulsu in carpo sinistro vix ullo, incidit; quodque similes paroxysmi ex eadem caussa ac minores ex odore nicotianae, dein pluries rediere. A. 1821, quo prima vice aegrotam vidi, praecipua aneurysmatis aortae detexi signa.

(85) Michelotti l. c. Miror ego, non saepius contingere.

(86) Bell *Anatomy of the human body. Vol. 2.* — v. *auserl. Abhandl. f. prakt. Aerzte.* 17. *B.* p. 527.

(87) Plurima aneurysmata aortae vidi in hominibus venationi addictis, maxime in iis qui caeterum vitam sedentariam ducebant. Concludo hinc quod transitus repentinus a quiete ad motum, evolutioni aneurysmatis praecordiorum favet.

(88) Valcarenghi l. c. Obs. 1 et 3. Korolko, de quo supra narravi (§. LXII. N. 3), traha vehebatur. En equorum unus gressus ulteriores recusans. Derelinquit igitur dominus traham, atque equum clamoribus et flagello, pedester per mille et ultra passus prosequitur. Incidit illico in febrem

commodo super vias rudes (89), lapsus (90), struma (91), aliique tumores (92), haemorrhagiae habituales suppressae (93), impetigines praepostere fugatae (94), potus alcohol, et vini (95), syphilis (96), et mercurius (97).

inflammatoriam cum gravi pectoris affectione, relicto aneurysmate arcus aortae post quatuor annos lethali.

(89) Nonnulla aneurysmata aortae in veredariis conspexi. Post vectionem diuturnam et incommodam, ultimis graviditatis mensibus susceptam, eundem observavi morbum.

(90) Michelotti l. c. p. 81. Ex lapsu ab equo ictuque pectori illato aeger, de quo supra (§. LXII. N. 3), morbum acquisivit, sicque plurimi alii, quos curavi.

(91) Hopfengartner in Hufeland's *Journal der prakt. Heilkunde* 1817. 6. *St.* p. 26.

(92) *J'ai trouvé une donzaine (de concrétions pierreuses) dans le pancréas d'un homme attaché à un ambassadeur de Venise, lequel était mort subitement d'un aneurysme de l'aorte. Le pancréas très-tuméfié comprimait si fortement cette artère contre la colonne vertébrale, que la partie de l'aorte qui était pardessus était très-grosse; son volume était augmenté jusqu'au coeur, dont le ventricule gauche était très-dilaté; la portion de l'aorte, qui était au-dessous du pancréas, était si retrécie qu'à peine on pouvait y introduire le petit doigt* ». Portal *Cours d'anat. médic. T.* 5. p. 356.

(93) Testa l. c. (saltem *nexus* in haemorrhagias habitales, et aneurysmata admitti debet).

(94) Testa l. c.

(95) Caussa frequens aneurysmatis inter homines vulgi in Lithuania.

Proxima.

3. *Caussa proxima* aneurysmatum quaerebatur exclusive in membranarum arterias constituentium modo *dilatatione* (98), modo *laceratione*, et *erosione* (99). Mediam nos inimus viam, et pro re nata unam, et alteram amplectimur opinionem (100), concedendo tamen cum aliis (1), aneurysmata aortae per dilatationem rarissima esse (2).

(96) Guattani l. c. Morgagni Epist. LVIII. 13. Monro in *N. Edinb. Versuche.* 3. *B.* p. 219.

(97) De Horne in *Mém. de la soc. R. de méd. a.* 1779. p. 301.

(98) Fernelius, Vesalius, Forestus, Diemerbroekius, et maxima veterum medicorum pars.

(99) Fabric. Hildanus, Sennert, Palletta (v. Weigel's *ital. med. Bibl.* 4. *B.* 1. *St.* p. 73), Bichat (*Anatomie générale appliquée à la physiologie. Paris* 1801. *T.* 2. p. 282), et tandem Scarpa (l. c.).

(100) Sic et Hodgson (l. c. p. 99) ubi ait: « *Die Ansicht unzahliger Praparate dieser Krankheit . . . hat mich fest uberzeugt, dass, obwohl in den meisten aneurysmatischen Sacken, besonders in denen, welche einen betrachtlichen Umfang einnahmen, die Haute des Gefasses zerrissen waren; dennoch verhaltnissmassig in einer bedeutenden Anzahl von Fallen das Aneurysma von einer theilweisen Ausdehnung der Arterienhaute ausging* ». — Item Burns l. c. p. 234. Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 389.

(1) Burns (l. c. p. 238) . . . « *ich gestehe, dass unter vierzehn Fallen, wo ich die vorgefundenen Aneurysmen genau untersuchte, der eben von mir erzahlte der einzige*

§. LXV.

DIAGNOSIS.

Divisio.

1. Quae cum ita sint, antiquam divisionem aneurysmatis *in verum* (3) (ex dilatatione arteriarum), et in *spurium* (4) (ex laceratione, erosione membranae internae, et mediae arteriarum) retinemus. Addimus praeterea *aneurysma mixtum* (dum in aneurysmate vero, ex aliqua parte superficiei ejus internae disruptae, aut exesae, protuberat aneurysma spurium), *aneurysma varicosum* (5) (dum instrumentum

ist, *der* SCARPA's. *Behauptung nicht in jedem Punkte bestatigte* ».

(2) Duo dumtaxat vidi exempla, ubi tota aorta, sine laesione membranarum internarum, dilatata erat.

(3) Vox aneurysmatis a dilatando (ἀπό τοῦ ἀνευρύνειν) derivata est. Itaque optime exprimit dilatationem arteriae, (aneurysma cylindroideum EHRHARDTII l. c.). Et DOERING l. (c.) antiquam divisionem aneurysmatis in verum, et spurium defendit.

(4) Status arteriae primo intuitu dilatationem *simulans*, jure *spurium* aneurysma dici potest (aneurysma saccatum EHRHARDTII).

(5) Aneurysma hoc descriptum est a SENNERT (l. c.), W. HUNTER (*Medical observ. and inquiries. Vol. I.* p. 340. *A.* 1757, et *Vol. II.* p. 390. *A.* 1764.), GUATTANI (l. c.

secans venam perforat, et in subjacentem arteriam penetrat, ita ut communicatio directa inter haec vasa locum obtineat, cujusque ope sanguis

1772), Cleghorn (*medic. obs. and inquiries. Vol. III*, p. 110.), B. Bell (*System of surg. Vol. B* pag. 199.), Scarpa (l. c.), Sabatier (*Médecine opératoire.* T. *I.* p. 417.), Richerand (*Dict. des sciences medic. art. aneurysme variqueux*), Boyer (*Traité des maladies chirurg. T.* 2. p. 177), Lassus (*Médecine opératoire. T.* 2. p. 443), Hodgson (l. c. p. 511), Asmann (l. c.), Adelmann (l. c.) aliisque. — « Tale aneurysma varicosum seu varicem aneurysmaticam vidi die 28 maii 1804, in clinico meo Vindobonensi. Occupabat venam medianam cubiti in viro, cui haec vena decem ante hebdomadas a chirurgo, cum subjacente arteria perfossa fuit. Interrogavi aegrotum num sybilum in tumore persentiat? Respondit: hoc primum fuisse, ut sybilum strepentem ex tumore proprio auditu percipere potuerit. Vena vero ad duos fere pollices magis tumida erat, nec adeo pulsabat, quam quod quasi filum metallicum sub digitis, toties ac arteria pulsabat, trementem, nunquam vero penitus tremere cessantem, sisteret ». Ex schedis Patris mei. — Casum memorabilem aneurysmatis varicosi, quod inter venam cephalicam et arteriam radialem locum obtinuit, descripsit et tabula aenea illustravit C. Schottin (*Merkwurdiger Fall einer aneurysmatischen Venengeschwulst. Altenb.* 1822). Observabatur hoc in aneurysmate varicoso: 1.° motus tremulus, oscillatorius; 2.° calor magnus membri affecti; 3.° sybilus stridens (*Ein schwirrender Schall*); 4.° decursus serpentinus vasorum contiguorum; et 5.° facilitas motum sanguinis retrogradum producendi.

ex arteria in venam transit, hancque in saccum dilatat), et *aneurysma per anastomosin* (6).

Indicia aneurysmatis aortae.

2. Si chirurgi conveniunt diagnosin aneurysmatum *externorum* (7), interdum arduam esse, propterea quod non semper pulsent (8), ideoque

(6) Cap. XIV. §. LVI. N. 1.

(7) Ait Louis (*Diction. encyclopédique art. aneurysme*): « *Les signes qui caractérisent l'aneurysme vrai sont: une tumeur circonscrite, sans changement de couleur à la peau, accompagnée d'un battement qui repond ordinairement à celui du pouls du malade; dès qu'on comprime la tumeur, elle disparait en totalité ou en partie* ».

(8) Ruysch, Simmons l. c. Burns l. c. p. 289. J. P. Frank (l. c. p. 46) qui ait: « sed facile sub adulto jam aneurysmate, ubi densae, aut polyposa materia infarctae sunt vasis affecti membranae, ubi sacci aneurysmatici fibrae jam omnem, quo stimulo respondeant, irritabilitatem amiserunt, ac tandem ubi cordis jam major subintrat debilitas. pulsatio, ac digito cedens mollities tremoris, disparent ». Exemplum aneurysmatis a contusione nati, ac ab empyrico cum morte subsequente aperti, adducit Lancisi, alterumque Swieten (Comment. T. I. p. 288). Legi de hoc argumento merentur Haen ratio medend. P. V. C. VI. §. 2. 3. Schmiedel de varietatibus vasorum. Erlang 1744. Ludwig de variantibus arteriae brachialis ramis, in aneurysmatis operatione attendendis. Lips. 1767. Ayrer l. c. p. 5. — De aneurysmate arteriae intercostalis rami inferioris sextae costae (ex lapsu) pro tumore lymphatico habito, et aperto cum candore describitur apud Rust (l. c. 16. *B.* 3. *St.* p. 501).

facile cum aliis tumoribus confundi possint; quid medici de diagnosi aneurysmatum *internorum* fateri debebunt? — Nihilominus aneurysma aortae (paucis exceptis casibus morbi omnino signis suis destituti (9)), medicum in doctrina hujus aegritudinis versatum, aegrumque sat diu observantem, raro aufugere posse contendimus. Neque id solum de morbo jam provecto, atque plus minus palpabili, sed etiam de incipiente, minimisque signis stipato contendimus. Aneurysmatis enim aortae praesentiam toties admittere inclinamus, quoties, praeviis caussis evolutioni illius morbi faventibus (10), quis constanter de capitis, sensuumque affectionibus indicatis (11), nec non de doloribus

(9) Aneurysmata aortae *a nullo symptomate indicata* et ego detexi. Neque id mirum aut in hominibus vulgi multum quin querelas edant pati solitis, aut dum aneurysma ob molem suam admodum parvam oeconomiam animalem vix aut ne vix quidem perturbat. Sic Scarpa (l. c.) de parvo aneurysmate, ad radicem aortae, loquitur, quod sine praevio morboso indicio ruptum est. Sic Burns (l. c. p. 272) duo mortis subitaneae exempla describit, in quibus exiguus tantum tumor principio aortae adhaerebat. Fatetur praeterea quandoque et majora aneurysmata occulta latere (l. c. p. 254); inprimis dum aneurysma ad latus dextrum aortae adscendentis oritur, quo scilicet in casu neque tracheam neque oesophagum comprimit. (l. c. p. 256).

(10) §. LXIV.

(11) §. LXII. N. 2.

circa pectus conqueritur; habitus aut volumen corporis sine nota alia ratione a statu consueto deflectunt; respiratio, aut circulus sanguinis offensa sunt, inprimis si pulsus in brachio dextro sit debilis, et in sinistro fortis (rarius vice versa). Prudentis caeterum medici erit, diagnosin aneurysmatis aortae prius non proclamare, quam morbis, cum quibus illud confundi posset, ad trutinam vocatis.

Facilis confusio.

3. Sunt autem hujuscemodi morbi pro varia aneurysmatis illius *sede* admodum varii. Confundi nempe possunt: 1.° *aneurysma aortae ascendentis* cum *aneurysmate arteriae carotidis, et subclaviae*, — cum *angore pectoris*, — cum *dilatatione cordis*, — cum *varice ad finem venae jugularis internae, aliisque tumoribus colli*: 2.° *aneurysma arcus aortae* cum *phthisi tracheali, pulmonali*, cumque *vitiis venae azygae*: 3.° *aneurysma aortae descendentis thoracicae* etiam cum *phthisi pulmonali*, et cum *morbis columnae dorsalis*: et 4.° *aneurysma aortae descendentis abdominalis* cum *morbis columnae lumbalis*, et *renum*; ne dicamus de serie *morborum vitia organica cordis, et arteriarum simulantium* (12).

(12) Cap. XVII.

Distinctio ab aneurysmate carotidis, et arteriae subclaviae.

4. *Aneurysmata ex parte superiore arcus aortae emergentia*, propterea quod sternum, et claviculae impediunt quominus anterius evolvantur, circa collum ascendunt, ideoque adspectum *aneurysmatum arteriarum carotidum*, *et subclaviarum* exhibent. Illa vero offerunt pulsationem profunde ad aneurysmatis radicem propagatam (13), quae pulsatio in his desideratur.

Distinctio ab angore pectoris.

5. *Angor pectoris.*	*Aneurysma aortae.*
a. Morbus inter annum aetatis quadragesimum et quinquagesimum evolutus.	a. Morbus saepe inter annum aetatis trigesimum et quadragesimum evolutus.
b. Derepente invadit.	b. Lente evolvitur.
c. Libera intervalla, saltem incipiente morbo observantur.	c. Passio continua est, etiamsi per paroxysmos invalescat.
d. Pulsatio in pectore haud communis.	d. Pulsatio in pectore communissima.
e. Vix unquam morbos tracheae, et pulmonum simulat.	e. Saepe morbos tracheae, et pulmonum simulat.

(13) Burns (l. c. p. 133, et in *Surgical anatomy of the head and neck* p. 32) narrat casus aneurysmatum aortae tam alte in collo observatorum, ut inter saccum aneurysmaticum et sternum amplum spatium relinqueretur.

Angor pectoris.	*Aneurysma aortae.*
f. Dolor brachii sinistri sat constans.	f. Dolor brachii sinistri haud constans; potius dolores vagi in ambabus extremitatibus, fixusque dolor inter scapulas obveniunt.
g. Maxime in arthriticis obvenit.	g. Arthriticos aeque ac sanissimos caeterum homines adgreditur.

6. *Dilatatio cordis.*	*Aneurysma aortae.*

Distinctio a dilatatione cordis.

a. Cordis ipsius pulsatio.	a. Pulsatio iu pectore.
b. Pulsatio cordis limites designans.	b. Pulsatio cordis situi, et ambitui raro respondet.
c. Sensus vix afficiuntur, nisi appropinquante lipothymia.	c. Sensorium commune, visus, auditus, saepe a primo morbi initio perturbantur.

Caeterum ambo morbi inter se invicem *complicationem* inire possunt. (14).

Distinctio a varice jugularis.

7. *Varix ad finem venae jugularis internae* tumorem super sternum exhibet non pulsantem,

(14) Burns l. c. p. 284. Kreysig l. c. 2. *Th.* p. 497.

sed motum tremulum habentem. Praeterea ille tumor sub compressione plane evanescit, quod in aneurysmate aortae adeo provecto, ut extra thoracis limites ascendat, contingere haud posset. Tandem varix ille conditionem morbosam totius venae jugularis sociam agnoscere solet (15).

Distinctio ab aliis colli tumoribus.

8. Possunt denique *tumores* qualescumque super sternum, et claviculas a subjacentibus arteriis ita elevari ac si ipsi pulsarent (16). Possunt etiam hujusmodi tumores per compressionem arteriarum subjacentium dyspnoeam, dysphagiam, et pulsum irregularem gignere (17). Verum tumor super arteriam jacens sub systole, et diastole arteriae solum elevatur, et cadit, non augetur, et tenditur in toto ambitu, non imminuitur, et mollior fit, uti aneurysma. Porro tumor super arteriam positus, dum manu extrorsum trahitur, pulsare cessat; in aneurysmate vero sub tali tractatione nulla contingit mutatio.

Distinctio a phthisi tracheali.

9. Quamvis ipsi quondam erroris *aneurysma*

(15) Burns l. c. p. 297.

(16) Immo, glandula super arteriam jacens fortiorem, quam ipsa arteria efficit, pulsationem. Burns l. c. p. 295.

(17) Burns l. c. p. 294.

aortae cum *phthisi tracheali* confundendi participes redditi fuerimus (18), et quamvis alii medici contrarium prorsus errorem commiserint

(18) Mense majo 1820 ad dominum R . . . . . , virum triginta annorum, festinanter in consilium vocatus sum. Inveni aegrum, mihi prius haud notum, suffocationi proximum. Maxime ille erat anxius : facies, extremitatesque livore insigniebantur. Tussis urgebat clangosa uti in *croup*, sputa rejiciebantur pauca, puriformia cum multa saliva. Respiratio erat sybilosa. Pulsus tangebatur regularis, parvus, contractus, in utrisque manibus par. Aeger aphonus manus continuo inferiori tracheae parti admovebat. Caeterum nullum locum dolentem indicabat. Deglutire neutiquam poterat. Cubare quocunque modo vellet non prohibebatur, quamvis libentius paulo erectior jaceret. Motus cordis haud insolitus crat, sed vibrabant insigniter carotides, oscillabantque jugulares. Medicus ordinarius aegroti mihi narravit, aegrum ab adolescentia libidini et ebrietati se dedisse, syphilide pluries infectum, sed nunquam perfecte sanatum fuisse; modo muneris, quo fungebatur, necessitate nimis diu sedere coactum, modo vacantem officio venationi intentus corpus vehementius agitare solitum esse. Quodam die januarii 1820, taphia plus quam solitus erat calefactum venatum ivisse, unde redux defatigatus, tussire, raucitatem experiri, dolorem superiore parte sterni, ac dyspnoeam, praecipue sub ascensu scalarum, pati coepit, hisce omnibus neglectis ac plures per menses nulla cura adhibita, mala sensim invaluisse, donec hesterna die in statum praesentem incidisset. Putavi aegrum laborasse phthisi tracheali, cui nunc *croup* supervenerat. A venae sectione, hirudinibus, calomel et digitali mala

(19)., — attamen vix confusionem istiusmodi morborum amplius expectandam esse existimamus, dummodo diagnosis non ex solis symptomatibus provectioris morbi (20), sed simul, et maxime quidem, ex initio, et ex curriculo aegritudinis instituatur (*).

mitigata sunt, ast duabus inde elapsis hebdomadis audivi aegrum a novo paroxysmo correptum fuisse, qui paroxysmus iterum profligatur tertia autem vice rediturus, sub summis angustiis, capite supino, collo protracto, oculis micantibus, ex orbitisque protrusis, brachiis vigentibus anteriora versus extensis, manu conglobata, ore aperto, vitae finem imposuit. *Secto cadavere* aneurysma spurium arcus aortae detexerunt. Saccus aneurysmaticus, magnitudinis ovi gallinacei, parieti anteriori tracheae accretus erat. Cartilagines annulares tracheae penultimae quinque emollitae, et a tumore ad faciem usque posteriorem arteriae asperae propulsae conspiciebantur. Interna superficies tracheae in loco sacco aneurysmatico respondente violaceum colorem habebat. Aneurysma simul nervum recurrentem lateris sinistri comprimebat. Cor et pulmones sani.

(19) Bayle, Moutard, aliique phthisin trachealem pro aneurysmate aortae habuerant. v. Cayol *Recherches sur la phthisie trachéale. Paris* 1810.

(20) Utrum trachea ab externo tumore, utrum ab interno ulcere irritetur; signa hujus irritationis sat similia sunt, vixque signum diagnosticum, quod unum ab altero statu distingueret, expectandum est. Hujus rei memores sunto lectores operis clar. Sachse: *Beytrag z. genauen Kenntniss u. Unterscheidung d. Kehlkopfs - und Luftrohrenschwindsucht. Hannov.* 1821. (Etiam sub titulo singulari: *Ideen*

Distinctio a phthisi pulmonali.

10. Longe autem difficilior est distinctio *aneurysmatis aortae a phthisi pulmonali.* Vidimus enim illum morbum macie corporis, febricula hectica, tussi, haemoptoë, sputis copiosissimis puriformibus (21), decubitu denegato, verbo omnibus phthiseos pulmonalis symptomatibus insignitum. Ast diversum plane erat morbi initium et curriculum. Paroxysmi enim suffocationis, cum interjectis intervallis plus, minuve liberis, quales rarissime in phthisi pulmonali (nisi admodum provecta) observari solent, aneurysmatis aortae suspicionem, a sectionibus cadaverum confirmatam, sustinebant (22).

z. *Diagnostik*, *angefangen v.* Ernst Wichmann, *fortgesetzt v.* Wilh. Sachse). Quodsi hoc opus, dum tractatum meum de phthisi tracheali conscripseram, cognovissem, dixissem: cl. auctorem distinctionem inter phthisin laryngeam, et phthisin trachealem nimis magni fecisse, illum potius ulcera syphilitica asperae arteriae, quam veram phthisin descripsisse, sternutationem neutiquam ad symptomata essentialia phthiseos laryngeae spectare, etc.

(*) De aneurysmatis aortae, quo loco oritur arteria innominata, eoque *croup chronicum* mentiente lege Haxby in *Med. and physical Journal by* Fothergill. 1815. *April.*

(21) Erravit sane Hodgson (l. c. p. 136) ubi contendit, aneurysmata aortae descendentis dumtaxat sputis tenuibus, et spumosis insigniri.

(22) *Observatio I.* (Ex opere: *Dziennik medycyny*, *chirurgii*,

Distinctio a vitiis venae azygae.

11. Plus vice simplici ibi primo intuitu aneurysma arteriae aortae suspicati sumus, ubi tamen,

i Farmacyi. Wilno p. 77. *Postrzezenie przez doktora* Mianowskiego) Vir quinquaginta annorum, literis incumbens, simulque liquoribus fermentatis haud parcens, a juventute affectionibus rheumaticis obnoxius, pulsum a temporibus immemorabilibus in utroque carpo admodum irregularem exhibuit. A nonnullis porro annis de pectoris dolore ad scapulam sinistram extenso conquerebatur. Quibus malis mense octobri a. 1820, tussis notis catarrhalibus insignita, ast consuetis auxiliis rebellis supervenit. Die 14 novembris, dum juxta consuetudinem alvum deposuerat, a respirationis summa difficultate, sudorem eliciente, ac per quartam horae partem perdurante, correptus est. Rediit similis paroxysmus postridie sub eadem rerum positione, ac dein toties quoties vel alvum, vel urinam deponeret, vel gressus in cubiculo institueret, vel sederet. Enim vero decubitus dumtaxat supinus concessus erat. Paroxysmi, quo crebrius redibant, eo longiores, ad horam scilicet protracti, eoque fortiores erant, videlicet cum corporis livore, sudore frigido, aphonia, suspensione functionum animi, praecipue memoriae, et inspiratione adeo sonora, ut ea in tertio cubiculo audiri potuerit. Sub tali paroxysmo pulsus regularis evadebat, ast interdum adeo parvus, et frequens ut aeger in agone constitutus videretur. Tussis versus finem paroxysmi comparebat, item ructus copiosi. Sub illa nonnunquam tantam *materiae puriformis* copiam rejiciebat, ut tres quatuor disci replerentur. Nemo hinc medicorum dubitabat, praeter aneurysma aortae; et phthisin pulmonalem adesse. Verum demortuo aegro die 8

re propius perspecta, nil nisi affectionem haemorrhoidalem deteximus. Nonne hac sub rerum

decembris, sectoque cadavere, pulmones sine vomica, sine tuberculis, et, si excipias quandam illorum cum pleura et diaphragmate adhaesionem, plane normales detecti sunt. Et cor erat rite constitutum. Arcus vero aortae aneurysma trium pollicum amplitudinis exhibuit. *Observatio II.* Zunowski, de quo supra mentionem injeci (§. LXII. N. 3) mense majo 1820 consilium meum expetendi gratia Vilnam petiit. Conquerebatur dumtaxat de ciborum desiderio deleto, et de agrypnia. Habitus cachecticus, lienosus, graviorem morbum indicabat. Nihilominus, praeter allata mala, nil nisi quandam hypochondrii dextri tensionem, detegere potueram. Aegro parum post abituro, interea usum seri lactis cum succo herbae urticae proposui. Rediit ipse post duos menses, morbo potius aucto quam imminuto. Conquerebatur nempe de dolore columnae vertebralis inter scapulas, de pulsatione interna regionis epigastricae (a me non percipienda), et de impotentia gressus versus ventum instituendi. Circa caussas morbi sedulo inquirens, aegrum quondam cum equo humum cecidisse, pectus allidisse, saepiusque affectionibus rheumaticis obnoxium fuisse, exspicatus sum. De aneurysmate aortae nunc suspicionem alendo, ad diagnosin confirmandam, aegroto proposui ut Vilnae maneret utque simul aliorum medicorum consilium audiret. Promisit se post sex hebdomadas rediturum fore. Rediit valde emaciatus, cum febricula pomeridiana, sudoribus nocturnis, tussi, sputis permultis, puriformibus, interdum sanguine tinctis, decubitu in latera vix concesso (malebat sedere). Aeger adhuc de sensu pulsationis internae, ex regione epigastrica ad pectus propagatae, que-

positione *vitium venae azygae* accusandum erat? Hac saltem in vena saepe caussae, quae reditum sanguinis ad cor impediunt, locatae sunt (23).

Distinctio a morbis columnae vertebralis, et renum.

12. Dolor, quem aneurysma aortae descendentis circa columnam vertebralem excitare solet, ut sedes morbi hic quaeratur, malumque pro *rhachialgia* (24), aut pro *lumbagine* (25),

relas agebat; ast thorace denudato et scrupulose examinato, nullum pulsationis vestigium detegere poteram. Pulsus a debito rhythmo haud recedebat. Convocatis et aliis medicis in consilium, morbus pro phthisi pulmonali conclamata declaratus est, cui sententiae et ego subscripsi. Ast cum dein aegrum adhuc per duos menses observassem, ac paroxysmos veluti suffocationis, subsequente iterum levamine conspicuo, vidissem, plusquam unquam suspicio, de aneurysmate aortae, pulmonibus vim inferente, recruduit. Demortuo mense januario 1821 viro, familiam ejus, ut sectio cadaveris concederetur, enixe, et, ut ita dicam, genubus flexis, rogavi. Mirabatur alter medicorum, quod aperitionem corporis phthisici tanti facerem momenti. Miratus vero est magis adhuc, cum per cadaveris sectionem palam fieret, pulmones sanissimos fuisse, sed aortam descendentem aneurysma spurium magnitudinis pugni exhibuisse.

(23) Testa Op. c. Vol. I. cap. VI. Cfr. quae de vena azyga in P. II. Vol III. cap. I. §. III. N. 2. et passim in curriculo hujus libri monui.

(24) Suspicor me hunc errorem in historia morbi in P. II. Vol. I. cap. II. §. VII. tradita commisisse.

declaretur, efficere potest. Nec desiderantur exempla confusionis aneurysmatis aortae descendentis cum *morbis renum* (26). Errores hujusmodi dumtaxat per diuturnam aegrorum observationem, habitaque ratione partium ex columna vertebrali nervos accipientium, et lotii conditionis, evitari queunt.

Monitum.

13. Sicuti morbis organicis cordis interdum *inflammatio* ejusdem visceris superaccedit, ita et *aneurysmati aortae.* Vidimus saltem aegros hoc morbo detentos, qui derepente in febrem inflammatoriam incidebant, qua vigente symptomata aneurysmatis decuplo augebantur, donec venaesectio turbas debellaret, morbumque ad pristinum statum reduceret (27).

(25) Sandifort junior, *arteriam iliacam internam* aneurysmate detentam invenit. Aeger de maximis lumborum doloribus conquestus erat, qui pro effectu *ischiadis nervosae* habebantur. (Tab. anatom. Lugd. Bat. 1801. Fasc. I. Tab. I et II).

(26) Kreysig op. c. 3. *Th.* p. 176.

(27) Tale memorabile exemplum in viro clinici Vilnensis mense martio 1823, habui. Vidi aliud eodem tempore in praxi mea privata, scilicet viri viginti octo annorum, qui mihi jam a duobus annis de aneurysmate aortae suspectus erat, qui vero supervenientibus *morbillis*, cuncta morbi illius chronici signa tam clare exhibuit, ut suspicio aneurysmatis fere in certitudinem mutata sit.

§. LXVI.

PROGNOSIS.

Sanatio spontanea.

1. Aneurysma a natura sanari potest, 1.° ope separationis tumoris per gangraenam ortam a distentione, et inflammatione partis affectae (28); 2.° ope obliterationis portionis superioris, et inferioris arteriae cum tumore communicantis, per fortuitam compressionem externam (29); et 3.° ope depositionis fibrinae sanguinis in saccum aneurysmaticum, et in arteriam ad illum ducentem, per obliterationem internam (30);

(28) Severinus de abscessuum recondita natura, p. 173. Edit. Francf. 1643. — Wiseman in *chirurgic. Treat.* pag. 73. Wilson in *Transact. of a society for improvement of med. Knowl. Vol.* 2. p. 268. Hodgson l. c. p. 147. Obs. 19. (in arteria iliaca). Obs. 20. (in arteria poplitea).

(29) Everard Home in *Transact. of a society for improvement of med. Knowl. Vol. I.* p. 139. Scarpa op. c. *über Pulsadergeschwülste* p. 136. Hodgson l. c. p. 151. Obs. 2. (in arteria femorali, aegro tamen demortuo).

(30) Desault in *Journal de méd. T. LXXI.* p. 430 (in poplitea), Petit in *Mém. de l'Acad. R. des sciences de Paris. a.* 1765. (in carotide dextra); Baillie *Trans. of a societ. for improvement of med. Knowl. Vol. I.* p. 119. (in carotide dextra); Ford in *Lond. med. Journ. Vol.* 9. (in poplitea); Foubert *Mém. de l'Acad. R. de chirurgie.*

quibus singulis in casibus arteriae collaterales, dilatatae per anastomosin vices arteriae aneurysmate detentae agunt (31). Eodem pacto natura succurrit, dum arteriae aut a tumoribus externis comprimuntur (32), aut angustatae sunt (33), aut obliteratae (34).

Sanatio artificialis.

2. Aneurysmata *externa* haud raro artis ope sanationem admittunt (35). De sanatione aneu-

T. II. p. 535; Saviard *Journal des savans. a.* 1691; — Guattani l. c. hist. 4 p. 16. Tab. I. fig. 2. (in poplitea); Hodgson l. c. p. 162. Obs. 23. 26; Freer *Obs. on aneurysm.* p. 107; Pelletan *clinique chirurgicale. T. I* p. 115; Abernethy *Surgic. obs. on aneurysm.* p. 252.

(31) De hoc argumento et cura aneurysmatum per ligaturam lege Jones *on haemorrhage. Chap.* 4. *Sect.* 1. *Exper.* 11. 12. 14. Astley Cooper l. c. — White *Cases in surgery*. p. 139. *Tab.* 7. Pelletan l. c. p. 127. Scarpa l. c. Hodgson l. c. p. 286.

(32) Stenzel de steatomatibus aortae. Vitemb. 1723. (Quamvis duo steatomata aortam sub arcu ita comprimuerint ut lumen illius arteriae fere evanuerit, attamen aeger adspectum hominis sani praeseferebat).

(33) Meckel in *Mém. de l'Acad. R. de Berlin* 1756. *Obs.* 17. 18 (Angustatio maxima aortae sub arcu, quin signa adfuissent, quod viscera abdominalia debita sanguinis copia orbata sint). Cfr. Stoerk Ann. med. II. p. 171.

(34) Severinus l. c. p. 280. Poris v. Desault *Journ. de chir. T.* 2. p. 107. Hodgson l. c. p. 300 et p. 156. Observ. 22. p. 170 Obs. 26

(35) Legi meretur enumeratio aegrorum ab Astley Cooper sanatorum apud Burns l. c. p. 263.

rysmatum *internorum* solum suspicari licet. Praeterea memores esse juvabit, posse illorum symptomata ita intermittere (36), aut formam mutare (37), ut habeantur pro sanatis. Caeterum longaevitati ipsum aortae aneurysma non semper obstat, inprimis si per debitum regimen, debitamque curam progressibus morbi frenum injiciatur (38).

Ruptura.

3. Aneurysmata saepius rumpuntur in partibus internis lethali cum eventu. Ruptura aneurysmatis aortae per loca indicata (39) contingit, modo sponte, deambulando (40), inter pocula, et jocos (41), sub graviditate (42), noctu (43); modo sub nisu in alvo deponenda, ponderibus

(36) Lombardini l. c. p. 75.

(37) Aneurysma aortae, dum crescit, sedem quodammodo mutat; mutantur itaque et symptomata a compressione partium vicinarum orta. Cfr Hodgson l. c. p. 169. Obs. 25.

(38) Divites vitam commodam ducentes longe diutius quam pauperes, ad graves labores damnati, aneurysmata aortae sustinent. Cfr. Burns p. 286.

(39) §. LXIII. N. 2.

(40) Plurima exempla hominum ex ruptura aneurysmatum aortae in plateis demortuorum Ticini, Viennae et Vilnae collegi. Vulgus illos ex apoplexia periisse credebat.

(41) Matanus l. c. Burns l. c. p. 272.

(42) Burns l. c. p. 273. 276.

(43) Morgagni Epist. XVIII. 17.

elevandis, maxime autem sub coitu (44). Nisi aeger extemplo moriatur (45), interitum angustiae summae, ad horam unam, alteramve protractae praecedunt (46).

Alii interitus modi.

4. Aneurysmata aortae nisi per rupturam vitae finem imponant, interficiunt aegros per suffocationem (47), apoplexiam (48), convulsiones, paralysin (49), gangraenam (50), hydropem (51),

(44) MORGAGNI Epist. XXVI. 13. BICHAT l. c. p. 341.

(45) Frequentissime inopinate ii moriuntur, quibus saccus aneurysmaticus in pericardium rumpitur (BURNS l. c. p. 272).

(46) Desperabunda sese jactabat et volutabat aegra per unius horae curriculum, in qua Vilnae 1819 aneurysma aortae ascendentis inveni. Maximae angustiae obveniunt quo propius cordi aneurysma aortae est (BURNS l. c. p. 281). Aegra BURNS sensum frigoris, et ligaturae circa cor experiebatur (l. c. p. 255).

(47) BURNS l. c. p. 292 (ex compressione tracheae) et p. 272, ubi ait: « *Es ist jedoch, wie ich in zwey Fallen gesehen habe, nicht immer nothig, dass die Geschwulst zerreisse, damit der Tod augenblicklich folge* ». Cfr. CAILLOT l. c.

(48) Vertiginosas et apoplecticas affectiones in cordis, et praecordiorum vitiis haud esse insolitas jam ALBERTINUS (l. c. p. 385) animadvertit.

(49) BOERHAAVE *Patholog. Betracht. d Herzens.* l. c.

(50) LAUTH l. c. praefat. p. XV.

(51) De hydrope aneurysmatis praecordiorum socio pulchre loquitur ALBERTINI l. c. p. 304. Saepe illum observavi.

tussim (52), vix autem per dolores (53), et debilitatem (54).

Monitum.

5. Quamvis paroxysmi, quibus aegroti aneurysmate aortae laborantes subjici solent, vix unquam sine mortis periculo obveniant, attamen illis interdum quid boni tribuendum est. Vidimus saltem aegrotos hujuscemodi, qui, dum diu solitos paroxysmos perpessi non erant, parum urinae reddebant, ideoque periculum hydropis incurrebant; qui vero, perpesso iterum paroxysmo, de novo mingere incipiebant.

(52) Anno 1820 ad sacerdotem quinquaginta circiter annorum vocatus sum. Inveni illum diuturna obstructione hepatis, symptomatibus vix dubiis aneurysmatis aortae, et febre catarrhali nuper acquisita, laborantem. Morbis chronicis pacem nunc concedendo, dumtaxat curam morbi acuti incepi, non neglecta, cum aeger fuerit robustus et floridus, venae sectione. Redux postridie lectum vacuum inveni. Quaesivi a fratre; ubinam est aeger? Respondit polonice *nie ma* (deest). Credidi illum ad alvum deponendam exiisse. Ast minime. Mortuus erat sub *tussis insultu.* Sectio cadaveris non fuit concessa.

(53) Lauth l. c.

(54) Lauth l. c.

§. LXVII.

CURA.

Aneurysmatis externi.

1. Curam aneurysmatis *externi* chirurgis relinquimus cum monitu, ne parti affectae prius manum admoveant, quam se se certiores reddiderint, simul aneurysma aliquod internum non latere (55).

Aneurysmatis interni.

2. In aneurysmate *interno* praecipue *aortae* curando, scopo ulteriorem morbi evolutionem praepediendi, passiones aegrorum imminuendi, atque vitam protrahendi, praecepta ab HIPPOCRATE (56), VALSALVA (57), ALBERTINI (58),

(55) *Lond. med. Review* Vol. 2. p. 420, et BURNS l. c. p. 261. (Memorabilis ASTLEYI COOPERI casus exponitur, utpote qui vix operationem aneurysmatis arteriae popliteae inceperat, cum aeger jam sub cultri applicatione obierit. Secto cadavere, aneurysma quoque aortae in pericardium disruptum detegebatur, cujus signa alia praegressa non erant, praeter pondus in regione epigastrica post pastum et dyspnoea gressus instituendo). Cfr. HODGSON l. c. p. 329.

(56) De morbis. Lib. I. C. 10.

(57) MORGAGNI Epist. XVIII. 30, 31.

(58) L. c.

(59) Op. c. Lib. II. Cap. 21. Propos. 24, 27, 33.

Lancisi (59), Guattani (60), indicata, a Sabatier (61), et Pelletan (62) confirmata et ab Hodgson (63), aliisque locupletata, sequimur. Loquimur 1.° de debito *regimine diaetetico* (64) victu scilicet tenui, potu aqueo, nisi tussis obstet, frigido (65), quiete corporis, et animi summa; 2.° de *venaesectionibus*, quas semel bisve de mense ad uncias tres, aut quatuor (66) e brachio sinistro (67), nisi ingruens hydrops inde augeatur, instituimus; 3.° de *ni-*

(60) L. c. p. 107.

(61) *Médecine opératoire. T. I.* p. 364.

(62) L. c.

(63) L. c. p. 190.

(64) Cap. XI. §. XLV. N. 2.

(65) A *glacie condita* aegri magnum levamen experiri solent inprimis si deglutitio impedita sit. *Glacies* et extus super aneurysma imponebatur (Guérin in *Recueil de la soc. de santé à Paris. N.* 3); ast vehementes ex eo oriri solent dolores, testante Hodgson l. c. p. 213.

(66) Suadent quidem Valsalva, Pelletan, aliique venaesectiones adeo copiosas et repetitas, ut aeger vix amplius vires ad brachium in lecto elevandum necessarias retineat; ast cum maluerim potius aneurysma, quam meam medendi methodum pro mortis caussa agnoscere, nunquam talia tentamina institui. Nec commendant illa Morgagni Epist. XVII, 32. Testa op. c. Hodgson l. c. p. 209. Venaesectione amplius non indicata *hirudines* thoraci admoveri possunt; *nunquam* vero *cucurbitulae scarificantes* quippe quae periculosam efficere possent revulsionem.

trate potassae cum *emulsione ex seminibus hyoscyami nigri* parata; 4.º de *foliis digitalis purpureae* (68); 5.º de *alumine* (69), et *elixirio acido* Hallêri (nisi tussisid vetat); 6.º de *aqua pruni lauro-cerasi* (praecipue sub paroxysmo); 7.º de *saccharo saturni* (70), et 8.º de *fonticulis* (si arthritis, aut impetigo fugata lateant). Ne aeger solus derelinquatur, curandum. Curandum quoque ut hydropis ingressus, quoadusque fieri licet, impediatur (71).

(67) Expertus sum quod talis phlebotomia longe plus levaminis afferre soleat, quam si sanguis ex brachio dextro, aut ex pedibus mitteretur.

(68) Hodgson (l. c. p. 210) etiam adhibet, interpositis tamen intervallis.

(69) *Serum lactis aluminosum* praescribitur a Kreysig v. not. ad opus Hodgson l. c. p. 212. Antepono formam pulveris aluminis, cum serum lactis saepe flatus aliunde molestos adaugeat.

(70) A grano uno ad grana duo de die. Non sine levamine illi a digitali producto sal simile, adhibeo.

(71) Cap. XI. §. XLV. 8.

Caput XVII.

DE MOTIBUS CORDIS ET ARTERIARUM VITIA ILLARUM PARTIUM ORGANICA SIMULANTIBUS.

§. LXVIII.

INTRODUCTIO. DEFINITIONES. LITERATURA.

Introductio.

1. Quemadmodum vitia organica cordis, et arteriarum sine partium illarum motibus abnormibus exstare possunt, sic hi motus sine illis vitiis.

Definitiones.

2. Loquimur praesertim de cordis, et arteriarum *morbosa pulsatione* (1) (scilicet et molesta systole, et diastole), *palpitatione* (2) (motu videlicet irregulari, et interrupto), et *tremore* (trepidatione nimirum systolem, et diastolem imperfecte simulante).

Literatura.

3. Quibus in vitiis describendis insudarunt

(1) Kreysig l. c. 1. *Th.* p. 289.

(2) Cardiopalmus Swediaueri a gr. χαρδία, cor, et παλμός, palpitatio.

GALENUS (3), LOWERUS (4), MAYOWIUS (5), WILLISIUS (6), VILLANOVA (7), LANGIUS (8), CALANI (9), FREYTAGIUS (10), SANCHEZIUS (11), STYMMELIUS (12), SCHILLINGIUS (13), PISSINIUS (14), RUSIUS (15), PFENDLERUS (16), SENNERTUS (17), CROCIUS (18), NICOLAVIUS (19), SCHLEGELIUS (20), BERGENUS (21), WALNERUS (22),

(3) De loc. affect. Lib. V. C. 2.

(4) Tractatus de corde. p. 132.

(5) De motu musculorum. p. 95.

(6) Pharm. rat. P. I. p. 260.

(7) Opp. Tract. de tremore cordis.

(8) Opp. Epist. L. I. N. 22. L. III. N. 2. Diss. de palpitatione cordis.

(9) Commentarius in GALENUM de cordis tremore. Lugd. Bat. 1538.

(10) Diss. de palpitatione cordis. Bas. 1585.

(11) De palpitatione cordis. Hispal. 1594.

(12) Diss. de palpitatione cordis. Fr. 1595.

(13) De cordis palpitatione cognoscenda et curanda. L. II. Fr. 1609.

(14) Diss. περὶ τοῦ τῆς καρδίας παλμοῦ Basil 1598.

(15) Diss. de palpitatione cordis. Basil. 1609.

(16) Diss. de cordis palpitatione. Basil. 1616.

(17) Diss. de cordis palpitatione. Witteb. 1618.

(18) Quaest. med. de palpitationis cordis natura, et curatione. Marb. 1622.

(19) Diss. de palpitatione cordis. Lugd. Bat. 1622.

(20) Diss. de palpitatione cordis. Jen. 1639.

(21) Diss. de palpitatione cordis. Francof. 1640.

(22) Diss. de palpitatione cordis. Lugd. Bat. 1642.

Conringius (23), Meltgerus (24), Friedius (25), Sebizius (26), Bulgetius (27), Schenkius (28), Biscopius, (29), Louvainus (30), Sylvius (31), Crausius, (32), Wedelius (33), Ayrerus (34), Ammannus (35), Camerarius (36), Leichnerus (37), Tackius (38), Felsius (39), Zanderus (40), Tryonus (41), Camutius (42), Rivinus (43), Bugellaus (44), Hoffmannus

(23) Diss. de palpitatione cordis. Helmst. 1643.
(24) Diss. de palpitatione cordis. Argent. 1651.
(25) Diss. de cordis palpitatione. Argent. 1710.
(26) Diss. de palpitatione cordis. Argent. 1657.
(27) De affectionibus cordis. Patav. 1657.
(28) Diss. de palpitatione cordis. Jenae 1662.
(29) Diss. de motu cordis, et palpitatione ejus. Lugd. Bat. 1662.
(30) Diss. de palpitatione cordis. Leid. 1616.
(31) Diss. de palpitatione cordis. Leid. 1667.
(32) Diss. de palpitatione cordis. Jen. 1672.
(33) Diss. aeger palpitatione cordis laborans. Jen 1674.
(34) Diss. de palpitatione cordis. Altd. 1678.
(35) Diss. de palpitatione cordis. Lips. 1680.
(36) Diss. de palpitatione cordis. Tub. 1618.
(37) Diss. de cordis palpitatione. Erf. 1686.
(38) Diss. juvenis palpitatione cordis laborans. Giess. 1687.
(39) Diss. de palpitatione cordis. Basil. 1694.
(40) Diss. de palpitatione cordis. Leid 1694.
(41) Diss. de palpitatione cordis. Ultr. 1695.
(42) Excussio brevis praecipui morbi, nempe cordis palpitationis.
(43) Diss. de cordis palpitatione. Lips. 1710.
(44) Diss. theses medicae de palmo. Pragae 1710.

(45), De Lillius (46), Millierus (47), Herdlamus (48), Duncanus (49), Heringius (50), Schmidtmullerus (51), Wolfius (52), Laennecius (53), et Locockius (54). De morbis autem cordis, et arteriarum vitia organica simulantibus speciatim Hufeland (55), et Muhrbeck (56) disseruerunt.

§. LXIX.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM.

Symptomata.

1. Imminentes pulsationes, palpitationes, et tremores cordis, saepius subita pulsus mutatio, insolita, et repentina spirandi difficultas, summa praecordiorum anxietas, obnubilatio capitis, et

(45) Diss. de palpitatione cordis. Hal. 1719.

(46) Tr. de palpitatione cordis. Zwollae 1755.

(47) Diss. de palpitatione cordis. Lugd. Bat. 1756.

(48) Diss. de palpit. cordis. Edinb. 1800.

(49) Diss. de palpitatione. Edinb. 1803.

(50) Diss. de palpitatione cordis. Viteb. 1806.

(51) Diss. de palpitatione cordis. Vit. 1808.

(52) Hufeland's *Journal*. 18. *B*. 1. *St*. p. 82.

(53) Op. c. Vol. I. p. 195.

(54) Diss. de cordis palpitatione. Edinb. 1821.

(55) *Herzkrankheiten nicht im Herzen*. V. Ejusd. *Journ. d pr. Heilk*. 1822 *januar*.

(56) V. Hufeland's *Journal* 1823 *august*. p. 19

sensuum praecedunt; nec non quandoque auram quamdam ex inferioribus ad cordis regionem adscendentem ipsi aegri sentiunt. Verum et persaepe motus illi vitiati cordis, nullo praeeunte indicio, periodice, noctu, interdiu ingruunt. Manifestantur a querelis aegrorum, a tactu manum sinistrae admovendo mamillae, non raro a visu, et auditu. Socia illis esse possunt quotquot morborum cordis, et arteriarum hucusque descripsimus, symptomata. Saepissime caput dolore, vertigine, auriumque tinnitu laborat. Pulsant plerumque carotides, oscillant jugulares. Somnus, praevio interdum incubo (57), saepe ab insomniis terrificis interrumpitur. Vires languent, imminentque lipothymiae. Extremitates vicissim algent, urentque. Pectus dolet, respiratio difficilis evadit, et anxia. Dolet haud raro epigastrium, et pulsat, hypochondria tenduntur, flatus eructantur, intestinaque cum rumore percurrunt, artus excruciantur, tremunt. Pulsus percipitur parvus, frequens, inaequalis, intermittens, plenus, fortis. Ipsi motus cordis peccare possunt relate 1.° ad vim pulsationis; 2.° ad extensionem loci pulsantis; 3.° ad rumorem pulsationem comitantem, et 4.° ad rhythmum, quo contractiones succedunt (58).

(57) Senac l. c. §. 10

(58) Laennec l. c. p. 196 (Stethoscopium auctoris ad hu-

Autopsia cadaverum.

2. Cadavera hominum sic laborantium quandoque nullum vitium cordis, vel arteriarum exhibent (59). Saepe inveniuntur morbi ventriculi (60), intestinorum (61), hepatis (62), et lienis (63).

§. LXX.

CAUSSAE.

Caussae praedisponentes.

1. *Praedisponunt* ad motus vitiatos cordis, et arteriarum vitium haereditarium (64), aetas

jusmodi cordis motus propius dignoscendos inservire vix dubito).

(59) Legi de hoc argumento meretur Morgagni op. c. Ep. XXIII, 2. Loquitur enim de tali pulsatione cordis, u thorax sub quovis ictu elevari videretur; secto tamen cadavere, omnia viscera sana reperta fuere.

(60) Hufeland *Journal d. pr. Heilk.* 5. *B.* p. 821. (Ventriculus quasi bifariam divisus).

(61) Camerarius Diss. de anatome hydropicae cum scholiis. Tub 1691. Duchateau in *Journ. de méd. chir. et pharm.* 1815 *sept.* p. 61. (Omnia signa dilatationis cordis aderant; attamen nil morbosi in cavitate pectoris detectum est, sed gangraena intestini colon).

(62) Brera v. supra. Cap. XI. §. XLIV.

(63) Gruling Cent. III. Obs. 66.

(64) Sylvaticus Cent. IV, et consil. 38. Moebius Inst. Lib. II. Part. 2. C. 4. p. 156. Vicat delectus. Obs. pr. N. 23.

infantilis, sexus sequior, temperamentum sensile et sanguineum, et tempus vernale (65).

Caussae excitantes.

2. *Excitant* pulsationem, palpitationem, et tremorem cordis animi pathemata, videlicet amor (66), moeror (67), metus (68), terror (69), ira (70), anxia expectatio (71), imagi-

(65) De palpitatione cordis quotannis verno tempore redeunte testatur jam GALENUS l. c.

(66) Curavi Vilnae per triennium virginem mihi ob terribilem, eamque continuam pectoris pulsationem de aneurysmate praecordiorum suspectam; crisi per optatum cum juvene matrimonium facta. Similem historiam enarrat TESTA (op. cit.), et quivis medicorum in propria diuturna praxi inveniet.

(67) FORESTUS Lib. XVII. Obs. 8. SENAC l. c. p. 487.

(68) FORESTUS l. c. Obs. 5 (pestis).

(69) RIVERIUS obs. med. Cent. IV. (naufragii causa). HOFFMANN Opp. T. III de palpitatione cordis. Obs. 3.

(70) TIMAEUS A GULDENKLEE Lib. II. Cas. med. 16. GABELSCHOVERUS Cent. IV. Cur. 84. SENAC l. c. p. 486.

(71) Verno a. 1820, pro filia comitis CH. monasterium Visitationis Vilnense habitante in consilium vocatus sum. Laborabat illa jam a tribus mensibus conspicua cordis palpitatione, cum pulsu irregulari, anxietate, jactatione, dyspnoea, decubitu impedito, et lipothymiis. Suspicio vitii organici praecordiorum eo probabilior erat, cum aegra hyeme praecedente morbum acutum pectoris perpessa fuerit. Verumtamen omnium malorum caussa erat *anxia exspectatio*, num pater ejus, Volhyniae incola, ut monacha ipsa

natio (72), idiosyncrasia (73), electricitas (74), venena narcotica, ut hyoscyamus niger, et conium maculatum (75), maxime digitalis purpurea (76), somnus pomeridianus (77), coffea (78),

fiat, concessurus sit nec ne. Vix enim nuntio consensus paterno accepto et monachali vesta induta, sana evasit.

(72) Dum Pater meus Ticini tractatum de morbis cordis, et vasorum majorum pro praelectionibus suis elaboraverat, adeo in cordis palpitationem cum pulsu intermittente incidit, ut de aneurysmate praecordiorum illi vix dubium esset. Terminato vero labore illo ingrato, ac instituto itinere, indicata mala, *imaginationis laesae effectus* (nam vitae sedentariae, et applicationi mentis aliunde adsuetus erat), evanuerant. Raro mihi acciderat tractatum de morbis cordis tradere, quin unus alterve discipulorum, palpitationes pectoris, et pulsum intermittentem non experiretur, tempore vacationum disparituras.

(73) E. c. odor rosae, praesentia felis in cubiculo.

(74) Duas matronas ipse novi, quae tempestatem cum tonitru nychthemero ante illius adventum ex palpitatione cordis, sudore universali, et sensu lipothymiae praesagiunt.

(75) Curavi quondam foeminam nobilissimam abscessu mammae laborantem. Cum dolores intolerabiles essent, cataplasmati emollienti loco affecto imponendo pauxillum herbae hyoscyami nigri addidi. Noctu sequenti advocor derepente, ac aegram ex una in alteram lipothymiam incidentem, cum pulsu irregulari, et cordis palpitatione maxima invenio. Caussam cum illico divinaverim, cataplasma rejicere, aegram in alterum cubiculum transferri jussi, quo facto pax restituta est. Simile exemplum Fr. Hoffmann (l. c. obs. 8) de conio maculato mammis applicito narrat.

(76) Jam aliquoties contigit aegros vidisse, prius ab aliis

liquores fermentati (79), esus cinnamomi (80), fragariae vescae (81), lentium (82), pomorum (83), saburrae (84), bilis (85), vermes (86),

medicis, me inscio, ope digitalis curatos, qui aegri, cum pulsum valdopere intermittentem et irregularem exhiberent, primo intuitu de morbis praecordiorum mihi suspecti erant.

(77) FORESTUS l. c., et quotidiana experientia.

(78) P. II. Vol. IV. cap. XIV. §. LXXI. N. 2.

(79) Tempore systematis BRUNONIS, dum vinum hominibus illi haud adsuetis porrigebatur, palpitationes cordis inde saepius obveniebant.

(80) Eph. Nat. Cur. Dec. I. A. 3. Obs. 134. MOEBIUS in instit. L. II. P. 2. A. 4. p. 157.

(81) Filius meus adoptivus VICTOR (puer magnae spei, propria mihi carior vita, die 19 junii v. st. a. 1819 Poloniae in convictu *Jesuitarum* ex hydrope scarlatinae praegressae effectu, decimo aetatis anno, defunctus) quoties *fragariam vescam*, etiamsi pauca copia comederet, palpitationem cordis, sensumque lipothymiae experiebatur.

(82) « *Je connais*, inquit SENAC l. c § 3, *un homme*, *qui est attaqué des palpitations du coeur dès qu'il mange des lentilles ; il ressemble en cela à* MALPIGHI (Epist. I ad BORELLI de pulmonibus) *en qui le coeur étoit agité par des battemens violents dès qu'il mangeait des légumes* ».

(83) « SIMON PAULI *rapporte qu'il était agité par des palpitations en automne, lorsqu'il mangeait des pommes crues* ». SENAC l. c.

(84) *Journal de méd. T. XXVII.* p. 342.

(85) FERNELIUS apud SENAC l. c. §. 6.

(86) BALDINGER *Neues Magazin.* 5. *B.* p. 485. HUFELAND'S *Bemerkungen uber Blattern.* p. 467.

flatus (87), venus (88), onania (89), graviditas (90), suppressio menstruorum (91), epistaxeos (92), haemorrhoidum (93), herpetis (94), psorae

(87) Fienus *de flatibus*. C. 18. Ten Rhyne febris cardiaca, et palpitatio cordis ex flatibus. V. Haller Biblioth. med. pract. Vol. III. p. 256. Atque hic locus quoque est de *aëre in corde et vasis sanguineis contento* mentionem injiciendi. Hoc mirum phaenomenon, ut caussam palpitationis cordis, jam Aristoteles (de respirat. C. 20) suspicatus est. Innititur illi magna ex parte doctrina antiquorum pneumaticorum (Galen. de different. pulsu. Lib. IV. p. 42). Confirmatur vero praesentia aëris indicatis in locis ad enorme interdum volumen per sectiones cadaverum a Pechlinio (Obs. physico-med. p. 155 edit. Hamb. 1691), a Frid. Hoffmanno (diss. de hydrope pericardii rarissimo praes. Hal. 1697), a Ruyschio (resp. ad epist. probl. 16), a Valsalva apud Morgagni (Epist. V, 20), a Morgagnio (Epist. LIV, 49), a Testa (op. cit.), qui caeterum prudenter monet, ob id praesentiam illius aëris in homine *vivo* nec dum demonstratam esse. Est illa caeterum probabilis.

(88) *Ex veneris ludibriis*, narrante Dolaeo, vir quidam in talem cordis palpitationem incidit, ut nisi receptui cecinisset, suffocatus fuisset. De cordis palpitatione *ex testium inflammatione*, Zacutus Lusitanus (in hist. med. princip. Lib. VIII. C. 8. Obs. 2) mentionem injecit.

(89) Fere omnes onanitici cordis palpitationi, aut tremori subditi sunt.

(90) Praecipue ultimis mensibus.

(91) Cfr. P. IV. Cap. de chlorosi et amenorrhoea.

(92) Hoffmann opp. T. III. Obs I.

(95), ulcera consolidata (96), cosmetica (97), et obstacula circuitui sanguinis opposita (98).

§. LXXI.

DIAGNOSIS. PROGNOSIS.

Diagnosis.

1. Quo junior, quo floridior, quo gracilior, quo sensibilior aeger, quoque certius constat, tales morborum caussas, quales ad vitia organica producenda requiruntur (febres inflammatoriae, rheumaticae, arthritis, violentiae externae, nisus, syphilis), praegressas non esse; eo magis alimur spe, cordis, arteriarumque pulsationem, palpitationem, et tremorem non ex illis vitiis, sed aut ex plethora, aut ex sensibilitate morbosa, et debilitate, aut denique ex affectione viscerum dissitorum ortum ducere (99).

(93) Communissima caussa. V. *Anomalien der Haemorrhoiden* in Hufeland's *Journ.* 1822 3. *St.* *marz.*

(94) Pressavini *Nouv. traité des vapeurs.* p. 174.

(95) Osiander *Denkwurdigkeiten.* 2. *B.* p. 146.

(96) Zacutus Lusitanus l. c. obs. 30.

(97) Bacher in *Journal de méd. T. LXV.* p. 400. Wendt in Hufeland's *Journal.* 5. *B.* p. 382.

(98) E. c. *tubercula pulmonis.* Cfr. P. II. Vol. II. Sect. I. Cap. X. §. XLIV. Senac l. c. §. 4. *Merkw. Abh von Lond.* 1. *B. N.* 4.

(99) Hufeland, Muhrbeck l. c.

Plethora.

2. *Plethoram* tunc ut fontem motuum vitiatorum cordis, et arteriarum libenter admittimus, dum aeger juvenis floridus est, dum ille epistaxi, aut aliis haemorrhagiis quondam obnoxius erat, dum morbus tempore vernali evolvitur, dum aeger potu liquorum fermentatorum uti solet, dum animi pathemata vehementia praegressa sunt, dum agitur de gravida, dum pulsus vehemens, magnus, oppressus percipitur, respiratio concitatior est, facies rubet, oculi splendent, caput dolet, ipseque aegrotus sensum plenitudinis percipit; dumque haec mala a motu, a pastu, a calore cubiculi augentur.

Sensibilitas morbosa, debilitas, et cachexia.

3. Ex *sensibilitate morbosa*, *debilitate*, et *cachexia* motus abnormes cordis et arteriarum derivare inclinamus: si agitur de homine gracili, sensili, juvene, hypochondriaco, scorbutico, convalescente, deque faemina hysterica, clorotica;—si animi pathemata diuturna, et recondita locum obtinuerunt;—si pulsus debilis, contractus, creber, extremitates frigidae sunt;—si conspicuae evacuationes praegressae fuerunt, sique aura quaedam ex inferioribus partibus caput petit, et momento citius in cor incidens, illud convellit.

Affectio viscerum dissitorum.

4. In *visceribus dissitis* hic ad trutinam vocandis, maxime ad *cerebrum*, *et medullam spinalem*, ad *tracheam*, *et pulmones*, ad *ventriculum*, et *intestina*, ad *hepar*, *et lienem*, nec non ad *uterum*, respicere solemus.

Cerebrum, *et medulla spinalis.*

5. Cor enim et arterias imperio tum *cerebri* (100), tum *medullae spinalis* (1) non parum

(100) Hic *cerebri cum corde nexus* ad memoriam revocari debet (de quo jam pluries locutus sum in P. II. Vol. III. C. I. §. III. 27. C. V. § XXV. 3. C. XVIII. §. LXXV. 2. C. XXII. §. XCIV. 2. C. XXV. §. CVII. 3., ac in innumerabilibus praesentis tractatus locis), et de quo pulchre scripserunt Senac op. c. p. 128, 439. Testa op. c. Kreysig l. c. p. 15, 18, 42, 116, 3. p. 22 aliique. — De nexu inter morbos cordis et cerebri pulchre etiam scripsit Craigie (*The Edinb. med. a. surgical Journal.* 1823 *jan.*). Probatur quod caussae omnes, quae transitum sanguinis ex vena pulmonali ad aortam impediunt, congestioni in pulmonibus refluxum cruoris a capite retardanti ansam porrigunt.

(1) P. II. Vol. I. C. I. §. II. 4. Provocavi inprimis ad experimenta Le Gallois, quae ostendunt: quod ex quavis destructione partis cujusdam medullae spinalis quid a cordis vi detrahitur, ita ut hoc viscus ad sanguinem per universum corpus pellendum minus evadat idoneum. Le Gallois experimenta nunc contraindicantur a Trevirano (*Biologie* 4. *Th. Gotting.* 1814. p. 266), Philips (*Philosoph. Trans.*

subjici patet. Medulla haec a mala vertebrarum conformatione (2), a plethora (3) compressa, a rapido corporis incremento, et a seminis jactura exhausta (4) perversos cordis motus saepe excitare, duce experientia (5) contendimus. At vero cavendum ne dolorem spinae, ab aneurysmate aortae descendentis ortum, cum affectione medullae spinalis confundamus (6).

1815. *P. I.* p. 65. *P. II.* p. 224), Ens (de caussa vices cordis alternos producente) et Parry (*an experimental inquiry into the nature, causes and varieties of the arterial pulse. Lond.* 1816. p. 8); ast observationes ad aegrorum lectos collectae, potius illa experimenta sustinent. Philips *an experimental inquiry into the laws of the vital functions. Lond.* 1818.

(2) P. II. Vol. III. cap. II. §. VIII. 3. Obs. 2.

(3) Ib. cap. I. §. III. 4.

(4) Ib. 7.

(5) Vindobonensium medicus Dr. Malfatti quondam aegrum curabat, ob effrenam et diuturnam cordis pulsationem de vitio organico praecordiorum suspectum. Redux ab hoc aegro meditabundus, illi egregius quondam inter Tergestinos medicus Vordoni (pater) obviam venit, quaerens: quid tibi est amice? Audiens historiam aegroti, Malfattium anxium reddentis, respondit: ne timeas: applica cucurbitulas scarificantes inter scapulas, et aeger tuus sanabitur. Sicque accidit. Nunquam motus perversos cordis curo, quin ad columnam vertebralem respiciam, ac pluries effectus admirandos obtinere licuit.

(6) Cap. XVI. §. LXIII. N. 2.

Trachea, et pulmones.

6. Sicuti vitia organica in tracheam imperium exercent (7) ita morbi *tracheae* in aortam vim exercere queunt. Idem de morbis *corporis thyreoïdei* (8), et *pulmonum* (9) valet.

Viscera abdominalia.

7. *Viscera abdominalia* saepius caussas *pulsationis abnormis* tum *pectoris*, tum *ventris* includunt. *Pulsationem regionis epigastricae* (10) prae omni alia pro aneurysmate aortae abdominalis, aut arteriae coeliacae imponere posse, MORGAGNI (11), BAILLIE (12), ALBERS (13), ALLAN BURNS (14), HODGSON (15), RUBINI (16), et LAENNEC (17) jure monuerunt. Ostenderunt

(7) P. II. Vol. VI. Sect. I. C. IV. §. XVI. 1.

(8) Ibid. cap. VI. §. XXV. 2.

(9) Ibid. cap. X. §. XLIV. 3.

(10) Lego (*Bemerk. auf e. Reise um d. Welt in d. Jahren* 1803 *bis* 1807. *v.* LANGSDORF 2. *B.*) in California morbum (vulgo *latido*), cujus praecipuum symptoma in perceptione pulsationis in abdomine consistit, regnare.

(11) Op. c. Epist. XXIV. 34.

(12) *Transact. of the college of Physic. Vol.* 4. p. 271.

(13) *Edinb. med. and surg. Journal. Vol.* 3. p. 8.

(14) Op. c. p. 301.

(15) Op. c. p. 139.

(16) V. *Annali universali di Medicina.* 1819. *giugno.*

(17) Op. c. Vol. 2. p. 436.

nempe, pulsationem illam saepe numero a caussis toto coelo ab aneurysmatibus alienis oriri: spectant huc 1.° flatus ventriculum ita distendentes, ut ille a pulsatione arteriarum subjacentium adversus musculos abdominales prematur; 2.° irritabilitas systematis arteriosi major, quam par est, uti apud hystericas, et hypochondriacos contingere solet; 3.° obstructiones hepatis, et lienis; 4.° tumores diaphragmatis, pancreatis, pylori, aliisque arteriis, et venis insidentes (18); 5.° dilatatio venae cavae, sanguine tunc per contractionem auriculae dextrae in illam regurgitante (19); et 6.° pulmonum parenchyma incrassatum diaphragma deprimens. Quibus singulis in casibus pulsatio citius oritur, magis expansa, et undosa est, minusque cum pulsu carporum cohaeret, quam in aneurysmatibus. Caveamus vero, ne motus vitiatos cordis, et arteriarum ex viscerum abdominalium affectione ibi derivemus, ubi ipsa haec affectio vitiorum organicorum cordis, et aortae effectum sistit. Inprimis explosio flatuum (aeque caussa palpitationis cordis in hy-

(18) Rubini l. c. (tumor cysticus, elasticus, qui peritonaeum introrsum pellebat, et pulsationem ab arteriis subjacentibus accipiebat).

(19) In hominibus haemorrhoidibus obnoxiis pulsationem regionis epigastricae profluvium sanguinis ex ano annuntiasse, vidi. Cfr. Kreysig l. c. 2. *Th. Tab.* 3.

pochondriacis, et hystericis (20), quam effectus angoris pectoris, et aneurysmatum aortae) in errorem ducere solet.

Complicatio.

9. Accidit interdum, ut vitia organica cordis, et aortae, quae, quatenus exigua, per se oeconomiam animalem vix aut ne vix quidem perturbant, dum fortuito cum aliis recentioribus morbis *complicantur*, maximum tunc excitent tumultum, quem si congruis auxiliis etiam sedare valeres, tamen, ex eo ad absentiam omnis vitii organici cordis, et aortae concludendo valde errares.

Prognosis.

10. Cautissime hinc *prognosis* motuum cordis et arteriarum vitia organica simulantium instituenda erit, idque eo magis, cum partes illae, licet primum dumtaxat per consensum patiantur, nihilominus, passione ista vel diu durante, vel saepius repetita (nisi natura plenam crisin per febres (21), podagram (22), morbos cutaneos (23),

(20) De vitiis uteri, motuum abnormium cordis caussis, lege Forestum l. c. Obs. 6, et Horstium Opp. Vol. III. p. 60.

(21) Petit *Essai sur la méd. du coeur* p. 116.

(22) Cordis palpitationem ab arthritide solvi posse, inter alias Lancisi (de subitaneis mortibus p. 60), et Sauvages (Nosol. method. T. I.) indicaverunt.

(23) Lancisius l. c. p. 60 (apostema ad podicem).

haemorrhagias, aliasque evacuationes obtineat), ocyus serius (24) in vitia organica transire possint (25).

§. LXXII.

CURA.

Cura morbi ex plethora.

1. Itaque, quo citius id fieri possit, morbo, si ex *plethora* veniat, occurrendum est, 1.° *venaesectione* (26) ex brachio sinistro, aut potius ex pede (27); 2.° *hirudinibus* pro re nata cranio, lateri thoracis sinistro, vasis haemorrhoidalibus admovendis; 3.° *cucurbitulis* tum

(24) Legitur de palpitatione cordis quinquaginta annos durante, apud ANGELUM VICTORIUM in Consult. p. 417. Similia narrant SMETIUS in Miscell. med. C. 10. p. 523., et SCHENK L. II. Obs. 24.

(25) Rite monet H. JAMES (*medico-chirurgical transactions. Vol. 8. P. II. N.* 1817), multas dilatationes aortae, venae cavae, et cordis ex obstaculis, quae sanguinis in circuitu suo in locis dissitis invenerat, ortum ducere.

(26) GALENUS l. c. (scopo prophylactico in palpitatione periodica. LIEBAULT Ergo cordis παλμῷ φλεβοτομία. Paris. 1580. Consentiunt HAUTERMER, SALIUS DIVERSUS, VAN DER WIEL, ZACUTUS LUSITANUS, BALLONIUS, SYLVATICUS, PLATER, SYLVIUS, RIVERIUS, FR. HOFFMANNUS, ETTMULLERUS, SENAC (l. c. §. 15), et quotidiana experientia.

(27) Dico cum SENAC (l. c.): « *J'a' observé que les saignées du pied soulageaient plus promptement* ».

siccis (28), tum *scarificantibus* ad cordis regionem (29), maxime vero inter scapulas (30); 4.° *nitrate potassae*, et *supertartrate potassae*; 5.° *acidis vegetabilibus*; 6.° *potu aquae frigidae* (31); 7.° *balneis pedum tepidiusculis* (32), *quiete* animi, et corporis, nec non *diaeta modica*.

Cura morbi ex sensibilitate nimia.

2. Motibus abnormibus cordis, et arteriarum *ex sensibilitate nimia* totius systematis provenientibus, nil virtutem *emulsionis ex seminibus hyoscyami nigri*, et amygdalis paratae, additoque *nitrate potassae* antecellit. Accedit *aqua pruni laurocerasi*, aut illa *amygdalarum amararum cohobata* (33). Quodsi irritatio in *arteriis* praedominaretur, ad *folia digitalis purpureae* (34) recurrendum. Prosunt tunc quoque

(28) *Quelques praticiens, et* Riviere, *les appliquaient sur le thorax sans faire des scarifications, et il comptent beaucoup sur ce secours* ». Senac l. c.

(29) Zacutus Lusitanus Prax. admir. L. I. Obs. 133.

(30) §. LXXI. 5.

(31) Michaelis in Hufeland's *Journal*. 18. *B*. 3. *St*. p. 62. et in Loder's *Journal*. 3 *B*. p. 128.

(32) « *Les pieds plongés long-tems dans l'eau ont souvent calmé les palpitations* ». Senac §. 19.

(33) A gutt. decem ad viginti pro dosi.

(34) Tenue infusum, aut pulvis.

elixir acidum Halleri (35), et *alumen purum* (36). Si irritatio potius in *systemate venoso* vigeret (ut apud haemorrhoidarios fieri solet), ab istis duobus auxiliis abstinendum, et ad *acida vegetabilia* (37), inprimis ad illa, quae simul alvum leniter movent (38), confugiendum. Foeminae hystericae, haud plethoricae sub ipso palpitationis paroxysmo maxime a liquore *anodyno minerali* Hoffmann, aut a *tinctura castorei* (39) reficiuntur. Quondam in usu erant *crocus* (40), *sal volatile* (41), *opium* (42), ipsaque *electricitas* (43). Hystericae simul plethoricae, inprimis si palpitatio ex animi pathemate oriatur, sub usu *pulveris antispasmodici rubri* Stahlii optime se habent.

(35) E. c. scrupulus unus in libra aquae communis, cum syrupo rubi idaei.

(36) ℞. aluminis puri drachmam semis, solve in aquae fontis libra una, adde syrupi violarum unciam unam.

(37) Succus citri, vaccinii oxycoccus, berberis vulgaris (in regionibus septentrionalibus) succus fermentatus betae ciclae, brassicae.

(38) Pulpa tamarindorum, cassiae, prunorum.

(39) Jam Galenus adhibebat.

(40) Hertod Crocol. C. 14.

(41) Riedlin Millenarius. N. 971 (oleosum Sylvii).

(42) Tralles usus opii. Sect. 3. p. 164. Senac l. c. p. 527.

(43) Sigaud la Fond *de l'électricité médicale.* p. 13. 15.

Cura morbi ex debilitate.

3. Eodem morbo *ex debilitate* orto, excellunt *infusum corticis cinchonae officinalis frigidum* (44), *mars* (45), *vinum generosum*, ipsa *coffea* (46), ne dicamus de *victu* nutriente, aëre rusticano, equitatione, itineribus, et fuga studiorum.

Cura morbi ex cachexia.

4. Observavimus exempla motuum cordis abnormium, et arteriarum, in hominibus *cachecticis*, ubi omnia auxilia incassum exhibebantur, praeter illa quibus antiquitas virtutem sanguinem purificandi tribuerat. De decoctis *smilacis sarsaparillae*, et *chinae*, *stipitum solani*

(44) Maxime in convalescentibus, cum lacte.

(45) Praeprimis in chloroticis. Utor potissimum limatura martis, carbonate ferri, tinctura pomata martia, et aquis martialibus *Spa*, *Pyrmont*; quodsi simul vitia abdominalia subessent, mars cum resolventibus exhibendus: « *De tous les mélanges que l'expérience autorise*, inquit SENAC (l. c. §. 17) *il en est aucun qui produise des effets plus marqués que les bouillons rafraichissants, apéritifs, amers, purgatifs, auxquels on joint un gros ou deux de tartre martial soluble; c'est le remède que j'ai employé le plus souvent avec succès* ».

(46) Pluries cum fructu adhibui. Est enim virtus coffeae palpitationem cordis producendi, maximum testimonium potestatis illius specificae super hoc viscus.

dulcamarae, et *arctii lappae* loquimur (47). Et cur sanguis qualitate peccare, suaque receptacula specifice irritare haud posset? Latente diathesi scorbutica ad methodum specificam recurrendum. In scrophulosis, et praecipue arthriticis *fonticuli* ad potiora spectant auxilia (48).

Cura morbi ex affectione viscerum abdominalium.

5. Dum motus abnormes cordis, et arteriarum *ex affectione nervea viscerum abdominalium debilitati junctae* ortum trahunt, *aquae minerales* simul tonicae, et resolventes, e. c. quales fontes *Ems* largiuntur, primum inter auxilia locum obtinent. Accedunt *extracta* leniter *amara*, maxime illud *fumariae officinalis* (49). Dum potius *sensibilitas morbosa plexuum abdominalium* scenam ludit, *oxydum bismuthi* (50) reliquis pharmacis palmam praeripit. Morbo ex *impedito circuitu sanguinis* per viscera abdominalia obstructa ortum ducente, valent quidem multum tum *aquae salinae*, imprimis

(47) Carissimum mihi est sequens decoctum. R. Rad. chinae nodosae, bardanae aa unciam semis: stipitum solani dulcamarae drachmas duas. M. pro decocto parando.

(48) « Maxime valens in palpitationibus, ut ego sum expertus, felicissime cauterium adhibitum ». MERCURIALIS sunt verba a SENAC (l. c. § 19) allata.

(49) Sub forma pilularum ad drachmas duas de die.

(50) ODIER in *Journ. gén. de med. T. LXVIII.* p. 49.

Carolinae, *Marienbad*, aliaeque *amarae* (51), tum *extracta resolventia*, potissimum *tritici repentis*, *leontodontis taraxaci*, *intubus cichorei*, tum *salia media*, praecipue *tartras potassae*, et *sodae*, *sulphas sodae*, aut *magnesiae*; nil vero exstat, quod *pilulis* SAIFFERTI (52) aequiparari posset.

(51) *Bitterwasser* ex Silesia mihi est usitatissimum auxilium.

(52) R. Extracti gentianae unciam semis: fellis taurini drachm. tres: scammonii drachmas duas. M. assidue et divide in pilulas centum sexaginta duo. Capiat mane jejuno ventriculo vel ante prandium *quatuor* ad *octo*. Didici hoc pretiosum auxilium ab egregio quondam ODIER (*Manuel de méd. pratique* et *Abhandl. f. pr. Aerzte.* 22. *B.* p. 144), et saepe *cum summo successu* adhibui inprimis jungendo illi drachmam unam foliorum digitalis purpureae. Quid talis formula valeat, sequens docet casus. Cum a. 1812. Vindobonae essem, ANTONII SALIERI, viri tunc sexagenarii, celeberrimi musicae compositoris, habitum corporis valdopere mutatum, et morbosum inveni. Quid tibi est, amice? quaerebam. Ah! sepulchro me appropinquo, respondit. Morbus enim, quo jam a tredecim annis laboro, nunc quotidie magis magisque saevit. Noctes integras insomnes et sedendo transigere sum coactus. Quodsi enim cubitum petere vellem, illico me expectarent vehemens cordis pulsatio, angor mortis, et lipothymiae, a quibus malis etiam sedendo non semper liber sum. Aeger caeterum nec de pectoris, nec de brachii doloribus conquerebatur. Deerant quoque symptomata hydrothoracis. Praeterea nullae praegressae erant caussae, quae facile morbo conspicuo, eoque

organico cordis aut aortae ansam porrigere potuissent. Adspectus aegri potius suspicionem obstructionum viscerum abdominalium movebat, quae etiam suspicio ab examine ventris satis confirmabatur. Quis salutis tuae curam habet? quaesivi. Plurimi medici me curarunt, ast incassum. Amice, dixi, ego me nemini obtrudere soleo, sed te excipio. Vellem enim pro tot vesperibus, quibus excellens tua musica me delectavit, tibi saltem nonnullas noctes placidas conciliare. Fac, quaeso, experimentum cum *pilulis*, quas tibi praescripturus sum. Non sine difficultate aeger ad propositum meum accessit, at tanto cum successu, ut spatio nonnullorum hebdomadum a malo suo liberatus fuerit, et ad annum 1823 sanus vixerit. Quoties sub curriculo hujusmodi decennii prodroma antiqui mali percepit, illa semper, paucis sumtis pilulis, debellavit.

Caput XVIII.

DE PHLEBITIDE.

§. LXXIII.

DEFINITIO. LITTERATURA.

Definitio.

1. *Phlebitis* (1) est inflammatio venae, inprimis ejus membranae internae, insignita dolore ardente, tensione, et tumore decursum partis affectae sequentibus, accedente saepe febre notas prius inflammatorias, dein typhodes agnoscente.

Literatura.

2. De phlebitide jam clare locutus est Aretaeus (2). Ejusdem morbi porro mentionem injecerunt Lancisius (3), Paré (4), Dionis (5), Platner (6), Blancard (7), Swieten (8),

(1) A graec. φλέψ vena.

(2) De caussis et signis acutorum morborum. Cap. 8. Lib. II p. 38 et 39.

(3) Opp. Edit. Venet. 1739. T. I. p. 55. de ulceribus in venis.

(4) *Livr. X. Chap.* 41. p. 401.

(5) *Cours d' opérations de chirurgie.* p. 680.

(6) Chirurgia rationalis. p. 18. 19.

(7) Anat. pract. rat. Cent. I. Obs. 7. p. 13 Cent. II. Obs. 73.

Morgagni (9), J. Hunter (10), Clark (11), Osiander (12), aliique. Notio autem absoluta phlebitidis debetur J. P. Frank (13), Shirven (14), Palletta (15), Schmuck (16), Meckel (17), Schwilgué (18), Abernethy (19), Dundas (20), Russel (21), Longuet (22), Patissier (23), Richard Calmicael (24), Herisse (25),

(8) Comment. in Boerhaav. Aphor. T. 2. §. 372, 374.

(9) De sed. et caus. morb. Epist. LIII. 30. Epist. LVI. 10.

(10) *Medical and philosoph. Comment. Vol.* 3. p. 430.

(11) *Pract. essays on the menagement of Pregnancy.* p. 63, 72. 2. *Edit.*

(12) *Denkwurdigk. f. Aerzte u. Geburtshelfer. Gott.* 1797.

(13) Epitome de curandis homin. morbis. Vol. II. p. 175.

(14) *Med. and philos. Commentaries. Vol.* 4 p. 210.

(15) Exercitationes pathologicae. Mediol. 1820. Cap. 3. Edit. 2. in nota Wenzelii.

(16) Diss. sistens observationes medicas de vasorum sanguiferorum inflammatione. Heidelberg. 1793.

(17) Sasse de vasorum sanguiferorum inflammatione. Hal. 1797.

(18) *Faits pour servir à l'histoire des inflammations veneuses et artérielles.* v. *Bibliothèque med. T. XVI.* p. 190.

(19) *Surgical Works.* p. 147.

(20) *Med. chirurg. Abhandlungen d. med. chir. Gesellschaft in London. A. d. E. von* Ossan. *Berl.* 1811.

(21) *Edinburgh medic. and surgical Journ.* 1814 *jan. N.* 37.

(22) *Sur l'inflammation des veines.* v. *Collection des thèses de la faculté de médecine de Paris.* 1815.

(23) *Bulletin de la faculté de médecine* 1816.

(24) *Transactions of the association of Queen College of Physicians in Ireland. Vol.* 2. *Dublin* 1818.

KREYSIG (26), HODGSON (27), PUCHELT (28), A. WALTER (29), WILSON (30), RIBES (31), MAJORLIN (32), FIZEAU (33), VILLERMÉ (34), et BRESCHET (35). Secuti sunt SPRENGEL (36), FALLOT (37), PELIKAN (38), et CZARNOWSKI (39).

§. LXXIV.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM.

Symptomata generatim.

1. *Symptomata* phlebitidis juxta variam venarum sedem, et dignitatem, variamque indolem

(25) *Journal de médecine, chir. et pharm. T. XII.* p. 412.
(26) Op c. 3. *Th.* p. 273.
(27) Op. c. p. 525.
(28) Op. c. p. 59.
(29) Diss. de venarum inflammat. Dorpati Livonorum 1820.
(30) *Medical and chirurg. Transact. T.* 5. *P.* 3. p. 65.
(31) *Mém. de la société médicale d'émulation A. VIII.* p. 624.
(32) Ibid. p. 630.
(33) *Bibliothèque médicale. T. XXX.*
(34) *Diction. des sciences médicales. T. XLI.* p. 341. 363.
(35) *Journal complémentaire du dictionnaire des sciences médicales. T. II.* p. 325. *T. III.* p. 317.
(36) Ibid. *T. VIII.* p. 85.
(37) Ibid. *T. X.* p. 80.
(38) *Dziennik medycyny, chirurgii i farmacyi. Vilno* 1823. *N.* 1. 2.
(39) Diss. de phlebitide. Vilnae 1823.

caussarum inflammationem excitantium varia sunt. Dividuntur illa in *localia*, et in *universalia*.

Symptomata localia.

2. Ad *symptomata localia* spectant dolor tensivus, ab attactu auctus, in decursu venae funis instar retinentis, nodisque intersectae; livor veluti in vibicibus, saepe rubor quidam erysipelaceus, et tumor interdum oedematosus (40) circa partem affectam, haud raro ad totum membrum extensus. Sauciata consulto vena inflammata, sanguis puri mixtus exivisse visus est (41). Ea cor versus perfricata, quo primum hoc opus suspenditur, sanguis motum levem retrogradum agnoscere solet (42). Interdum abscessuli in venae inflammatae curriculo formantur (43).

Symptomata universalia.

3. Vigentibus symptomatibus localibus, praevio debilitatis, et anxietatis sensu, animi dejectione (44), doloreque pectoris, alia ocyus serius adsociantur *universalia symptomata*, nimirum horror, subsequente calore mordace, pulsu fre-

(40) Travers l. c. (in crure). Raiken in *dictionnaire des sciences médicales* l. c. p. 355.

(41) Dupuytren in *dict. des scienc. méd.* l. c. p. 344.

(42) Breschet et Villermé l. c. p. 357.

(43) Hunter l. c.

(44) Pelikan l. c.

quente, pleno, debili (45), duro, contracto, irregulari; sitis, lingua rubra, muco brunneo obducta, aridissima, dolor capitis, dorsi, membrorum, abdominis tensi; virium magna prostratio; faciei mutatio, oculi languidi, rubri; respiratio difficilis, tumor super claviculam ad angulum maxillae inferioris (46), et, nisi curae tentamina morbo frenum injicere valeant, flavedo cutis, ecchymomata, sopor, subsultus tendinum, delirium, mors.

Autopsia cadaverum.

4. *Cadavera* hominum phlebitide peremptorum exhibent corpus plerumque pallidissimum livescens, tumoremque partium venae inflammatae contiguarum. Vulnus, si adsit, inflammatum, suppuratum est. Conspicitur funis lividus, coeruleus tractum venarum affectarum superficialium sequens. Textus cellulosus circum circa rubet, tumet, et duritie notatur. Musculi propinqui contracti sunt, et lividi. Glandulae lymphaticae vicinae, tumidae, et justo duriores observantur (47). Vena affecta ipsa textui celluloso contiguo arcte adhaeret (48), et resecta

(45) Hodgson l. c.

(46) Hodgson l. c.

(47) Pelikan, Czarnowski l. c.

(48) Travers l. c.

instar arteriae hiat (49), exhibetque parietes incrassatos (50), friabiles (51), superficiem externam rubram (52), internam violaceam (53), nigram (54), spongiosam (55), lympha coagulabili, pseudomembranis in frustulis secedentibus (56) obductam (57), impermeabilem (58), firmiter occlusam (59), dilatatam (60); valvulas partim erosas, partim laceratas, tumidas, et obscure rubentes (61), sanguinemque purulenta materia remixtum (62). Quandoque cruoris loco nil, nisi materies puriformis spissa, alba (63),

(49) Hodgson l. c.

(50) Ribes l. c. Hodgson l. c.

(51) Raiken l. c.

(52) Recamier in *dict. des scienc. méd.* l. c. p. 343.

(53) Recamier l. c.

(54) Palletta l. c. Raiken l. c.

(55) Meckel l. c.

(56) Meckel l. c.

(57) Travers l. c.

(58) Travers l. c. Raiken l. c. (ob lympham coagulabilem venam replentem).

(59) Raiken l. c. (adspectu ligamentum referens).

(60) Travers l. c. Puchelt l. c. p. 73. (Forte dilatatio venae cavae inferioris magis hic effectus fuit impediti circuitus sanguinis per pulmones, quam inflammationis. In genere hic iste auctor in admittenda phlebitide nimis promtus videtur)

(61) Meckel l. c.

(62) Palletta et fere omnes, me ipso non excluso.

(63) Recamier l. c.

et foetida (64) detegitur. Phaenomena allata plerumque ad locum affectum sat arcte circumscripta sunt (65); alias venae quoque in locis dissitis inflammationis notas praeseferunt (66).

§. LXXV.

CAUSSAE.

Phlebotomia.

1. Frequentissima phlebitidis caussa est *phlebotomia* tum directe, rudi scilicet manu, aut instrumento incongruo instituta, tum indirecte, membro laeso cito, et fortiter agitato, aut aëre in cavum venae perducto (67), aut applicitis emplastris glutinatis ad sistendum sanguinem e vena secta ruentem (68). Vulnusculum tunc venae sauciatae non coalescit, excrescentiis fungosis obsidetur, margines illius invicem recedunt, et reflectuntur, puris quid fundunt,

(64) Fizeau l. c.

(65) Palletta l. c. Travers l. c.

(66) Schwilgué l. c. Hodgson l. c.

(67) Introductionem aëris in venas pro mortis ipsius caussa agnoscunt Bichat (*Anatomie générale. T. I.* p. 418), et Magendi (*Journal de Physiologie* 1821. *Avril*). Caussis phlebitidis libenter adscriberem etiam experimenta nunc usitata, res varias, e. c. oleum ricini (Froriep l. c. 5. *B.* p. 87) venis introducendi.

(68) Pelikan l. c.

donec post dies quatuor, sex, octo, et tardius localia inflammationis symptomata appareant, et sic porro.

Amputatio.

2. Sicuti contusiones, vulnera sclopetaria (69), et fracturae, inprimis complicatae (70) phlebitidi ansam porrigunt; ita etiam, et frequenter quidem *amputationes* (71).

Excisio varicum, et applicatio hirudinum.

3. Nec rarum est, phlebitidem ortum debere *varicibus* (72), praecipue illarum *excisioni* (73). Quid quod ex ipsa *hirudinum* circa vasa haemorrhoidalia (74), et venas varicosas cruris (75) applicatione, symptomata phlebitidis observavimus.

(69) Longuet l. c.

(70) Palletta l. c.

(71) Hunter, Villermé, Richard, Carmichael, Pelikan etc. Ipse plurima exempla vidi, partim a Czarnowski l. c. descripta.

(72) Ribes l. c.

(73) Travers l. c.

(74) P. III. Caput de haemorrhoidibus ani.

(75) Die 16 maii A. 1816, mihi venam saphenam pedis dextri secari jussi. Postridie jam aegrotos visitare multasque scalas ascendere coactus fui. Impedivi sic coalitionem vulnusculi brevi post in suppurationem transeuntis. Die 24 ejusdem mensis en in vena tibiali praecipua phlebitidis

Ligaturae venarum, et funiculi umbilicalis.

4. Praecipue vero in phlebitide excitanda accusantur *ligaturae venarum* (76), et *funiculi umbilicalis.* Accidit nimirum, ut, secedente nonnunquam ligatura umbilici, non cicatrix, sed suppuratio relinquatur, subsequentibus febre, ejulatu, diarrhoea, ictero, et nervorum turbis. Sectio cadaveris exhibet peritonaeum inflammatum, ac pseudomembranis coopertum, ramos venae portae tumidos cum parietibus incrassatis (77), venamque umbilicalem materia puriformi repletam (78).

symptomata, eo magis timenda, cum singulae cruris mei venae, ex vitio haereditario, varicosae sint. In consilium deducto chirurgiae tunc temporis professore Niszkowski, circa venam inflammatam hirudines applicare jussit, ast tanto cum detrimento, ut symptomata inflammatoria venae non solum aucta, sed et fere ad genu propagatae fuerint. Aqua saturnina frigide applicata potius nocuit. Conduxit quammaxime aqua cum aceto, consilio directoris nosocomiorum militarium, equite a Tieffenbach, adhibita. Hisce ultimis annis plura phlebitidis exempla ex applicatione hirudinum sub malleolis observavi.

(76) Travers de operatione aneurysmatis narrat, ubi ob ligaturam vena femoralis phlogosi correpta est, usque ad bifurcationem venae cavae propagata (l. c. et *dict. des scienc. méd.* l. c. p. 346).

(77) Meckel l. c.

(78) Osiander l. c.

Partus.

5. Post *partum* inflammatio venarum uteri, iliacae et cavae observata est (79). In puerpera omnes abdominis venae sanie repletae erant (80). Venae sectionis ope sanguinem plane purulentum in puerpera eductum fuisse compertum habemus (81), et post abortum venae interdum inflammantur (82). Ipse tumor albus puerperarum, nonne phlebitis (83)?

Inflammatio partium contiguarum.

6. Venas *inflammationis partium contiguarum* participes fieri, observationes relate ad curriculum erysipelatis (84), ulcerum, et praecipue gangraenae nosocomialis (85), atque varicum

(79) Wilson et Clark l. c.

(80) Ribes l. c.

(81) Pater meus hoc phaenomenon in ipsa prima sua uxore observavit.

(82) Meckel l. c.

(83) Cfr. P. IV. Caput de tumore albo puerperarum. Et Schwilgué, ubi observationem Meckelii refert, de puerpera scilicet, praeviis febre, et doloribus abdominis, pelvis et cruris dextri demortuam, cujus cadaver exhibuit venam cruralem adspectum arteriae referentem, cum pure sanguini mixto etc.

(84) Ribes, Majorlin l. c.

(85) Longuet l. c. Breschet et Villermé l. c. p. 151.

(86) collectae docent. Ipsa arteriarum inflammatio ad venas propagari posset (87).

Irritamenta mechanica, et chemica.

7. *Irritamenta mechanica*, et *chemica* venas inflammare, experimenta in animalibus instituta probant (88). Ipse *calor* ope balneorum pedis administratus magnam interdum systemati venoso irritationem infert (89). Si porro *vermium* (*polystoma*, *hexanthyridium*) in venis hominum praesentia confirmaretur, forte et haec animalcula ad caussas phlebitidis spectarent. Ad illas certe spectant exanthemata praepostere fugata (90). — Suspicari quoque licet, venas interdum inflammari sub curriculo febris puerperalis (91), biliosae (92), variolae (93), lienitidis,

(86) Ribes l. c. Broschet l. c. p. 333.

(87) Saltem simultanea arteritis et phlebitis a Patre meo observata est (l. c.). Praeterea imperium arteriarum in venas, et ab istarum *pulsatione* comprobatur. Luculentissimum hujus generis exemplum legitur in Hufeland's *Journ.* 1815 *septembr.* Pulsationes illarum cum iis arteriarum cohaerebant.

(88) Meckel l. c.

(89) In *Journ. gén. de méd. Franc. et étrangère* 1822 *déc.* p. 304. Casus narratur, ubi post balneum pedum calidum ecchymomata comparuerunt, subsequente scorbuto (?).

(90) Raiken in *dict. des scienc. méd.* . c. p. 355.

(91) Ab eo tempore, a quo suspicionem hanc aleo, facultas mihi concessa est *unum* dumtaxat cadaver feminae ex febre

icteri, scorbuti, tetani (94), hacque ex inflammatione haemorrhagias, praesertim vero morbum sic dictum *muculosum* Werloffii (95) ortum ducere.

§. LXXVI.

DIAGNOSIS.

Monitum.

1. Ast caveamus, ne conjecturae hujusmodi locum experientiae usurpent! Sane medici aevi nostri in inflammationibus omnis generis admittendis nimis prompti sunt.

Facilis confusio.

2. Ne praeterea *phlebitis* cum *inflammatione arteriarum*, *vasorum lymphaticorum*, et *nervorum*, cumque *typho*, et morbis, in quibus venae puriformem humorem includere possunt, confundatur!

Distinctio ab arteriitide.

3. In *arteriitide* dolor ex trunco ad ramos extendi solet; in *phlebitide* contrarium expectandum

puerperali demortuae secandi. In hoc venae non solum *non* erant inflammatae, sed prorsus sanguine orbatae.

(92) Fizeau l. c.

(93) Fallot l. c.

(94) Patissier l. c.

(95) P. III. Cap. de scorbuto.

est. Systemate universo jam in consensum deducto, illa cum pericarditide, haec potius cum typho similitudinem alit.

Distinctio ab inflammatione vasorum lymphaticorum.

4. *Vasis lymphaticis inflammatis*, plurimae striae paralellae in cute decurrunt; tument praeterea ganglia lymphatica, totumque turget membrum affectum.

Distinctio ab inflammatione nervi.

5. Laeso *nervo*, dolor extemplo oritur, qui dolor, accedente dein inflammatione, omni alio dolore major est.

Distinctio a typho.

6. Distinctio *phlebitidis* a *typho*, potius habita ratione caussarum, et curriculi morbi, quam ex solo intuitu symptomatum utrisque in morbis sibi sat similium facienda est. De phlebitide suspectae sunto illae febres, sub quarum decursu praeter consueta typhi symptomata, dolores abdominis, haemorrhagiae, flavedo cutis (absente hepatis affectione) obveniunt, quae sine ulla contagii suspicione, in vulneratis, puerperis, et haemorrhoidariis oriuntur. Caeterum et typhus inflammationem systematis venosi sociam habere potest.

Distinctio ab aliis morbis cum pure in venis.

7. Cum venae officio absorptionis verosimiliter non sint plane alienae (96), fieri posset, ut humorem purulentum ex alio loco desumptum (97) contineant, qui humor a puriformi materia, quae ex ipsa venarum inflammatione generatur (98), probe distinguendus foret (99). Talis humor quondam pro *lacte* habebatur (100).

§. LXXVII.

PROGNOSIS.

Periculum.

1. *Periculum* phlebitidis a dignitate venae affectae, a statu illius anteriore, a conditione peculiari aegroti, a duratione morbi, et a medendi ratione pendet. Itaque maxime timenda

(96) Mayer in *Deutschem Archiv f. Physiologie von* Meckel 3. *B.* 4. *Heft.* 5. *B.* 4. *Heft.* et *Bibliothèque universelle.* 1818 *janvier.* p. 51.

(97) Schirven l. c p. 20. Palletta l. c. p. 21.

(98) Nescio cur Breschet et Villermé (l. c. p. 359) humorem, quem parietes venarum inflammatarum *secernunt*, pro pure, abscessus sobole, declarent. Rectius judicat Puchelt l. c. p. 136.

(99) Sic Blancard (l. c. Cent. II. Obs. 37) abscessum hepatis detexit, vena cava ascendente pure repleta.

(100) Rhodius Cent. II. Obs. 32. P. de Castro, Thom. Bartholinus Cent. I. hist. 17.

est phlebitis, si morbus prope venam cavam, et portarum, aut in illis ipsis sedem figat; si venam jampridem labefactatam aggrediatur; si homines cacheticos, a doloribus exhaustos, viribusque fractos detineat; si malum locale jam in universale transiverit, sique remedia calefacientia praepostere adhibita fuerint.

Exitus.

2. Nisi phlebitis *resolvatur*, aut *morte* terminatur, aut in venarum *exulcerationem*, *occlusionem*, et *dilatationem* (1) transit.

Resolutio.

3. *Resolutio* phlebitidis expectanda est, dum cura localis, quominus universum systema in consensum trahatur, impedit, aut, in morbo jam universali reddito, dum lympha coagulabilis cruori mixta per urinam, aut per alia colutoria eliminatur, aut ad partem quamdam corporis aegroti deponitur. Nullibi sane *crises*, et *metastases* evidentiores sunt, quam in inflammatione vasorum sanguiferorum. Post perfectam etsi resolutionem phlebitidis, interdum *sensibilitas morbosa* venarum prius affectarum relinquitur (2).

(1) Cfr. Cap. XIX.

(2) Pelikan l c. (Femina quaedam post quodlibet animi pathema dolorem per venas extremitatis antea phlebitide detentae simul cum venarum prius affectarum turgore percipere solebat).

Exulceratio.

4. Monuimus, interdum secundum curriculum venarum per phlebotomiam inflammatarum abscessulos oriri (3). Porro frequentissime venae exulcerantur, dum illarum inflammatio varicibus superaccedit (4). Visae praeterea sunt: *vena jugularis interna* exulcerata (5); *vena cava* prope cor, et ad superficiem internam erosa (6); circa auriculam dextram cordis perforata (7), vena cava *superior* disrupta (8); *inferior* foraminibus notata (9), *venaque azygos* abscessu detenta (10). Venas etiam a contiguis ulceribus erodi posse, docetur (11).

(3) §. LXXIV. N. 2.

(4) Cap. XIX.

(5) Travers l. c. p. 255.

(6) Morgagni Epist. LIII. 37. (In viro laesione externa derepente mortuo).

(7) Bellinus de morbis pectoris, tit. de internis pulsationibus. Lancisius l. c. Portal *Cours d'anatomie médicale. T.* 3. p. 354 (subsequente haemorrhagia pericardii).

(8) Doubledey *Medic. observat. and inquiries. Lond.* 1776 *Vol.* 5. p. 144. (In equite qui vertigine correptus ab equo humum cecidit, et post 48 horas obiit). — Ambae venae cavae sub nisu in osse deglutito rejiciendo, perque tussim inde ortam rumpebantur, teste Lovadina (*Memorie scientifiche e letterarie dell' Ateneo di Treviso. T. I.* 1817).

(9) Puchelt l. c. p. 192.

(10) Hallerus de morbis internis. L. II. C. 25.

Occlusio.

5. *Occlusio venarum* contingere potest: 1.° per *parietum coalescentiam* (12). Inflammationis adhaesione illa sistit effectum, modo salutarem (13), modo nocivum (14), modo indifferentem (15); 2.° per *parietum incrassationem*; 3.°

(11) Puchelt l. c. p. 190.

(12) Exempla leguntur apud Bartholinum obs. anat. Cent. II. hist. 35 (vena cava inferior prope cor), Winkler de vasorum lithiasi. Vol. I. §. 6. Not. a (item), Morgagni Epist. LVI. 10 (vena iliaca), Hodgson l. c. p. 543 (vena iliaca) p. 544 (vena femoralis), ibidem (vena jugularis interna) *Edinburgh med. and chirurg. Journal. Vol. 7. p.* 407, et *Vol.* 5. p. 337 (vena jugularis interna).

(13) Quatenus haemorrhagiae coalescentiae ope cohibentur. Cfr. Cap. XX. §. LXXXVIII. N. 4.

(14) Rhodius mantiss. anat. N. XXI. p. 15. (In hydropico venas venales et iliacas obliteratas invenit), Haller Op. pathol. obs. 20, et Program. de aortae et venae cavae gravioribus quibusdam morbis (casus similis).

(15) Albinus (Acad. annotationes. L. VII. C. 9) exemplum *venae cavae* prope venas iliacas obliteratae, et cum vertebris dorsalibus concretae refert, quin aut viscera pelvis, aut extremitates inferiores detrimentum visibile caperent. Plurimos annos vixit aeger, de quo Knape narrat (Hufelands *Journal* 36. 1. *Heft.* p. 122), cujusque *vena cava inferior* per inflammationem et incrassationem membranarum suarum plane occlusa erat. Apud Baillie (*Transact. of a soc. for the improvement of med. Knowledge. Vol. I.* p. 127, et ejusdem auctoris: *Anatomie d. krankhaften Baues*) legitur de *vena cava* ab ingressu venarum renalium

per *coagulum* (16), veluti polyposum, quandoque proficuum (17); 4.° per *massam adiposam*, perque *medullosam substantiam* (18); 5.° per *concrementa lapidea* (19), *lithiasin*

usque ad atrium cordis dextrum ligamentum simulante, et nec aëris inflationem admittente.

(16) Haller l. c. Program. p 6. Opusc. obs. 19 (in vena jugulari interna sinistra infra parotidem), Morgagni Epist. LVI, 10 (in vena femorali), Coates in *Chapmans Philadelphia Journal* 1822 (in vena cava).

(17) Teste Hodgson (l. c p. 534) venae prope loca gangraenosa coagulo cruento replentur, quod illas ab haemorrhagiis tuetur.

(18) Bontius de medicina Indorum 1718. L. IV. Obs. 8. p. 101 (in vena cava inferiore apud hominem, cujus regio umbilicalis pulsationem, illam foetus in utero materno aemulantem, exhibebat), Hodgson l. c. p. 537 (in vena lienali dilatata nodum veluti scirrhosum invenit).

(19) Schenk L. II. Obs. 8. (Per venaesectionem ex pede plurimi calculi exiere). Obs. 7 (in vena portarum), J. G. Walter obs. anat. p. XLIV, et Museum anatom. Berolinense 1805. p. 422 (in venis vesicae urinariae et uteri), Lobstein v. Cruveilhier *Essais sur l'anatomie pathologique. T. II.* p. 70 (in venis haemorrhoidalibus, vesicae, et spermaticis), Rosenmuller v. Puchelt l. c. p. 210 (in venis vesicae urinariae), Dupuytren v. Cruveilhier l. c. p. 71 (in vena tibiali anteriore et posteriore), Tilorier. ibid. (in venis cutaneis pedis), Langstaff apud Hodgson l. c. p. 536 (in venis uteri et prostatae), John *Chemische Untersuchungen mineralischer, vegetabilischer u. animalischer Substanzen. Berl.* 1816. (in venis uteri), et ego (in venis uteri).

venarum confirmantia (20), et 6.° per *tumores externos* (21). Quibus singulis in casibus venae collaterales dilatatae supplere solent (22).

§. LXXVIII.

CURA.

Morbi localis.

1. In phlebitide a venaesectione originem ducente ante omnia examinandum, num forte apex lanceolae disruptae inter vulneris labia, vel inter venae parietes lateat, quo in casu

(20) *Venae* longe rarius quam arteriae *lithiasi* subjiciuntur. Observata tamen est *lithiasis venarum coronariarum cordis* a BONETO (v. CRUVEILHIER), BLANCARDO (l. c. p. 14), FURSTIO (Ephem. Nat. Cur. Dec. II. An. 10. obs. 175) *venae cavae* prope bipartitionem in venas iliacas a BAILLIE (l. c. p. 134); *venae saphenae*, a MARCARTNEY (HODGSON l. c. p. 536), *venae cruralis*, a WALTERO (*Anatom. museum, gesammelt von* J. G. WALTER *beschr. von* J. A. WALTER 1. *Th. Berl.* 1796), *venae popliteae* a MURRAY (Acta medica Suecica. T. I. p. 344), qui multa ossicula usque ad truncum venae cruralis observavit.

(21) HUNTER (*med. obs. and inquiries. Vol.* 5. p. 333) casum narrat ubi aneurysma aortae venam cavam superiorem, et truncos venarum jugularis et subclaviae ita comprimebat, ut propriam formam fere amiserint.

(22) Exempla ab HODGSON (l. c. p. 547), et a PUCHELT (l. c. p. 201) enarrantur.

corpus extraneum abigendum foret. Idem de ligaturis, aliisque caussis irritantibus valet. Porro status inflammatorius venae, quo recentior morbus, eo securius ope aquae *frigidae*, et *aceti*, ac *diaeta severa* compescitur (23). Suadent alii *glaciem*, *acetatem saturni*, *embrocationem*, et maxime *hirudines* per decursum venae inflammatae apponendas. Nisi id fiat in magna distantia, augmentum irritationis timemus (24). Aliter sentiunt qui per auctam irritationem, inflammationem adhaesivam membranae internae venae excitare optant, scopo concretionem parietum venae obtinendi, sicque circulo puris cum sanguine obstandi. Ad quem scopum eo certius assequendum praeterea *compressionem* venae affectae, modo super (25), modo infra (26) locum affectum proponunt. Jure vir expertus (27) hypotheticam istam indicationem rejicit. Nisi vena adeo conspicua sit, ut ex illius sectione haemorrhagia timeri debeat, nobis potius illius *sectio transversa* (28) arridet. Tandem quo diuturnior morbus, quoque major partium affe-

(23) §. LXXV. N. 3.
(24) Ibidem.
(25) Hunter l. c.
(26) Abernethy l. c.
(27) Hodgson l. c.
(28) Breschet, et Villermé l. c. p. 362.

ctarum tensio, eo majus erit levamen a *cataplasmatibus emollientibus*, et *narcoticis*.

Morbi universalis.

2. *Morbo universali* se se evolvente, quid *phlebotomia* prope mali focum instituta valeat, explorandum, reliquo regimine antiphlogistico non neglecto. Praeprimis *acida vegetabilia*, e. c. *succus citri*, *acidum tartarosum*, et ad alvum simul apertam servandam *tamarindorum* decoctum commendari merentur. Necdum de virtute *foliorum digitalis purpureae* hac sub rerum positione quid certi pronunciare audemus. Majorem fidem in *infusionem stipitum solani dulcamarae* locamus. In ea nempe versamur opinione, hoc pharmacum ita specifice in *venas* agere, ac supra laudatum in arterias. Ingruentibus symptomatibus typhi, secundum regulas generales (29), curandum. Si cutis fuerit sicca, et ardens, pulsusque fortis, durus, *affusio*, aut *lotio ope aquae frigidae* non negligenda est. Alias optatos effectus a minimis *camphorae* dosibus cum *nitrate potassae* obtinuimus. Caveas vero a farragine medicamentorum hic eo magis nocua, cum de morbo debitas crises tractu solummodo temporis obtinendas exposcente agatur.

(29) P. I. Vol. II. Cap. IV. §. LV.

Caput XIX.

DE VARICIBUS.

§. LXXIX.

DEFINITIO. LITERATURA.

Definitio.

1. Tumor permanens, et circumscriptus, compressioni cedens, ea ablata rediens, propria facultate non pulsans, ex vena justo ampliore, plerumque nodis ex rubro coeruleis distincta ortus, *varicem* (1) constituit.

Literatura.

2. De vasicibus scripserunt Hippocrates (2), Galenus (3), Aetius (4), Avicenna (5), Mancinus (6), Seger (7), Agerius (8), Frankenau

(1) Graece Κιρσός. Lat. Varix, ramex, varicula. Gall. *Varices Phlebectasie* (Alibert). Germ. *Blutaderknoten. Krampfadern.*

(2) In libro περὶ ἑλκέων Sect. XVI. p. 678 edit. Lindeni.

(3) De venaesectione. C. 1. De atra bile. Lib. I. C. 4. De tumoribus. C. 16.

(4) Tetrab. IV. Sect. 2. C. 84. Sect. 3. C. 10.

(5) Canon. Lib. III. Fen. 22. Tract. 1. Cap. 15.

(6) Tractatus duo, alter de varicibus, alter de reficiendo naso. Francf. 1586.

(9), MILLER (10), WEDEL (11), STORCH (12), BORDENAVE (13), BALDINGER (14), HARRIS (15), POHL (16), STAMMELL (17), GILIBERT (18), PLOUCQUET (19), J. P. FRANK (20), HODGSON (21), BRODIE (22), GIROD (23), MONTFALCON (24), PUCHELT (25), et quotquot sunt auctores chirurgiae.

(7) Diss. de aneurysmate venarum, seu varicibus. Basil. 1661.

(8) Diss. de varice. Argent. 1671.

(9) De varicum spontanea apertione v. Miscell. Acad. Nat. Cur. Dec. II. A. 3.

(10) Diss. de varicibus. Altdorf. 1680.

(11) Diss. de varice. Jenae 1699 Et Miscell. Acad. Nat. Cur. Dec. II. A. 6. p. 220.

(12) *Krankheiten der Weiber*. 3. *B.*

(13) Theses de varicibus. Paris. 1762.

(14) Program. in ARETAEUM de venae cavae acuto morbo. Jen. 1771.

(15) Diss. de varice et aneurysmate.

(16) Diss. de varice interno morborum quorumdam causa. Lips. 1785.

(17) Diss. de tumoribus varicosis. Mogunt. 1789.

(18) Adversaria medico-practica prima. Lugd. 1791. p. 68.

(19) Diss. de phleberysmate seu varice. Tubing. 1806.

(20) Epitome de curandis hominum morb. Lib. V. P. II. p. 67.

(21) Op. c. p. 548.

(22) *Observat. of the treatment of varicose veins of the legs.* V. *Medico-chirurgic. transact. Vol.* 7. P. I. p 195.

(23) *Deux observations relatives à la cure de varices.* V. *Recueil périod. de la soc. de méd. de Paris. T. XX.* p. 64.

(24) *Dictionnaire des sciences médic. T. LVII.* p. 1, 23.

(25) Op. c. p. 148.

§. LXXX.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM.

Symptomata varicum externarum.

1. *Varices externam corporis superficiem occupantes* apparent sub forma modo nodulorum racemosorum, modo ramorum illis, qui in lapidum superficiebus vegetabilia aemulantur, similium, modoque congeriei hirudinum inter se invicem glomeratarum (26). Qualiscumque autem varicum externarum fuerit forma, a compressione evanescere, eaque ablata resurgere solent. Color est illis ex rubro coeruleus, subniger. Propria non gaudent pulsatione. — Varices plerumque sedem in extremitatibus inferioribus, praecipue ad partem internam crurum, circa malleolos, et genua figunt, ac enorme interdum hic volumen acquirunt (27). Rarissime in extremitatibus superioribus (28), saepius in mammarum scirrhosarum superficie

(26) Alibert *Nosologie naturelle. T. I.*

(27) Hildanus varicem vidit, de qua asserit: « crassitie brachium meum ad carpum adaequabat». Pater meus ad crura varices magnitudinis ovi gallinacei habebat. Majores adhuc observavi in aegrotis plica laborantibus.

(28) Vidi tamen nonnulla exempla quoque in aegrotis plicosis. Describitur casus varicis extremitatum superiorum a Petit *traité des maladies chirurgicales. T.* 2. p. 49.

obveniunt. Quantam varices in morbis cutis scenam ludant, alibi tradidimus (29). «Ubi tela cellulosa varicem laxior circumdat, extenditur facilius venae saccus, donec major distentio, aut fluidi indoles stagnantis (30) dolorem (31), et phlogosin hic excitet. Sub istis humor puriformis ex venae superficie secretus, et in cellulas vicinas effusus, vel pseudo-abscessus in istis efformant; vel easdem arcte cum venae dilatatae membranis connectit, crassiores, densiores has reddit, aut cum cute forsitan vicina strictissime colligat. Cutis ipsa jam dudum a tumore extensa, durior, callosa hoc in loco, et a statu sanitatis aliena phlogosis fit particeps; quae, si forsitan verus abscessus nascatur, erosa, disrupta, difficilis curae in ulcus convertitur. Interdum varix, aut nimis extensa, aut illata violentia rumpitur (32), et sanguis sub cute in cellulas vicinas effusus ecchymoses constituit; aut ipsa pellis, forte tenuior simul adperitur, nigrumque cruorem, nunc sub aliquo symptomatum levamine,

(29) P. I. Vol. III. Cap. XX. §. LXXXVII. 2. Cap. XXXIV. §. CXXXIII. 5. C. XXXVI. §. CXLIV. 2.

(30) De varice in qua sanguis densatur. V. NESSI *Istituzioni di chirurgia. T.* 2. p. 146.

(31) Interdum *periodicum.* V. PELARGUS *Medicinische Jahrgange.* 2. *B.* p. 248.

(32) Varix ad dorsum, menstruam secretionem perficiebat. (Eph. Nat. Cur. Cent. VII. p. 206).

nunc saltem sine damno, nunc vero cum summo aegrotantis a sanguinis jactura discrimine eructat (33) ».

Symptomata varicum internarum.

2. *Varices internae* pro varia sede varia excitant symptomata, nimirum, ut monuimus, in *encephalo* — dolorem capitis (34), encephalitidem (35), apoplexiam (36), somnolentiam (37), maniam (38); in *specu vertebrali* — rhachialgiam (39); in *oculis* — cirsophthalmiam (40), amaurosin (41); in *trachea* et *pulmonibus* (42) — respirandi difficultatem, tussin, pneumonorrhagiam et phthisin (43); et, ut docebimus,

(33) J. P. Frank l. c. p. 70.

(34) P. II. Vol. I. Cap. II. §. VIII. 5.

(35) Ibid. Cap. III. §. XIV. 7.

(36) Ibid. Cap. V. §. XXIV. 3. : « Varices sinuum venosorum minorum durae meningis sunt rudimenta apoplexiae, saepe tales in fulguratis, sideratis apoplexia inveni ». Gilbert l. c. p. LXIX.

(37) §. LXXXI.

(38) Ibid. Cap. XXV. §. CVII. 2.

(39) Op. c. Sect. II. Cap. I. §. III. 4.

(40) Ibid. Cap XVIII. §. CV. 28.

(41) Ibid. Cap. XIX. §. CVIII.

(42) De tumoribus sanguineis pulmonum. V. Diss. Coschwitzii in Halleri disput. academ. T. II.

(43) P. II. Vol. VI, VII. Cap. IV. §. XVI. 1. Cap. IX. §. XXXVIII. 2. Cap. X. §. XLVII. 6.

in *ore* — stomatorrhagiam; in *oesophago* — dysphagiam; in *ventriculo* — cardialgiam, haematemesin; in *intestinis* — colicam, diarrhoeam cruentam, et haemorrhoides; in *vesica* — dysuriam, ischuriam, haematuriam; in *utero* — fluorem album, metrorrhagiam; in *vagina* — coitum cruentum; in *testiculis* — varicocelen etc. Nec *cor* varicum semper expers (44).

Autopsia cadaverum.

3. Varices detectae sunt in vena cava (45), azygos (46), jugulari (47), subclavia (48), iliaca (49), portae (50), haemorrhoidali (51), spermatica (52), et in vase brevi (53).

(44) Albertini in Commentariis Academiae Bononiensis. T. I. p. 389.

(45) Acta medica Berolinensia. Vol. VII. Sect. 5 (in maniaco). Bleuland Spec. acad. de difficili alimentorum depulsione. Lugd. Bat. V. *Samml. auserles. Abhandlungen f. prakt. Aerzte.* 9. *B.* p. 73 (in infante quinque annorum). Morgagni Epist. LIV. 37 (in juvene sano ex vulnere perempto) Hufeland's *Journal f. prakt. Aerzte.* 5. *B* p. 820 (femina dyspnoea, livore faciei, et oedemate pedum laborans). Puchelt l. c. p. 157.

(46) Morgagni Epist. XXVI. 29 (in phthisi) Portal *Cours d'anatomie médicale. T.* 3. p. 373 (in viro dyspnoea, et hydrothorace laborante).

(47) Morgagni Epist. VIII. 11 (in maniaco). Hodgson l. c. p. 553.

(48) Portal l. c. p. 354, 373.

(49) Bonet Sepulchr. anatom. Lib. VI. Sect. 3. Obs. 22.

(50) Stahl vena portarum, porta malorum (saltem suspicio).

§. LXXXI.

CAUSSAE.

Praedisponentes.

1. Varix interdum congenita (54), saepe haereditaria (55) sexui faemineo (56), senibus, hominibus vitam sedentariam ducentibus, aut opificia, stante pede, perficientibus (57), plicosisque praecipue addicta est.

(51) Vesalius de fabrica corporis hum. Lib. II. Cap. XV. p. 662.

(52) Dyson *Memoirs of the medical society of London Vol.* 3. *Lond.* 1791. p. 556.

(53) Wedel Physiologia reformata. Stange v. Stahl l. c. p. 29. Lieutaud Historia anatom. medica.

(54) Cortier *Précis d'observations de chirurgie. Lyon* 1802. p. 134. V. *Samml. auserl. Abhandlungen. f. prakt. Aerzte.* 21. *B.* 2. *St.* p. 149.

(55) « Senem nobilem Bruchsaliae cognovi (*Liber Baronet. Deyring*) fere perpetuo somno correptum, caeterum sanum, cui omni fere anno varices rumpebantur sponte ad crura, cum magno levamine. *Filius* hujus viri non minus fuit somnolentus, cum varicibus faciei ». Ex schedis Patris mei, qui ipse, ut dixi, magnis varicibus crurum laboraverat, quas et ego, licet longe minori hucusque in gradu, patior.

(56) Feminas etiam praeter graviditatem varicibus obnoxias esse, rite monet Storch l. c. p. 103.

(57) « . . . . *on voit souvent des varices à l'hôpital de St. Louis, sur des maçons, des soldats, des danseurs de corde* ». Montfalcon l. c. p. 13.

Excitantes.

2. *Excitant* varices graviditas (58), partus (59), faeces durae in intestinis collectae (60), cibus nimius, et flatus illa distendentes, fasciae, et vestes corpus arcte circumdantes (61), contusiones, fracturae, exostoses, fumus carbonum sub vestibus evolutus, ignis caminorum cruribus prope admotus, glandulae mesenterii, pulmonum volumine auctae, vitia cordis, aliorumque viscerum, respiratio per cantum, flatum tubarum, longa oratione suspensa, ponderum gestatio (62), et animi pathemata (63).

Proxima.

3. *Caussam proximam* varicum alii in sanguine pigro, crasso, ac denso, melancholico, et

(58) Haase diss. de gravidarum varicibus. Lips. 1781. Birkholz de quibusdam gravidarum varicibus. Lips. 1782. Lutzelberger diss. de symptomatibus quibusdam gravidarum, praecipue de varicibus, et oedemate pedum. Jenae 1791. Bh. H. Brasse diss. de varicibus, praesertim gravidarum. Berol. 1819 cum tab. aen.

(59) Exempla varicum, sub ipso partus opere natarum, habentur apud Storch l. c.

(60) Thom *Erfahrungen und Bemerkungen*. p. 51.

(61) J. P. Frank l. c. p. 75.

(62) « In bajulorum et gravidarum tibiis, inquit Gilibert, *varices nodosae* observantur ». L. c.

(63) Albertini l. c. p. 388.

atrabilario (64), alii in systematis venosi debilitate, alii in mechanica parietum venarum dilatatione, alii in praegressa phlebitide quaerunt. Ultimae opinioni maxime faventes reliquas tamen non plane excludimus.

§. LXXXII.

DIAGNOSIS. PROGNOSIS.

Diagnosis.

1. Dilatationem venarum *fugacem* caussa caloris, motus, impedimenti transitorii cruoris ortam (65) a permanente illa, quae varicibus propria est, distinguere vellemus. Distinctionem autem inter *dilatationem venae*, et *varicem* (66), utpote lusu verborum, et falsis praemissis

(64) Opinio veterum.

(65) « Praeter mechanicas passivas, inquit GILIBERT, aliam speciem novi et novit STAHLIUS, in qua (varice) vera adest energia naturae in hystericis observanda. In hoc casu varices numerosae inveniuntur in cruribus, brachiis, prorsus evanidae post aliquot dies ». L. c.

(66) PUCHELT (l. c. p. 174) sequentem distinctionem stabilivit : in *dilatatione venarum* 1.° tumor cylindricus ; 2.° sedes in venis majoribus ; 3.° malum indolens ; 4.° partes vicinae in consensum haud trahuntur, et 5.° morbus chronicus. In *varice* : 1.° tumor globosus, 2.° sedes in venis minoribus, 3.° malum dolens, 4.° in partibus vicinis rubor et tumor excitatur, et 5.° morbus acutus.

superstructam arbitrariam, et utilitate destitutam non admittimus. Magni vero momenti divisionem varicum in *externas*, et *internas*, inque illas, quae ex vitio aut *universi systematis venosi*, aut *partis illius* oriuntur facimus. In varice externa dijudicanda *varicis aneurysmaticae* (67) memores esse juvabit. *Varicum internarum* suspicio alitur, ubi partem externam cum internis continuam venulis varicosis obtectam, ac symptomata visceris aegroti, quae facile huic caussae tribuantur, conspicimus (68).

(67) Cap. XVI. §. LXV. N. 1.

(68) J. P. Frank (l. c. p. 72) addit: « Frequenter in senibus copiosis oculi albugineam varicibus obsessam, ac morbi soporosi, apoplexiae imminentis vestigia simul observavimus: ubi facile ad eamdem venarum cerebri, quam oculorum ea apparuit, conditionem conclusimus. Sub dysphagia, cardialgia, vomitu chronico, interdum cruento, inprimis periodico, quorum aliam, quae magis satisfaciat, rationem non detegimus; ubi venulae pharyngis quamplurimum varicosae cernuntur, si eundem venarum oesophagi ventriculi statum esse suspicamur, non semper a vero aberrabimus. In colicis doloribus, tensione abdominis, si recti intestini venas turgere videamus, aliarum caussarum defectu, non sine fundamento ad abdominis infarctum localem, venosumque concludimus. Sub tumente ex venis haemorrhoidalibus recto, si urinae vel retinendae, vel mittendae difficultas periodice recurrat, sat aequo judicio in venarum, quae vesicam, aut istius cervicem exornant, habitu varicoso, aut saltem infarctu sanguineo morbi caussam collocabimus ».

Prognosis.

2. *Varices externae* parvae, ac a caussis localibus venientes (69) pericula vix minantur, et aliquando critica sunt (70), et calvitiem impediunt (71): secus autem magnae, et cum morbis universi systematis cohaerentes. Hae enim si negligantur, haemorrhagiis interdum lethalibus (72), et, praeviis repetitis inflammationibus,

(69) E. c. in gravidis: « a partu absoluto hae varices disparent; sed frequentior brevi spatio annorum graviditas has denuo venas in tumorem attollit ». J. P. Frank l. c. p. 74.

(70) Memorabilis est aphorismus Hippocratis (Sect. VI. Aph. 21): « insanis, si *varices* vel haemorrhoides supervenerint, insaniae solutio ». Confirmatur iste aphorismus praecipue ab observationibus Rolfinkii in med. consil. Lib. II.

(71) « Quicumque calvi sunt, his varices magnae non fiunt. Quibuscumque vero calvis varices accedunt, hi rursus hirsuti sunt ». Hippocratis Aph. Sect. VI. Aph. 34. Pater meus in juventute galericulum capiti adoptaverat; in senio, magnis comparentibus, ut dixi, varicibus, illud rejicere potuit. Ipse magnam ad calvitiem dispositionem quondam habui, ast quo magis nunc in cruribus meis varices evolvuntur, eo magis mihi crines, saltem ad occiput, succrescunt. Nexus inter varices et crines etiam in plicosis animadvertitur.

(72) Mortem subitaneam ex rupta varice pedis in gravida observavit Storck (l. c. p. 109, 110), ac similem casum ex Germanni observatione (Misc. nat. cur. Dec. I. An. 3. Obs. 204) refert de gravida.

ulceribus varicosis (73), fungo inprimis haematodi ansam praebent. *Internae varices* pro loci, quem occupant, pro caussae unde descendunt, ac pro suae extensionis ratione, periculi plerumque plenae sunt (74). Caeterum in varicibus, tum externis, tum internis natura veluti in aneurysmatibus pericula interdum arcet (75).

§. LXXXIII.

CURA.

Varicis externae.

1. *Curam varicum externarum* chirurgis relinquimus cum monitu, eas non esse dispellendas, dum cum vitio universi systematis cohaerent (76). In genere quaevis externa varix, nisi doleat, aut exercitio functionis cujusdam obstet, naturae committenda est. Attamen si ni-

(73) Heisten Institut. chirurg. P. II. p. Bernstein 1101. *Handbuch fur Wundarzte*, verbo *varix*.

(74) Baglivi Prax. med. Cap. XI. de occultis et lethalibus viscerum varicibus.

(75) Pulchre ait Gilibert (l. c.): «in aliis (varicibus) etiam natura sicuti in aneurysmatibus, *saccum illinit stratis lymphaticis, densis, quae rupturam impediunt.*

(76) Non semper tutum esse varices dispellere, monuit Storch (l. c. p. 107) ex hypothesi quidem, quod natura materiam morbosam in illas deponat; meretur tamen res ipsa, ob alias rationes, medicorum attentionem. Cfr. P. III. Cap. de haemorrhoidibus ani.

mis alicubi promineat, cum lamina aut plumbea, aut chartacea (77), superimposito huic emplastro, obtegi potest. Forte etiam *argilla* adhiberi meretur. Ubi tumor ruptionem minatur, fasciae vino madidae involvitur (78). *Tibialia* ex pelle, quae ad libitum stringi, et relaxari queunt, adhibemus. Suadentur quoque *lotiones adstringentes* (79), *alumen purum* (80), sal *ammoniacum* (81), *venaesectio* (82), *varicis punctio*

(77) Germanice *Pappendeckel.*

(78) Storch l. c. Ettmuller Opp. T. II. p. 814.

(79) Durr in Hufeland's *Journ. d. pr. Heilk.* 1823 *mai.* p. 47. (Adversus varices gravidarum : R. Corticis ulmi camp., rad. tormentillae aa unc. unam ; coq. cum vino rubro : sub finem adde herb. cicutae unc. unam col libr. unius ; adde sacch. saturni drachmam unam cum dimidia : spir. formic. uncias quatuor. M. Formula haec saltem simplicitate non peccat).

(80) « R. aluminis, salis communis, fructuum acaciae ; haec coque in aceto acerrimo : spongia hoc aceto ebria pro fomento applicetur, mane et vesperi, loco varicoso, et ita arctissime deligetur per mensem integrum. Postmodum ubi exsiccatae apparent varices, removenda est spongia, et solum stricte per quinque vel sex menses locus varicosus est ligandus, donec omnino dispareat ». Ettmuller l. c.

(81) Richters *chirurgh. Biblioth.* 4 *B.* p. 541.

(82) In varicibus sanguinem mittebat Heister (l. c.), victus regimen ordinabat, et fasciam repellentem. Sine hac, varices meae, quoties venam saphenam aperire curo, eo in latere imminuuntur.

(83), *incisio* (84), *excisio* (85), et *ligatura* (86). Vita periclitante, nisi *compressio varicis* sufficiat, illi *ferrum candens* (87) applicandum.

Varicis internae.

2. *Varicum internarum cura* praeceptis sanguinem a loco affecto revellendi, venae rupturam impediendi, aut, si ea jam facta sit, illius obliterationem promovendi innititur. Quo pacto istis indicationibus modo per *venaesectionem*, et *hirudines*, modo per *resolventia*, et *eccoprotica*, modo per *adstringentia*, et *tonica* satisfaciendum sit, in cura morborum cerebri, medullae spinalis, oculorum, tracheae, et pulmonum docuimus, et in illa morborum tubi intestinalis, viscerum uropojeticorum, et partium genitalium docebimus.

(84) Ettmuller l. c. (cum acu aurea, aut argentea).

(84) Petit l. c.

(85) Celsus lib. VII. Cap. 4.

(86) Everard, Home, Travers.

(87) Celsus l. c. « Vena omnis, ait, quae noxia est, aut *adusta* tabescit, aut manu exciditur ».

Caput XX.

DE HAEMORRHAGIIS.

§. LXXXIV.

DEFINITIO. LITERATURA.

Definitio.

1. Sanguis cum vehementia, et celeritate, vel exterius, vel in corporis cavum prorumpens *haemorrhagiam* (1) constituit. Idem phaenomenon, quatenus sine impetu, copia minore, et guttatim praeter leges sanitatis contingit, *sanguinis stillicidium* dicitur.

Literatura.

2. Haemorrhagiarum doctrinam explanarunt Doldius (2), Neudorfer (3), Cajus (4), Matisperger (5), Muller (6), Gunther (7),

(1) A Graec. αἷμα sanguis, et ῥήγνυμαι, erumpo. Lat. Sanguifluxus. Germ. *Blutflüsse.* Gall. *Hémorrhagies.* Angl. *Haemorrhages*, *flux of blood.*

(2) Diss. de omni sanguinis profluvio Basil. 1594.

(3) Diss. de haemorrhagia, seu fluore sanguinis. Basil. 1597.

(4) Diss. de sanguinis effusione. Venet. 1607.

(5) Diss. de haemorrhagia. Basil. 1620.

(6) Diss. de haemorrhagia. Tubing. 1625.

(7) Diss. de haemorrhagia. Lipsiae 1627.

Paulis (8), Fink (9), Michaelis (10), Schlegel (11), Moebius (12), Kozar (13), Ammann (14), Borrichius (15), Meibomius (16), Langius (17), Verryn (18), Memmius (19), Edams (20), Pinker (21), Heusch (22), Van der Bergh (23), Stahl (24), Biermans (25), Helvetius (26), Fr. Hoffmann (27), Alberti (28), Bu-

(8) Diss. de haemorrhagia. Hafn. 1629.

(9) Diss. de haemorrhagia. Hafn. 1629.

(10) Diss. de haemorrhagiis. Lipsiae 1636.

(11) Diss. de haemorrhagia. Jenae 1640.

(12) Diss. de haemorrhagiis, ejusque speciebus principalibus. Lips. 1652.

(13) De haemorrhagia. Ulm. 1666.

(14) Diss. de haemorrhagia. Lips. 1667.

(15) Diss. de haemorrhagia. Hafn. 1682.

(16) Diss. de haemorrhagiis. Helmst. 1684.

(17) Diss. de haemorrhagiis. Lips. 1685. Opp. Vol. III. p. 224.

(18) Diss. de haemorrhagia. Leid. 1687.

(19) Diss. de haemorrhagiis. Basil. 1690.

(20) Diss. de haemorrhagia in genere. Leid. 1692.

(21) *Vom Blutfluss. Dresden* 1701.

(22) Diss. de haemorrhagia. Leid. 1703.

(23) Diss. de haemorrhagia. Lugd. Bat. 1704.

(24) Progr. de consulta utilitate haemorrhagiarum. Hal. 1704.

(25) Diss. de haemate et haemorrhagia. Leid. 1704.

(26) *Traité des pertes de sang. Paris* 1706 2. *édition.*

(27) De haemorrhagiarum genuina origine, atque curatione ex principiis mechanicis. Hal. 1697. Diss. compendiosa et clinica praxis haemorrhagiarum cum cautelis. Hal. 1708.

TZER (29), HAGEMANN (30), GOEBEL (31), WEDEL (32), DE PRÉ (33), JUCH (34), JUNKER (35), GAELIKE (36), SCHWARZMANN (37), CRELL (38), HIERONYMUS (39), HEBENSTREIT (40),

(28) Diss. pathologica haemorrhagiarum. Hal. 1704. Diss. de haemorrhagiis criticis Hal. 1710. Diss de adstringentium perverso usu, et effectu in haemorrhagiis. Hal. 1729. Diss. de haemorrhagiarum statu praeternaturali. Hal. 1735. Diss. de haemorrhagiarum complicatione. Hal. 1752.

(29) Diss de haemorrhagiis in genere. Harder. 1712.

(30) Diss. de haemorrhagiis in genere. Regiomont. 1713.

(31) Diss. de haemorrhagia generatim et speciatim narium. Ultraj. 1717.

(32) Diss. de haemorrhagia. Jen. 1718.

(33) Diss. de haemorrhagiis in genere. Erf. 1721. Diss. de natura prudentia medica dirigenda. Erf. 1725.

(34) Diss. de haemorrhagia. Erf. 1729. Diss. consideratio haemorrhagiarum tam ad theoriam, quam ad praxin. Erf. 1735.

(35) Diss. de motuum augmento post haemorrhagias tam naturales, quam artificiales, saepius observando. Hal. 1734. Diss. de haemorrhagiis naturalibus generatim consideratis. Hal. 1739. Diss. de quadruplici haemorrhagiarum naturalium respectu. Hal. 1746.

(36) De vera methodo curandi haemorrhagias spontaneas excedentes. Francf. ad Viadr. 1741.

(37) Progr. de haemorrhagiis naturalibus, et morbis cum iis cohaerentibus. Mogunt. 1742.

(38) Diss. de sanguinis jactura. Helmst. 1744.

(39) Diss. de haemorrhagiis. Erford. 1748.

(40) Progr. spec. XVII de haemorrhagiis criticis. Lips. 1749.

Buchner (41), Stenhuys (42), Van Wageninger (43), Kaltschmid (44), Baumer (45), Boehmer (46), Calvet (47), Koch (48), Schoenmetzel (49), Gmelin (50), Ludwig (51), Kirkland (52), Bohn (53), Tessari (54), Rebenscheid

(41) Diss. consideratio generalis pathologiae haemorrhagiarum. Hal. 1750. Diss. de notis haemorrhagias praesagientibus. Hal. 1755. Diss. de salubritate haemorrhagiarum in mitigandis deliriis Hal. 1756. Diss. de difficultatibus circa promotionem haemorrhagiarum naturalium obviis, earumque caussis. Hal. 1757.

(42) Diss. de haemorrhagiis in genere. Groening. 1753.

(43) Diss. de haemorrhagiis spontaneis in genere. Lugduni Bat. 1754.

(44) Diss. de methodo haemorrhagias vulnerum sistendi. Jen 1756.

(45) Diss. de eo quod in haemorrhagiis proprium est, et commune. Erford. 1758.

(46) Diss. de haemorrhagia suppuratoria. Hal. 1759.

(47) Diss. de haemorrhagiis internis. Avenioni 1761.

(48) Diss. de spiritu vini rectificatissimo, tamquam medicamento ad sistendas haemorrhagias optimo. Hal. 1762.

(49) Diss. de haemorrhagiis. Heidelb. 1762.

(50) De probato tutoque usu interno vitrioli ferri factitio adversus haemorrhagias spontaneas largiores. Tubing. 1763.

(51) Progr. de nimiis haemorrhagiis, causa debilitatis in morbis. Lips. 1763.

(52) *Essay on the method of suppressing haemorrhagies from divided arteries. Lond.* 1763.

(53) Diss. de haemorrhagia. Lips. 1764.

(54) Sanguinis fluxus multiplex. Venetiis 1765.

(55), STRUVE (56), KOSTER (57), NONNE (58), LINNAEUS (59), BALDINGER (60), NIEMANN (61), STEIDELE (62), KRAUSE (63), DOUGALL (64), SAYERS (65), MAYER (66), SZKROCHOWSKI (67), RITTER (68), TAYLOR (69), SCHMIDT (70), FELIX (71), BIRG (72), LANGFORD (73), EN-

(55) Diss. de diversis sanguinem sistendi artificiis. Duisb. 1766.

(56) Diss. de haemorrhagiis. Kiloniae 1766.

(57) *Verhandeling over bloedstorting. Leyd.* 1768.

(58) Diss. an in haemorrhagiis lenia purgantia prosint? Erford. 1768.

(59) Diss. de haemorrhagiis ex plethora. Upsal. 1772. V. Amoen. Acad. Vol. IX. N. 181.

(60) Diss. haemorrhagiarum therapia. Jenae 1772.

(61) Diss. de potentia animata morbifica, variarum haemorrhagiarum caussa. Hal. 1772.

(62) *Abhandlung von Blutflussen. Wien* 1776.

(63) Diss. de haemorrhagiarum pathologia. Lips. 1777. Diss. de remediis haemorrhagiarum externarum. Lips. 1778.

(64) Diss. de haemorrhagiis. Edinb. 1778.

(65) Diss. de haemorrhagia. Edinb. 1782.

(66) Diss. saluberrimus aquae frigidae externae applicatae in sistendis haemorrhagiis internis. Francf. ad Viadr. 1783.

(67) Diss. de haemorrhagia. V. EYREL diss. STOLLII. Vol. I.

(68) Diss. de haemorrhagiarum pathologia, semiologia et therapia in genere. Marb. 1785.

(69) Diss. de haemorrhagiis. Edinb. 1787.

(70) Diss. de varia haemorrhagias dijudicandi ratione. Helmstadt. 1788.

(71) Ep. de haemorrhagia pro critica evacuatione aestimanda. Viteb. 1789.

GELHART (74), FR. HUFELAND (75), KLOSE (76), KRIMPING (77), PANZANI (78), BOEHMER (79), HALLER (80), KLEVESAK (81), VOGEL (82), KLINGHARZ (83), GARNIÊR (84), KERGEL (85), REY (86), CHRÉTIEN (87), JUSSERANDOT (88),

(72) Diss. remediorum glutinosorum in sistendis haemorrhagiis vis et virtus. Hal. 1791.

(73) Diss. de haemorrhagiis. Edinb. 1791.

(74) Diss. de haemorrhagiis. Lundunae 1794.

(75) Diss. sistens pathologiae atque therapiae haemorrhagiarum adumbrationem. Jen. 1795.

(76) Diss. profluvii sanguinis pathologia et therapia generalia Francf. ad Viadr. 1797.

(77) Diss. de haemostaticis mechanicis. Hal. 1797.

(78) *Considerazioni patologiche intorno alle cause e fenomeni dell' emorragie. Venezia* 1799.

(79) Diss. pathologica haemorrhagiarum in universum spectata. Viteb. 1799.

(80) Diss. de haemorrhagiis. Helmst. 1800.

(81) Diss. de fluxionibus sanguinis. Gies. 1800.

(82) *Handbuch zur Kenntniss und Heilung der Blutflusse. Stendal* 1801.

(83) Diss. de signis haemorrhagias praesagientibus. Erf. 1802.

(84) *Dissertation sur les hémorrhagies considérées en général. Paris* 1802.

(85) Diss. de haemorrhagiis in universum. Jenae 1802.

(86) *Essai sur les hémorrhagies produites par des cause externes. Paris* 1803.

(87) *Essai sur les hémorrhagies actives, considérées chez l'enfant, l'adulte, et le vieillard. Paris* 1803.

(88) *Essai sur les hémorrhagies actives du système muqueux Paris* 1804.

Meyer (89), Tresling (90), Wollkopf (91), Spangenberg (92), Jones (93), Kelch (94), Boux (95), Legoues (96), Lordat (97), Latour (98), Pinel, et Bricheteau (99), Boyer (100), W. Rehm (1), et F. W. K. Schulz (2).

(89) *Systematisches Handbuch zur Erkenntniss und Heilung der Blutflusse. Wien* 1804.

(90) Diss. de sistendis haemorrhagiis. Groen. 1804.

(91) *Untersuchungen über die Erscheinung, Bildung und Heilung der Blutflusse. Leipz.* 1805.

(92) *Ueber die Blutflusse in medicinischer Hinsicht. Braunschweig* 1805.

(93) *Treatise on the process employed by nature in suppressing the haemorrhage from divided and punctured arteries, and on the use of ligature. London* 1805.

(94) *Ueber das Wesen der Heilung der Haemorrhagien. Kopenhagen* 1806.

(95) *Quelques considérations sur les hémorrhagies par lésion physique des vaisseaux. Paris* 1807.

(96) *Essai sur les hémorrhagies. Paris* 1808.

(97) *Traité des hémorrhagies. Paris* 1808.

(98) *Hist. philosoph. et médic. des causes essentielles immédiates ou prochaines des hémorrhagies. Orléans* 1815.

(99) *Dictionnaire des sciences médicales. T. XX.* p. 339.

(100) Ibidem p. 371.

(1) Diss. momenta quaedam ad pathologiam et nosologiam haemorrhagiarum venosarum spectantia. Marb. 1816.

(2) Diss. de haemorrhagiis, ischemiam supplentibus adnexa hist. morbi, singularem casum exhibente haemathidroseos et gastrorrhagiae vicariae. Vratisl. 1822.

§. LXXXV.

SYMPTOMATA. AUTOPSIA CADAVERUM.

Symptomata prodroma.

1. « Dum haemorrhagiae non illico ingruunt, ad ea, quae oculis patent loca, *congestio*, venarum inflatio, intumescentia levis, aut rubor longe lateque circa partem, ex qua sanguis prodibit, observantur; atque tum his in locis tum ad partes profundas ac nobiles, quae sanguinem expellent, plenitudinis, repletionis molestae, tensionis, titillationis, pruritus, caloris sensus, — interdum certus horroris gradus, cui calor, pulsus frequens, plenus, subdurus, ac vere febrilis succedunt, observantur (3) ».

Symptomata constituentia.

2. « Pro ipsius vero sauciati canalis hiatu, ac fugientis vitalis undae diametro, celeritate ac impetu diversis, — pro varia partis, quae sanguinem aut rejecit, aut effusum coacervat, indole, functione, — pro caussae, quae profluvium induxit, diversitate, — pro sexus, aetatis, constitutionis ratione, aliaque, sub hac *praesentis* haemorrhagiae periodo, *symptomata* nascuntur (4) ». Ubi gravior cruoris jactura, mox summa

(3) J. P. Frank Epitome. Lib. V. P. II. p. 95.
(4) Ibidem p. 97.

anxietas suboritur; succedunt visus obnubilatio, oscitationes frequentes, vomitus, tinniunt aures; lipothymiae, et facile convulsiones scenam claudunt lethales. Sanguis ita amissus interdum est solito spissior, aut fluidior, quin tamen analysis chemica differentiam in partibus ejus constitutivis demonstrare hucusque potuerit (5). Quanta nonnunquam cruoris copia amittatur, ex doctrina speciali haemorrhagiarum elucet (6).

Autopsia cadaverum.

3. Ex specialibus quoque haemorrhagiarum tractatibus, phaenomena per autopsiam cadaverum emergentia, elucent. Elucet nimirum, modo arterias, modo venas, modo utrasque sanguinem largiri, et quidem saepe sine illorum vasorum erosione (7). Dari cadavera sanguinem fundentia, fasti medici docent (8).

(5) Deyeux et Parmentier *sur l'analyse du sang.*

(6) P. II. Vol. V. Cap. XIII. §. LXI. 2. — P. II. Vol. VII. Cap. IX. §. XXXVIII. 1.

(7) Bichat (*Anatomie générale. T. 2. Paris* 1801. p. 563) ait: « *J'ai très-souvent ouvert des sujets morts pendant une hémorrhagie; j'ai eu occasion d'examiner, sous ce rapport, les surfaces bronchiques, stomacales, intestinales et utérines; jamais la moindre trace d'érosion ne m'y a paru sensible, malgré la précaution de laver exactement les surfaces, de les laisser macérer et de les examiner même à la loupe* ».

(8) Riedlin Millenarius. N. 983. Eph. Nat. Cur. Dec. III.

§. LXXXVI.

CAUSSAE.

Praedisponentes.

1. *Disponunt* ad haemorrhagias conditio peculiaris corporis (9), saepe haereditaria (10),

A. 4. Obs. 31. GARMANN de miraculis mortuorum. HAGENDORN Cent. III. Obs. 45. PELARGUS *medicinische Jahrgange* 3. *B.* p. 377.

(9) Ex levibus vulneribus magnae haemorrhagiae describuntur a FORDYCE (*Sammlung auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte* 11. *B.* p. 477). Sic filius quatuor annorum D. KRASSOWSKI, Adjuncti universitatis Vilnensis, quoties illi hirudo una alterave apponitur, toties in haemorrhagias vitae insidias struentes incidit. Lethales ab hirudinibus haemorrhagiae describuntur in Actis R. Societ. Havniensis. Vol. II. Obs. 126. In Ephem. Nat. Cur. Dec. II. A. 2. Obs. 142 Cfr. etiam HEIM in HORN's *Archiv f. med. Erfahrung.* 1810 *nov.* p. 339. PAULET in *Journ. gén. de méd. T. XXXII.* p. 269. Quisne infantes et faeminas non cognosceret, in quibus ex levissimo etiamsi attactu, haemorrhagiae illae cutaneae nascuntur, quae *ecchymomata* dici solent? Altera ex parte homines observantur, qui ipsas graves laesiones sine sanguinis jactura sustinere valent; e. c. evulsionem manus (Nov. acta Nat. Cur. T. IV Obs. 51), et brachii (*Philosophical Transact. N.* 449. *Mémoire de la societé médic. d'émulation a. V.* p 216), laesionem arteriae (*Philosoph. Transact. Vol. LX.*) etc.

(10) De haemorrhagiis per plures generationes protractis lege

tempora aequinoctialia (11), certae annuae constitutiones (12), sexusque sequior. Cuique porro

OTTO *Account of one haemorrhagie disposition existing in certain families*, in *the med. and physic Journ. for* 1808. *july*. et HUFELAND's *Journ.* 1810 *may*. p. 116. atque *sept*. p. 124. Cfr. NASSE in HORN's *Archiv f. med. Erfahrung* 1820. 1. *B*. p. 385. 434. ELSAESSER *Geschichte einer Familie. von Blutern in Wurtemberg* (HUFELAND l. c. 1824. *Febr* p. 89).

(11) FR. HOFFMANN med. rat. systema. T. IV. P. 2. §. 4.

(12) Et ego observationem MELITSCHII (STARK's *Archiv. f. die Geburtshulfe*. 3. *B*. 4. *St.*) haemorrhagias interdum *epidemice grassari*, confirmatam habeo. Quoties id acciderat, erat atmosphaera praeter modum aut sicca, aut humida. Suspicor hinc *electricitatem* hac in re praecipuam scenam ludere. Atque hic desiderium, ut experimenta circa electricitatem sanguinis et illius cum electricitate atmosphaerica rationem ulterius prosequantur, reticere nequeo. Si enim verum sit, quod VASSALLI (v. BELLINGERI *sulla elettricità del sangue nelle malattie* — in *Annali di medicina compilati da* OMODEI 1819 *aprile*), contendit: 1.° sanguinem generatim habere electricitatem positivam, illamque solum vigentibus inflammationibus cum negativa commutare; 2.° sanguinem plus quam par est electricitatis possidentem corium haud formare; et 3.° sanguinem parum electricum partem fluiditatis suae amittere, ideoque magis spissum et tenacem evadere; haec, inquam, si vera sint, amplus pro phaenomenis in congestionibus, inflammationibus et haemorrhagiis obviis, explicandis aperitur campus. Utinam ille a zizaniis, hypothesibus videlicet, liber manere possit!

aetati speciales haemorrhagiae propriae sunt (13).

Excitantes.

2. Ex speciali haemorrhagiarum doctrina palam fit illas *excitari* a caussis, quae vasa sanguinea aut mechanice (14), aut chemice (15), aut modo mixto laedunt, — ab obstaculis, quae liberam, et aequalem cruoris per universum corpus distributionem impediunt; — a plethora (16), a potu liquorum fermentatorum (17), a calore (18) et frigore (19), inprimis aestuante

(13) « Sic pueris nasus, juvenibus pulmones, ventriculus, alvus, vesica adultis cruorem facilius, quam partes aliae fundunt. Jam senes iterum ad nares, sed maxime ad cerebrum . . . . sanguinem emittunt ». J. P. Frank l. c. p. 94. Aurea verba de morbis aetatum Hippocrates (Sect. III. Aph. 27. 29. 30.) protulit.

(14) E. c. *scarificationes*, lethali cum eventu institutae (Eph. Nat. Cur. Cent. IX. Obs. 8).

(15) E. c. *arsenicum* (Hildenbrandt in Horn's *Archiv f. med. Erfahrung.* 1811 *sept.* p. 317).

(16) Sic maxima testatur medicorum pars.

(17) Vere monuit Stahl l. c. haemorrhagias non sub ipsa ebrietate, sed altero demum die, postquam universus impetus quorumlibet reliquorum e vino incommodorum satis requisite subsedit, contingere.

(18) E. c. balneorum (Ritter in Hufeland's *Journal der pr. Heilk.* 7. *B.* 3. *St.* p. 67).

(19) « *Les soldats de l'armée française en Russie* (1812)

corpore suscepto, ab aëris raritate (20), a cursu, saburris, bile, vermibus intestinalibus, contagiis febribus, exanthematibus, a methodo Alexipharmaca (21), seu excitante (22), a morsu serpentum (23), et maxime ab animi pathematibus (24).

Proxima.

3. Suffecerat HIPPOCRATI nosse haemorrhagiarum caussas praedisponentes et excitantes (25), signa (26), effectus (27), et curandi rationem (28). Posteritas autem et *caussam* haemorrhagiarum *proximam* explicare conabatur per leges hydraulicas (29), per condi-

étaient saisis d'hémorrhagies qui se montraient sur les différentes parties du corps, sur les mains, sur les jambes, sur les joues, au nez et à la bouche . . . ». KERKHOFFS *observat. médical. Mastricht* 1813. p. 56.

(20) SAUSSURE *Voyage au Montblanc*. HUMBOLDT in VOIGT *Magazin der Naturkunde*. 5. *B*. p. 474.

(21) Ephem. Nat. Cur Dec. III. An. 9, et 10. Obs. 108.

(22) Tempore methodi BRUNONIS, quot non observabantur haemorrhagiae, quibus natura benefica artis maligna conamina vincere conabatur!

(23) NICANDER theriaca, versus 282 (colubri lebetini).

(24) NIEMANN l. c.

(25) Aph. Sect. III et V.

(26) Prorrhet. et Praenot.

(27) Praedict. 1, 150, 152. Coacae 311.

(28) Aphor. V.

(29) SORANUS, ERISISTRATUS, CAELIUS AURELIANUS, ARETAEUS, et quodammodo GALENUS.

tionem acrem et corrosivam sanguinis (30), per archaeum nimiam cruoris copiam eliminantem (31), per principia mechanica (32), per salutare naturae conamen (33), per vim a tergo (34), per debilitatem vasorum (35), perque secretionem sanguinis morbosam (36).

§. LXXXVII.

DIAGNOSIS.

Diagnosis sanguinis.

1. Ne omnis humor, ob id quod ruber est, illico pro *sanguine* declaretur! Celebrata hoc sub respectu sunt sic dicta *prodigia sanguinis* (37), fabulae scilicet solis sanguinei (38), plu-

(30) Paracelsus.

(31) Van Helmont.

(32) Haller Elem. phys. T. II. Cfr. Arnold Gulici meditationes theoretico practicae de furore haemorrhoidum internarum. Lugd. Bat. 1733.

(33) Stahl l. c.

(34) Frid. Hoffmann l. c.

(35) Brown Elem. med.

(36) Jam Stahl hujus opinionis fundamenta posuisse videtur. Illam J. Hunter (*vom Blute*) clare exposuit. Secuti sunt J. P. Frank, et Bichat l. c.

(37) Diss. de prodigiis sanguinis, auctore Stark, praeside Beckmann. Francf. ad Viadr. 1676.

(38) Conr. Lycosthenis prodigiorum ac ostentorum chronic.

viae sanguineae (39), crucium purpurearum in aëre (40), lapidum sanguineorum (41), aquarum sanguinearum (42), panis cruenti (43), plantarum sanguine adspersarum (44), aliaeque (45). Praesentia sanguinis ex coagulo, quod ope caloris, vel acidorum mineralium obtinetur, dignosci solet. Certitudo nonnisi per analysin chemicam (46) acquiritur, quam vero synthesis hucusque confirmare haud potuit (47).

(39) Strada Dec. I. Lib. 7. Gassendus in vita Peirescii. L. II. p. 270.

(40) Michael Sachse *Kaiserchronik*. p. 4. f. 341.

(41) Lavacrum conscientiae. Cap. 15 Nauclerus Vol. 2 gen. 34.

(42) Calvisius in opp. chronol. Fol. 533. Herold *im Vunderbuche. Fol.* 349. (Fons sanguinis qui an. 933 Genuae fluxit). Joh. Phil. Abelin chron. cont. ab an. 29 ad an. 33. Fol. 486. An. 1624 (Sanguis in fossis Lipsiensibus). Walther *Blutpredigt*. p. 5. (Husumi in Holsatia glacies guttis sanguineis adspersa apparuit).

(43) L. Martio et Sexto Julio Coss. cum bellum italicum consurgeret, Arretii frangentibus *panes* cruor e mediis fluxit, Op. Jul. Obsequent. de prodigiis. C. 114 Cfr. Wolfius lect. mem. T. I. Fol. 311, et 346, et T. II. F. 556, et 559. Walther l. c.

(44) Stark l. c. p. 27.

(45) Hume *history of London. Vol. V* p. 275, 276, 278.

(46) Recentiores analyses chemicae sanguinis debentur Berzelio (*Afhandlingar i Fysik. D. I*), Brandio *Philosoph. Transact. for the Y.* 1812, Ever. Home (ibid. *for the Y.* 1818, et 1820), Davy (ibid. *for the Y.* 1814).

Diagnosis haemorrhagiarum internarum.

2. *Haemorrhagiam internam* (48) denuntiant morbi arteriarum, et venarum praegressi, virium repentinus lapsus, pallor, pulsus exilis, vel nullus, convulsiones, lipothymiae, et mors (49).

Divisio haemorrhagiae in primarias et symptomaticas.

3. Cavendum ne profluvium sanguinis, quatenus quammaxime attentionem nostram attrahere solet, illico pro *morbo primario* habeamus; enim vero illud saepe aliorum morborum, praecipue inflammationum sistit *symptoma.*

Haemorrhagiae traumaticae.

4. Inter haemorrhagias primarias illae eminent, quae ex cohaesione fibrarum soluta, laesaque (per *diaeresin*), nunc vi mechanica externa secante, pungente, contundente, lacerante (per

(47) *Sanguinis formationem artificialem* ex albumine, aqua sale culinari et phosphate ferri albo, ope columnae galvanicae, Grindel promiserat (Hufeland's *Journal* 1811. 8. *St.* p. 97, 103, et 1812. 2. *St.* p. 99, 114). Ejusdem refutatio a Dr. Fischer invenitur in Scewbiger's *Journal f. Chemie u. Physik.* 9. *B.* 4. *Heft.* p. 339, 400.

(48) Calvet l. c.

(49) Doctrina haemorrhagiarum internarum quoad encephalum in tractatu de apoplexia; quoad pectus in illo de pneumonorrhagia; quoad abdomen et pelvim in tractatibus de haemorrhagiis cavitatum peritonaei et uteri exponitur.

rhexin); nunc erosione ab acribus (per *diabrosin*) oriuntur. Comprehendimus illas sub nomine *haemorrhagiarum traumaticarum.*

Haemorrhagiae ex obstaculis mechanicis.

5. Accedunt *haemorrhagiae ex obstaculis mechanicis*, quibus fit, ut cruor legibus hydraulicis obediens in partes minorem resistentiam exhibentes, forte dilatatis ostiorum diametris (per *anastomosin*), vel sejunctis ab invicem fibrillis adhuc integris, quasi per cribrum (per *diapedesin*) ruat. Spectant huc haemorrhagiae, aut ex obliteratione, angustatione, dilatatione, ossificatione ipsorum vasorum sanguiferorum; aut ex obstructione aliorum viscerum ortum ducentes. — Interdum agitur minus de *obstaculo*, quam potius de *stimulo*, qui nervos partem sanguinem fundentem adeuntes in loco dissito irritat (50); — tunc *haemorrhagia* dicitur *ex consensu.*

Haemorrhagiae inflammatoriae.

6. Sequuntur haemorrhagiae ex nimia sanguinis copia, forte ex ejus potestate plus quam par est irritante, venientes, quaeque statum inflammatorium cordis, arteriarum, venarumque socium agnoscunt. Tali statu inflammatorio vigente, *cruor* non aliter quam lympha coagula-

(50) Vide infra N. 8.

bilis *secerni* videtur. *Haemorrhagiae* istiusmodi a nobis *inflammatoriae* dictae, ab aliis *activae hypersthenicae* vocantur.

Haemorrhagiae rheumaticae.

7. Magnam cum illis alunt affinitatem *haemorrhagiae*, quibus transpiratio suppressa ansam porrigit, *rheumaticae* dicendae.

Haemorrhagiae gastricae.

8. *Haemorrhagiae gastricae* amplectuntur profluvia cruenta a saburris, a bile, a vermibus, a flatibus intestinalibus, et a morbis viscerum abdominalium excitata. Aliae hujuscemodi haemorrhagiarum ex consensu nervorum, aliae ex obstaculis mechanicis pullulant.

Haemorrhagiae arthriticae.

9. Quivis imperii diatheseos arthriticae in cor, arterias et venas memor non mirabitur, nos quoque *haemorrhagias arthriticas* agnoscere.

Haemorrhagiae scorbuticae.

10. *Scorbuticam diathesin* haemorrhagiis ansam porrigere neminem latet. Doctrinam ejusmodi haemorrhagiarum in tractatu *de scorbuto* exponemus, quo loco et *morbum maculosum haemorrhagicum* Werlhoffii ad trutinam vocabimus.

Haemorrhagiae atonicae.

11. Et meram vasorum *atoniam* sanguinis profluvia excitare posse, exempla haemorrhagiarum ex inanitione pullulantium probant. *Haemorrhagiae* hujus generis sine scrupulo *passivae*, aut *asthenicae* vocari possunt. Ne vero atoniae ea symptomata adscribas, quae *ex terrore* propter conspectum sanguinis oriuntur! Ex animi etenim isto pathemate in qualicumque haemorrhagia pallor faciei, frigus, et sudor extremitatum, tremor membrorum, palpitatio cordis, pulsus exilis, aliaque debilitatis summae signa obvenire possunt.

Haemorrhagiae nerveae.

12. Quae singula iterum docent, quantum sit imperium, quod systema nervosum in cor, et vasa sanguinea exercet. Quoties *haemorrhagia* ex tali nascitur fonte, illa *nervea* dicenda.

Monitum.

13. Divisio haemorrhagiarum hucusque tradita, illam, quae ab origine profluvii, aut ex *arteriis*, aut ex *venis* (51), aut ex *vasis capillaribus* (52) non excludit.

(51) Saepius certe venae quam arteriae rumpuntur (HALLER Elem. Physiolog. T. I. p. 129). Ast, quamvis venae eo loco, ex quo sanguis fluit, maxime soleant esse extensae,

§. LXXXVIII.

PROGNOSIS.

Boni effectus.

1. Bonos multarum haemorrhagiarum omni aevo observatos effectus (53) et nostra, potissimum respectu ad haemorrhagias inflammatorias,

cruor tamen non semper ex his, sed saepe ex *arteriolis* venarum membranas superscandentibus (*vasa vasorum*), et per tunicas mucosas distributis pullulat.

(52) Hujusmodi vasorum doctrinam pulchre exposuit LORDAT l. c.

(53) Legi de hoc argumento merentur dissertationes citatae HEBENSTREITII, ALBERTII, et BUCHNERI. Jam HIPPOCRATES de quadam constitutione epidemica loquens, inquit: « In ista constitutione epidemica signis maxime quatuor convaluerunt. In quibusdam enim aut illud erat, ut *sanguis ex naribus flueret*; aut ex vesica urinae multae, et copiosum sedimentum et bonum habentes, aut per alvum tumultuosa, biliosa, tempestive veniebant, aut dysenterici uno horum solo judicarentur ». (De morbis vulgar. Lib. I). STAHLIUS « moderata, inquit, haemorrhagia non solum non debilitat, sed trahit potius post se veluti sensilem corporis alacritatem et agilitatem: cum ante tales eruptiones, in constitutione corporis ad illas idonea, peculiaris quaedam gravitas, et fatigatio atque lassitudo revera impotens, familiariter sentiatur. » L. c.

rheumaticas, aliasque habituales (54) confirmat experientia.

Obstacula.

2. Quod vero frequenter bonis haemorrhagiarum effectibus *obstat* « est sanguinis ex viscere nobili, vel in cavum istius, vel in telam cellulosam vicinam effusio, infiltratio, coagulum, impedita rejectio, corruptio, corrupti resorptio, et inducta ex illis partium compressio, irritatio, functionis necessariae suppressio (55) ».

Mali effectus.

3. « Si talis est (profluvii) caussa aut auferri non queat; si sanguis multus in cavum corporis, quo educi haud possit, aut in visceris parenchyma effunditur; si subito (56), ex vase conspicuo (57), aut majore quantitate, aut longum

(54) « Qui statis temporibus sanguinem fundere debent, nisi fundant, epileptici fiunt ». HIPPOCRATES Prorrhet.

(55) J. P. FRANK l. c. p. 107.

(56) « Clari viri collegerunt ex historia medica exempla hominum, qui maximam sanguinis de naribus, aut alia corporis sui parte amiserunt. Nunc, si *lenta haemorrhagia* fuerit, multo eo major est, quam in *subitis illis sanguinis jacturis*, quae de violato majore vase erumpunt ». HALLER l. c. T. II. §. 3.

(57) Aut arteria, aut vena: « *L'hémorrhagie produite par l'ouverture d'une grosse veine peut cependant devenir très-dangereuse; lorsque cette veine est unique dans un*

per tempus, vel in viribus exhaustis, in gravidis, in sene, vel tenero infante haemorrhagiae contingunt; tunc majora ex hoc phaenomeno rerum imminebunt discrimina: sanguis, rubris particulis amissis, aquosum vix non in laticem resolvetur, fibras cordis motrices efficacia minori stimulabit, secretiones, quae sat valido cordis a motu pendent, imminuet, ac praeter pallorem, languorem corporis universi, facile vel hydrops (58), vel febris lenta cum tabe, vel lethalis aliquando convulsio (59) praedicenda sunt (60)». Illa, aut lipothymia timeri maxime debent, dum tantum sanguinis prorumpit, ut visus obscuretur, ut anxietas major nascatur, aures ut tinniant, utque extremitates frigeant.

Succurrens natura.

4. Verum et hac sub deterrima rerum positione *natura* interdum *succurrit*, tum cordis

membre, car alors la compression ou la ligature necessaire pour arrêter le sang, empêchant le retour de ce liquide envers le coeur, le membre s'engorge excessivement et la gangrène peut s'en emparer». BOYER l. c. p. 273.

(58) Non haec ignorabat HIPPOCRATES dicens: «cui autem plurimus sanguis fluxerit desuper et infra, et febris superveniat, *aquis repleri* multa est suspicio».

(59) «Quibus fluunt impetuosa et multa, apta sunt ad convulsiones deduci». HIPPOCRATES Prorrhet. II.

(60) J. P. FRANK l. c. p. 109.

et arteriarum actionem per temporis punctum ope lipothymiae suspendendo (61), tum arteriae contractionem, et retractionem (62) efficiendo (63), tum coagulum inter arteriam, et illius vaginam generando (64), tum ambientis cellulosae tumorem inducendo (65), tumque inflammationem adhaesivam excitando, qua vigente vasa vasorum lympham coagulabilem in pseudomembranas, vices parietum vasorum destructorum agentes, desinentem secernunt (66).

(61) Gmelin diss. de lipothymia haemorrhagiam sistente Altd. 1767.

(62) « Vena dissecta collabitur; arteria se retrahit, et cava manet, nihilo arctior. Neque quidquam ultra requiri crediderim ad plicas illas faciendas, in quas dissecta arteria in vulneribus collabitur, et ad quas non minima pars pertinet ejus curae, qua natura haemorrhagias compescit ». Haller op. c. T. I. p. 7.

(63) Morand *Mém. de l'acad. R. des sciences an.* 1736. — Sharp *Operat. in surgery* 3 *edition introduct.* p. 2. Gooch *Cases and pract. remerks in surgery. Vol.* 2. p. 352. White *Cases in surgery.* p. 171. Kirkland l. c.

(64) Petit *Mém. de l'Acad. R. des sciences. an.* 1785.

(65) Pouteau *Mélanges de chirurgie.* p. 331. J. Bell *Principles of surgery. Vol. I.* p. 179.

(66) J. Hunter *Versuche uber das Blut, die Entzundung. u. s. w.* 1. *Th.* Senes l. c. Hodgson l. c. p. 474, 483.

§. LXXXIX.

CURA.

Quando haemorrhagiae sistendae sint, nec ne.

1. Haemorrhagiae salutares coërceri non debent. Quod tamen praeceptum non impedit, quominus illarum fons non solum destrui possit, sed immo destrui debeat. Aliud enim est haemorrhagias vi, et praemature coërcere, aliud est illis blande, et prudenter occurrere (67).

Cura haemorrhagiarum traumaticarum.

2. Quomodo *haemorrhagiis traumaticis* ope adstringentium, absorbentium, stipticorum, causticorum, compressionis, et ligaturae, prudenter (68) occurrendum sit, chirurgia docet.

(67) Recte monet Cullen (*First lines* §. 741, 747) in plethoricis necessitatem haemorrhagiae ex eo elucere, quod illius suppressio videatur varios morbos producere. Nihilominus defendis in genere, praeter menstrua, *omnem evitandam esse haemorrhagiam:* 1.° quia ista non semper ad partes succedat, in quibus satis secure incedat; 2.° quia saepe, dum plethoram delet, morbum periculosum simul inducit; 3.° quia facile excedit limites, atque vel vitam periculo exponit, vel aegrum in periculosum morbum conjicit; et 4.° quia plethoricum statum adauget.

(68) Buchner de damnis ex praematura suppressione haemorrhagiarum. Hal. 1767.

Cura haemorrhagiarum ex obstaculis mechanicis, et ex consensu.

3. In *haemorrhagiis ex obstaculis mechanicis, et ex consensu* indicationes generales sunto: sanguinem a parte affecta per phlebotomiam revulsoriam, hirudines, cucurbitulas tum cruentas tum siccas (69) deducendi; stimulum ex longinquo agentem, per idonea auxilia (e. c. vermes, et saburras ope anthelminticorum, et purgantium) auferendi; aut per majorem irritationem (e. c. sinaspismos) vincendi; obstacula in locis dissitis (e. c. obstructiones viscerum, glandularum) per resolventia removendi; atque erethysmum, sensibilitatem morbosam, debilitatemque partis affectae applicatione frigoris (70), narcoticorum (71), et adstringentium (72) tollendi.

Cura haemorrhagiae inflammatoriae.

4. *Haemorrhagiae inflammatoriae* veluti inflammationes curantur. Ex therapia specialium haemorrhagiarum elucet, quantum hic conducant modicae evacuationes sanguinis tum uni-

(69) Home *Klinische Versuche.* p. 513. (Multum iis utor).

(70) Cfr. N. 5.

(71) Cfr. N. 8.

(72) Cfr. N. 7.

versales tum locales, temperatura frigidiuscula, eccoprotica (73), diaeta severa, vegetabilis, potus aqueus, multus, subacidulus, folia digitalis purpureae, et quies cum necessaria patientia, ut natura salutaria sua conamina perficere possit; — quantumque noceant adstringentia (74), irritantia, calefacientia, et tumultuaria medendi, seu potius necandi ratio.

Cura haemorrhagiarum rheumaticarum, et arthriticarum.

5. *Cura haemorrhagiarum rheumaticarum, et arthriticarum* quoque antiphlogistica est; solum transpirationis operi magis, quam in simplici haemorrhagia inflammatoria studendum. Quamobrem et frigoris (75) hic applicatio locum non obtinet. Praemissis antiphlogisticis, si pars sanguinem fundens doleat, vesicatorium, quo propius fieri potest, illi admovendum. Podagrae evolutio quoque in arthriticis sollicitanda.

(73) Nunn diss. an in haemorrhagiis lenia purgantia prosint? Erfort. 1768.

(74) Quartier non ergo in quavis haemorrhagia admovenda adstringentia. Paris. 1685. Schmidt de haemorrhagiis, aliisque fluxibus, adstringentibus non sistendis. Helmst. 1727. Wallerius diss. de abusu adstringentium in haemorrhagiis. Lund. 1735. Alberii diss. est de adstringentium perverso usu. Nunn diss. de cautelis quibusdam circa usum adstringentium in haemorrhagiis. Erf. 1765.

(75) Cfr. N. 7.

Cura haemorrhagiae scorbuticae.

6. Quae ex *scorbuto* proficiscuntur haemorrhagiae methodo specifica aggredienda sunt (76). Aër purus, acida vegetabilia, et succus ex herba recente *urticae dioicae* (77) expressus cum congrua diaeta certissima sistunt auxilia.

Cura haemorrhagiae atonicae.

7. *Haemorrhagiae atonicae* pro vario aegroti sensibilitatis gradu variam quoque exposcunt medendi rationem. Exhaustum enim ab haemorrhagiis corpus interdum adeo sensile evadit, ut stimulo paullulum majore irritetur; — hic, nulla obstante complicatione (78), cura ope *frigoris* (79) inchoanda. Debet vero illius administratio esse brevis, transitoria, et cauta. Porro *acida* jure celebrantur, et quidem in haemorrhagia venosa illa *vegetabilia*, e. c. succus citri, acetum, acidum tartarosum; — in haemorrhagia arteriosa, *acida mineralia*, e. c.

(76) P. III. Caput de scorbuto.

(77) Gaelicke diss. cit.

(78) E. c. metu inflammationis pulmonum, uteri, peritonaei.

(79) Gervasius a Montefalisco de usu frigidae in haemoptysi et quocunque sanguinis profluvio. Romae 1756. Hahn *Von der Kraft u. Wirkung d. frischen Wassers.* Mayer diss. saluberrimus usus aquae frigidae externe applicatae in sistendis haemorrhagiis internis. Francf. 1783.

acidum sulphuricum, tum simplex, tum compositum, uti in *elixirio acido* Halleri, in *elixirio vitriolico* Mynsichtii, in *alumine* invenitur. In haemorrhagiis originis mixtae *acidum phosphoricum* (80) omni alii anteponendum est. Haemorrhagiis venosis rebellibus cum debilitate ita *plumbum*, sicuti arteriosis *digitalem*, opponimus. Quo magis debilitas universum detinet corpus, eo magis cortex *cinchonae*, radices *acori calami*, et *ratanhiae* (81), maxime vero *ferrum*, et *vinum* locum obtinent.

Cura haemorrhagiae nervosae.

8. *Nervorum systematis in haemorrhagiis* exaltationem — *opio*, *hyoscyamo*, *pruno lauroceraso* temperare; dejectionem autem — *ammonia* (82), *ipecacuanha* (83), et *cinnamo-*

(80) Drachma semis in libra aquae et syrupi rubi idaei q. s. ad gratum saporem.

(81) *Krameria triandra.* V. Hurtado in *Bulletin de la soc. d'émulation. N.* 4 *novembre* 1816. *Abhandlung von der Ratanhia von* Dr. Klein. *Stuttg.* 1818.

(82) La Pira *Memorie sulla forza dell' alcali fluore per fermare l' emorragie de' vasi arteriosi e venosi. Napoli* 1790.

(83) Putarem ipecacuanham in parva dosi exhibitam, nervos ventriculi stimulando, indeque plexibus cardiacis salutarem irritationem inferendo, vires partis illius systematis nervosi, quae circuitui sanguinis imperat, restaurare, sicque haemorrhagias interdum compescere. Est vero ista opinio mera hypothesis.

mo debellare studemus. Nec aegrotis animum addere negligimus. Quantam enim in haemorrhagiis scenam ludat imaginatio, virtus amuletorum (84), remediorumque sympathicorum (85) in sanguine sistendo docet.

Fasciae.

9. *Fasciae* ita adhibitae circa artus, ne arterias majores simul comprimant, non exigua in haemorrhagiis, quae ex venis contingunt, sistendis, virtute transitoria licet, pollent (86).

Transfusio sanguinis.

10. De *transfusione sanguinis* auxilio in hominibus ab haemorrhagiis in animi deliquia conjectis tentando, in capite sequenti mentio fiet (87).

(84) Riedlin lin. med. 1696. p. 626. (ex haematite). Eph. Nat. Cur. Dec. III. An. 5, et 6. Obs. 86 (radix cichorei in manu detenta).

(85) Acta erudita. Lips. 1712. p. 347. (haemorrhagia intuitu curata). Eph. Nat. Cur. Dec. II. An. 1. Obs. 108 schol. An. 4. Obs. 11 (verbis). Cent. I, et II. Obs. 25 (aspectu fixo).

(86) Slevogt diss. ligaturam artuum antiquum, necessarium, utile atque tutum haemorrhagiarum esse remedium. Jen. 1697.

(87) De *transfusione sanguinis* auxilio haemorrhagiarum speciatim scripserunt: James Blundell *experiments on transfusion* (*medico-chirurgical transactions published by the medico-chir. soc. of London* 1818. *Vol. IX. P. I.*) ; Hoeffl de sanguinis transfusione. Berol 1819, Prevost et Dumas (*Bibliothèque universelle* 1820 *sept.* p. 74).

DE
ANIMI DELIQUIIS.

Caput XXI.

DE ANIMI DELIQUIIS IN GENERE.

§. XC.

DEFINITIO. VARII MORBI GRADUS.

Definitio.

1. *Animi deliquium* (1) adesse dicitur, dum homo se ita viribus repente destitui sentit, ut pallescat, frigeat, pulsibusque arteriarum evanescentibus, morituro, aut mortuo similis evadat.

Varii morbi gradus.

2. Hujus morbi varii sunt *gradus*. Levissimus omnium est *eclysis* (2), sive *virium resolutio* (3). Hunc subsequitur *lipothymia* (4), subitanea scilicet, et brevis virium dejectio cum pallore, frigore corporis, superstite pulsu, et respiratione. His omnibus adhuc gravior est

(1) Germ. *In Ohnmacht fallen.* Gall. *S'évanouir*, *tomber en défaillance.*

(2) A graeco ἐκλύω, exsolvo.

(3) Germ. *Anwandelnde Schwacheit.* Gall. *Eblouissement*, *se trouver mal.* Ital. *Trovarsi male.*

(4) A graeco λείπω, deficio, et θυμός, animus.

syncope (5), nimirum subitanea sensuum, motuum, ac respirationis abolitio. Omnium denique gravissima habetur *asphyxia* (6), mortis imaginem referens, ideoque rectius (7) *mors putativa* dicenda.

§. XCI.

LITERATURA. RERUM ORDO.

Literatura de lipothymia, et syncope.

1. *Lipothymiae*, et *syncopes* doctrinam illustrarunt, praeter medicorum Principes (8),

(5) A graeco σὺν, cum, et κόπτω, labor, caedo.

(6) A graeco α, negativo, et σφύξις, pulsus.

(7) Cum *pulsus defectus* non solum per diem unum et alterum, sed et per plures hebdomadas, vel menses locum habere possit, quin homo ob id respirare, loqui, sentire, sese et movere cesset, uti apud Lancisium (opp. T. I. Lib. I de subitaneis mortibus), Ramazzinum (constitutio epidemica An. 1692, 1693), et Hallerum (Opp. minora. T. III. p. 306) videre est; patet vocem *asphyxiae* immerito pro synonimo *mortis putativae* usurpari. Interea consuetudo haec nomina confundendi ita invaluit, ut illi, praemissa allata declaratione, me quoque submittere minime haesitem.

(8) Aetius Tetrab. II. Sect. I. C. 96. Tetrab. III Sect. I. C. 7. Paulus Aegineta Lib. II. C. 36. Avicenna Canon. Lib. III. Fen. 2. Tract. 2. C 6. Oribasius Synopsis Lib. VI. C. 26, 28, 45, 46 Zacutus Lusitanus med. pract. histor. T. I. Lib. 2. Hist. 45. Prax. admirab. Lib. I. Obs.

Seiler (9), Justi (10), Schroeter (11), Schneider (12), Schalier (13), Magirus (14), Meibomius (15), Heintze (16), Meisner (17), Michaelis (18), Cools (19), Polisius (20), Wildholtz (21), Gramm (22), Conringius (23), Hafenreffer (24), Paz (25), Sebiz (26), Freytag (27), Rolfink (28), Metzger

144. Mercurialis Consil. N 122. Fabricius Hildanus Cent. VI Obs. 33. Ballonius Consil. I. N. 9. III. p. 32. Forestus Lib. XVII Obs. 8. Fr. Hoffmannus med. rat. syst. Burserius Institutiones Vol. IV. Cap. 7.

(9) Diss. de syncope. Francf. ad Viadr. 1600.

(10) Diss. de syncope seu animi deliquio. Basil. 1601.

(11) Diss. de syncope. Lips. 1606.

(12) Diss. de syncope. Basil. 1608.

(13) Diss. de syncope. Viteb. 1618.

(14) Diss. de syncope. Hal. 1620.

(15) Diss. de syncope. Helmst. 1622.

(16) Diss. de syncope. Lugd. Bat. 1628.

(17) Diss. de syncope. Vitemb. 1629.

(18) Diss de syncope. Lips. 1636.

(19) Diss. de syncope. Lugd. Batav. 1642.

(20) Diss. de gravissimo cordis affectu, syncope. Francf. 1642.

(21) Diss. de syncopes natura et cura. Argent. 1651.

(22) Diss. de syncope. Leid. 1652.

(23) Diss. de gravissimo cordis affectu, syncope. Helmst. 1652.

(24) Diss de corde, ejusque affectu gravissimo, syncope. Tubing. 1658.

(25) Diss. de syncope. Lugd. Bat. 1658.

(26) Diss de syncope. Argent. 1659.

(27) Diss. de lipothymia. Altd. 1660.

(29), COEN (30), STRAUCH (31), GIGAS (32), LIEVENS (33), RUPERT (34), BECHT (35), KOLB (36), WEDEL (37), LESLAAN (38), KOERBER (39), CAMERARIUS (40), BERGER (41), ALPINUS (42), LEPNER (43), MOSSEDER (44), DECKERS (45), BALEN (46), WINTER (47), LUDOLFF

(28) Diss. de syncope. Jen. 1662.

(29) Diss. de syncope. Tub. 1665.

(30) Diss. de syncope. Lugd. Bat. 1665.

(31) Diss. de syncope. Wittemb. 1667.

(32) Diss. de lipothymia. Lugd. Bat. 1668.

(33) Diss. de syncope. Lugd. Bat. 1669.

(34) Diss. de syncope. Erford. 1675.

(35) Diss. de syncope. Gies. 1680.

(36) Diss. de aegro syncope laborante. Erf. 1682.

(37) Diss. de syncope. Jen. 1680 Diss. aeger laborans syncope. Jen. 1682. Diss. de syncope et lipothymia ex epitome praxeos clinicae. Jen. 1715. Miscell. Nat. Cur. Dec. I. An. 2. p. 298.

(38) Diss. de syncope. Ultraj. 1684.

(39) Diss. Eclipsis Microcosmi. Erf. 1685.

(40) Diss. tensio cordis, lipothymiae caussa. Tub. 1686.

(41) Diss. de deliquiis animi. Wittemb. 1689.

(42) Diss. de syncope. Alt. 1690.

(43) Diss. de syncope cardiaca. Regiom. 1690.

(44) Diss. de deliquio animi. Argent. 1692.

(45) Diss. de syncope. Lugd. Bat. 1694.

(46) Diss. de syncope. Lugd. Bat. 1699.

(47) Diss. de syncope, ejusque origine, indiciis et curatione. Rintel. 1746.

(48), Vater (49), Heister (50), Müller (51), Hilscher (52), aliique.

Literatura de morte putativa.

2. De *morte putativa*, vulgo *asphyxia*, scripserunt praeter antiquos (53), Barscher (54), Hensler (55), Schosulan (56), Essig (57),

(48) Diss. de syncope. Erf. 1722.

(49) Diss. de affectu magno, mortique proximo, syncope ejusque caussis et cura. Witeb. 1723.

(50) Diss. de animi defectione. Helmst. 1726.

(51) Diss. de syncope. Argent. 1731.

(52) *Nouvelle théorie de la syncope. Paris* 1802.

(53) Kuhn diss. de caussa mortis hominum aqua submersorum, eosque in vita revocandi methodo Graecis observata. Lips. 1778. Cfr. Opp. Aetii, Oribasii, Haly Abbatis, Dioscoridis, Avicennae, ubi de cura mortis putativae quaestio fit. Item Alexander Benedictus, Bapt. Condronchius, Guil. Fabricius, Petr. Forestus, Dan. Sennertus, Petrus a Castro, Bartholinus, de quibus vide Alberti praxis medica extemporanea, casus VII. p. 994.

(54) Disp. de reviviscentibus iis, qui mortui credebantur.

(55) *Anzeige der hauptsachlichsten Rettungsmittel derer, die auf plotzliche Unglucksfalle leblos geworden sind. Altenb.* 1770. *Umgearbeitet von* Scherf, *unter dem Titel: Anzeige der Rettungsmittel etc.* 1787.

(56) *Grundlicher Unterricht fur das Landvolk, wie und auf was fur Weise Jedermann seinen ertrunkenen, erhenkted, erstickten, erfrornen, von Hitze verschmachteten, und vom Blitz beruhrten unglucklichen Nebenmenschen*

Thyery (58), Kite (59), Prévinaire (60), G. S. Hofmann (61), Leopold Comes a Berchtold (62), Stoll (63), Zarda (64), Struve

Hulfe leisten, der Retter aber fur sein eigenes Leben sich selbst sicher stellen solle. Wien 1786.

(57) *Bewahrte Rettungsmittel fur Selbstmorder und andere Gattungen schnell verungluckter Personen. Augsb.* 1788.

(58) *La vie de l'homme respectée et défendue dans les derniers momens.*

(59) *Ueber die Wiederherstellung scheinbar todter Menschen und die Erhaltung der aus sterbenden Muttern lebendig genommenen Kinder. A. d. E. von* Michaelis. *Leipz.* 1790.

(60) *Abhandlung uber die verschiedenen Arten des scheintodes und uber die Mittel, welche die Arzneykunde und Polizey anwenden konnen, um den gefahrlichen Folgen allzufruher Beerdigung zuvor zu kommen. A. d. Franz von* Schreger. *Leipz* 1790.

(61) *Ueber den Scheintod, und uber gewaltsame Todesarten uberhaupt; nebst den Mitteln zur Wiederbelebung der Verungluckten und zur Verhutung, dass Niemand lebendig begraben werde. Coburg* 1790.

(62) *Kurzgefasste Methode, alle Arten von Scheinbartodten zu beleben. Wien* 1791.

(63) *Rettungsmittel in plotzlichen Unfallen; nach dem Lateinischen mit Zusatzen von* A. D. C. *Leipz.* 1795.

(64) *Alphabetisches Taschenbuch der hauptsachlichsten Rettungsmittel fur Todscheinende. Dresd.* 1796. *Tabellarischer Auszug aus dem alphabetischen Taschenbuche.* 1798. *Zuschreiben an meine Landsleute, die Rettungsanstalten plotzlich verungluckter Menschen betreffend. Prag.* 1799.

(65), Widemann (66), Portal (67), Welzer (68), Ackermann (69), Vietz (70), Hufeland (71), Barzelloti (72), Poppe (73), Curry (74),

(65) *Neue Noth und Hulfstafel fur den Burger und Landmann von den Rettungsmitteln in den groscten Lebensgefahren. Hannover* 1799. *Uehersicht der Rettungsmittel zum Gebrauche fur Wundarzte. Hannov.* 1799. *Versuch uber die Kunst Scheintodte zu beleben, und uber die Rettung in schnellen Todesgefahren; ein tabellarisches Taschenbuch. Braunschw.* 1797. *Gesundheitslehre, nebst einer fasslichen Anleitung, Verungluckte ins Leben zu rufen, und Vorsichtsregeln zur Verhutung der gewohnlichen Lebensgefahren. Braunschwig* 1799.

(66) *Anweisung zur Rettung der Ertrunkenen, Erstickten Erhenkten, vom Blitxe Erschlagenen, Erfrornen und Vergifteten. Braunschw.* 1804.

(67) *Unterricht uber die Behandlungsart der Erstickten, der Ertrunkenen, des Schelntodes bei Neugebornen, der von einem wuthenden Thiere Gebissenen, der Vergifteten und der Erfrorenen. A. d. Franz. mit Zusatzen von* Hempel. *Wien* 1798.

(68) *Ueber das Fehlerhafte der zeitherigen Methode, Scheintopte zu behandeln. Landshut.* 1801.

(69) *Der Scheintod und das Rettungsverfahren, ein chimiatrischer Versuch. Frankf am Main* 1804.

(70) *Program zu den Vorlesungen uber das Rettungsc.dsefgh scheintodter, und in plotzliche Lebensgefahr gerathener Menschen. Wien* 1804.

(71) *Der Scheintod, oder Sammlung der wichtigsten Thatsachen und Bemerkungen daruber, in alphabetischer Ordnung. Berlin* 1808.

J. P. Frank (75), Bernt (76), Calovini (77), Orfila (78), P. Gerber (79), Sal. Jac. Levy (80), Troussel (81), aliique (82) in tractatibus specialibus commemorandi.

(72) *Memoria per servire di avviso al popolo sulle asfissie o morti apparenti, e su i mezzi più facili, pronti ed efficaci per vincerle, o distinguerle dalla vera morte.* V. *Giornale della soc. med. chirurgica di Parma.* 1808.

(73) *Noth-und Hulfslexikon zur Behutung des menschlichen Lebens vor allen erdenklichen Unfallen. Nurnburg* 1811.

(74) *Observations on apparent death. Lond.* 1715.

(75) *System einer vollstandigen medicinischen Polizey.* 5. *B. Tubing.* 1813.

(76) *Vorlesungen uber die Rettungsmittel beim Scheintode und in plotzlichen Lebensgefahren. Wien* 1819.

(77) *Sulle varie morti apparenti e su i pronti e validi soccorsi che amministrar debbonsi. Memoria medico-politica. Pavia* 1820.

(78) *Secours à donner aux personnes empoisonnées et asphyxiées. Paris* 1821.

(79) Diss. de vulneratorum asphyxia, in acie et nosocomiis castrensibus justo minus aestimata. Landish. 1819.

(80) Diss. introductio in comment. de asphyxia s. morte apparente. Kil. 1821.

(81) *Des premiers secours à administrer dans les maladies et accidens, qui menacent promptement la vie. Paris* 1823.

(82) Hawes *Abhandlung der Londner Konigl. Gesellschaft zur Rettung Verungluckter und Scheintodter v. Jahre* 1774, 84; *nebst Zusatzen vom Jahre* 1794. *Breslau* 1798. *Annual report* 1802 *by* W. Hawes. *Kurzgefasste Methode alle Arten von Scheintodten wieder zu beleben und der*

Ordo rerum.

3. Priusquam autem ad tractatus speciales perveniamus, *notiones generales* de *diagnosi*, *prognosi*, et *cura* animi deliquiorum praemittere juvabit. Quo opere peracto, morbi illud genus, quatenus id prime ex intercepta actione, aut systematis nervosi, aut respirationis, aut circuitus sanguinis originem trahit, ita explanabitur, ut, non neglecta ratione nexus perpetui inter istas functiones, quaestio fiat de *animi deliquiis* 1.° *nerveis*, 2.° *pneumaticis*, et 3.° *cardiacis*. Hac in doctrina exponenda confinia politiae medicae, medicinae forensis, et toxicologiae, quantum fieri licet, evitabimus.

§. XCII.

DIAGNOSIS.

Mors simulata.

1. Non solum animi deliquia, sed et ipsa *mors simulari potest*. Dantur etenim vaferrimi homines, qui, « ut facile ex commeritis evadant

allergrausamsten Mordthat, lebendig in das Grab zu legen, vorzubeugen. Von einem reisenden Deutschen. Allgemeines Rettungsbuch. Eine gekronte Preisschrift. Gratz. 1807. C. A. W SCHMALZ *Rettung des Menschenlebens. Breslau* 1821.

suppliciis, inducto per sulphuris halitum squallore, injectis itidem validis ad brachia vinculis, tandemque blando epoto narcotico, aut sponte parumper coacta respiratione, subito *mortuos se fingunt*, quod ut expeditius patrent, custodem, amicum, vel servum, quo ex pacto, et conventu rem agant, sibi adsciscunt (83) ».

Distinctio a morte.

2. Ut fraus detegi, aut *animi deliquium a morte* distingui possit, *istius signa* (84) perpendenda sunt, nimirum: cessatio circuitus sanguinis ita, ut sauciatio vase nec gutta cruoris effluat, — defectus respirationis, ita ut flamma

(83) LANCISIUS Opp T. I. Lib. I. IGNAZ MONTI *Medicinische Dictata. A. d. Italianischen. Stuttgart* 1781 p. I.

(84) WINSLOW an mortis incertae signa minus incerta a chirurgicis quam ab aliis experimentis? Paris. 1740. BRUHIER *dissertation sur l'incertitude des signes de la mort et de l'abus des enterremens et embaumemens précipités. Paris* 1742. J. G. JANKE *Abhandlung von der Ungewissheit der Kennzeichen des Todes. Leipz.* 1749. BRINKMANN's *Beweis der Moglichketi dass einige Leute lebendig begraben werden konnen. Dusseldorf* 1772. CAMERER de signis mortis diagnosticis. Argent. 1785. GRUNER semiotices P. II Cap. XII. §. 925. HUFELAND *Die Ungewissheit des Todes und das einzige untrugliche Mittel, sich von seiner Wirklichkeit zu uberzeugen, und das Lebendigbegraben unmoglich zu machen. Frankf.* 1791. METZGER *Ueber die Kemnzeichen des Todes. Konigsb.* 1792.

ori admoveri, et vas aqua repletum pectori imponi possint, quin minima fluctuatio in illis percipiatur; — extinctio caloris animalis ita, ut corpus humanum temperaturae ambientis particeps fiat; — illius pallor cadaverosus (85) cutis a frictione non rubra sed flava, simulque veluti cornea facta (86), — planities locorum, qui a decubitu comprimuntur (87); sphincterum officium abolitum, rigor membrorum (88), abolitio splendoris corneae foveam impressam retinentis; inaequalis pupillarum dilatatio (89); depressio maxillae inferioris; caput pendulum, sensus stimulis suis specificis non respondentes (90), denegata contractio fibrae muscularis, etiamsi illi moxa (91), ammonia (92), electricitas

(85) Caeterum et rubor faciei in cadaveribus observatus est v. MORGAGNI de sed. et caus. morbor Epist. XXVI. N. 33. Ep. XIV. N. 3.

(86) MAGENDIE et FINE in *Repertorio medico-chir. di Torino 1822 agosto.*

(87) *Der Arzt als Rathgeber und Hausfreund von* J. A. PITSCHAFT. *Heidelb.* 1817. p. 43.

(88) Verum observatur et in aegris tetano affectis, et in asphyxia a gelu.

(89) BERNT l. c. p. 4.

(90) E. c. oculus luci, aures sono grato, ut compellationi nominis objecti amati, si agatur de avaro, auri, etc.

(91) ROMERO in *Medical transactions, published by the college of Physicians in London. Vol. I.* (Suadet moxam ad caput ossis peronei, ubi nervus popliteus cutaneus exit)

(93), galvanismus (94), admoveantur; maculae lividae (95), foetor, aliaque putredinis indicia, quibus ultimis unice fides tribui potest (96).

Distinctio animi deliquii ab apoplexia.

3. Quaeritur tandem, quo pacto *animi deliquia* ab *apoplexia* distingui possint? Inter hos morbos sane maxima animadvertitur affinitas, praecipue dum animi deliquia ex vitio systematis nervosi, potissimum cerebri ortum ducunt. Verum apoplexiis proprium est, quod vestigia paralyseos, aut saltem torporem in exercitio animi facultatum relinquunt (97), quod ab animi deliquiis alienum est.

(92) Idem, ibidem. (Lintea carpta ammonia imbuta in nasum introducenda esse docet, atque spumam oris inde ortam, pro certo mortis indicio habet)!

(93) Nicolas de variis vaporibus mephiticis, et novo quo suffocati ad vitam revocentur auxilio. Nanceji 1781. Kite l. c.

(94) Klein *Neues Journal der Physik* 1795. 1. *B.* p. 54. Creve *Vom Metallreize, einem neuentdeckten, untruglichen Prufungsmittel des wahren Todes. Leipz.* 1798. Heidemann *Zuverlassiges Prufungsmittel des wahren und des Scheintodes. Wien* 1804. Struve infra citando.

(95) Ab ecchymomatibus viventium distinguendae.

(96) Hufeland l. c.

(97) Rochoux *Recherches sur l'apoplexie.*

§. XCIII.

PROGNOSIS. CURA.

Prognosis.

1. Quoniam ingruens putredo unicum certum mortis indicium sistit (98), sequitur inde, quod ad illud tempus usque (illaesa caeterum corporis fabrica), spes latentis adhuc vitae scintillae ali potest. Spem istam nil magis sustinet, quam exempla animi deliquiorum ad plures horas, pluresque dies protractorum (99), ac successus, quo conamina societatum philanthropicarum in asphycticis salvandis coronata fuere (100).

(98) §. XCII. N. 2.

(99) « In filia Principis R.. . an. 1802 lipothymias vidi, ad 40 sexagesimas horae partes protractas ». Ex schedis Patris mei. Schenk Obs. Lib. II. N. 219, 226 (24 horarum). *Journal des Savans* 1740 (8 dies in uxore praefecti militum *Roussel*). Saillant in *Hist. de la société R. de méd. an.* 1776. p. 318) audiens praeparationem ad sepulturam) et Hufeland *Wiederderauflebensgeschichten scheintodter Menschen* in op. c.

(100) §. XCI. N. 2. Jos. Frank's *Reise nach Paris, London u. s. w. Wien* 1805. 2. *B.* p. 3, 8. J. P. Frank l. c. p. 49, ubi ait: « *In Zeit von 25 Jahren hatte die Amsterdamer Gesellschaft* 990 *Menschen wieder hergestellt. Durch die eben erwähnte humane Society wurden vom Jahre* 1774 *bis* 1779 *an* 2319 *Verunglückte gerettet. Nach neuen Nachrichten hat eben diese Gesellschaft zwey Drittel ihrer*

Cura.

2. Successus autem *curae* aliter expectari nequit, nisi tempestiva administratione auxiliorum requisitorum. Haec, ut semper in promptu sint *apparatus* (1) illa includens, requiritur (2). Quo simplicior ille, eo melior. Minimum amplecti debet vasa alcohol, acetum, ammoniam, aetherem, semina sinapis, folia nicotianae, flores matricariae chamomillae, sal culinare, tartarum emeticum, radicem ipecacuanhae, et sulphatem zinci continentia; syringas pro clysteribus, aliisque injectionibus; instrumenta ad aërem in pulmones introducendum (3); pannos laneos, lintea, fascias, pennas, pectines setaceos, spongias,

Verwendungen bei Verungluckten und Scheintodten mit Erfolg gekront gesehen. Unter 115 *Verungluckten hat die Hamburgische Gesellschaft zur Beforderung nutzlichee Kunste und Gewerbe vom Jahre* 1790, 1793 *funf und siebenzig wieder zurecht gebracht* ». Societas servatrix submersorum, aliorumque asphycticorum, quae Hafniae floret, a die 3 decembris an. 1821 usque ad diem 1 aprilis 1823 61 homines salvavit (*Med. chir. Zeitung* 1824. *N.* 17. p. 302).

(1) Germ. *Rettungs-Apparat*, *Rettungskasten*, *Nothkasten.*

(2) Poppe l. c. p. 430, 433. J. P. Frank l. c p. 82. Bernt l. c. §. 75. Rudtorfer *Abhandl. uber die Verbesserung der zur Wiederbelebung der Scheintodten erforderlichen instrumente, Geratht u. Nebenerfordernisse. VVien* 1821.

(3) Cap. XXIII. §. CI. N. 8.

pyrithecam, foculos, et galvanodesmum (4). Machinas, quae salvationi submersorum, aliorumque asphycticorum dicata sunt, quatenus politiae medicae objectum sistunt, silentio praeterimus. Cura illorum debet esse prompta (5), debito in loco suscepta (6), placida (7), et

(4) Struve: *Der Galvanodesmus, ein besonders in Krankheiten nutzlicher, leicht transportabler u. vorzuglich anwendbarer Apparat. Hannov.* 1804. Ejusdem: *Der Lebensprufer oder anwendung des von mir erfundenen Galvanodesmus zur Bestimmung des wahren vom Scheintode, um d. Lebendigbegraben zu verhindern. Hannov.* 1805.

(5) « *Die grossen Rettungsinstrumente sammt den Tragbahren sowohl, als auch die Rettungsgerathe, welche der Nothkasten umschliesst, mussen an sotchen Oertern aufbewarth werden, wo moglicher Weise dass grosste Ungluck zu besorgen steht. Dies ware nun hauptsachlich in der Nahe eines Flusses, Hafens u. s. w., in Wachausern, Bruckenhausern, Muhlen u. s. w.* ». Koppe l. c. p. 433.

(6) « *In den meisten Fallen ist es unmoglich; einem im VVasser Verungluckten, einen in einer Grube Erstickten u. s. w. nach seiner eigenen VVohnung zu bringen, und doch ist es nothig, dass er moglichst schnell an einen gesunden, geraumigen, im VVinter leicht zu erwarmenden Ort gebracht werde* ». Koppe l. c. p. 437.

(7) « *Ein ubereiltes zu ungestumes Verfahren ist nicht selten Schuld an dem Misslingen unserer Versuche, und nur zu oft hat solches den unglucklichen Ausgang noch gar beschleunigt. So wie die allzu grosse Thatigkeit der Aerzte in Krankheiten, die sich einmal von ihrem na-*

constans (8). Si illius conamina succedant, conceditur subinde necessaria, ut natura ipsa operari possit, quies (9). Ne spectatores impedimento sint (10)! Peracta vitae restauratione convalescens sedulo curandus est (11); nova enim illum circumdant pericula (12).

turlichen Laufe nichts abbrechen lassen, oft zur Ursache ihres todtlichen Ausgangs wird; eben so ist es auch bei der Behandlung des Scheintodes ». J. P. Frank l. c. p. 108.

(8) « *Sind so viele, so ganz vernachlassigte Scheintodte, selbst nach mehr denn 24 Stunden wieder zurecht gekommen; wie konnte man es ohne Verantwortlichkeit, was auch lieblose, mussige und unwissende Zuschauer dafur sprechen mochten, bei einer oder der andern Stunde Verwendung beruhen lassen* »? J. P. Frank l. c. p. 111.

(9) « . . . *wenn man eine geringe Bewegung der Augenlieder, ein Zucken der Gesichtsmuskeln, ein Erbrechen, einige leichte Athemzuge bemerkt, muss man durch Aussetzen der Reitzmittel dem Scheintodten, oder dem zum Leben schon Zuruckkehrenden die nothige Zeit lassena und wahrend kleinen Pausen in der Arbeit, die Wirkung derselben, und jene der Natur aufs genaueste beobachten* ». Struve l. c. p. 51.

(10) J. P. Frank l. c. p. 72.

(11) Idem, ibidem p. 113.

(12) *Verhandeling over de Oorzaken, waarom Drenkelingen, Verstikte, en Verhangenen, na uit den Schyndood tot het leven terug gebragt to zyn, dikwerf kort daarn eene prooi van den wezenlyken dood worden.* Door H. S, Schouten. *Amst.* 1822.

Caput XXII.

DE ANIMI DELIQUIIS NERVEIS.

§. XCIV.

EX VIOLENTIIS MECHANICIS SYSTEMATI NERVOSO ILLATIS.

Violentiae externae.

1. Mora diuturna, vel positio obliqua capitis infantilis, inprimis praemagni, in pelvi potissimum angusta, tumoribus obsessa, extra modum profunda, verbo male constructa, encephali rudis pertractactio per instrumenta obstetricia, aut sub versionis opere; extensio colli, in partu praevia facie, subsequente inde expansione, et pressione medullae spinalis (1); luxatio vertebrarum cervicalium orta in evolvendo capite extremo (2), haec, inquam, singula saepe *recens natos* asphycticos reddunt (3). Praeterea nutrices, et matres

(1) Ploucquet *Abhandlung uber die gewaltsamer Todesarten.* p. 140. N. 7.

(2) Wigand *Die Geburt de Menschen. Berlin* 1820 2. *B.* p. 179

(3) Ehrhard Diss. de asphyxia neophytorum. Erlang. 1786 Regnier diss. de asphyxia neonatorum. Regiom. 1789. Low-

haud raro infantes in lecto obterunt. Quacumque demum in aetate omnes animi deliquiorum gradus observati fuere a concussione (4), nisu (5), alapa (6), hernia (7), ictu insecti (8), scarificatione (9), constrictione thoracis (10), pugilatu (11),

FLER *Ueber d. Scheintod neugeborner Kinder u. ihre Viederbelebung* in STARK's *Archiv f. d. Geburtshulfe. 4. B. 1. St.* p. 85. FRORIEP de methodo neonatis asphycticis succurrendi. Vinariae 1801. HERHOLDT *Commentation uber d. Leben, vorzuglich der Frucht im Menschen u. uber den Tod unter der Geburt Kopenhag.* 1803. FRÉTEAU *Essai sur l'asphyxie de l'enfant nouveau-né. Paris* 1804. LEBRETON *Recherches sur les causes et le traitem. des plusieurs maladies des nouveau-nés. Paris* 1819. GNOINSKI de asphyxia neonatorum. Vilnae 1823.

(4) STOLL l. c. p. 64, et ratio medendi P. III. p. 48. J. P. FRANK l. c. 3. *B.* 4. *Abth.* 2. *Absch.* p. 822. 4. *B.* 1. *Abth.* 1. *Absch.* p. 32. et l. c. p. 25. 304.

(5) J. P. FRANK l. c. p. 307.

(6) Ephem. Nat. Cur. Dec. I. An. 2. Obs. 122.

(7) Miscell Nat. Cur. Dec. I. An. 6, et 7. p. 79. SAY in *Mem. of the medical society of London. Vol. III.* Operis nostri P. II. Vol. I. Cap. V. §. XXVII. 2.

(8) FABRICIUS HILDANUS Cent. I. Obs. 96.

(9) RIEDLIN lin. med. 1700. p. 283.

(10) Dum in congregationibus feminarum elegantium, una alterave animo linquit, sociae perfecte sciunt, illis ope relaxationis *indumenti fibularii* succurrendum esse. Miratus sum quanta tunc cum vi thorax, a vinculis suis liberatus, prosilit.

(11) *Pugilatio*, graece πυγμὴ dicitur a voce πύξ, quae pu-

aliisque violentiis regioni epigastricae illatis (12).

Violentiae internae.

2. Non solum violentiae mechanicae plexui coeliaco, nervisque diaphragmatis, et ventriculi *extrinsecus* illatae, sed et illae, quae *intrinsecus* locum obtinent, animi deliquiis, et morti improvisae ansam porrigunt. Loquimur de vi, quam illo plexui, illisque nervis inferre possunt scirrhus hepatis (13), et pancreatis (14), distensio ven-

gnum denotat. Pertinebat illa ad magnos Graecorum ludos. Inter nostri aevi Europaeas gentes, Angli praebent nobis hujus antiqui exercitationis vestigia, ac aliqua similitudo inter anglicum *Box* atque Πὺξ graecum vocabulum intercedit V. Ephemerides Vilneus. an. 1816, et de pugilatu apud antiquos. Vilnae 1818.

(12) « Sic olim vidimus, inflicto vehementer pugno sub cartilagine mucronata, vitae nodum ex tempore solutum ». Lancisius l. c. Curry l. c.

(13) Mense decembris 1810 matronam Vilnens. (Lisaniewicz) quinquaginta annorum, ictero ex hepatis scirrho laborantem curavi. Morbus quidem conclamatus erat, ast mors adhuc procul apparebat. En aegram de magno cruciatu, et *sensu distensionis* in regione epigastrica conquerentem, subsequentibus lipothymiis. Adducor noctu, aegramque cum morte luctantem invenio. Curo ut mox et alter medicus advocetur, qui adveniens totam scenam ab affectione spasmodica accidentali repetiit. Verum post quartam horae partem aegra, mentis compos, obiit. Secto cadavere, invenimus, quod lobus sinister hepatis scirrhosus et maximus ventriculum adeo deorsum premebat, ut hujus vi-

triculi a saburris (15), a flatibus, aut vermibus (16), a corporibus extraneis (17), et a sanguine (18).

Cura.

3. In animi deliquiis, excitatis a violentiis mechanicis systemati nervoso illatis sese commendant *venaesectio*, *hirudines* circa loca maxime affecta, *cucurbitulae scarificantes* ad partes, quae illis cum locis maximum alunt consensum, *affusio aquae frigidae*, *clysteres ex aqua, sale*, et *aceto*, *emetica*, *arnica*, et *electricitas* (19).

sceris positio fere perpendicularis evaderet. Quanta nervorum distensio ex hac ventriculi depressione oriri debuerit facile intelligitur.

(14) Comitissa T . . . an. 1814 scirrho pancreatis laborabat. Videbatur vitam adhuc per unum alterumve mensem protrahere posse. Quodam vespere dolor epigastrii plus solito urgebat, ac tandem intolerabilis redditur. Quo facto en lipothymia, aliquoties repetita, subsequente brevi post morte. Sectio cadaveris recusata est. Putarem pancreas tumens plexibus nervorum propinquis vim intulisse. Ex apostemate pancreatis in abdominis cavum rupto lipothymia jam dudum observata est. V. Boneti sepulchr. L. II. Sect. 10. Obs. 19.

(15) Riedlin lin. med. 1700. p. 97. Innumerabiles lipothymias ex erroribus in diaeta, praecipue inter infantes vidi.

(16) Bonet Sepulchr. Lib. II. Sect. 10. Obs. 21.

(17) Pruni nuclei (Eph. Nat. Cur. Dec. I. An. 10. Obs. 109), acus deglutita (ibid. An. 4, et 5. Obs. 86).

(18) Ex tractatu de *haematemesi* (P. III. Vol. I.) palam fiet morbum istum arctissimum cum lipothymiis nexum habere.

(19) W. Hufeland diss. sistens usum vis electricae in asphyxia. Goett. 1783. Struve l. c. p. 117.

§. XCV.

EX IDIOSYNCRASIA, IMAGINATIONE, ANIMI PATHEMATIBUS, DOLORIBUS, VOLUPTATE, ET INANITIONE.

Idiosyncrasia.

1. Systematis nervosi unicuique homini peculiaris sentiendi ratio, verbo *idiosyncrasia*, efficere potest, ut animi deliquia sine omni praegressa violentia mechanica ex rebus alias innocentissimis producantur, e. c. ex odore rosarum (20), pomorum (21), aceti (22), casei (23), anguillae assatae (24), ex intuitu raparum rubrarum (25), coloris qualiscumque coccinei (26), sanguinis (27), ex ranarum coaxatu (28);

(20) Amatus Lusitanus Cent. II. Cur. 36. Bohn de officio medici duplici p. 642. Castelli de morbis pectoris p. 114. Ephem. Nat. Cur. Dec. II. An. 8. Obs. 169.

(21) Ephem. Nat. Cur. Dec. I. An. 1. Obs. 125.

(22) Fabricius Hildanus. Opp. p. 990.

(23) Ephem. Nat. Cur. Dec. I. An. 1. Obs. 125.

(24) Miscell. Nat. Cur. Dec. II. An. 3. p. 412.

(25) Brambilla *vom Phlegmone.*

(26) Miscell. Nat. Cur. Dec. II. An. 5.

(27) Brauser an lipothymia venae sectioni semper sine aliqua probabili caussa superveniens ab ea abstinere jubeat? Goett. 1756. Vidi plurimas feminas plica detentas, quae intuitum sanguinis, quin in lipothymiam inciderent, perferre nequibant.

ex pectinatione, et pressione capitis (29), ex praesentia felis (30) etc.

Imaginatio, animi pathemata, dolor, et voluptas.

2. Jam una *imaginatio* ad animi deliquia excitanda valet (31). Eumdem effectum producere queunt *mentis intentio* (32), *animi pathemata* (33), *dolores* (34), *voluptas*, inprimis a *coitu* (35), quod uteri in animi deliquiis

(28) Ab Heer obs. 29.

(29) Fabricius Hildanus Obs. Cent. VI. N. 33.

(30) Borellus Cent. I. Ephem. Nat. Cur. Dec. I. An. 2. Obs. 50.

(31) Eph. Nat. Cur. An. 3. Obs. 35. (In viro caseum abhorrente). J. P. Frank l. c. p. 313.

(32) Plater Obs. Lib. I. p. 29.

(33) E. c. *commiseratio* (ab intuitu tum aegrorum operationibus chirurgicis, tum nefariorum executioni criminali subditorum); *moeror* (Amatus Lusitanus Cent. VII. C. 1); *zelotypia* (et quidem haud raro); *timor* (pro prima vice scenam theatralem ascendendo, examina pro gradu absolvendo, etc.).

(34) Riedlin lin. med. 1700. Spec. 2 (nephritici). Sauvages Class. VI. Gen. XXIII. Spec. 2 (colici). Vidi lipothymias ex atrocissima odontalgia; item sub exstirpatione mammae cancrosae, aegra dumtaxat absoluta operatione animi compote reddita.

(35) Timaeus Cas. p. 106. Dolaeus Encycloped. med. p. 364. Eph. Nat. Cur. Dec. I. An. 3. Obs. 232.

excitandis *vim*, aliunde in *hysteria* (36), *graviditate* (37), et *partu* (38), obviam probat.

Inanitio.

3. Verum et *inanitio* ex partu cito nimis absoluto, imprimis si infans fuerit corpulentus, aquae copiosae, et metrorrhagia conspicua, animi deliquiis ansam porrigere solet. Idem effectus ex inanitione, cui aliae haemorrhagiae (39), seminis jactura (40), diarrhoea (41), sudor (42),

(36) P. II. Vol. IV. Cap. XIV. §. LXX. 3.

(37) Vallisneri Opp. T. 3. p. 521. Schenk Obs. Lib. II. p. 227. Langius Opp. Vol. III. p. 548. An. 1806 puellam curavi clandestine gravidam, quae, quoties positionem supinam in lecto derelinquebat, toties in lipothymiam incidebat. Venae sectio illam sanavit.

(38) Ex placenta, maxime vero ex grumis sanguineis in utero retentis. Et *menstruorum suppressionem* lipothymiam producere posse, docent observationes Timaei Epist. LII. N. 21. Binningeri Obs. Cent. III. N. 99. Dekkeri exercitat. pract. p. 528.

(39) Forestus Lib. XVII. Obs. 8, 9. Cap. XXXV. §. CLV. 2. An. 1814 vir in cubiculum meum vix intraverat, cum jam animi deliquio correptus humum ceciderit. Corpore illius prope examinato, caligae sanguine e vasis intestini recti exulceratis veniente, repletae detectae fuerant.

(40) Timaeus cas. p. 106. Onanitici prae omnibus ad lipothymias dispositi sunt.

(41) Riedlin observ. Cent. II. N. 46. Saepe in hystericis a quinque vel sex alvi evacuationibus sibi repenter succedentibus lipothymias observavi.

aquarum in hydrope ascite repentina eductio (43), fames (44), morbique praegressi (45), ortum praebent, observatur.

Cura.

4. Praeter remotionem caussarum, conducunt: in animi deliquiis hystericarum *odoromenta, et subfumigia* (46); in illis gravidarum *venaesectio*; in illis parturientium exclusio foetus, secundinarum, grumi sanguinis retenti, forte *sanguinis transfusio* (47), et in illa ex inanitione *lenta restauratio*. Nutrimenta enim, et pharmaca ad vitam sufflammandam idonea ita exhiberi debent, ut a minimo stimulo sensim sensimque ad validiorem ascendatur.

(42) Forestus l. c. Obs. 10.

(43) P. III. Cap. de hydrope peritonaei.

(44) Rhazes ad Almans Tr. VI. C. 6. Riedlin Millenar. N. 43 Vacuitatem ventriculi ad lipothymias disponere, in judaeis Lithuanis jejunio severe indulgentibus, atque in militibus, exercitiis militaribus stomacho jejuno intervenientibus, quotidie observamus.

(45) Convalescentes minima porrecta occasione in lipothymias incidunt. Jam ipse illorum *situs erectus* id efficere potest. V. Fr. Hoffmann de animi deliquiis. Obs. 2. Opp. T. III. p. 274. De Man *Abh. vom bosartigen Faulfieber*. p. 130.

(46) P. II. Vol. I. Sect. I. Cap. I. §. VI. 47.

(47) Ploucquet Literatura medica digesta. T. V. art. chirurgia infusoria et transfusoria.

§. XCVI.

EX GELU.

Notio.

1. Haec quoque regula in illis valet animi deliquiis, quibus *subtractio caloris* systemati nervoso admodum inimica (48) ansam praebet, quaeque in regionibus septentrionalibus communissima sunt (49).

Symptomata.

2. Gelu expositus homo (imprimis si fuerit debitis vestibus orbatus, quietus, ebrius) primum famem (50), dein dormiendi desiderium experitur. Quodsi desiderio isti cedatur, de vita actum est. Praevio enim cutis pallore, cruoris circuitus magis magisque languet, donec tandem ipse humor vitalis, omnisque alius in corpore, et praecipue in textu celluloso cutis contentus in glaciem convertatur. Partes solidae substan-

(48) Kloeckhof diss. de frigidis, nervorum systemati inimicis, ad ductum aphorismi Hippocratis. Lugd. Bat. 1736.

(49) Vilnae fere omni anno contingit, ut rustici trahae congelati insidentes, ab equis suis, mercatum adire solitis, ad urbis portas ducantur.

(50) « . . . qui per nives multas incedunt intensissima *fame*, et prae hac saepe *lipothymia* corripiuntur ». Plutarch. Symph. VI. Cap. 8.

tiam duram, fragilem, elasticam efformant, ex quo universi corporis rigor. Interdum asphyxia ad *unam* dumtaxat corporis partem sub forma *gangraenae* circumscribitur. Praecedit tunc macula alba, indolens, cui pruritus, rubor, calor, dolor succedunt, superveniente tandem vesicula in ulcus mali moris, et, nisi recta adhibeatur cura, ut diximus, in gangraenam transitura.

Cura.

3. Est autem *cura congelatorum*, saepe successu coronata (51), sequens: corpus asphyctici spoliatur caute vestibus, cultro, et forficibus levi manu solvendis, non vi detrahendis, ne membra rigida frangantur. Ad hoc periculum antevertendum aegrotus in illa ipsa corporis positione, quam ei gelu conciliavit, servandus est. Praeterea circumdatur universum corpus, ore et naribus exceptis, *nive*, cum qua et lenes instituuntur frictiones (52). Regelato sic quo-

(51) El. Camerarii diss. Taurinens. p. 66, 199.

(52) De curationibus tali pacto peractis lege Beckersche *Noth. und Hulfsbuchlein*. 1. *Th. Frankfurt* 1790. p. 22. J. P. Frank l. c. p. 277. Memorabilis quoque casus a Sauvages (Nosologia method. Cl. VI. Gen. XXIII. Spec. 5) narratur. Miles, inquit, quidam sub plaustro jacens nive tectus erat alter eundem locum dormiturus occupat, et priori inscius incumbebat; calore superincumbentis inferior reviviscens alterum excitat, et sic ambo evadunt, secus somno perpetuo premendi.

dammodo corpore, *lavatio* ope *aquae frigidae*, primum simplicis, dein vino, aut alcohol mixtae institui debet. Detersum postea corpus pannis laneis lecto frigido in cubiculo frigido locato committitur. Possunt et *clysteres frigidi* ex aqua, et aceto injici. In malo rebelli, pulmonibus aër, dummodo non calidus, introducendus est (53).

§. XCVII.

EX CALORE ET ELECTRICITATE.

Calor.

1. Et hic extremitates oppositae se tangunt. *Calor* enim ex balneo (54), inprimis vaporis (55), vel ex congregationibus (56) evolutus, saepe lipothymias ope aurae frigidae nonnisi caute profligandas (57) producit.

(53) Cap. XXVII. §. CI. N. 8.

(54) Aetius Tetrab. III. S. I. C. 8. Plura exempla lipothymiarum in balneo nimis calido ortarum vidi, bis gravissimi morbi acuti subsequebantur.

(55) Qui balnea vaporum in Rossia prima vice ingrediuntur saepe in lipothymias incidunt.

(56) In ecclesiis, comitiis, theatris a magno congregatorum numero excalefactis, quin aër jam inquinatus dici possit, plurimi animo linqui solent.

(57) Gravissimos morbos pulmonum, aliorumque viscerum ex incauta hominum lipothymia correptorum frigori expositione observavi.

Electricitas.

2. Eumdem effectum praestat *electricitas atmosphaerica* (58), potissimum *fulmen.*

Literatura.

3. De *asphyxia sideratorum* legi merentur CHARLETON (59), MAJOR (60), CRAUS (61), ROESER (62), VALENTINI (63), JUCH (64), MUNNICH (65), VOLMAR (66), MARCKER (67), BUCHNER (68), BIEDERMANN (69), ACKERMANN (70),

(58) Uxor Nuntii Hispanici an. 1799 Vindobonae degentis appropinquante tempestate cum tonitru animo linquebat.

(59) De cerebro et fulmine. Lond. 1665.

(60) Diss. de tactis fulmine. Kil. 1673.

(61) Diss. de fulmine tactis. Jen. 1694.

(62) Diss de fulminatis. Regiom. 1704.

(63) De ceraunia et de fulmine tactis. Gies. 1717.

(64) Diss. de eo quod medicum decet circa fulmine tactos. Erf. 1737.

(65) Relatio physico-medica *von zwo durch einen Donnerschlag in Osterwyk verungluckten Personen, deren eine gerettet wurde. Halberst.* 1742.

(66) Diss de fulmine tactis. Argent. 1765.

(67) Progr. de electricitatis aëreae in corpus humanum actione Pragae 1766.

(68) Diss. de morte in fulmine tactis. Hal. 1766.

(69) Diss. caussae subitae mortis fulmine tactorum. Lips. 1768.

(70) De morbo et sectione fulmine nuper adusti. Kil. 1771.

Nietzki (71), Retz (72), Lyon (73), Stadthofer (74), Van Marum (75), aliique (76).

Symptomata.

4. Fulmine tactus modo in lipothymiam, modo in asphyxiam incidit. In *lipothymia* facies tumet, rubet, oculi fixi sunt, sanguine suffusi, lacrymantes; os, nares, et aures (77) cruorem fundunt; musculi praesertim extremitatum resoluti cernuntur; respiratio cohibetur; pulsus aut plane desideratur, aut parvus, et irregularis fit, deletis simul animi facultatibus (78). Prae-

(71) Diss. de methodo morbos inflammatorios a fulmine ortos curandi. Hal. 1771.

(72) *Fragmens sur l'électricité humaine. Paris* 1785.

(73) *Account of the phaenomena discovered in examining bodies killed by lighthening.*

(74) *Von der todtlichen Wirkungsart des Blitzes. Dresd.* 1791.

(75) *Beschreibung einer ungewohnlich grossen Elektrisirmaschine. Leipzig* 1798.

(76) Ephem. Nat. Cur. Dec. I. An. 2. Obs. 37. Dec. II. An. 10. Obs. 136. An. 9, et 10. Obs. 58. Cent. I, et II. Obs. 28. Commercium literar. Norimberg. 1732. p. 402. p. 739. p. 13. *Journal des savans* 1684. *N.* 24. *Histoire de l'Ac. des sciences à Paris* 1772. p. 14. *Histoire de la société de médecine* 1776. p. 351. *Memoirs of the med. society of London. Vol. VI. Append. Journal de médecine. T. XI* p. 27. *T. XXIV. T. LXI.* p. 606. *Philosophical Trans. Vol.* 49. *P.* 2. *Vol.* 80.

(77) Hemmer Com. Acad. Theodoro-Palatinae. Vol. V. p. 150.

(78) Sprengel *Handbuch der Pathol.* 3. *Th.* §. 364. p. 218. 3 edit.

sente *asphyxia*, homo, aut in ea, qua a fulmine tactus fuit, positione manet (79), aut dormienti similis invenitur. Hujusmodi asphyctici diutius, quam alii calorem retinere solent. Plurimi illorum odorem sulphuris (80), aut phosphori (81) spirant. Corporis superficies alias intacta, saepius strias rubras, serpentiformes, praesertim ad brachia, et ad pectus exhibet (82). Interdum cutis adspectum, ac si a ferro candente tacta fuisset, refert. Nonnunquam illa a vesicis notatur. Crines fere semper adusti.

Autopsia cadaverum.

5. Sectis *cadaveribus* citissime putrescentibus (83), suffocatisque similibus (84), nec ossa,

(79) P. II. Vol. II. Cap. XIV. §. LXI. 2. Beaulieu tractatus de tonitru et fulmine.

(80) « Omnibus fulguritis odor sulphuris est ». Seneca Nat. Quaest. II. 2. Roeser l. c. §. XVI. p. 16.

(81) Bernt l. c. p. 119.

(82) Struve *Versuche uber die Kunst Scheintodte. u. s. w.*

(83) Jam Euripides dixerat : *Phaetontem* a fulmine tactum in putredinem abivisse. Poëtam errasse contendit Bulengerius (De terrae motu et fulmine. L. V. Cap. 11), propterea quod Plutarchus (Cap. II sympos.) asseruerit : « eorum, qui de coelo tacti sunt, corpora *non* putrescunt ». Verum et Brandesii (*Versuche uber die Lebenskraft. Hannov.* 1796 §. 30) et Wendtii (Loder's *Journal f. die Chirurgie.* 1. *B.* p. 245) observationes de cita cadaverum fulmine tactorum putredine abunde testantur.

nec vasa sanguinea (exceptis iis cerebri, utpote interdum dilatatis, et disruptis (85)) morbosi quid exhibent (86). Visa tamen sunt medulla oblongata lacerata, et tympanum evulsum (87). Pulmones utplurimum sunt collapsi, et cor sanguine turgidum (88).

Caussae.

7. Qui memor est, dari homines adeo ad combustionem dispositos, ut sponte comburi possint (89); ille minime inficias ibit, dari etiam homines, qui prae aliis fulminis imperio subjiciuntur. Illius periculum maxime incurritur in *cubiculis* humilibus, angustis, moram faciendo prope parietes, caminum, hypocaustum, specula, candelabra, aliaque utensilia metallica, in lectis ferro munitis, locisque, per quae fulmen jam prius sibi viam paraverat; in *ecclesiis* prope turrim, campanas, organum, imagines sanctorum auro, vel argento obductas, portas ferreas clathratas; in *plateis* prope domus stillicidia, rivos; et in *campis* prope arbores, flumina,

(84) Leske *Auszuge aus den Transactionen*. 4. *B*. p. 231.
(85) *Histoire de l'Académie R. des sciences* l. c. p. 308.
(86) Reimarus *Vom Blitze*. p. 200.
(87) Charleton l. c.
(88) *Histoire de l'Académie* l. c.
(89) P. I. Vol. III. Cap. XLII. §. CLXXVIII.

lacus, frumentum, foenum, equitando, curruque vehendo. Caussa proxima sideratorum in suffocatione per vapores sulphureos, in concussione systematis nervosi per ictum, et in compressione cerebri a cruore effuso locata est. Illam potissimum in stimulum electricum principium vitae exhaurientem, aliis praeeuntibus (90), locamus.

Diagnosis.

8. Cognoscitur, quod asphyxia, aut mors fulmini tribuenda sit (91), dum tempestas cum tonitru vehemente praeiverat; dum cubiculum, et vestes miseri odorem sulphureum, aut phosphoreum exhalant; dum corpus, vestes, parietes, cubiculi, arbores propinqui fulminis praegressi vestigia prae se ferunt, dumque metalla fusa inveniuntur. Posset *combustio spontanea* in errorem ducere.

(90) *Tubingische Anzeigen* 1799. p. 758. PARKINSON *Merkwurdige Abhandlungen von London.* 2. *B.*

(91) « *Hier kann es sich allerdings leicht zutragen*, ait BERNT (l. c. p. 120), *was drey Reisegefahrten begegnet ist, von denen der eine wahrend eines Gewitters vom Blitze erschlagen wurde, die andern von den Verwandten als des Mordes verdachtig vor Gericht gezogen, jedoch nach der arztlichen Leichenuntersuchung von allem Verdachte frei gesprochen worden sind.* (FORT. FIDELIS p. 594) ».

Prognosis.

9. Fulminis ictus interdum effectus salutares exerit (92). Nec ubi ille diuturnam inducit asphyxiam (93), necessario semper interficit (94). Visa est mater fulmine perempta, salva prole tum brachiis insidente (95), tum utero inclusa (96), et vice versa (97). Siderati, qui convalescunt, exhibere solent desquamationem epidermidis (98), anaesthesiam (99), impotentiam electricitatem atmosphaericam perferendi

(92) De morbis rebellibus a fulminis ictu sanatis lege Cartheuserum diss. de singularibus quibusdam morborum curationibus. Francf. 1777. p. 17.

(93) Duas horas asphycticus erat aeger fulmine tactus, ac sanatus, de quo legitur in *Abhandlungen aus der Naturgeschicte u. s. w. aus den Schriften der Harlemer und andern Hollandischen Gesellschaften.* 2. *B.* p. 330. Roeser l. c. §. 14.

(94) Bene elementa politiae medicae. Budae 1807 p. 278.

(95) Schenk obs. Lib. I. p. 89. (Exemplum celeberrimi Fracastorii).

(96) *Repliques à* Veyras *sur la nature des arquebusades. Lyon* 1590.

(97) De infante mortuo per abortum excluso, matre fulmine tacta salva, narrat Hoppel (relat. cur. T. II. p. 42).

(98) Zacchias quaest. med. legales. Lib. II. p. 89.

(99) Benevienius de abdit. Cap. 13.

(100), dolores, tumores, paralyses in variis corporis partibus, praesertim vero in extremitatibus inferioribus.

Cura.

10. Sideratus illico ex loco recluso (1) removendus, et vestibus spoliandus est. Porro si indicia inflammatoria adsint, mox *vena* aut jugularis, aut mediana *sauciari* debet. Copiosae dein *hirudines* ad tempora, et *cucurbitulae scarificantes* ad nucham applicantur. Adspergitur interea aeger *aqua frigida*, foveturque caput epithemate ejusdem temperaturae, non neglectis *clysteribus* ex aqua tepida, aceto, et sale. A remediis calefacientibus, et a frictionibus abstinendum (2). Illis dumtaxat locus est, si aegri habitus fuerit gracilis, pallidus, pulsusque nullus; tunc quoque *calor*, *vinum*, *electricitas* (3), et auxilia respirationis opus restituentia (4),

(100) Hoc phaenomenon per notas hucusque stimulorum leges *non* explicatur; deberet enim exhausta a fulmine excitabilitas, ad minorem electricitatis stimulum vix sensilis esse.

(1) « Romani locum, in quem fulmen inciderat, pro *sacro* habebant, quod eum (locum) sibi Deus dicasse videretur ». (Festus).

(2) Zarda l. c. Stoll l. c. p. 62. Struve l. c. p. 98.

(3) Fothergill apud Hawes l c. Stoll l. c. p. 63. Schouten l. c.

(4) Cap. XXIII. §. CI. N. 8.

indicantur. Summam laudem in asphyxia sideratorum sibi promeruit *geochosia*, seu *balneum terrae* (5), posito corpore denudato oblique, et capite elevato in fossam, cooperiendoque corpus, excepta facie (aqua frigida reiteratis vicibus adspergenda), levi terra ad altitudinem manus, donec aut convalescentiae, aut mortis indubitata appareant vestigia. Agitne terra instar alcali, exhaustam a fulminis stimulo excitabilitatem resarciendo (6)? Revera et *alcali* fixum hic commendatum fuit. Forte cura tetani, auctore STUTZ (7), conveniret?

§. XCVIII.

A MIASMATE, CONTAGIO, ET NARCOTICIS.

Miasma.

1. Fulminis vim quodammodo aemulantur exhalationes paludum, vulgo *miasmata*. Prosternunt nempe quandoque ita sanissimos, robustissimosque homines, ut pro tempore in agone

(5) POPPE l. c p. 490. STRUVE l. c. p. 98. STOLL l. c. *Deuscher Mercur* 1786. *Salzburger medicinisch-chirurg. Zeitung* 1790 4. *B.* p. 224 Lithuaniae incolae magni hoc auxilium faciunt momenti; ipse vero relate ad illud experientia destitutus sum.

(6) HUMBOLD *Versuche uber die gereitzte Nervenfaser. Berlin* 1797.

(7) P. II. Vol. IV. Cap. XIII. §. LXVIII. N. 2.

constitui videantur. Pro tempore, inquam, nam tale malum *periodice* recurrere solet, quamobrem *febris intermittens perniciosa syncopalis* audit (8). Typum iste morbus servare solet tertianae aut simplicis, aut duplicis. Aeger nullo dolore perculsus frequenter, graviter, et absque caussa manifesta languet, exsolvitur, et anima deficit, sive de latere in latus se velit convertere, an manum tentet loco movere. Faciem tunc habet cadavericam, colorem plumbeum, oculos semi-clausos, albumque tantummodo exhibentes, anhelitum sublimem, supinumque sine motu decubitum (9). Nisi (fugatis si opus sit prius complicationibus) *cortex cinchonae officinalis*, uti in aliis febribus perniciosis (10), porrigatur, secundus, aut tertius febris accessus aegrum e medio tollit.

Contagium.

2. Et febres continuae a *contagio* excitatae interdum cum lipothymia ingruunt (11), eaque hinc inde solvuntur (12).

(8) *Synonyma.* Amphimerina syncopalis, tritheophia syncopalis, syncope febricosa, febris syncopalis.

(9) Torti therapeutica specialis ad febres periodicas perniciosas. Venet. 1732. Lib. IV. Cap. 2. p. 210.

(10) P. I. Vol. I. Cap. II. §. XXX. N. 16.

(11) Senac de corde. Lib. IV. Cap. 12. p. 548. *Annales de la société de médecine de Montpellier. T.* 25. p. 367.

Narcotica.

3. Doctrinam, quae ad animi deliquia a *narcoticis* excitata spectat, jam in alio hujus operis loco (13), explanavimus. Mentio quoque injicienda fuisset de *seminibus colchici autumnalis* (14), et de *stipitibus solani dulcamarae* (15).

(12) J. P. Frank l. c. p. 45. (Proprii sui morbi historia enarratur. Asphyxia quatuor perduravit horas).

(13) P. II. Vol. II. Cap. XXV.

(14) Chirurgus Vindobonensis conspicuus, affectionibus arthriticis excruciatus, sibi *tincturam colchici autumnalis* cum vino Madera paratam ex Anglia committi curavit. Lagena hac tinctura repleta, in cellario deposita, atque, commutando domum, oblivioni tradita fuit. Detecta illa lagena fortuito a famulo (an. 1823 mense octobri), ille liquidum, quod pro vino puro habuit, cum familia sua epotavit, duobus inde subsequentibus funeribus.

(15) An. 1819 mense majo, feminae nobilissimae, infarctu glandulae in mamma laboranti, infusum *solani dulcamarae* ex drachmis duabus stipitum ad colaturam librae unius paratum, ac quotidie sumendum, praescripseram. Cum vero aegrota sex dosibus jam usa esset, lipothymiis obnoxia facta est. Caussam illarum in dulcamara quaerens, eam seposui. Evanuerunt ab illo tempore lipothymiae. Elapsis nonnullis diebus, experimenti gratia, iterum laudatum infusum praescripsi; ac eodem plane cum effectu. De lipothymia ex *massa pilularum de cynoglosso* lege Ephem. Nat. Cur. Dec. II. An. 6. Obs. 202, deque alia ex *opio*, per glaciem super abdomen et clysteres frigidos sanata, Mich. Portal in *Journal de médecine, chirurgie et pharmacie* 1815 *juin* p. 136.

§. XCIX.

A VAPORIBUS CARBONUM.

Notio.

1. *Fodinae carbonum fossilium, et carbones accensi* homines, qui illis exponuntur, vigiles in *lipothymiam*; dormientes in *asphyxiam* conjicere solent.

Symptomata.

2. *Lipothymiae*, praevio capitis dolore summo, aurium sussurru, proclivitate ad somnum, virium prostratione, vomituque ingruunt; *asphyxiae* a sensu angustiae sub somno, aegro caeterum motus voluntarios instituendi impotente, annuntiantur (16). Priusquam asphyxia omnibus numeris absoluta fiat, aegroti apoplecticorum more, tamen sine notis paralyticis decumbunt. Facies illis rubet, livetque; respiratio est stertorosa. Sphyncterum officium conspicitur deletum. Pulsus tangitur modo magnus, et lentus, modo frequens, et filiformis. Plurimi vomitum patiuntur.

Autopsia cadaverum.

3. *Cadavera* exhibent (17): livorem fere

(16) Sic mihi nonnulli homines, quos ex asphyxia sanitati restituere potui, narrarunt.

(17) Plurima cadavera ipse secavi, alia LOBENWEIN. Illius observationes continentur in *Pamietnikow Towarzystwa*

universalem, oculos rubros, interdum spumam coram ore, semper membranam schneiderianam, musculos capitis et faciei, atque pericranium purpureo colore notatos, menynges, et cerebrum in statu normali, vasaque sanguinea encephali nonnunquam dilatata, cruore turgida, membranam mucosam tracheam, et bronchia investientem ruberrimam, pulmones sanos, aortam vacuam, venam cavam cruore repletam, sanguinemque tum arteriosum, tum venosum aequo pacto atrum, et solutum (18).

Caussae occasionales.

4. Quadraginta tres casus asphyxiarum a vapore carbonum, quos novemdecim annorum curriculo Vilnae ex propria experientia collegimus, ortum debebant fornacibus sic dictis

lekarskiego Wilenskiego. T. I. Wilna 1818. p. 145. ADELMANN *Medicinisch-gerichtliche Untersuchung betreffend einige durch Kohlendampf verungluckte Menschen* (*Rheinische Jahrbucher.* 5. *B.* 2. *St.* p. 135). (Tubus intestinalis inflammatus, et gangraenosus detectus fuit); SCHENK *Obductionsbericht eines durch Kohlendunst ums Leben gekommenen Ehepaars* in *Archiv fur med. Erfahrung von* HORN etc. 1823 *jan. febr.* p. 93. (Tubus intestinalis secundum normam. Tegumenta capitis sanguine rubro suffusa. Facies pallida, non tumida. Temperatura cadaverum illi aliorum similis. Rigebant membra).

(18) BERNT l. c. p. 115.

Svecicis (19), quatenus videlicet canalis, per quem vapor carbonum avolare deberet, aut fortuito, aut consulto (20), mature nimis claudebatur. In Gallia, et Italia idem malum a carbonibus accensis ad cubicula, dormitoria, aut ad alia loca reclusa deportatis observatum, et ut rarum descriptum est (21).

Diagnosis.

5. Carbonum vapor corpori humano duplici ratione infensus est, nimirum tum per evolutionem gaz acidi carbonici opus respirationis

(19) Sub nomine *fornacis Svecici* intelligitur fornax, cui ligna in ipso cubiculo committuntur. Vices hinc agit simul camini, ac mirifice aërem cubiculi mutare adjuvat. Ast dum canalis exitui vaporis carbonum dicatus, antequam hi plane ardere cessaverint, clauditur, malorum non datur finis.

(20) Rustici Lithuani in propriis tuguriis *fumo* (ast illo innocenti ex lignis ardentibus manante) delectantur. Dum hyemali tempore ad urbem se conferunt, ac cubicula fornacibus svecicis instructa inhabitant, ad fumum obtinendum, canalem, per quem carbonum vapor avolare deberet, hora somni (aeterni) claudunt.

(21) *Histoire de l'Academ. R. des sciences an.* 1701. p. 18. Buquet in *Mémoire de la société R. de médecine an.* 1776. p. 183. Hermant *Mémoires sur les effets funestes du charbon allumé.* Portal *Rapport sur les effets des vapeurs méphitiques dans le corps de l'homme.* p. 1, 2, 3. J. P. Frank l. c. p. 132.

laedentis, tum per principium aliquod narcoticum systemati nervoso, praecipue cerebro infensum. Effectus veneficos vaporis carbonum, magis ab hoc principio narcotico, quam ab illo gaz repetimus; vidimus enim, quod, dum plures homines in uno eodemque a vapore carbonum contaminato loco diversa super strata jacent, ii, qui superius locati sunt plus, quam inferiore loco positi patiuntur, cum tamen, si gaz acidum carbonicum caussa praecipua asphyxiae esset, contrarium phaenomenon contigere deberet. Vidimus porro homines sanos in loca a vapore carbonum contaminata intrasse, ibique tam diu, quam ad asphycticos extrahendos requirebatur, mansisse, quin illi homines detrimentum acceperint, quod in atmosphaera respirationi non idonea neutiquam fieri potuisset. Nil praeterea clarius demonstrat, vim veneficam vaporis carbonum, quin negotium respirationis laedatur, locum habere posse, quam experimenta cum animalibus capta, quae scilicet animalia etiam tunc, dum, excepto capite, vapori illi exposita erant, necabantur (22). Nullibi vis venefica caussae allatae magis patet quam in infantibus, quos, etiamsi vaporis carbonum vix aut ne vix quidem in cubiculo obvenerint vestigia, attamen

(22) Carminati de animalium ex mephitibus et noxiis halitibus interitu, ejusque caussis. Laude Pompeja 1779.

febre cum faciei rubore, inquietudine, et vomitu graviter laborasse observavimus. Quoniam vero haec symptomata etiam *dentitioni laboriosae*, et *encephalitidi* communia sunt, cavendum ne, quod carbonum vapori tribuendum est, illis tribuatur morbis.

Prognosis.

6. Nisi aeger citissime extra atmosphaeram a carbonum vapore contaminatam trahatur, morbus radices adeo altas agere solet, ut, etiamsi perfecta necdum locum obtineret asphyxia, arduum sit auxilium afferre. Licuit nobis tamen semel (23) inter novem milites asphycticos septem salvare. Semper lenius affliguntur qui in vomitum aut spontaneum, aut artificialem incidunt. Pessimum hinc etiam indicium esse solet, dum emetica majori dosi exhibita effectum recusant. Caeterum prognosis maxime a statu sensorii communis, et respirationis desumenda est. Interdum tamen capite sat libero, febris notas typhoideas exhibens, et bronchitidi nupta, vitae insidias struit. Haec simultanea actio vaporis carbonum, tum in systema nervosum, tum in membranam mucosam vias aëreas ambientem, affinitatem illius cum nonnullis contagiis febrilibus ostendit.

(23) An. 1806 Vilnae.

Cura.

7. *Methodus medendi*, a multiplici nostra experientia confirmata sequens est. Deportato, quo citius id fieri licet, aegro in aërem liberum, spolietur vestibus, et locetur capite elevato super mensam. Si pulsuum obvenient vestigia, illico *venaesectio* aut ex jugulari, aut ex mediana instituenda est. Simul copiosae *hirudines* circa tempora, et retro aures applicandae sunt. Facies, et reliquum aegri corpus *aqua frigidiuscula*, et *aceto* adspergitur, loca dein madida panno laneo abstergendo. Solae palmae manuum, et plantae pedum pectinibus setaceis perfricentur. Ano injicitur *clyster* ex aqua frigida, aceto, et sale. Omni jure clysteres ex fumo nicotianae (utpote intestina distendentes, hincque pulmones in angustum spatium comprimentes, atque aliunde vi narcotica praediti) damnantur (24). Si aeger deglutire valeat, et sponte, non multum vomat, *solutio tartari emetici* (25) ingerenda. Turpiter enim errant, qui vomitum non esse excitandum

(24) Portal l. c.

(25) Fortis solutio exhibenda ex. caus grana tria in duabus aquae destillatae unciis, capiat binis vicibus, tempore octavae horae partis, et repetatur si opus fuerit.

docent (26). Quodsi respirationis opus jam deletum foret, illud ope introductionis aëris in pulmones (27) excitandum. Comparente febre cum notis bronchitidis, frigus evitandum, et aeger secundum regulas generales (28) curandus.

Alii vapores.

8. In cubiculis recenter dealbatis, aut coloribus oleariis pictis, nec non in fodinis metallicis aër particulis *calcis* (29), *plumbi* (30), *arsenici*, *olei terebinthinae* (31) imbutus, simulque debita gaz oxygenii portione orbatus (32), tum systemati nervoso, tum viis pneumaticis insidias struit, quibus secundum leges vix expositas (33) occurrere studemus.

(26) Orfila l. c. p. 199: « *ce moyen* (*la saignée*) *est préférable à l'émétique, dont on a quelque fois fait usage en pareil cas, et qui a été plutôt nuisible qu'utile* ».

(27) Cap. XXIII. §. CI. N. 8.

(28) P. II. Vol. VI. Cap. VIII. §. XXXVI.

(29) P. II. Vol. VI. Cap. VIII. §. XXXIII. N. 2.

(30) P. II. Vol. IV. Cap. XII. §. LXI. 2. §. LXII. 5.

(31) *Gazette de santé* 1815 *juillet.*

(32) Knape *Kritische Annalen der Staatsarzneykunde fur das neunzehnte Jahrhundert.* 1. *B.* 1. *Th.* p. 123.

(33) N. 7.

Caput XXIII.

DE ANIMI DELIQUIIS PNEUMATICIS.

§. C.

EX IMPEDITO AD PULMONES RECENS NATORUM AERIS ACCESSU.

Notio.

1. Communissimum est animi deliquium *ex impedito ad pulmones recens natorum aëris accessu.* Doctrina huc spectans a scriptoribus de asphyxia infantum in genere (1) illustrata est.

Caussae.

2. *Caussae* accessum aëris ad pulmones recens natorum impedientes sunt mors matris gravidae, partus foetus adhuc a membranis circumdati (2), contractio orificii uteri capite sive praevio, sive postero, spasmus vaginae capite postero (3), obvolutio colli a funiculo umbilicali, glan-

(1) Cap. XXII. §. XCIV. N. 1.

(2) Bernt l. c. p. 84.

(3) Plenk *Anfangsgrunde der Geburtshulfe. Wien* 1768. p. 158. Wigand *Die Geburt des Menschen. Berlin* 1820.

dula thymus praemagna (4), liquor amnii (5), cruor, mucus os, et pulmones oppilantes.

Cura.

3. Quo ultimo in casu cavitas oris illico ope digiti a corporibus extraneis liberanda est. Hoc labore peracto, homo sanus proprium in pulmones infantum introducere debet halitum. Methodum hujusmodi, qua permultos infantes salvavimus, illi aërem per *follem* introducendi cum aliis (6) longe anteponimus. Vanus enim est timor, quod aër, qui jam semel respirationi inserviverat, ad functionem istam provocandam altera vice non sit idoneus. Immo aër ille, utpote minus oxygenii continens, ideoque minus stimulans, ita sensibilitati exquisitae recens natorum quadrare videtur, uti tenuissimus victus illis, qui a fame exhausti sunt, quadrat. Praeterea thorax opus respirationis imitando vicissim comprimitur, et relaxatur. Haec operatio in *balneo tepido* ex aqua, et vini portione, infante in alterutrum latus decumbente, suscipi-

(4) Schallgruber *Aufsatze und Beobachtungen aus dem Gebiete der Heilk.* Gratz 1816. (Ponderis granorum 345).

(5) Scheel Commentatio de liquoris amnii asperae arteriae foetuum humanorum natura et usu Hafn. 1799. p. 15, 59 Tode *Medicinisches Journal.* 3. *B.* p. 221.

(6 Smellie, Levret, Portal, Duffot, Faissole, J. P. Frank (l. c. p. 249), et Struve (l. c. p. 112).

tur, non neglectis frictionibus totius corpusculi, et praesertim regionis epigastricae. Haec porro regio aeque, ac facies vicissim aqua frigidiuscula adspergitur. Sunt qui *embrocationem* commendant (7). Nec *applicatio caloris sicci* ope panni lanei, nec *clysteres* ex infuso florum chamomillae, oleo et sale negligendi sunt; quae si non juvarent, *electricitati* (8) quoque locus foret.

§. CI.

EX SUBMERSIONE IN AQUIS.

Notio.

1. Asphyxiarum nulla tot indaginum fuit objectum illa *submersorum*.

Literatura.

2. Quod probant, praeter super allatos auctores (9), CONDROCHIUS (10), THOMASIUS (11), SEB. ALBINUS (12), PECHLINUS (13), SELIGMANN (14),

(7) NIEMAYER in *Journal der Erfindungen, Theorien und Widerspruche in der Natur und Arzneywissenschaft.* 2 *Th.* p. 101.

(8) BOER *Abhandlungen und Versuche, Geburtshulflichen Inhalts.* 2. *Th.* p. 13, 26.

(9) Cap. XXI. § XCI. N 2.

(10) De rabie, de iis qui submerguntur. Francf. 1610.

(11) De morte in undis contra SERVIUM. Lips. 1667.

(12) *Kurzer Bericht und Handgriff, wie man mit den Per-*

Becker (15), Crausius (16), Detharding (17), Charisius (18), Laurembert (19), Behrens (20), Schulzen (21), Brendel (22), Zieglern (23), Roederer (24), Squario (25), Isnard (26), Eberhard (27), Jaeger (28), Bonamy

sonen, so in VVassergefahr gerathen, nicht zu lange im VVasser gelegen, doch gleichsam fur todt herausgezogen werden, umgehen solle 1675.

(13) De aëris et alimentorum defectu, et vita sub aquis. Kiel. 1676.

(14) De hominibus 'Ενυδροβιωσις. Rostoch. 1681.

(15) De submersorum morte sine pota aqua. Giess. 1704.

(16) Diss. de restitutione in vitam suffocatorum laqueo, vel in aqua. Jen. 1705.

(17) Epistola de methodo subveniendi submersis per laryngotomiam. Rostoch. 1714.

(18) Diss. de morte submersorum in aquis. Regiom. 1735.

(19) Diss. ergo demersorum vitae fons ultimus est respiratio. Paris. 1740.

(20) *Kunst ertrunkene Menschen wieder zu erwecken. Braunschw.* 1742.

(21) *Nachricht von den neuesten Versuchen im Wasser verungluckte Menschen wieder zu erwecken.* V. *Hall. Anzeigen* 1742.

(22) Diss. experimenta circa submersos in animalibus instituta. Goett. 1754.

(23) Diss. de submersis et methodo illis succurrendi. Basil. 1754

(24) Diss. sistens de submersis aqua. Goetting. 1760.

(25) *Dissertazione epistolare intorno al ravvivar i sommersi. Venezia* 1761.

(26) *Cri de l'humanité en faveur des personn. noyées. Paris* 1762.

(29), DUCHEMIN DE L'ETANG (30), ESCHENBACH (31), PAPIUS (32), HAEN (33), CHAPEAU, et FAISSOLE (34), GRUMMER (35), MENN (36), PIA (37), REDLICH (38), NACHTIGALL (39), PLATZ (40), KÜHN (41), POHL (42), KOHLREFF (43),

(27) Diss. de submersorum vita restituenda. Helmst. 1767.

(28) Diss. experimenta de submersis. Tubing. 1769.

(29) *Nouvelle expériences pour sauver les noyés.* V. *Gazette salutaire.* 1770.

(30) *Mémoires sur la cause de la mort des noyés pour servir de reponse à M.rs* FAISSOLE et CHAMPEAUX 1770.

(31) *Arzneymittel z. Rettung der Ertrunkenen. Rost.* 1771.

(32) Diss. exhibens tum modum et caussam in aquis submersorum, tum etiam generalem methodum et remedia, quibus illi, qui in aqua vel fumo carbonum extincti videntur, ad vitam iterum resuscitari possunt. Herbip. 1771

(33) *Abhandlung uber die Art des Todes der Ertrunkenen, Erhenkten und Erstickten. A. d. Lat. VVien* 1772.

(34) *Erfahrungen und VVahrnehmungen uber die Ursachen des Todes bey Ertrunkenen. Danzig* 1772.

(35) Diss. de submersorum resuscitatione. Lips. 1774.

(36) Diss. de submersis et suspensis. Erlang. 1774.

(37) *Détail des succès de l'établissement que la ville de Paris a fait en faveur des personnes noyées.*

(38) Diss. de submersorum resuscitatione. Lips. 1774.

(39) Diss. de caussa mortis submersorum. Viennae 1775.

(40) De caussa mortis submersorum. Viennae 1775.

(41) Diss. de caussa mortis hominum aqua submersorum, eosque in vitam revocandi methodo Graecis usurpata. Lips. 1778.

(42) Progr. de difficili disquisitione cadaverum aqua submersorum. Lips. 1778.

TESTA (44), M'DONNEL (45), LEITER (46), FULLER (47), LEONHARDI (48), GOODWYN (49), SCHIMM (50), METZGER (51), FRANKS (52), SCHRAGE (53), S. G. VOGEL (54), COLEMANN (55), GEHLER (56), HAMILTON (57), WOODFORD

(43) *Von der wahren Todesart der Ertrunkenen. Lubeck* 1778

(44) *Della morte apparente degli annegati. Firenze* 1780.

(45) Diss. de submersis. Edinb. 1784.

(46) Diss. de asphyxia aquis submersorum. Argent. 1785.

(47) *Some new hints relative to the Recovery of Persons drowned. Lond.* 1785.

(48) Progr. de latice pulmonum spumoso, hominis vivi submersi signo ambiguo. Viteb. 1786.

(49) *The connexion of life with respiration, or an experimental inquiry into the effects of submersion. Lond.* 1788.

(50) Diss. de submersis. Argent. 1788.

(51) Animadversiones in hypothesin GOODWYNI de submersis. Regiom 1789.

(52) *Observations on animal life and apparent death from accidental suspension of the function of the lungs, with remarks on the Brunonian system of medecine. Lond.* 1790.

(53) Diss. de submersis Harderov. 1790.

(54) *Medicinisch-politische Untersuchungen der Ursachen, welche die Wiederherstellung der Ertrunkenen so selten machen. Hamb.* 1791.

(55) *Abhandlung uber das durch Ertrinken, Erdrosseln und Ersticken gehemmte Athemholen, nebst Vorschlagen zu einer neuen Behandlungsart dieser Krankheit. A. d. E. Leip.* 1793

(56) Cur rarum sit, submersos vitae reddi. Lips. 1787. Pr. momenta quaedam, quae ad vitam hominum submersorum restituendam multum favere videntur. Lips. 1793.

(58), RUDIGER (59), FOTHERGILL (60), KITE (61), MURRAY (62), VAN MARUM (63), WIEDEMANN (64), SCHMIDT (65), PLOUCQUET (66), FINE (67), BERGER (68), GUNTHER (69), VIBORG (70), STEVENS (71), FINE (72), aliique (73).

(57) *Rules of recovering Persons recently drowned. Lond.* 1794.

(58) Diss. de resuscitatione submersorum. Edinb. 1795.

(59) *Ueber die Rettungsmittel, welche bey Ertrunkenen anzuwenden sind. Tubing.* 1794.

(60) *Inquiry into the suspension of vital action in cases of drowning and suffocation. Lond.* 1795.

(61) *Essays and observations physiological and medical on the submersion of animals. Lond.* 1795. *Memoirs of the medical society of London. Vol* 3 *N.* 14.

(62) Diss. de natura mortis ex submersione oriundae. Edinburgh. 1796.

(63) *Beobachtungen und Versuche uber die Rettungsmittel Ertrunkener. Leipzig* 1796.

(64) *Anweisung zur Rettung der Ertrunkenen. Braunschw.* 1797.

(65) Diss. de caussa mortis submersorum. Goett. 1798.

(66) Diss. sistens animadversiones quasdam in statum et therapiam submersorum. Tub. 1799.

(67) *De la submersion, ou recherches sur l'asphyxie des noyés et sur la meillure méthode de les secourir. Paris* 1800

(68) *Sur la cause de l'asphyxie par submersion. Paris* 1805

(69) *Geschichte und Einrichtung der Hamburgischen Rettungsanstalten fur im Waeser verungluckte Menschen. Hamburg* 1808.

(70) *Pathologische Bemerkungen uber ertrunkene Thiere* V. *Nordisches Archiv.* 1. *B.* 1. *St.* p. 1.

Symptomata.

3. Homines in aquis submersi exhibent corpus frigidum, extremitates rigidas, caput inflatum, faciem tumidam, ex livido rubram, oculos fixos, et prominentes, linguam saepe volumine auctam, ac interdum extra os pendulam, hocque cavum, nec non faucium illud a muco cruento repletum, pectus, et abdomen prominentia, sensuum officium deletum, respirationem abolitam, pulsumque nullum.

Autopsia cadaverum.

4. In *cadaveribus* tum hominum, tum animalium (experimenti gratia) submersorum obser-

(71) V. *The medical and surgical Register, consisting chiefly of cases in the New-York hospital by* J. Watts V. Mott. *New-York* 1818.

(72) Chirurgus Genevensis opus de submissione publici juris reddidit, quod necdum accepi.

(73) *Avis pour donner du secours à ceux qu'on croit noyés. Strasb.* 1740. *Die Kunst ertrunkene Menschen wieder zu erwechen. Augsb.* 1756. *Anzeigen der bewahrtesten Mittel, dadurch Menschen, die im VVasser erstickt, gerettet werden konnen. Hamb.* 1769. *Anleitung, wie den Ertrunkenen zur Rettung des Lebens Hulfe zu leisten. Zurich* 1779. *Magazine, Berliner.* 2. *B.* p. 472. *Bremisches* 2. *B.* p. 567. *Dresdner.* 2. *B.* p. 284. *Hamburgisches.* 26. *B.* p. 205. *Hannoverisches* 1764. p. 367, 1768. *N.* 100, 1769. *N.* 51, 52. *Mercure Suisse* 1733.

vata fuere vasa cerebri vacua (74), saltem non plena (75), alias cruore distenta (76), nunquam vero disrupta (77); venae jugulares, et cava turgidae (78), venae pulmonis, et arteria aorta sanguinem atrum continentes (79), cor dextrum cruore plenum (80), sinistrum sanguine nigro refertum (81); epiglottis erecta (82), vel saltem non depressa (83); pulmonum parenchyma aëre, et sanguine repletum (84), cellulaeque aëreae disruptae (85). Quaeris vero praecipue, *num pulmones, et ventriculus aquam contineant, nec ne?* Aquam vel nullam, vel admodum paucam in illis visceribus invenerunt DETHARDING (86), BECKER (87), GARDANE (88), TISSOT (89),

(74) SCHRAGE l. c.

(75) CHAMPEAUX et FAISSOLE.

(76) PORTAL l. c. *Dictionnaire encyclopédique. Edit. Genev. T.* 33. p 196.

(77) GOODWYN l. c. p. 4.

(78) Medic. Siles. satyrae. Spec. II. p. 14.

(79) VIBORG l. c.

(80) COLEMANN l. c.

(81) VIBORG l. c.

(82) HAEN l. c. PORTAL l. c.

(83) MORGAGNI de sed. et causs. morb. Epit. XIX. 44.

(84) WEBER obs. med. Fasc. I. N. 1.

(85) WALTER de apoplexia p. 64.

(86) L. c.

(87) L. c.

MORGAGNI (90), ISENFLAMM (91), J. HUNTER (92), KITE (93), LEPROTTI (94), GOODWYN (95), aliique (96). Altera ex parte aquam, vel quodcumque demum liquidum, in quod homo immersus fuit (97), in pulmonibus, aut ventriculo reperierunt ROEDERER (98), HALLER (99), LENTIN (100), STRUVE (1), FOTHERGILL (2), KNAUS

(88) *Journal de* ROZIER 1778 *mois de janvier, février, mars.* V. SCHERF *Archiv fur die medicinische Polizey.* 3. *B.* p. 194.

(89) *Anleitung fur das Landvolk.* p. 426.

(90) Epist. anatom. medic. XIX.

(91) *Versuch einiger praktischen Anmerkungen uber die Muskeln.* §. 53.

(92) *Proposals for the recovery of persons apparently droned, in Observations on certain parties of the animal oeconomy. Lond.* 1786.

(93) L. c. p. 91.

(94) Commentar. Bonon. T. I. p. 345.

(95) L. c. p. 14, 15, 19.

(96) Act. Berolinens. Dec. II. Vol. 3. p 38. BOHNIUS de renunciatione vulnerum. Dec. II. App. p. 194.

(97) Legitur apud PORTAL (*sur les vapeurs méphitiques* p. 23) de viro in cloaca suffocato, cujus trachea stercore repleta erat.

(98) L. c. p. 3.

(99) Opuscula pathologica, p. 156.

(100) *Beobachtungen einiger Krankheiten* p. 116, 120. (aqua in ventriculo).

(1) L. c. p. 105 (vomitus aquae).

(2) L. c. p. 73, 74. (Tres mensurae aquae ex ore fluentes).

(3), HAEN (4), LITTRE (5), LOUIS (6), PLOUCQUET (7), VIBORG, et SCHEEL (8), atque KOPP (9).

Caussa proxima.

5. Observationum illa discrepantia ex conatu plus minus efficace sub undis respirandi, atque ex fortuito epiglottidis statu aditum aquis ad tracheam modo concedente, modo denegante ortum trahit. Consensu vero omnium stabilitum est, *mortem submersorum neutiquam aquae deglutitae adscribi posse.* Neque illam *generis* esse *apoplectici*, ut LITTRE, WALTER, et KITE docuerunt, ex argumentis a GOODVYN, FOTHERGILL, et COLEMANN allatis elucet. Duo inter illa maximi facimus momenti, nimirum 1.° quod vasa cerebri in submersis, etiamsi aliquando turgeant, minime tamen disrupta obveniunt; et 2.° quod ii submersorum, qui salvantur, nunquam apoplexiae reliquias, paralysin videlicet exhibent. Quae cum ita sint, nil restat, nisi mortem submersorum *ex impedito accessu aëris ad pulmones*, et *denegato inde processu oxy-*

(3) *Salzb. med. chir. Zeit.* 1794 3. *B.* p. 417.

(4) Ratio medendi continuata. T. I. C. 2.

(5) *Mémoire de l'Académie R. des sciences. an.* 1719. p. 26.

(6) *Lettres sur la certitude des signes de la mort. Paris* 1752.

(7) L. c.

(8) *Neues Nordisches Archiv.* 1. *B.* p. 1, 44, 295, 298.

(9) *Jahrbrucher der Staatsarzueykunde.* 3. *Jahrg.* p. 5, 6.

genationis sanguinis et evolutione caloris animalis derivare. Pereunt hinc submersi (sat similes aegrotis a morbo coeruleo detentis) *ex suffocatione*, et *ex congelatione*, si dicere liceat, *interna*.

Diagnosis.

6. Verum ne credas, omnem inventum in undis hominem modo vix indicato periisse. Potest enim quis fortuito in aquis apoplexia corripi, ac apoplecticus jam factus submergi; possent tandem et cadavera hominum qualicumque demum modo peremptorum in undas conjici, ibique reperiri. Pars ista *diagnoseos* medicinae forensis sistit objectum.

Prognosis.

7. Nisi corpora submersorum laesiones, quae cum vita existere nequeunt, vel putredinis indicia prae se ferant, de restauratione nunquam est desperandum. Quo minus frigida atmosphaera, et aqua, in qua corpus degebat, eo major sanationis spes (10). *Tempus submersione* minus quam vulgo creditur *prognosin* regit. Exstant nimirum exempla hominum breve admodum per tempus submersorum, qui nihilominus salvari haud potuerant, exstantque contraria, inter

(10) Edouard in *Bibliothèque universelle* 1818 *november*. p. 241.

quae, non quidem ad illa a PECHLINO (11), aliisque descripta, et ab HALLERO rite definita (12), sed ad casus a PAULO ZACCHIA (13), PIA (14), caeterisque fide dignis (15) enarratas provocamus. Propria experientia inter tentamina septem infructuosa unum successu coronatum (16) exhibet, feliciores fuerunt alii (17). Salva

(11) Narrat (l. c.) de juvene, qui postquam 42 dies sub undis jacuerat, resuscitatus fuit!

(12) « Eae historiae partim ab ignaris hominibus profectae sparguntur, partim ad aliam caussam pertinent ». Elem. Physiolog. T. VIII.

(13) Quaest. med. legal. III. Consil. 79. (narrat de juvene, qui *post horam submersionis* resuscitatus fuit: additque « certum esse debet, non modo *hoc miraculum non esse*, neque inter illa eventa connumerandum, quae multam admirationem audientibus excitare consueverunt: quippe cum pateat, alios *permultos* non post horas tantum, ut iste juvenis, imo etiam post triduum, cum in aquis, vel alia ratione suffocati essent, revixisse »).

(14) L. c T. I. p. 14. Et *gazette de France du* 26 *juin* 1772. Post 3/4 horae submersionis resuscitatus).

(15) FOTHERGILL l. c. ex *annual report* 1779. p. 76. (Casus Dr. FARGUHAR, restitutio post 1/4 horae submersionis).

(16) An. 1806 mense julio Vilnae, centurio militum, VAN WIESEN Moscoviensis, juvenis tunc viginti annorum, hora quinta pomeridiana in flumine *Wilenka* ubi in valle *Poplowy* decurrit, balneum usurpavit. Fefellit spes, et miser ab undarum superficie evanuit. Rustici Rossici (*Burlaki*) cum ex opposito litore horrendum viderint spectaculum,

vita, aliorum morborum, inprimis cordis (18), periculum non semper aufugitur.

sese in undas praecipitarunt, juvenemque *post duodecimam horae partem* feliciter extraxerunt. Erant illi facies livida, cornea splendore destituta, spuma cruenta coram ore, sensuum et facultatum animi officium deletum, corpus frigidum, non tamen rigidum, pulsusque nullus. Solum respiratio stertorosa vitam manifestabat Hac sub rerum positione aeger ad urbem deportatus, mihi fortuito in via *Subocz* (duo mille passus a loco infortunii) obviam venit. Ut in vicinam domum illico transferretur, jussi; ibique illum spatio horae ope caloris, frictionum, venaesectionis, et emetici restitui. Per triduum adhuc de debilitate et tussi conquerebatur. Die quarto non solum cubiculo, sed et urbi, quin mihi vel verbuli ope gratias egisset, valedixit. Verum vix tempore bimensis evoluto, directio cursus publici mihi illius epistolam annexo annulo gemmato, pretii circiter mille rublonorum, transmisit.

(17) Spatio duorum annorum Hamburgi 152 homines ex undis salvati fuere. V. *Hamburger unpartheiischer Correspondent* 1822 die 16 julii N. 113 art. *Hamburg.*

(18) Cap. XII. §. XLVIII. N. 1 adde exemplum juvenis medici Vilnensis, qui balneum in flumine adhibendo submersus est. Cum tamen prope litora fuerit, magnumque lapidem ibi conspexerit, nisum illum attingendi fecit, ac revera duobus sub undis factis gressibus ad metam pervenit. Ab illo autem tempore ingratum quid circa cor percipit, saepe congestiones sanguinis ad caput experitur, ac haud raro pulsum irregularem exhibet.

Cura.

8. Extracto cum necessariis cautelis (19), opportunisque instrumentis (20) homine submerso ex undis aut ex glacie (21), eoque a vestibus, et limo cava oris, et narium obsidente, si opus sit, per ipsam tracheotomiam (22) liberato, pannisque siccis subcalidis involuto, indicationes respirationem, et motum cordis restituendi vigent. Ut primae indicationi satisfaciamus, pulmones ante omnia ab aqua, quam continere possent (23), liberandi sunt. Ad hunc scopum assequendum submersi aut pedibus suspendebantur, aut in aperto utrinque dolio circumagebantur. Methodus haec, duce experientia, laudata (24),

(19) J. P. Frank l. c. p. 205.

(20) Gunther l. c. Poppe l. c. 1. *B.* p. 170, 199, 406. Bernt l. c. Tab. I.

(21) Gunther l. c. Poppe l. c. J. P. Frank l. c. p. 206. Bernt l. c. Tab. II, III, IV.

(22) Schrock de methodo subveniendi submersis per Laryngotomiam. Rostock. 1714. Detharding l. c. *mercure Suisse* 1733 *décembre.* Vogel in Baldinger's *Neuen Magazine.* 3. *B.* 2. *St.* 4. *B.* 3. *St. Gazette salutaire* 1776. *N.* 23.

(23) N. 4.

(24) Aetius Tetrab. II. Serm. 4. Cap. 49. Forestus Obs. Lib. VI. Obs. 33. p. 164. Van Helmont de dement. idea. §. 50. Opp. p. 228. Detharding de morte p. 18. *Mercure Suisse* 1734 *août* p. 112. Gruling Cent. II. Obs. 10. *Avi*

culpa hypothesium reprobata (25), modificari potest. Sufficit enim corpori, aut saltem capiti, talem positionem declivem conciliare, ut aqua, si illa praesto esset, libere effluere possit (26). Nil porro pulmones magis a muco spumoso liberat, quam vomitus, ad quem per con-

pour donner à ceux que l'on croit noyés. Strasbourg 1740. Legitur ibi: « *Il peut arriver, que le noyé ait trop bû; et pour savoir s'il est dans ce cas, et s'il y est, pour lui faire rendre l'eau, on le fait entrer dans un tonneau ouverte par les deux bouts qu'on roule pendant quelque temps en différens sens; cette pratique est même utile par rapport à d'autres vues* ». Fothergill (*Medical and Philosophical Works. Lond.* 1784. p. 116) ait: « *it appears necessary to recummend a trial if the body has ben discharged of the water admitted into it, by placing it in a proper position, the head downwards, prone, and if it can be, across a barrel, Hogshed, or some such like convex support* ». Ploucquet l. c. Vogel *Anthropologische u. medicinische Erfahrungen* Erhard *Theoried er Geselze, die sich auf das korperliche Wohl der Burger beziehen. Tubing.* 1800. p. 88.

(25) Senac *histoire de l'Académie des sciences* 1725. p. 14. *Kritische Jahrbucher der Staatsarnezkundez fur das neunzehnte Jahrhundert, von* Knape *und* Hecker 2. *B.* 1. *Th.* p. 337, 340 (ob apoplexiae timorem).

(26) Sic quoque sentiunt J. P. Frank l. c. p. 213. Kopp *Jahrbucher der Staatsarzneykunde.* 2 *Jahrgang.* p. 414, qui ultimus provocat ad Reil's *Archiv fur Physiologie.* 3. *B.* 2. *Heft.* p. 168. Nota ad Loder's *Journal fur die Chirurgie.* 2. *B.* 4. *St.* p. 776.

cussionem ciendum quoque volutio super dolium dicata videbatur. Leniore haud timendo motu (27), ac redeuntibus vitae signis, *tartaro emetico*, *sulphate zinci*, *vellicatione faucium*, eumdem effectum tutius obtinere possumus. Interea eo tempore quo *calor*, aut *siccus* (ope lecti calefacti (28), radiorum solarium (29), arenae, aut cinerum calidorum, *lenibusque* (30) frictionibus cum pannis laneis, pectinibus

(27) Fothergill (l. c. p. 76, 77) de juvene submerso narrat, qui, dum ejus corpus quiete manebat, vitae signa manifesta dare cessabat, quae signa illico elevato atque concusso corpore redire solebant. Apud Charisium (l. c.) legitur de infanticida mortis poena per immersionem in flumen per 25 minuta protractam mulctata; quae dum cadaveris instar ad theatrum anatomicum *veheretur*, ad se rediit.

(28) « *Ich halte eine Bett oder Warm Flasche fur nothiger als manche andere zum Nothkasten anempfohlene Gegenstande* ». J. P. Frank l. c. p. 225 nota.

29) « *So wie man Fliegen, die ertrankt worden sind, blos von der Sonnenwarme wieder erregt werden sieht; so hat man auch von ertrunkenen Menschen die Erfahrung dass die blosen Sonnenstrahlen, welchen solche ausgesetzt wurden, dieselben zuweilen wieder hergestellt haben* ». J. P. Frank l. c. p. 223.

(30) « *So lange inzwischen das Athemholen nicht hergestellt ist, muss der Scheintodte weder zu stark gerieben, noch allzuhefiig gereitzt werden, weil das in Bewegung gesetzte Blut, ohne vorherige Erweiterung der Lungen, keinen Veg finden, und sich nur mehr um das Herz ansammeln wurde* ». J. P. Frank l. c. p. 227.

setaceis, vino, et alcohol), aut *humidus* (ope affusionis aquae tepidae (31), aut balnei tepidi (32)) *gradatim* extrinsecus admovetur, quo nares *ammonia* supposita vellicantur (33), quo mamma sinistra exsugitur (34), quo epigastrium pane calido alcohol imbuto, et intestinum rectum clysteribus (35) ex aqua tepida, sale, et aceto foventur, quo vis nervea *electricitate* (36) ex-

(31) *Die Kunst ertrunkene Menschen wieder zu erwecken* p. 40, 41.

(32) STRUVE l. c. p. 104. HAGEDORN Cent. III. Obs. 79. KUNDMANN in Act. phys. med. nat. Cur. Vol. VII. Obs. 24. Objecerunt immerito, balneum, ob aquarum pressionem, dilatationem thoracis impedire. V. *Catéchisme sur les morts apparentes, dites asphyxies par* GARDANNE in *Journal de* ROZIER.

(33) PORTAL l. c. p. 70.

(34) « *Auch das Aussaugen der linken Brustwarze ist von Nutzen gefunden worden* ». J. P. FRANK l. c. p. 225.

(35) PORTAL (l c. p. 29) quidem timet clysteres posse intestina inflare, diaphragma sursum pellere, itaque pulmones comprimere; ast experientia aliter docet.

(36) HUFELAND diss. de usu vis electricae in asphyxia. Goett. 1783. URE *VVichtige VViederbelebungsversuche erstickter Personen durch Galvanische Reizung*. V. HUFELAND's *Journ. der pr. Heilkunde* 1819 *mai* p. 99, et *Bibliothèque universelle. T. X.* 4. *année* 1819. p. 128. (Proposuit Dr. URE sectionem cutis ad marginem externum musculi sterno-cleido-mastoidei, circiter loco inter claviculam et angulum maxillae inferioris medio, ubi ad latus externum carotidis,

citatur, ac quo vasa sanguifera a pondere illa obruente *phlebotomia* (37) liberantur; eo ipso, inquam, tempore, *pulmonibus* sine mora *aër* introducitur. Simplicissima methodus id efficiendi est, si homo sanus proprium os illi asphyctici in latus sinistrum locati superimponendo, clausis huic naribus, repressaque leniter larynge (38), halitum inflet (39). Enim vero et hic credimus, talem aërem, ob id ipsum quod minus oxygenii continet, aegro asphyctico, utpote magnum stimulum respuenti, magis quam aër atmosphae-

par vagum, et *nervus sympathicus* inveniuntur, quibus nervis polus unus columnae galvanicae applicitur, altero sub septima costa cuti, prius solutione salis madefactae, admoto). Cfr. Wilson Philip in *Philosoph Transact Z'* 1817. *P. I.*, et Hufeland's *Journal der prakt. Heilkunde* 1819 *novembr.* p. 67.

(37) Reprobatur generalis venaesectionis usus in *Transact. of the R. humane society. Vol.* 2, et a Fothergill. Asphycticos vero submersos venaesectionis ope salvatos fuisse, praeter meam et aliorum experientia docet. Vide Tenhaaf in *Harlener Abhandlungen.* 6. *Th.* 2. *St.* p. 696. Optime indicationes pro phlebotomia in asphyxia submersorum statuit Holst (Gunther l. c. p. 105, 106). Contendit omni jure venam praesertim tunc tundendam esse, dum asphycticus symptomata pneumoniae exhibet.

(38) Vogel l c. (ut aëri inflato via per oesophagum ad ventriculum occludatur).

(39) Borellus Cent. III. Obs. 38. p. 241. W. Tossack in *Edinburgh medical Essays. Vol. V. P.* 2. p. 605.

ricus purus, et simplex gaz oxygenium (40) accommodatum esse (41). Quodsi homo ad indicatum officium adimplendum desideraretur, posset aër, clausis naribus, ope *follis* (42) in pulmones introduci, ac compresso thorace, vicissim exprimi. Peculiare instrumentum ad aërem non solum in pulmones introducendum, sed simul ex iis extrahendum excogitavit GOODVYN (43). Eodem circiter scopo dicarunt duplicem follem GORCY (44); syringem VAN MARUM (45),

(40) Ut asphycticis submersis *gaz oxygenium* infletur, VAN MARUM (l. c. p. 106), HILL *Beobachtungen u. Versuche uber die Heilkrafte des Sauerstoffgas oder der Lebensluft* p. 21), HOLST apud GUNTHER (l. c. p. 100), ACKERNANN (l. c.) aliique suadent; ast hujus methodi difficultates NOEL et KOPP (*Jahrbucher u. s. w. Jahrgang*. p. 27) abunde exposuerunt. Aliunde experimenta Cl. DAVY satis probant gaz oxygenium purum minus ad respirationem idoneum esse, quam illius cum gaz azotico connubium.

(41) Legi de his meretur FOTHERGILL l. c. p. 118.

(42) *Neue Untersuchungen uber die Hemmung der Lebenskraft* p. 118). Introducitur *utris*, folli annexus, aut per nares; aut per os, uno vel altero istiusmodi orificiorum clauso. Tentamina illum per *rimam glottidis* introducendi hucusque vana fuere, nam utris semper in oesophagum intrare solet. V. KOPP l. c. p. 26).

(43) L. c. (Instrumentum hoc aërem non satis renovat, ac nimiam illius copiam in pulmones introducit).

(44) GREN'S *Journal der Physik*. 2. *B*. p. 3, 199. HUFELAND *Neueste Annalen der franzos. Arzney und Wundarz*

quam Ploucquet emendavit (46); instrumentum aquam, et mucum e pulmonibus eliminans, aëremque introducens Meunier (47), et Configliachi (48), atque antliam sugentem, comprimentemque Kopp (49).

§. CII.

EX SUSPENSIONE.

Literatura.

1. *Asphyxiam laqueo suspensorum* hominum peculiari examini subjecerunt Haller (50),

neykunde. 1. *B.* p. 359. Kopp l. c. p. 46. (Caro pretio hoc instrumentum venit, facile pessumdatur, nec valet illud ad aquam et mucum e pulmonibus extraendum).

(45) L. c. (De difficili administratione hujus instrumenti legatur Kopp l. c. p. 18).

(46) L. c. (Addito tubo ex resina elastica. V. Kopp l. c. p. 415).

(47) Kopp l. c. 2. *Jahrgang.* p. 295, 309.

(48) *Doppio soffietto o mantice respiratorio per soccorrere gli asfitici. Pavia* 1816.

(49) L. c. 3. *Jahrgang.* p. 19, 199. Cfr. Rudtoffer l. c. Instrumentum complicatum sane, cujus ope aër in pulmones introducitur, et vicissim extrahitur, detexit Cap (*Description d'une pompe propre à rétablir le jeu de la respiration chez les asphyxiés par submersion*): aliud instrumentum proposuit J. Moore (Froriep l. c. 2. *B. N.* 38. p. 247).

(50) Elem. Physiologiae. T. III. Lib. VIII. Sect. 4. p. 271.

Louis (51), Stolte (52), Hielcke (53), Schallgruber (54), et Esquirol (55).

Symptomata.

2. Hac in asphyxia obveniunt facultatum animi subita abolitio (56), oculi semi-aperti, et prominentes, facies livida, lingua inter dentes locata, interdum propensa, collum tumidum, scrotum maculis coeruleis, et rubris notatum, evacuationesque involuntariae seminis, urinae, et foecum.

(51) *Mémoire sur une question anatomique relative à la jurisprudence, dans lequel on établit les principes pour distinguer à l'inspection d'un corps, trouvé pendu, les signes du suicide de ceux de l'assassinat. Paris* 1763.

(52) De morte suspensorum aliisque huc spectantibus. Lugd. Bat. 1766.

(53) De suspensorum in vitam restitutorum morte subitanea ejusque caussa. Jen. 1799.

(54) *Ein Vort uber Henken.* V. *Salzburger med. chirurg. Zeitung* 1814. *N.* 39. p. 217.

(55) *Archives générales de médecine* 1823 *janvier.* De asphyxia hominum laqueo strangulatorum praeterea scripserunt Fleischmann (Henke *Zeitschrift f. d. Staatsarzneykunde.* 2. *Jahrg.* 1822. 2. *Heft*): Remer (Henke l. c. 1. *Heft*), Hinze (Henke l. c. 4. *Jahrg.* 1824. 1. *Heft* p. 116) et A. C. L. Villeneuve *recherches et remarques sur l'éjaculation chez les pendus* (*Journal complémentaire etc. T. X. Cah.* 39. p. 211).

(56) Hufeland *Kunst das mensch. Leben zu verlang.* 2. *Th.*

Autopsia cadaverum.

3. *Sectis cadaveribus*, luxatio vertebrarum colli, ut vulgus expectat, non invenitur (57), sed inveniuntur vasa sanguinea cerebri turgida, trachea sero flavescente repleta, pulmones lividi, vena cava, et auricula cordis dextri sanguine turgidae, ventriculus annexus dilatatus, cordis vero ventriculus sinister angustus (58), hepar coeruleum, vesica urinaria extensa, et vesiculae seminales spermate repletae.

Caussa proxima.

4. Quibus phaenomenis rite perpensis patet, homines laqueo suspensos asphycticos reddi, aut mori non ob laesionem vertebrarum, non ob apoplexiam (nam nullum detegitur in encephalo extravasatum, nullaque adsunt paralyseos vestigia), sed ob interceptum respirationis officium. Tali pacto (praeter laesiones corporis) pereunt quoque homines sub montium, et domuum ruinis, sub arenae acervis etc. (59).

(57) Haller, Schallgruber l. c. Neque semper sugillatio circa collum animadvertitur. (Haen, Esquirol).

(58) Schallgruber l. c.

(59) Expertissimi viri Fleischmann et Hinze (l. c.) contendunt laqueo strangulatos homines perire 1.° per suffocationem, 2.° per apoplexiam sanguineam, 3.° per suffocationem et apoplexiam simul, et 4.° per paralysin cerebri, pulmonum, et cordis; asseruntque varium mortis genus

Prognosis.

5. Ac re quidem vera, qui mortem aufugerunt, quod interdum tarde (60), et etiamsi spuma os cooperiret (61), contingit, non aliter quam homines in aquis submersi curati fuere (62).

Cura.

6. Sufficiat hinc quoad *curam* meminisse, quod si aut constrictio faucium a laqueo relicta, aut linguae propensio, vel introductioni aëris in pulmones, et administrationi pharmacorum obstarent, ad tracheotomiam (63), et ad injectionem pharmacorum per anum deveniendum foret.

pendere ab applicatione funis, quatenus illa locum obtinet aut supra, aut infra laryngem, aut eo in loco, ubi nervus vagus facillime comprimi potest

(60) Post *novem horas.* V. *Mémoires de la société d'Amsterdam* l. c. Post *novemdecim minuta.* V. *Berliner Samml.* 10. *B.* p. 242. Post *horam* v. HUFELAND's *Journal der pr. Heilk.* 12. *B.* 3. *St.* p. 183.

(61) HIPPOCRATES (Aphor. II. 4) contrarium edixit, ast HAEN (Rat. med. l. c.), praevio jam GALENO, summi viri errorem correxit.

(62) *Etwas Neues vom Tode. Nurnberg* 1655. *Mémoires de la société d'Amsterdam en faveur des noyés. V Partie.* p. 132. JANIN *réflexions sur les causes de la mort subite et violente.* p. 66. FOTHERGILL l. c. p. 66, 69, 75.

(63) FOTHERGILL l. c.

§. CIII.

EX CORPORIBUS EXTRANEIS IN TRACHEA, ET OESOPHAGO.

Notio.

1. *Corpora peregrina tracheae illapsa*, aut ita *in oesophago haerentia*, ut asperam arteriam comprimant, haud raro summis angustiis, et interdum asphyxiae ansam porrigunt.

Symptomata.

2. Aeger enim cum magno labore, sybilo, et stertore respirat. Vigente tussi, eaque brevi et intersecta, sputa copiosa, spumosa, cruore mixta rejiciuntur. Maxime vero miser a pectoris oppressione, et doloribus acutis angitur, vixque verba proferre potest. Pulsus fit intermittens, extremitatesque frigidae. Quandoque emphysema ingruit (64), judicamus de generalibus suffocationis symptomatibus.

Caussae.

3. Corpora in *tracheam* illabi solita enumerata sunt (65). De corporibus *oesophago* infensis alibi quaestio erit (66). Palam ibi fiet, remoram,

(64) Bernt l. c. p. 129 (in regione clavicularum).
(65) P. II. Vol. VI. Cap. III. §. XII. 6.
(66) P. III. De morbis oesophagi.

cui haec corpora in canali isto subjiciuntur, longe saepius ex oesophagi morbosa constitutione, quam ex figura, et magnitudine corporum extraneorum derivanda esse.

Prognosis.

4. Nisi corpus extraneum ope tussis, aut vomitus sponte rejiciatur, vel aegrotum suffocet; potest id vel in sinubus mucosis laryngis locum invenire (67), vel ex trachea in pulmones descendere (68).

Cura.

5. Si corpora in *asperam arteriam* illapsa fuerint *fluida* (e. c. vinum, crematum, acetum, aqua etc.), juvant 1.° deglutitio frustuli panis haud plane masticati, quo scilicet liquidum circa orificium laryngis haerens absorberi posset (69); 2.° inhalatio vaporum ex aqua fervida emergentium; 3.° concussio vehemens dorsi, et 4.° errhina, et emetica. Quodsi corpora tracheae illapsa *solida* quidem, sed adeo parva fuerint, ut illorum rejectio per rimam glottidis expectari possit (e. c. grumum panis, foliolum lactucae

(67) Cujus rei in diagnosi phthiseos laryngeae memores esse juvabit.

(68) P. II. Vol. VII. Cap. IX. §. XL. 13. Cap. X. §. LI. 3.

(69) Bernt l. c. p. 130.

etc.) debet tunc aeger, nisi tussis jam nimis urgeat, illam, inclinato antrorsum trunco, vi excitare, et gargarisma ex aqua tepida reiteratis vicibus in usum ducere. Corpore vero adeo duro et magno in tracheam illapso, ut illius rejectio per rimam glottidis fieri nequeat, tussim, vel sternutationem excitare non solum non juvat, sed potius, ob periculum obturationis orificii laryngis, nocet. Quamobrem citissime ad *tracheotomiam* confugiendum (70).

§. CIV.

EX VARIIS GAZ.

Notio.

1. Cum atmosphaera dumtaxat pro respiratione sustinenda idonea evadat, quatenus debitam inter gaz oxygenium, et gaz azoticum rationem agnoscit; sequitur, quod rerum positiones omnes, quae illam rationem perturbant, aut delent, respirationem labefactare, aut suspendere, variisque animi deliquiorum gradibus ansam

(70) Cfr. P. II. Vol. VI. Cap. III. §. XII. 6. Cfr Eckhold *uber das Ausziehen fremder Korper aus dem Speisekanal und der Luftrohre. Leipzig* 1809. Poppe *Noth und Hulfslexikon.* 1. *B.* p. 152. Memem animadversiones quaedam chirurgicae, experimentis in animalibus factis illustratae. Giessae 1810.

porrigere debent, quin ideo dici possit, atmosphaeram revera principium veneficum continere. Deletur autem debita inter gaz oxygenium et gaz azoticum ratio a rebus, quae gaz oxygenium in aliam speciem gaz commutant.

Gaz acidum carbonicum.

2. Huc spectant loca occlusa, in quibus plurimi homines respirant, aut candelae multae ardent, e. c. ecclesiae, scholae, theatra, cellae, ubi mustum, cerevisia, aut alia vegetabilia fermentant (71); antra, uti sic dicta *grotta del cane* prope Neapolin, aliaque subterranea (72), et quodammodo fodinae carbonum (73). Prout istis in locis atmosphaera vel partim, vel omnino gaz oxygenio spoliata est, homo aut solum in lipothymiam, aut in ipsam asphyxiam incidit. *Cura* illi submersorum similis est (74). Juvat praeterea pulpam ex *calce viva* paratam in loca ab acido carbonico contaminata introducere.

Gaz hydrogenium.

3. Putei, aliaque loca subterranea haud raro *gaz hydrogenium* saepe formidabiles excitans

(71) J. P. Frank l. c. p. 130.

(72) Idem, ibique p. 136.

(73) Talis atmosphaera in fodinis vulgo nuncupatur: *Schwaden*, *Bose VVetter*. V. Poppe l. c. §. 77. p. 126.

(74) §. CI. N. 8.

explosiones (75) continent. Hoc gaz, dummodo rebus alienis non mixtum, etiam qualitate venefica destituitur: mixtum enim aut cum multo aëre atmosphaerico, aut cum gaz oxygenio, ut pluries experti sumus, pro tempore saltem, sine omni detrimento respirari potest. Quodsi igitur ex *puro* gaz hydrogenio asphyxia ortum duceret, illa asphyxiae ex submersione in aquis aequiparanda foret, et ut talis curanda.

Gaz hydrogenium carboni, sulphuri, phosphoro, ammoniae nuptum.

4. Longe vero aliter de *gaz hydrogenio, carboni, sulphuri, phosphoro, ammoniae nupto* fodinarum carbonum, paludum, aquarum putrescentium, sepulchrorum, latrinarumque progenie sentiendum est. Principia enim venefica, quae tale gaz hydrogenium continet, prout in minori, aut majori gradu praesto sunt, aut nauseam, vomituritionem, motus convulsivos variarum corporis partium, inprimis musculorum pectoris, et maxillae, frigus universae cutis, respirationem irregularem, pulsumque oppressum; aut livorem labiorum, spumam cruentam

(75) Neminem latet quantum debetur Cl. Davy, inventori scilicet lampadis securitatis (*lampe de sureté*) cujus ope explosionibus in fodinis aliisque locis subterraneis occurritur, millenorumque sic vita salvatur.

ante os, pupillam dilatatam, immobilem, motus cordis irregulares, respirationem laboriosam, opisthotonum, vagitus horrendos, et tandem asphyxiam, et mortem excitant. Cura uti in asphyxia ex vapore carbonum. Ammoniae, lintea aceto madefacta circa os applicita opponuntur. Plus vero quam cura, valet *prophylaxis* (76).

(76) FRANKENAU *offentliche Gesundheits Polizey. Kopenh.* 1804. p. 176. *Die beveglicken und nicht stinkenden Abtrittsgruben der Herren* CAZENEUVE *und Comm. VVien* 1819.

Caput XXIV.

DE ANIMI DELIQUIIS CARDIACIS.

§. CV.

EX IMPEDITO IN RECENS NATIS SANGUINIS CIRCUITU.

Notio.

1. Circuitus sanguinis in recens natis non solum propter laesam functionem systematis nervosi, et cohibitum opus respirationis secundario impeditur modo; sed quoque *primaria ratione*, obstaculis videlicet in corde, et vasis majoribus sese sanguinis circuitui opponentibus.

Vitia conformationis.

2. Primum inter illa obstacula locum occupant *vitia congenita cordis, et arteriarum*, quod praecipue a *morbo coeruleo congenito* (1) confirmatur.

Inertia cordis.

3. Communissimum quoque circuitus sanguinis in recens natis obstaculum est *inertia cordis*.

(1) Cap. VI.

Sicuti enim musculi quotquot sunt, ut ad proprium officium rite absolvendum idonei evadant, determinato quodam energiae gradu indigent, ita et cor. Ea deficiente, nil mirum si illius contractiones locum obtinere nequeant. Deficit vero necessaria cordis energia ob sequentes caussas: 1.° ob foetus ex utero ante debitum tempus exclusionem; 2.° ob morbos, matris praesertim, convulsivos (2), illiusque mortem, quibus fit, ut foetus maturescens alimenti copia necessaria destituatur; 3.° ob haemorrhagias uteri, potissimum illas, quae oriuntur aut ex usu remediorum ad abortum excitandum exhibitorum, aut dum placenta praevia fuerat, aut dum in partu gemellorum, primum uterque infans eadem utebatur placenta, ac deinceps, emisso in lucem altero, pars funiculi non deligata exsistit, alter autem foetus adhuc in utero manet; 4.° ob lacerationem funiculi umbilicalis, et 5.° ob nimiam ipsius sanguinis copiam, quae caussae motricis vires superat. Quo ultimo in casu foetus exhibet adspectum robustum, faciem rubram, oculos prominentes, cutimque lividam, cum in aliis praecedentibus casibus is potius prae se ferat indicia debilitatis, videlicet faciem,

(2) De la Motte *Traité des accouchemens. A la Haye* 1726. *Livr.* 3. *Chap.* 12. *Obs.* 217, 228. Loschgeus diss. de medicina obstetricia agente et expectante. Erlang. 1780. p. 81.

et universam cutim pallidam, margines labiorum lividos, anum a moeconio conspurcatum, extremitates, maxillamque inferiorem pendulas. Ad quam debilitatem profligandam requiritur, ut nexus inter foetum, et matrem non illico per ligaturam funiculi tollatur, ut illius corpusculum linteis siccis, et calidis foveatur, ut pectus, regio epigastrica, columna vertebralis, palmae manuum, plantaeque pedum ope vini calidi, vel spiritus cujusdam aromatici laventur, utque nares, admoto spiritu cornu cervi, stimulentur. Quae methodus nisi omnino succedat, foetus dein a matre separandus, ac extra conspectum illius *aqua frigida* ad faciem, regionem epigastricam adspergendus, atque illico linteis calidis abstergendus; dein *balneo tepido* ex partibus tribus aquae, unaque vini committendus, non neglectis *inflatione aëris*, et clysteribus ex infuso florum chamomillae, cujus cochlearculum unum, alterumve quoque per os ingeri potest. Quodsi vero foetus plethorae exhiberet supra allatas notas, secto funiculo umbilicali, ut ab uncia semis ad unciam unam sanguis effluat, concedendum.

Impedimenta circuitus sanguinis.

4. Alias quidem cor officium suum praestat; ast sanguinis circuitus in locis dissitis obstacula experitur. Sic contingit: 1.° sub partu protracto, praesente fortiore uteri contractione; 2.° sub

partu praecipiti propter vehementes, continuasque uteri contractiones, quae scilicet nexum inter matrem, et foetum facile praescindunt (3); 3.° sub compressione chordae umbilicalis, dum illa aut una cum capite in pelvim deprimitur, aut corpus circumcingit, quo in casu compressio sub diverso, et multiplici versionis modo, inprimis vero sub segni capitis evolutione efficitur.

§. CVI.

EX MORBIS CORDIS, VASORUM, ET HAEMORRHAGIIS.

Morbi cordis.

1. Quacumque in aetate animi deliquia ex *morbis* quibusdam *cordis* ortum trahere queunt. Sic *lipothymiae* obveniunt in *morbo coeruleo* (4), *pericarditide* (5), *symphysi cardiaca* (6), et *syncope* in *hydropericardia* (7), *polypo*

(3) Baudelocque *Entbindungskunst. Uebersetzt von* Meckel *Leipzig* 1782. *T. I.* p. 184.
(4) Cap. VI. §. XVIII. N. 1.
(5) Cap. VII. § XXIII. N. 1.
(6) Cap. VIII. §. XXIX. N. 2.
(7) Cap. IX. §. XXX. N. 1.

cordis (8), *angore pectoris* (9), inque *cordis volumine, et capacitate auctis, et imminutis* (10).

Vasa.

2. Mentio quoque injecta est de animi deliquiis in tractatibus de *aortae inflammatione* (11), et *aneurysmate* (12).

Haemorrhagiae.

3. Nec silentio praeterivimus animi deliquia in tractatu de *haemorrhagiis* (13). Possent quoque animi deliquia ex inanitione (14) ad *cardiaca* revocari.

(8) Cap. X. §. XXXVII. N. 1.
(9) Cap. XI. §. XLII. N. 3.
(10) Cap. XII. §. XLVI. N. 3.
(11) Cap. XIV. §. LV. N. 2.
(12) Cap. XVI. §. LXII. N. 3.
(13) Cap. XX. §. LXXXV. N. 2.
(14) Cap. XXII. §. XCV. N. 3.

V. Tosi Rev. Archiep.

V. Gillius Pr. ac R.

Imprimatur.

Bessone pro M. Cancellaria.

INDEX RERUM

QUAE

IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.